

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAFIZ İBRAHİM'İN DİVANINDAKİ
MERSİYELER
VE TERCÜMELERİ

BİLAL ÇELİK

2501131048

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. HATİCE ARSLAN SÖZÜDOĞRU

İSTANBUL-2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : BİLAL ÇELİK Numarası : 2501131048
Anabilim Dalı / Danışmanı : DR. ÖĞR. ÜYESİ HATİCE ARSLAN
Anasanat Dalı / Programı : TEMEL İSLAM BİLİMLERİ SÖZÜDOĞRU
Tez Savunma Tarihi : 07.08.2019 Saati : 11:00
Tez Başlığı : "HAFİZ İBRAHİM'İN DİVANINDAKİ MERSİYELER VE TERCÜMELERİ"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. ALİ BULUT		KABUL
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ MUHAMMED GÜNAYDIN		kabul
3- DR. ÖĞR. ÜYESİ HATİCE ARSLAN SÖZÜDOĞRU Doç. Dr.		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DR. ÖĞR. ÜYESİ ALİ BENLİ		
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ MUSA ALAK		

ÖZET

HAFIZ İBRAHİM'İN DİVANINDAKİ MERSİYELER

VE TERCÜMELERİ

Bilal ÇELİK

Bu araştırmamızda Mısırlı, Nil şairi lakaplı Hafız İbrahim'in hayatı, eserleri ve divanındaki mersiyeler araştırılmıştır. Hafız İbrahim modern Arap edebiyatında önemli bir yer tutan şairler arasında yer almaktadır. Halktan birisi olduğu için halkın sorunlarıyla ilgilendiğinden halk şairi olarak da anılmaktadır. Neo-klasik şairlerin önde gelen meşhur temsilcilerinden birisi sayılmaktadır.

Araştırmamız bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde şairin doğduğu asırdaki edebi-kültürel duruma ve siyasi duruma yer verilirken birinci bölümde Hafız İbrahim'in hayatı ve edebi kişiliği incelenmiştir. İkinci bölümde yazarın edebi eserleri kısaca tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde ise divanı tanıtıldıktan sonra tezimizin de konusu olan divandaki mersiyeler yedi gruba ayrılmış ve Türkçe tercümeleri yapılmıştır. Şiir beyitlerini numaralandırarak, mersiyelerin Arapçası Türkçe tercümelerinin yanında verilmiştir.

Çalışmamızdaki amaç risa şairi olarak da bilinen Hafız İbrahim'in mersiyelerini araştırmak ve bu şekilde Modern Arap şiirinde mersiyeler hakkında genel bir bakış açısı vermektir.

Anahtar Kelimeler: Nil Şairi, Hafız İbrahim, Mersiye, Hafız'ın Divanı, Modern Arap Şiiri.

ABSTRACT
THE ELEGIES IN THE DİWAN OF HAFİZ İBRAHİM
AND THEIR TRANSLATIONS
BİLAL ÇELİK

In this research, an egyptian poet nicknamed the poet of the Nile, the life of Hafız İbrahim, his Works and the elegies in the diwan was investigated. Moreover, Hafız İbrahim holds a very important place among the poets in Modern Arabic Literature. He lived with the sufferings of egyptian people, so that he was also known as a poet of the people. He was the top of the famous representative of neo-classic poets in Egypt.

This research consists of an introduction and three consecutive chapters. Thus, the literary-cultural situation of the century when he was born in and its political situation were discussed in the introduction. The life of Hafız İbrahim and his literary personality were observed in the first chapter of the research. His literary Works were briefly introduced in the second chapter. In the third chapter, which is the main topic of the thesis, after the introduction of his Diwan all the elegies were divided into seven groups and their Turkish translations were made. By numbering the couplets of the poems, the arabic elegies were also given next to the Turkish translations.

We aim in our study is to make research into the elegies of Hafız İbrahim, Who was known as the poet of the elegy, and it provides a general perspective about his elegies in Modern Arabic poetry.

Key Words: The Poet of the Nile, Hafız İbrahim, Elegy, The Diwan of Hafız, Modern Arabic Poetry.

ÖNSÖZ

Mersiye türü, şiir türleri içerisinde hassas bir yere sahiptir. Çünkü mersiye yazarı mersiye yazdığı kişinin hayatını çok iyi bilmeli veya onunla beraber ortak yaşadığı bir hayat dilimi olması gerekmektedir. Hayatın farklı alanlarından birbirinden farklı insanlar hakkında mersiye yazabilmek için çok iyi bir kültüre sahip olmak gerekir. Nil şairi olarak bilinen Hafız İbrahim kendisi zor şartlar altında yaşadığından hüznü bir ruh haline sahipti. Bunun için duygularını mersiye türünde en güzel örneklerini vererek göstermiştir. Mısır halkının yaşadıkları sıkıntıları çok iyi bildiğinden halktan birisi olduğu için halk şairi olarak da bilinmektedir. Mısır halkı için ortak bir değere sahip olan halka mal olmuş kişiler hakkında yazdığı mersiyeler Mısır'ın içinde bulunduğu siyasi ve sosyal olaylarına ayna tutmaktadır.

Bu çalışmada Hafız'ın mersiyelerini araştırmakla onun olaylar karşısındaki duruşunu, hissiyatını ve düşüncelerini görmekteyiz. Mersiyelerinde kullandığı dil açık olmasıyla beraber kafiye ve söz sanatları da bulunmaktadır. Kullandığı dilde eski Arap şairlerinin etkisi görülmektedir. Klasik Arap Edebiyatı şairlerinin diliyle yaşadığı asrın sorunlarını işlemiştir. Yani sanat için sanat yapan değil, halk için sanat yapan birisiydi. Kendi hissiyatını mersiyeleriyle okuyucuya çok güzel bir şekilde aktaran şair Hafız İbrahim'in kısaca hayatını ve edebi kişiliğini anlattık. Bu çalışmayla Modern Mısır Edebiyatında mersiyeler alanına bir katkımız olmasını amaçladık.

Konu ile ilgili kaynaklar hocamın kütüphanesinden, başka kütüphanelerden ve internetten faydalanılarak bulunmuştur. Konu için araştırma yapılırken özelde şair Hafız İbrahim hakkında ve genelde de Modern Mısır Edebiyatı tarihi ile ilgili birçok eser okunmuş ve incelenmiştir. Edebiyat kavramlarına ise Türkçe Edebiyat lügatlarından, Arapça ve İngilizce sözlüklerden faydalanılmıştır. Divanın tanıtımı yapılırken 1935 yılında basılan Divan-u Hafız göz önünde bulundurulmuş ancak divandaki mersiyelerin tercümesi yapılırken 1991 yılında basılan Divan-u Hafız'dan istifade edilmiştir.

Bu çalışma bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Hafız'ın hayatından önemli yerler ve edebi kişiliği kısaca ele alınmıştır. İkinci bölümde ise edebi eserleri tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde ise divanı tanıtıldıktan sonra gruplanan mersiyelerin tercümesi yapılmıştır. Çalışmamızda elde ettiğimiz bilgiler “ Sonuç ” kısmında özetlenmiştir.

Yüksek lisans eğitimim aşamasındaki tüm saygıdeğer hocalarım ile konu seçiminden, eserin son noktaya gelmesine kadar çok değerli katkılarda bulunan değerli danışman hocam Doç. Dr. Hatice Arslan Sözüdoğru'ya, ayrıca manevi desteğini yanımda hissettiğim ailem ve eşim Sümeyye Çelik'e çalışmam sırasında bana yardımcı olan şair arkadaşım Ali Şabani'ye teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Çalışmamızın edebiyat alanına mütevazı bir katkı sağlaması dileğiyle...

BİLAL ÇELİK

İstanbul 9 Haziran 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	İV
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	Vİİ
II	
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HAFIZ İBRAHİM'İN HAYATI

1.1. DOĞUMU	10
1.2. AİLESİ VE NESEBİ	10
1.3. VEFATI.....	11
1.4. EĞİTİMİ VE YETİŞMESİ.....	11
1.5. ASKERLİK HAYATI	13
1.6. ÇALIŞMA HAYATI.....	13
1.7. ZİYARETLERİ	14
1.8. EDEBİ KİŞİLİĞİ.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

HAFIZ İBRAHİM'İN ESERLERİ

2.1. MISIR TOPLUMU İLE İLGİLİ ESERLERİ	17
2.1.1. LEYALİ SATİH.....	17
2.1.2. ÖMERİYYATU HAFİZ	18
2.2. TERCÜMELERİ	19
2.2.1. el-BUESA	19

2.2.2.	EL-MUCEZ Fİ'L-İKTİSADİ'S-SİYASİ.....	20
2.2.3.	KÜTEYYİBÜN Fİ'T-TERBİYETİ'L-EVVELİYYE VEYA ET-TERBİYETÜ'L-EVVELİYYE.....	20
2.2.4.	KAYBOLAN TERCÜMESİ.....	21
2.3.	DİVANI	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİVANINDAKİ MERSİYELER

3.1.	HAFİZ'IN DİVANININ TANITIMI	23
3.1.1.	MUKADDİME ŞAİR'ÜL-KUTREYN HALİL MUTRAN.....	23
3.1.2.	HAFİZ İBRAHİM'İN DİLİ VE ÜSLUBU.....	25
3.1.3.	MUKADDİMETÜ'L-KİTAB	26
3.1.4.	DİVAN'IN BÖLÜMLERİ.....	28
3.2.	ARAP EDEBİYATINDA MERSİYELER.....	31
3.3.	HAFİZ İBRAHİM'İN DİVANINDAKİ MERSİYELERİN TERCÜMESİ.....	34
3.3.1.	DEVLET ADAMLARI.....	35
3.3.1.1.	OSMAN SEYYİD ABAZA BEY	35
3.3.1.2.	MİN MERSİYYETİN VAHMİYETİN	38
3.3.1.3.	ABDULLAH ABAZA BEY	38
3.3.1.4.	SÜLEYMAN ABAZA PAŞA	39
3.3.1.5.	RİYAZ PAŞA	42
3.3.1.6.	ALİ EBİ EL-FUTUH PAŞA.....	47
3.3.1.7.	SULTAN HÜSEYİN KAMİL	49
3.3.1.8.	MAĞFUR SA'D ZAĞLUL PAŞA.....	52
3.3.1.9.	ABDÜLHALİK SERVET PAŞA	59
3.3.1.10.	MAHMUT SÜLEYMAN PAŞA	64

3.3.1.11.	HABİB EL-MATRAN PAŞA	66
3.3.1.12.	MUHAMMED ATIF BEREKET PAŞA.....	67
3.3.1.13.	AHMET HAŞMET PAŞA.....	71
3.3.1.14	SAİD ZAĞLUL	74
3.3.2.	ŞAİRLER VE EDİPLER.....	76
3.3.2.1.	MAHMUT SAMİ EL-BARUDİ PAŞA.....	76
3.3.2.2.	ABDÜLHALİM EL-MİSRİ ŞA'İR'UL-MA'RUF	80
3.3.2.3.	MUHAMMED EBİY ŞADİ BEY	81
3.3.2.4.	MUHAMMED SÜLEYMAN ABAZA BEY	83
3.3.2.5.	MUSTAFA LUTFİ EL-MENFELUTİ	85
3.3.2.6.	İSMAİL SABRİ PAŞA	87
3.3.3.	YAZARLAR	92
3.3.3.1.	CORCİ ZEYDAN	92
3.3.3.2.	KASIM EMİN.....	95
3.3.3.3.	SEYYİD ABDURRAHMAN EL-KEVAKİBİ.....	99
3.3.3.4.	Dr.YAKUB SARRUF.....	99
3.3.3.5.	MUHAMMET MUVEYLİHİ BEY'İ ANMA	102
3.3.3.6.	BAHİSET'ÜL-BADİYE.....	106
3.3.3.7	EMİN RAFİİ BEY	111
3.3.4.	DOKTORLAR	113
3.3.4.1.	DR. ŞİBLİ ŞAMİL.....	113
3.3.4.2.	İBRAHİM HASAN PAŞA VE MUHAMMED ŞÜKRİ PAŞA	116
3.3.5	DİN ALİMLERİ	119
3.3.5.1.	ŞEYH MUHAMMED ABDUH	119
3.3.5.2.	ŞEYH MUHAMMED ABDUH'U ANMA	124

3.3.5.3.	ŞEYH ALİ YUSUF SAHİB EL-MUEYYED	128
3.3.5.4.	ŞEYH SELİM BİŞRİ	132
3.3.6.	MEŞHUR ŞAHSİYETLER	134
3.3.6.1.	KRALİÇE VİKTORYA.....	134
3.3.6.2.	TOLSTOY	135
3.3.7.	SİYASET ADAMLARI.....	139
3.3.7.1.	HÜSEYİN ABDURREZZAK PAŞA VE İSMAİL ZÜHDİ BEY....	139
3.3.7.2.	MUSTAFA KAMİL PAŞA	140
3.3.7.3.	MUSTAFA KAMİL PAŞA’NIN ANISINA	147
3.3.7.4.	MUHAMMET FERİT BEY	152
3.3.7.5.	ABDÜLHALİM ALAYELİ BEY.....	155
3.3.8.	İKİ OSMANLI PİLOTU FETHİ VE SADIK	159
3.3.9.	ABDULHAMİD REMZİ	161
3.3.10.	MAHMUD EL-HAMULİ.....	163
3.3.11.	AHMET EL-BABİLİ	163
3.3.12.	MAHMUD SAMİ EL-BARUDİ’NİN KIZI	164
3.3.13.	ŞÜHEDAÜ’L-İLM.....	166
	SONUÇ.....	170
	EKLER.....	173
	KAYNAKÇA	174

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen madde
b.	: bin (oğlu)
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi
Ed./Haz.	: Editör veya Yayına Hazırlayan
ö.	: Ölüm
p.	: Page (sayfa)
s.	: Sayfa
t.y.	: Basım tarihi yok
y.y.	: Basım yeri yok
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri
‘	: Ayn harfi

GİRİŞ

Hafız İbrahim 19. ve 20. asrın öncülerinden sayılır. Hafız İbrahim'in yaşadığı asrın siyasi yönünü anlamamız için biraz geriye gitmeliyiz. Fransa'nın Mısır'a saldırısı bunda belirleyici olmuştur. Napolyon Bonapart'ın Mısır'a saldırısının inkar edilemeyen bir etkisi oldu. Bu, bağımsızlığa eğilimin artması ve Rönesans ruhunun güçlenmesiydi. Ancak ileride gerçekleşecek olan bütün değişimlere bu saldırıya nispet edilen abartılar ve birçok tarihinin bu saldırıyı esas bir sebep olarak görmeleri doğru değildi. Bu saldırıya tarafsız olarak bakarsak Mısır tarihinde büyük bir sarsıntı etkisi yaptığını görürüz ancak Mısır'daki bütün gelişmeleri buna bağlayamayız, çünkü o dönemde dünyada da büyük değişimler yaşanmaktaydı.

Bu saldırının en önemli sonuçlarından birisi de Muhammed Ali'nin ortaya çıkmasına sebep olmasıydı. Bu hırslı Arnavut subayı Fransızları Mısır'dan çıkarmaya ortak olmaya gelmişti. Onun yıldızı parlamıştı ve Osmanlı Sultanı onu Mısır'a vali tayin etmişti. Kurduğu modern orduyu eğitmek ve ordu müessesini geliştirmek için Fransa ve diğer devletlerdeki subaylardan yardım istemişti.

Belki de Muhammed Ali'den sonra gelen en önemli kişi Hidiv İsmail (1863-1879) Paşadır. Hidiv İsmail Paşa kızlar için okullar yaptırmıştı. Hidviyye Kütüphanesini (bugün Darü'l-Kütübi'l-Mısriyye) kurdu. Onun zamanında Kahire'de bazı Amerikan fakülteleri kuruldu. Said şehrinde Süveyş Kanalı (1859-1869) yapımı bitti ve açılışı da tamamlanmıştı. Arap vatani Asya ve Avrupa arasındaki evrensel ticaret yollarının merkezini geri almıştı. Bununla beraber Arap kültürü ve bu iki kıta arasında da önemli geçişler olmuştu.¹Telgraf şebekesini geliştirdi ve ilk resmi posta servisini gerçekleştirdi. İsmail Paşa on altı yıl kadar süren Mısır valiliği döneminde orduyu, donanmayı ve idari teşkilatı yeniden düzenledi. Avrupalıların Mısır'da yerleşmesine izin verilmişti. 1861-1865 yılları arasında devam eden Amerikan iç savaşı Mısır'ın pamuğuna duyulan ilgiyi artırınca Mısır'ın yıllık geliri yükselmişti. İsmail Paşa bu durumda iken büyük bir Afrika imparatorluğu kurmaya kalkışmış ve

¹ Halid Said, **Dirasat fi'l-Edebi'l-Arabiyy el-Hadis**, 2. Bsk, Dârü'l-Avde, Beyrut, 1982, s.134.

masraflı fetih hareketlerine girişmişti. Bu paraları dış borçlanma yoluyla sağlamaya çalışması Mısır'ın yabancıların ipoteği altına girmesine sebep olmuştu.²

İsmail Paşa'nın modern Mısır'ın oluşmasında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. II. Abdülhamit, Avrupa devletlerinin baskıları ve sadrazam Tunuslu Hayreddin Paşa'nın ısrarıyla 26 Haziran 1879'da İsmail Paşa'yı azletti.³

İngiliz işgali 1882 yılında başladı ve yaklaşık 37 yıl sürdü. İngilizler zamanla hidivlik ve Osmanlı Devleti arasındaki bağı zayıflatmıştır. Mesela Lord Cromer bir Roma genel valisi gibi hükmetmiştir.

İngilizlerle uyumlu çalışan Hidiv Tefvîk Paşa 7 ocak 1892'de vefat edince oğlu II. Abbas Hilmi (ö.1944) hidiv olmuştur. Mısır'ı işgal eden İngiltere, Sudan'a yönelmiş, Lord Kitchener komutasındaki ordu Sudan'ı ele geçirmiştir. İngilizler ve Mısırlılar 19 Ocak 1899'da Sudan yönetimi için bir anlaşma imzalamışlardır. Bu anlaşmadan sonra Sudan İngiliz valiler tarafından yönetilmiştir.

1906 yılındaki Dinşavay hadisesi, Mısır'da bağımsızlık hareketinin başlamasına neden olmuştur. Lord Cromer'in yerine Mısır'a Sir Eldon Gorst tayin edilmiştir. Gorst daha yumuşak bir politika izlemiş ve olayların daha çok büyümemesi için 1909'da yayın hürriyetini kısıtlamış, Ezheri geçici bir süre kapatmıştır.

Sa'd Zağlul Paşa'nın da bulunduğu kabinenin Kıpti başbakanı genç bir Müslüman milliyetçi tarafından 20 şubat 1910'da öldürülmüş ve genel meclis Süveyş kanalı imtiyazının 1968'den sonra uzatılması fikrini reddedince, İngilizler 1911 yılında Gorst'un yerine Lord Kitchener'i getirmiş ve Mısır'ı himaye altına aldıklarını ilan etmişlerdir.

Mısır 1914 yılında 1. Dünya Savaşı'nda, İngiltere'nin baskısıyla Almanya'ya ve Avusturya-Macaristan'a karşı savaş ilan etmiştir. İngiltere Osmanlı Devleti'nin hükümlerlik haklarını kaldırmış, Hidiv II. Abbas Hilmi'yi düşmanla beraber olduğu

² Çetin, **a.g.m.**, s.118-119.

³ Çetin, **a.g.m.**, s.118.

gerekçesiyle indirmiş yerine amcası ‘‘Mısır Sultanı’’ ünvanı ile Hüseyin Kamil’i (ö.1917) getirmiş ve ilk sıkıyönetimi ilan etmiştir.⁴

Savaştan sonra Mısır’ın bağımsızlık ümitleri gerçekleşmeyince, 1919 yılında Sa’d Zağlul’un kurduğu Vefd Partisi bütün memlekette ayaklanma ve gösterilere başvurmuştu.⁵1919 ayaklanması olarak tarihe geçen bu başkaldırının sloganı ‘‘Ya tam bağımsızlık, ya da zorlu ölüm!’’ ve ‘‘Mısır Mısırlılarıdır.’’ şeklinde olmuştur.⁶ Vefd Partisi İngiltere’ye karşı yapılan milliyetçi hareketin öncüsü oldu. İngiltere, Zağlul ve Vefd liderlerini sürgün etmiş bu durum olayların daha da şiddetlenmesine sebep olmuştu. Daha sonra İngiltere onları serbet bırakmış ve onlarla anlaşmak için görüşmeler yapmıştı. Her iki taraf da ısrarcı oldukları için görüşmeler olumlu bir sonuç vermemişti. 1921 yılında tekrar ayaklanmalar yaşandı. Vefd Partisi ile anlaşamayacağını gören İngiltere,⁷28 Şubat 1922’de Allenby Kahire’ye döndüğünde resmi bir bildiri yayınlamıştır. Buna göre Mısır hakimiyetine son verdiğini ve Mısır’ın bağımsız bir devlet olduğunu ilan etmişti. Ancak Sudan’ın durumu, Mısır’daki azınlıkların korunması, Mısır’da İngiltere’nin iletişim güvenliği, yabancı güçlere karşı Mısır’ın savunulması gibi konular gelecek görüşmelere bırakılmıştı.⁸ Ama 1922 anlaşması İngiltere bildirisinin uygulamaya yansımadığını göstermiştir. Çünkü İngiltere yönetimine dolaylı olarak devam etmiş ve bu anlaşma İngiltere’ye kontrol hakkını vermiştir. Böylelikle Mısır’da hükümetin tesis sürecini düzenlemesine izin vermiştir. Aynı zamanda Süveyş Kanalı’nı kontrol etmeye devam etmiştir.⁹

Mısır resmi siyasi bağımsızlığını almasına rağmen ülkenin tamamı neredeyse yabancılara bağlıydı. Mısır ordusu Mısır’ı ve Sudan’ı savunamayacak derecede küçük ve güçsüzdü. Yüksek rütbeli memurların çoğu İngilizdi. Müslüman memurlar

⁴ Ahmet Yıldız, **Nil Şairi Hafız İbrahim ve Siyasi Şiirleri**, Konya, Şelale Ofset, 2017, s. 34-37.

⁵ Fahir Armaoğlu, **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, 11.bsk, Ayrac.Org Sanal Yayınevi, C. 1-2, s.109.

⁶ Yıldız, **a.g.e.**, s.37.

⁷ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.109.

⁸ Arthur Goldschmidt Jr., **A Brief History Of Egypt**, New York, Pennsylvania State University, 2008, s. 115.

⁹ MA. İslam İslami, **Political History Of Modern Egypt**, Vol.6, No:1, Kosovo, ILIRIA International Review, 2016, s. 193.

çoğunlukla Türk ve Çerkezlerden oluşuyordu. Üst resmi hükümet memurlarının çoğu İngiliz, Avrupalı, Suriyeli ve Ermenilerden oluşmaktaydı. Neredeyse bütün kamu hizmetleri, üretici firmalar, ulaşım şirketleri, oteller, bankalar, sigorta şirketleri yabancılar tarafından sahiplenmiş ve yönetilmişti. Süveyş kanalının idare heyetinde hiçbir Mısırlı yoktu. Mısır ikiyüz bin yabancıların evi olmuştu.

Siyasi zorluklar en çok eğitimli Mısırlılar için sorun olmuştu. Onların en yüksek ümitlerini açıklayan belge 1923 anayasasıydı. Bu anayasa İngiltere'nin Mısır'ın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra bir grup Mısırlı alim tarafından ağırlıklı olarak Belçika yasası¹⁰ model alınarak yazılmıştır. Vefd Partisi Sa'd Zağlul sürgünde iken bu konuda bir şey yapmamıştı. Bu anayasa krala meclisi dağıtma yetkisi, kanunları reddetme hakkı ve başbakanı atama yetkisi vermesine rağmen Kral Fuad onu komünist anayasası olarak adlandırmıştır. Ama Allenby, İngiltere'nin yüksek müdürü onu teşvik etmişti. Mısır hükümeti Nisan 1923'te yeni anayasayı kabul etmiştir. En azından İngiltere Mısır'da askeri kanunların sonlanmasında anlaşmıştı.¹¹

Vefd Partisi 1923'ten 1930'a kadar yapılan bütün seçimlerde oyların çoğunu alarak seçimlerden birinci parti olarak çıkmıştır. Kral Fuad onlarla mücadele edemeyince 1930'da parlamentoyu feshedip, monarşik diktatörlük kurmuştur.¹²

Şimdi ise Hafız İbrahim'in yaşadığı dönemin genel manada edebi-kültürel durumu incelenecektir.

Genel olarak bakıldığında Arap edebiyatının şu dönemlere ayrıldığı görülür: Cahiliye Edebiyatı, İslami Edebiyat, Abbasi Edebiyatı, Çöküş Edebiyatı, Rönesans Edebiyatı ve Modern Edebiyat.¹³ Arap Edebiyatının modernleşme sürecine girişi açısından bakıldığında ise özellikle Çağdaş Arap Edebiyatı tarihçileri ve

¹⁰ Hilal Görgün, “ Mısır ”, **DiA**, 2004, C.29, s.571.

¹¹ Goldschmidt Jr., **a.g.e.**, s.116-117.

¹² Armaoğlu, **a.g.e.**, s.109.

¹³ Mehmet Yalar, **Hazırlayıcı Faktörleri Işığında Modern Arap Edebiyatına Giriş**, Bursa, Emin Yayınları, 2009, s.24.

eleştirmenlerinin bu edebiyatı, çöküş dönemi ve uyanış dönemi veya aldığı son şekliyle modern dönem diye iki döneme ayırdıkları görülmektedir.¹⁴

Araştırmacıların çoğu modern edebiyatın 19. Yüzyıl başındaki dönemden günümüze kadar oluşan edebi ürünlerden oluştuğunu belirtirler. Uyanış döneminden önce Arap edebiyatı hakkında şiirde ve nesirde büyük bir durgunluğun olduğu kabul edilmiştir. Modern asır uzayınca siyasi anlayış ve etkileri yönünden Araplar kendilerinin medeniyetin gelişmelerinden uzak durarak yaşamalarının mümkün olmayacağını anladılar. Tarihçiler modern Arapçanın uyanışının Fransızların 1798-1801 yılları arasında Mısır seferinden sonra Mısır'ın gelişmesi ile bağlantılı olduğunu gördüler. Fransızlar bu uyanışa destek sayılan matbaa ve gazeteciliği Mısır'a getirdiler.

Fransızların Mısır'ı işgalinden sonra o zamanın valisi Muhammed Ali Paşa Modern Arap devletini kalkındırmak, Avrupa devletleriyle idarede, güçte ve yönetimde rekabet etmek için çalışmalarını eğitim alanında yoğunlaştırdı. Avrupalı öğretmenlerden uzmanlardan yardım istedi. Birçok öğrenciyi askeri ilimleri öğrenmeleri için Avrupa'ya gönderdiği gibi uzman, sanatkar yöneticilerin hazırlanması amacıyla Fransa ve İtalya'ya ilmi heyetler gönderdi. Muhammed Ali Paşa'nın ıslahatlarına ek olarak eğitim için Fransa'ya heyetler göndermesi de bilimsel hareketliliğin gelişmesine yardım etmiştir. Bunlar Mısır'ın onun zamanında nerdeyse bütün alanlarda uyanışı yaşadığına işaret eder.¹⁵

Bazı ıslahat davetçileri Batı medeniyetine yakınlaşmayı ve Batı'nın ilim ve ekonomideki gelişmelerinden faydalanmayı öne sürdüler. Birçok kültürel ve ilim dernekleri oluşturdular. Bunun en bariz örneği Rafii et-Tahtavi'nin Mısır'da diller okulunu kurmasıydı. Şam'da ise Butrüs el-Büstani buna benzer çalışmalar yapmıştır. Batıya yakınlaşmanın sonuçlarından birisi de müsteşriklerin sayıca artmasıydı. Bu müsteşrikler Arap Edebiyatı tarihinde ve İslam dininde çalışmalar ve çok tercümele yaptılar. Onlardan bazılarına örnek olarak: Carl Brokelmann, William McGuckin De Slane, Reinhart Dozy, Michael Jan Goeje, Louis Massignon, David Samuel

¹⁴ Muhammed Abdülmun'im Hafaci, **Kıssatu'l-Edebi Fi Misr**, (1-5), Beyrut, 1992, C. III, s.8.

¹⁵ Huda Temimi, **el-Edebül-Arabi Abral-A'sur**, Dâr'ul-Saki, Beyrut, 2015, s.206.

Margoliouth verilebilir. Bu önemli etkileyici faktörler modern uyanışın doğuşuna yardım etmiştir.¹⁶

19. asır birçok yazar ve şairlerin doğuşuna şahit olduğu gibi bu şairlerin de Edebiyatın diriliş, canlanma ve yenilenme hareketinde şiirde ve düzyazıda açık bir etkisi vardı. Mısır'da Rıfaa et-Tahtavî, Mahmut Saffet Saetiy, Mahmut Sami el-Barudi, Abdullah Nedim, Şam'da ise Nasif Yazıcı, İbrahim el-Yazıcı, Ahmet Şidyak, Bütrüs el-Büstani, Muhammet Kürt Ali, Abdurrahman el-Kevakibi ve Edip İshak gibi şair ve edipler ortaya çıkmıştır. Bunların şiire ve düzyazıya yönelmesinde hadiselerin, arka arkaya gelen toplumsal ve siyasal krizlerin, bunun dışındaki faktörlerin etkisi vardır.¹⁷

Yine dönemin meşhur edebiyatçıları arasında şu isimlerin temayüz ettiği görülür: İbrahim Tukan, İbrahim el-Mazini, Ahmet Hasan el-Zeyyat, Ahmet el-Sakkaf, Ahmet Şevki¹⁸, Emin Reyhani, İlya Ebu Mazi, Tevfik el-Hakim, Cibran Halil Cibran, Corci Zeydan, Cemaleddin el-Afgani, Hafız İbrahim, Halil Mutran, Taha Hüseyin, Aişe Teymuriyye, Abbas Mahmut el-Akkad, Abdülmuhsin el-Kazimi, Kasım Emin, Muhammed Mehdi el-Cevahiri, Mahmut Derviş, Mustafa Sadık el-Rafii, Mustafa Lutfi el-Menfeluti, Necib Mahfuz, Nizar Kabbani verilebilir.¹⁹

Bazı şairlerin eliyle şiire parlaklığı ve rengi geri dönmüş ve şiire yeni bir ruh gönderilmişti. Bunların başında Mahmut Sami el-Barudi vardı. Barudi'nin şiiri yenileştirmesi eski şiirin esaslarına bağlıydı. Bu merhale diriliş merhalesi olarak tanındı.²⁰ Gelenekselci ekolklasiğin dirilişi ve canlanması okulu diye bilinir. Bu okulun şairleri kaside yazılarında eski Arap şiirinin yöntemini korudular. Şiirin amaçlarından neyi yazmışlarsa eski şairlerin adımlarını takip ettiler. Medihte, risada,

¹⁶ Huda Temimi, **a.g.e.**, s.207.

¹⁷ Huda Temimi, **a.g.e.**, s.207.

¹⁸ 1868 -1932 yılları arasında yaşamış son devir Arap şairlerinin en meşhurdur. Kahire'de doğdu. 1885 yılında Kahire'de Hukuk Fakültesine girdi ve hoşlanmadığı için aynı üniversitenin tercüme bölümüne geçip 1887 'de bitirdi. Fransa'da dört yıl hukuk ve edebiyat okudu. İngiliz sömürgeciliğine karşı olan Ahmed Şevki, Hidiv Abbas Hilmi taraftarı olduğu için 1915 'ten 1919'a kadar İspanya'ya sürgün edildi. Sonra af edilip Mısır'a geri döndü. 1927 'de Mısır Ayan meclisi seçildi. 13 Ekim 1932 'de Kahire'de vefat etti. Ramazan Şeşen, “ Ahmed Şevki ”, **DiA**, 1989, C.2, s. 136-137.

¹⁹ Huda Temimi, **a.g.e.**, s.207.

²⁰ Fuat Sezgin, **Tarihü Turasi'l-Arabi**, Kahire, Dârü'l-Maarif, t.y, C.3, s.120.

gazelde ve vasıfta onlar gibi yazdılar. Bazı kasidelerinde kasidenin açılışında taklidi birgazelle, eski Arap şiirinin yöntemini uyguladıkları gibi harabelere ağlayış gibi, daha sonra da medihte, mersiye ve diğerlerinde de taklidi bir amaca geçmişlerdir. Kelimelerin kullanımını da eskilerin ifade şekline göre aldılar. Bazıları kendi asırlarında garip karşılandı. Onların bir çoğu eski Arap şiirinin en güzellerini tartıştı ve onları vezinli kafiyeli kasidelerinde veya konu olarak taklit ettiler. Bu “el-Muaraza” diye isimlendirilirdi. Örneğin Ahmed Şevki’nin İmam Busiri’nin “el-Bürde” kasidesine karşılık verdiği “Nehcü’l-Bürde” kasides bu türdendir.²¹

Kullandıkları eski yöntem ve geçmişi taklit etmelerine rağmen şiirde yeni bir amaç ortaya çıkardılar ki bu eski Arap şiirinde bilinmezdi. Örneğin vatan şiiri, toplumsal şiir, hikaye tiyatrosu gibi. Vatani (milli), siyasi ve toplumsal bayramlarda şiirler yazdılar. Şiirlerini yazarken toplantının yeri ve amacına yakışan bir hitabet üslubuna bağlı kaldılar. Şiirlerinin tamamında bir şeyi amaçlayan, manası ciddi, bu konularla alakalı hikmeti ve öğüdü yayıyorlardı.²²

Barudi’dan sonra onu özellikle Mısır’dan, Şam’dan ve Irak’tan diriliş merhalesine katılan şairlerden bir grup takip etti. Bu şairlerden bazıları İsmail Sabri, Ahmet Şevki, Hafız İbrahim, Halil Mutran, Ma’ruf er-Rusafi, Cemil Sıdkı ez-Zehavidir. Bunların adımlarını daha sonra Muhammet el-Bezim, Halil Merdem, Şefik Cebri, Muhammet Suleyman el-Ahmet (Bedevi el-Cebel), Hayrettin Zirikli izledi.²³ Bu şairler aralarında birbirlerinden farklı olmasıyla beraber her biri kültürüne kabiliyetlerine ve yenilemeden aldıkları anlayışa göre yazdılar.²⁴

Hidiv İsmail Paşa döneminde orta ve yüksek dereceli okullar açıldı. Gazete ve mecmualara maddi yardımlar yapılmıştı. Bulak matbaası ıslah edildi. Bir milli kütüphane (Darü'l-Kütübü'l-Mısriyye), müze ve coğrafya cemiyeti kurulmuştu. Opera ve tiyatrolar açılmıştı. Kahire ve İskenderiye şehirleri modern şehirler haline getirilmişti.²⁵

²¹ Huda Temimi, **a.g.e.**, s.208.

²² Huda Temimi, **a.g.e.**, s.209.

²³ Sezgin, **a.g.e.**, s. 120.

²⁴ Huda Temimi, **a.g.e.**, s.209.

²⁵ Atilla Çetin, “ Hidiv İsmail Paşa ”, **DİA**, 2001, C.23, s. 119.

Yaptığımız çalışmanın daha iyi anlaşılması için divan ve mersiye kavramlarının açıklanmasının faydalı olacağını düşünmekteyiz. Bu kavramlar kısaca açıklanacaktır.

Divan Kavramı

Divan kelimesi Arapça sözlükte, idari işlerin yürütülmesi için, devleti idare edenlere bağlı bulunan katiplerin kanunların koyulması için toplandıkları mekan veya meclis anlamına gelmektedir.²⁶ Aynı zamanda askerlerin ve maaş alanların isimlerinin yazılı tutulduğu deftere de denir. Çoğulu “الدواوين” devavin veya “الديوانين” deyavindir.²⁷

Divan kelimesinin Farsça menşeli olduğu, Sasani İmparatorluğunda devlet idaresiyle ilgili olan bu terimin Arapçaya geçtiği, aslının Aramice'den geldiği bilinmektedir. Sasanilerde divan kelimesi için iki rivayet vardır. Birinci rivayete göre Kisra Enüşirvan yanlarına uğradığı katiplerin kendi kendilerine sayı sayıp hesap yaptıklarını görünce onlara divane (deli) demiş ve zamanla bu tabir katiplerin çalıştıkları yer için kullanılmaya başlanmış. İkinci rivayette divan kelimesi Farsçada şeytanlar manasına geldiği, katiplerin devlet işlerini çok iyi bildikleri, her şeye vakıf oldukları için, karışık hesapları hemen toparladıkları için divan denildiği rivayet edilmektedir.²⁸

Şairlerin şiirlerinin toplandığı kitaba da divan denilir.²⁹ Divandaki şiirler şu sıraya göredir: Kasideler (tevhid, münacat, na't ve diğerleri) tarihler, musammatlar,

²⁶ Cebbur Abdunnur, **Mu'cemü'l-Edebi**, Beyrut, 1984, s.115.

²⁷ Youssof M. Reda, **A Dictionary of Classical Modern Arabic, Mü'cemü'l-Arabiyyeti'l-Klasikiyyeti ve'l-Muasirati**, 1.bsk, Mektebete Lübnan Naşirun, 2006, s. 723-724; Arif Erkan Tercüme ve Şerh eden, **Kitabü't-Ta'rifat**, Seyyid Şerif Cürcani, 1.bsk, Bahar Yayınları, İstanbul, 1994, s.107.

²⁸ Abdülaziz ed-Düri, “ Divan ”, **DİA**, İstanbul, 1994, C.9, s.377-378.

²⁹ Arif Erkan, **el-Beyan**, Arapça Türkçe Büyük sözlük, Sistem Matbacılık, İstanbul, 2012, s. 1185; Tahirü'l Mevlevi, **Edebiyat Lügati**, Enderun kitabevi, İstanbul, 1973, s.35; **Türk Dünyası Edebiyat Kavramları Ve Terimleri Ansiklopedik sözlüğü**, Atatürk Kültür Merkezi yayını, Ankara, 2003, C.2, s.190-191; Turan Karataş, **Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü**, 2.bsk, Akçağ, Ankara, 2004, s. 115; Seyit Kemal Karaalioglu, **Asiklopedik Edebiyat Sözlüğü**, 3.bsk, İstanbul, 1983, s.194.

gazeller. Böyle eksiksiz divanlara mürettep divan denilir. Şairin her harfle biten bir gazelinin olması gerektiği düşünülmektedir.³⁰

Mersiye Kavramı

Mersiye kelimesi Arapça sözlükte ölen kimse için ağlayıp, onun menkıbelerini ve övülen sıfatlarını yad etmek anlamına gelen rasse “رث” kökünden türetilmiş bir kavramdır.³¹ Kelimenin çoğulu “مراث” merasindir.³² Terim olarak mersiye, birinin vefatı üzerine duyulan üzüntüyü anlatmak için yazılan şiire denir. Risa da denir.³³ Bütün edebiyatlarda kullanılan ortak şiir türlerinden birisidir.³⁴ Başka bir anlamla mersiye, bütün eski kültürlerde insanlık tarihinden itibaren mevcut olan ağıt geleneğinin Müslüman toplumlarında aldığı yeni şekline denir. Yakınlara dostlara toplumun önde gelen büyüklerine, dini önderlere, devlet adamlarına mersiye yazıldığı gibi kaybedilen şehirler ve hayvanların ölümü için yazılan mersiyeler de vardır.³⁵

Mersiye nazım türünün genellikle terkibi bend biçiminde yazılması benimsenmiş, gazel, kaside, muhammes, müseddes, terci-i bend ve kıt'a nazım şekilleriyle yazılan mersiyeler de bulunmaktadır.³⁶ Mersiyede istenen şey övmektir.³⁷

³⁰ Mustafa Nihat Özön, **Edebiyat Ve Tenkid Sözlüğü**, Duygu matbası, İstanbul, 1954, s. 65; L. Sami Akalın, **Edebiyat Terimleri Sözlüğü**, Kültür matbacılık, İstanbul, 1984, s.73; **Türk Dünyası Edebiyat Kavramları**, a.g.e., s.191.

³¹ Youssof M. Reda, **a.g.e.**, s. 761; Erkan, **a.g.e.**, s. 1231; Tahirü'l Mevlevi, **a.g.e.**, s.97.

³² Youssof M. Reda, **a.g.e.**, s.1450.

³³ Ali Bulut, **Belağat Terimleri Sözlüğü**, 1.bsk, İstanbul, 2015, s. 293. Erkan, **a.g.e.**, s.231.

³⁴ Seyit Ali Karaalioğlu, **Türkçe Ve Edebiyat Sözlüğü**, 2. Baskı, İstanbul, Okat Yayınevi, 1967, s.105.

³⁵ **Türk Dünyası Edebiyat Kavramları Ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü**, a.g.e., s.350.

³⁶ Turan Karataş, **a.g.e.**, s.317.

³⁷ Murteza ez-Zebidi, **Tacü'l-Arus Min Cevahiri'l-Kamus**, Mısır, Dârü'l-Hidaye, 10.cüz, s.144.

BİRİNCİ BÖLÜM

HAFIZ İBRAHİM'İN HAYATI

1.1. Doğumu

Hafız İbrahim, Mısır'ın Asyut bölgesinin Deyrut şehrinde dünyaya gelmiştir.¹ Doğum tarihi hakkında farklı rivayetler olsa da 1871 senesi kabul edilmektedir.² Nil Nehri üzerinde demir atmış bir gemide doğduğu için, daha sonra ona Nil şairi (Şairu'n-Nil) lakabı verilmiştir.³ Babası İbrahim Fehmi Deyrut'ta köprü yapımında çalışan bir mühendisti.⁴ Hafız İbrahim dört yaşında iken babası vefat etmişti.⁵

1.2. Ailesi ve Nesebi

Hafız İbrahim'in babası samimi bir Mısırlı idi. Annesi ise, Türk kökenli ailelerden Ahmet Bursalı'nın kızı idi. Ailesi el-Muğarbelin mahallesinde oturuyordu. Surreliler ailesi ismiyle tanınıyordu. Çünkü babası hacta surre emiriydi. Bunun için es-Saravan ismiyle lakaplandılar. Bu sebeple Hafız İbrahim'de iki kan toplanmıştı: Arap kanı ve Türk kanı. Hafız İbrahim'in şahsiyeti bu ikisinden oluşuyordu.⁶

1906 yılında Hayyi Abidin ailesinden bir genç kızla evlendi. Evliliği dört aydan fazla bir zaman sürmedi. Daha sonra birbirlerinden ayrıldılar. Hafız'ın bu evlilikten çocuğu olmadı. Bundan sonra hiç evlenmedi.⁷

¹ **The Encyclopedia of İslam (New Edition)**, U. Rizzitano, Leiden, vol.III, 1971, s. 59; Hüseyin Yazıcı, “ Hafız İbrahim”, **DİA**, 1997, C.15, s. 92; **Mevsu'atu A'lami'l-Fikri'l-İslami**, Kahire, 2004, s. 245; Carl Brockelmann, **GAL**, 3/A, E J.Brill, Leiden, 1942, s. 57; Hanna Fahuri, **Tarih'ül-Edebi'l-Arabiyyi**, Bsk. 12, Beyrut, Menşuratü'l-Mektebeti'l-Bolisiyye, s.966.

² Hanna el-Fahuri, **el-Cami'u fi Tarihi'l-Edebi'l-Arabi el-Edebü'l-Hadis**, 1.Bsk., Beyrut, Darü'l-Ciyl, 1986, s. 136; Muhammed el-Cevadi, **Mevsuatu A'lamu'l-Ulemai ve'l-Udebei'l-Arabi'l-Müslimin**, Beyrut, 2004, s. 162; **el-Mevsuatu'l-Arabiyye**, Dimaşk, 1998, C.1, s. 64.

³ Kemal Tuzcu, “Mısırlı Neo-Klasik Şairler”, yıl.2, 5. sayı, Bahar 2002, s. 120; Ahmet Savran, **19. YY. Osmanlı Döneminde Yeni Arap Edebiyatı**, Erzurum, Atatürk Üniv. Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1991, s. 101.

⁴ Hamid Mecid Hedvi, **Mevsu'atu Beytil-Hikme Lie'lemil-Arabi fil-Karneynit-Tasi'i Aşera ve'l-İşrun**, İsam 89183, Bağdat, 2000, cüz.1, s. 135; Savran, **a.g.e.**, s. 101.

⁵ Arhur Goldschmidt, **Kamus Teracime Mısır el-Hadis**, Tercüme ve Tahkik Abdolvahhab Bekr, Kahire, 2003, İsam 049069, s. 48; Ömer Ferruh, **el-Menhecü fil-Edebi'l-Arabiyyi ve Tarihihi**, Mektebetü'l-Asriyye, 1960, s. 127; Muhammed el-Cevadi, **a.g.e.**, s.163; Tuzcu, **a.g.e.**, s. 120.

⁶ Hafız İbrahim, **Divanu Hafız**, el-Müellefâtü'l-Kamile, 1.bsk, Beyrut, Mektebetu Lübnan, 1991, s.zel.

⁷ Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s.kef.

1.3. Vefatı

Hafız İbrahim bağırsak hastalığından şikayet ediyordu. Bu hastalıktan uzun yıllar kurtulamadı. Bu yorgunluk onun evden çıkmasına veya arkadaşlarıyla meclislerde bulunup, nezaketinden ve iyiliğinden onlarla şakalaşmasına engel olmadı. Bu hastalıktan kurtulmak için cerrahi ameliyat yapmak istedi. Ancak bir faydası olmadı. Yorgunluğu daha da arttı. Bağırsaklarını ve vücudunu özel tıbbi bir aletle ovuyordu. Bu hastalıkla beraber, hayatının gelecekte tehlikeli bir duruma geleceğini sanıyordu. Elinden geldiği kadar bu hastalıktan kurtulmaya çalışıyordu.⁸

Hastalığıyla uzun süre mücadele verdi. 21 Temmuz 1932 gecesinde, bu bağırsak hastalığı durmuştu. 60 yaşını geçmesine rağmen, o gecede büyük bir rahatlama hissetti. Bu hastalıktan dolayı geçmişte zor geceler geçirdikten sonra, hayatının en sağlıklı gecesi olduğunu zannettiği o gecede ölümün saklı olduğunu bilmiyordu. Ölüm onu gece yarısından sonra saat üçte yakalamıştı. Hareket edemedi ve konuşamadı.⁹21 temmuz 1932 tarihinde Kahire'de vefat etti.¹⁰

1.4. Eğitimi Ve Yetiştirilmesi

Hafız İbrahim'in babası vefat ettikten sonra annesi onunla birlikte Kahire'ye ailesinin yanına döndü.¹¹Kahire'de onun terbiyesini mühendis olan dayısı¹² Muhammed Niyazi¹³üstlendi. Dayısı onu okumayı, yazmayı, arapçayı, matematik ve dini ilimleri öğrenmesi için el-Medresetu'l-Hayriyye'ye gönderdi. Burada Hafız'ınders arkadaşı ve annesinin akrabası olan Mustafa Kamil ile buluştu. Sonra onu el-Medresetu'l-Kırâbiyye isimli ilkokuluna gönderdi. Daha sonra el-Medresetu'l-Mübtedeinve el-Medresetu'l-Hıdıviyye'ye gitti. Mübtedein ve Hıdıviyye medreseleri lise seviyesindeydiler.¹⁴

⁸ Edhem el-Cündi, **A'lamü'l-Edebi ve'l-Fen**, Suriye, 1958, 2.cüz, s.464.

⁹ Edhem el-Cündi, **a.g.e.**, s.464.

¹⁰ Hayrettin Zirikli, **el-A'lam**, s.76; **The Encyclopedia of İslam**, Vol.III, Leiden,1971, s.59; Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s.nun.

¹¹ Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s.el-müellifü.

¹² Şevki Dayf, **el-Edebü'l-Arabiy el-Muasır** Mısır, 10.bsk, Kahire, Dârü'l-Maarif, t.y., s. 101.

¹³ Said Mahmud Abdullah, **Hafız İbrahim Dirasat Tahliyyeti Lisiyratihi ve Şi'rihi**, Mektebetü'l-İskenderiyye, Taba'a Merkez Delta, 2000, s.3.

¹⁴ Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s. el müellifü.

Hafız'ın dayısı mühendis olarak Tanta'ya¹⁵ taşınınca Hafız da onunla beraber Tanta'ya gitti. Burada liseyi okuduğunda onaltı yaşındaydı. Tanta'da el-Ezher usûlü derslerin verildiği Ahmedi Camisine ilgisizdi. Derslere düzenli olarak katılmıyordu. Alimlerin meclislerine gidiyordu. Onlardan dil ilimlerini, edebiyatı, fıkıhı, din ilimlerini, şiir ve şiir sanatını öğreniyordu. Şiir onun hislerini etkilediği için şiiri çok sevmişti. Şiiri ve eski şairlerin divanlarını incelemeye başlamıştı. Sonra şiir yazmaya başladı. Sonra Tanta'daki edebiyat şeyhlerinin ve edebiyattan anlayanların dikkatini çekmişti. Hafız okul derslerini ihmal ettiği için dayısı onun bu durumuna dayanamadı ve ona kızdı. Çünkü bir okulda öğrenci değildi ve ekonomik durumu da iyi değildi. Hafız bu duruma üzüldüğü için ve dayısını çok sevdiği edebiyat yolunda kendisine bir engel olarak gördüğü için onun evinden ayrıldı.¹⁶

Hafız medresedersleriyle yetinmeyerek edebi kitaplar okuyordu. Bunların arasında İsfehani'nin el-Eğani kitabı ve şairlerin divanları vardı. Şairlerin şiirleri arasında ona en güzel gelen şiirleri seçmeye başladı. Bunun sonucunda da onların şiirlerinden birçoğunu ezberledi. Onun meclisinde oturanlara kendisini dinletiyordu. Bu durum onun güçlü bir hafızaya sahip olmasından kaynaklanıyordu. Hafız İbrahim İbn'ür-Rumi'yi okuduğu gibi diğer eski şairlerden Beşşar b. Bürd, Müslim b. el-Velid, Ebû Nüvas, Ebû-Temmam, el-Buhtûri, Ebû Tayyib'in şiirlerini de okumuştur. Okuduğu dersler arasında Şerif Rıza, İbn Hânî el-Endelüsî, İbn'ül-Mu'tez, Abbas b. Ahnef ve Ebu'l-Alâ el-Maarri de bulunuyordu. Hepsini kendi seviyesine göre eleştirdi ve kendi bakış açısına göre onların herbir şiirine yorumlar yaptı.¹⁷

Arap diliyle yetinmeyip Fransızca dersler aldı ve Fransız edebiyatını okudu. Fransız şair Viktor Hugo'nun el-Buesa hikayesini¹⁸ ve başka eserleri de Arapçaya tercüme etmeye başladı.¹⁹

¹⁵ Ahmed Hasan ez-Zeyyat, **Tarihü'l-Edebi'l-Arabiyy**, Kahire, Matba'atu Nahdati Mısır, t.y., s. 504.

¹⁶ Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s.ha.

¹⁷ Ahmet Ubeyd, **Zikra'sh-Şaireyn Hafız İbrahim ve Ahmed Şevki**, Beyrut, Alemül-Kütüb,1985, s.85.

¹⁸ John A Haywood, **Modern Arabic Literature (1800- 1970)**,University of Durh, 1971, s.86.

¹⁹ Yusuf Nofel, **Şa'iruş-Şa'bi ve Şa'irun-Nil**, Kahire, Darü'l-Masriyyeti'l-Lübnaniyyeti, Mektebetü'l-İskenderiyye, 1997, s.36.

1.5. Askerlik Hayatı

Hafız İbrahim'in örnek aldığı Barudi gibi kılıç ve kalem adamı olma arzusu vardı.²⁰ Bunun için 1888 yılında Kahire'ye taşınınca orada harbiye medresesine girdi. 1891 yılında ordudan mülazım rütbesiyle zabıt olarak mezun oldu. Harbiye karakoluna atandı. Sonra oradan İçişleri bakanlığında polis dairesine atandı. 1896 yılında Mısırlı bir grupla beraber Sudan'a gönderildi. Oradaki hayat şartları ona zor gelmişti.²¹

1899 yılında Sudan'da darbe oldu. Onsekiz subayın orduyu isyana teşvik etmekten emekliye ayrılmasına karar verildi. Bunların arasında Hafız İbrahimde bulunuyordu. Hafız İbrahim 1903 yılının sonuna kadar emekliye ayrıldı.²²

1.6. Çalışma Hayatı

Avukat Muhammed eş-Şeymi'nin ofisinde çalıştı. Tanta'ya yakın küçük mahkemelere savunma yapmak için gidip geliyordu. Sonra eş-Şeymi ile anlaşamadı. Onun yanından ayrıldı. Onun ayrılışına eş-Şeymi üzüldü. Hafız'ın tekrar yanına dönmesi için uğraştı ama Hafız bunu kabul etmedi.

Bundan sonra Hafız, Muhammed Ebû Şadi beyin ofisinde çalışmak için Tanta'ya geçti. Onunla beraber çalıştığı zamanlar mutluydu. Ebû Şadi Hafız'ı bir hazine gibi görüyordu. Onunla beraber edebiyat ve şiirler hakkında sohbetler ederdi. Daha sonra avukat Abdülkerim Fehmi Efendi'nin ofisinde bir süre çalıştı.

Avukatlık mesleği o zamanlarda kanunlara göre düzenlenmiyordu. Avukatlık yapmak isteyenlerde yeterlilik şartları aranmıyordu. Kendisinde bu mesleği yapabilme kabiliyeti gören herkese açık bir meslekti. Bu sebeple Hafız bir süre Avukat olarak çalışmış ve Avukatlık mesleğinden sıkıldıktan sonra 1890 yılında bu mesleği bırakmıştır.

²⁰ Savran, **a.g.e.**, s.103.

²¹ Hanna el-Fahuri, **a.g.e.**, s. 137.

²² Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s. ta ; **el-Mevsu'atü'l-Arabiyye**, IRCICA KTP. 37716, Dımaşk, 1998, C.1, s. 64; **Mevsuatu'l-A'lami'l-Fikri'l İslami**, Kahire, 2004, İsam 146442, s. 245; Muhammed el-Cevadi, **Mevsuatu A'lamu'l-Ulemai Ve'l-Udebei'l-Arabi'l-Müslimin**, İsam 141531, Beyrut, 2004, s.163; Hanna Fahuri, **a.g.e.**, s. 137.

1895 yılında el-İbrahimiyye Polis teşkilatında yardımcı olarak yedi ay çalıştı. Polis teşkilatı tam kurulamadığı için askeriyeden polis teşkilatına alınmıştı. Daha sonra askeriye geri döndü.²³

1911 yılında Maarif Bakanı Ahmet Haşmet Paşa Hafız İbrahim'i Darü'l Kütüb'ül-Mısriyye'nin Edebiyat bölümüne²⁴müdür olarak tayin etti. Daha sonra oranın vekili oldu. 1932 yılında bu görevdeyken emekli oldu.²⁵

1.7. Ziyaretleri

1908 yılında Şegrad otelinde Suriyelilerden bir grup Hafız İbrahim için bir kutlama töreni düzenlediler. Bu törende Hafız İbrahim onlara “El-Ümmetan Tetesafahan” kasidesini okudu.²⁶

1923 yılında Dâru'l-Kütübdan üç aylık bir izin isteyerek 30 Ağustostan itibaren bir seyahate çıktı. Bu seyahatte, İtalya'nın kuzeyi, Tirol, Viyana/Avusturya, deniz seviyesinden 4000 metre yükseklikte bir kiliseyi, Napolyon'un kabrini, Viktor Hugo'nun evini, Ğarafın müzesini gezdi. Kendisi bu seyahatten istifade ettiğini söyledi. Sağlığı yönünden ve Avrupanın hayatı hususunda bir bakış açısı kazanması yönünden faydalı oldu. Avrupanın ahlaki durumuyla kendi vatanının ahlaki durumunu kıyasladı. Bu toplumun kültürünü görmek için özellikle insanların birbirleriyle olan davranışlarına baktı.

1929 yılında Beyrut'ta Sayfan'ı ziyaret etti. Amerikan cemaati tarafından kendisine bir tören yapıldı. Kendisinden “Tahiyyatü-Şam” kasidesini duymak çin, Hafız Şam'a indiğinde onu Arap ilim topluluğu karşıladı. O topluluğun içinde hatipler ve şairler bulunuyordu. “Tahiyyatü-Şam” kasidesi bütün dillerde bir şarkı gibi okundu.²⁷

²³ Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s. ha-ta.

²⁴ Hanna el-Fahuri, **a.g.e.**, s. 138.

²⁵ **Mevsuatu A'lami'l-Fikri'l-İslami**, Kahire,2004, İsam 146442, s.245.

²⁶ Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s.lam.

²⁷ Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s.mim.

1.8. Edebi Kişiliği

Hafız İbrahim'in hayatına baktığımız zaman, maddi olarak fakir bir hayat yaşadığını görürüz. Eğitim için yurtdışına çıkamamış ve yabancı dil bilgisinde çağdaşlarının gerisinde kalmıştır. Kendi gayretleriyle biraz Fransızca öğrenmiştir, ama o dili edebi düzeyde öğrenememiştir. Neoklasik akımın²⁸ temsilcisi sayılan Mahmut Sami el-Barudi'yi kendisine örnek olarak almıştır. İsmi çağdaşı olan Ahmed Şevki ile beraber anılmıştır. İkisinin benzer ve farklı özellikleri vardır. Şevki toplumdan uzak bir saray hayatı yaşarken, Hafız halkla beraber yaşadığından onların acılarını ve zorluklarını çok iyi bilmiştir. Onun için şiirlerinde Mısır halkının hislerini ve bulundukları durumu dile getirmiştir.²⁹ Bunun için Hafız İbrahim'e “Nil şairi” ve “halk şairi” lakapları verilmiştir.³⁰ Taha Hüseyin³¹ Hafız İbrahim için şunu söylemiştir: Onun karakteri iki özelliğiyle fark edilirdi. Birincisi onun güçlü hissi, zekası, akli muvazenesi, diğeri ise çok samimi ve iyi davranışlı biri olmasıdır.³²

Şair olan Hafız İbrahim'in ayrıca düzyazıda da eserler bıraktığını görürüz. Hafız'ın halk arasında aralarına katıldığı bir grup meydana çıkmıştı. Hafız onlarla beraber olmaktan hoşnut olur onlar da Hafız'a özel bir ilgi gösterirdi. Onlara şiirler okur, kasideler yazardı. Bunların çoğu devletin üst makamlarına kendi gayretleriyle gelmiş çiftçi çocukları oldukları için halkın durumunu çok iyi anlıyorlardı. İşte böyle bir ortamda Leyal-i Satih kitabını yazmıştır. Falcı Satih'in dilinden fikirlerini dile getirmiştir. Hafız bu eserinde edebiyat ve Mısır'ın ictimai durumu hakkındaki fikirlerini anlatmıştır.³³

²⁸ Mohammed A. A. Hizabr Alhusami, **International Journal of Language and Literature**, Vol.4, American Research Institute for Policy Development, June 2016, No.1, p. 154.

²⁹ Salma Khadra Jayyusi, **Modern Arabic Poetry an Anthology**, New York, Columbia University Press, 1987, p. 77.

³⁰ M. M. Badawi, **Modern Arabic Literature**, Cambridge University Press, 1992, p.48.

³¹ 1889 -1973 yılları arasında yaşamış Mısırlı düşünür, edebiyatçı, ve eleştirmendir. Mısır'ın Minye bölgesinde doğdu. Küçükken görme duyusunu kaybetti. 1910'da Kahire Üniversitesinde Edebiyat bölümüne girdi. 1915 'te es-Süfur gazetesini çıkardı. Sorbonne Üniversitesi'nde Tarih bölümünü ve doktorasını bitirdi. Mısır'da 1925'te Arap Edebiyatı Bölümü başkanı oldu. Dekanlık ve rektörlük yaptı. 1973'te ölümüne kadar Mecma'u'l-Luğati'l-Arabiyye'nin başkanlığını yürüttü. Şükran Fazlıoğlu, “Taha Hüseyin”, **DiA**, 2010, C.39, s. 377.

³² Abdol Reza Atash, Seyyed Mohammad Molavi, **Symbols of Political Awakening in the Poetry of Hafez İbrahim**, Nat Sci 2015, 13 (3) , p.133, <http://www.sciencepub.net/nature>.

³³ Savran, **a.g.e.** , s.102.

Hafız Arap dili ve Edebiyatında önemli bir yere sahip bulunan meşhur kasideler de yazmıştır. Mesela halk Arapçasının edebi bir dil olarak kullanılmasını teşvik eden Welmour Selden'e karşı yazdığı “el-Lüğatü'l-Arabiyye” kasidesi meşhurdur. İngilizlerin Danşvey hadisesinde halka zarar vermelerinden sonra “Hadisetü Danşvey ” kasidesi de meşhur olan kasideleri arasındadır.³⁴

Mustafa Menfeluti onun hakkında şöyle demiştir: “ Birinci tabaka şairlerinden bir şair ve yazarların en önde gelen yazarlarındandır. Toplumsal alanın konularında hiç kimse ona yetişememiştir ve Arap aleminde şiirleri kolaylığı, inceliği, güzelliği ve ihtişamı bir araya getirme kabiliyetiyle diğerlerinden ayrılır. O şiirinde ve düz yazısında garip tekil ve nadir türemiş kelimelerini kullanmakla Arapçanın ölümlerine hayat veren kimselerden birisidir.³⁵

³⁴ Muhammed Kürd Ali, **el-Muasirun**, Dimeşk, Dâr Ebu Bekr, 1980, s.193.

³⁵ Yusuf İlyan Serkis, **Mü'cemü'l-Matbuati'l-Arabiyye ve'l-Muarrabe**, Mısır, Serkis Matbaası, 1928, s.736.

İKİNCİ BÖLÜM

HAFIZ İBRAHİM'İN ESERLERİ

Hafız İbrahim'in çeşitli alanlarda yazdığı eserleri bulunmaktadır. Bunlar Hafız'ın bir divanı, telif ve tercüme ettiği kitaplar şeklindedir. Burada eserlerini kısaca tanıttıktan sonra Hafız'ın divanının tanıtımını daha ayrıntılı olarak ele alacağız.

2.1. Mısır Toplumu İle İlgili Eserleri

2.1.1. Leyali Satih

Hafız İbrahim tarafından 1907 ve 1908 yılları arasında nesir olarak yazılmış bir kitaptır. Toplumun eleştirilmesi makamât tarzında yapılmıştır.¹Edebiyat, siyaset ve Mısır toplumu hakkında görüş ve fikirlerini bu kitapta neşretmiştir.² Bu kitabı toplumun ahlak ve adetini eleştirmek için yazmıştır. Mısır'ın toplumsal durumunu tarif etmiştir.

Cahiliyye döneminde kahin olarak bilinen Satih ile beraber karşılıklı konuşmalar şeklindedir.³Bu kitap Meluhi'nin *İsa İbnü Hişam* kitabına benzemektedir.⁴Burada rivayet eden köylü birisidir. Bu köylü kişi Arapların eskiden kahin olarak bildiği Satih ile buluşmaktadır. Olayın geçtiği yer sabittir. Karşılıklı konuşmalar sürekli geçmektedir. Olaylar gerçek değil hayalidir. Takriri üslubu vardır tasviri üslub değildir. Kişiler hayaldir. Bu kişiler yoluyla Hafız'ın fikirlerini, toplumun ahlak ve yayılan adetlerini nasıl eleştirdiğini görmektediriz. Buna göre Mısır'ın en önemli problemleri yabancılara tanınan imtiyazlar ve edebi problemlerdir.⁵

Bu kitap küçük hacimli olmasına rağmen faydası büyük olarak görülmüştür. Zamanındaki alimlerin bu kitabı övmeye birbirleriyle yarıştıkları söylenmektedir.

¹ Sabry Hafez, **The Genesis of Arabic Narrative Discourse**, London, 1993, s. 134.

² Hanna el-Fahuri, **a.g.e.**, s. 141.

³ Muhammed Reşid Reda, **Mecelleti'l-Menar**, C.II, 1908, s.528.

⁴ **Encyclopedia of Arabic Literature**, Edited Julie Meisami and Paul Starkey, Volume 1, London, 1998, İsam-DN :69273, s. 386.

⁵ Ömer Desuki, **Neşet en-Nesri'l-Arabi'l-Hadis ve Tatavvurihi**, Dârü'l-Fikir, 2007, s.142.

Bütün dergiler bu kitabın büyük faydalarını yazmışlardır. Zamanın fasih alimleri Hafız'ın üslubunun ne kadar sağlam ve iyi olduğundan bahsetmişlerdi. Üslubu ince ve insicamlıydı. Filozof ve düşünürler bu kitabın içinde bulunan hikmetli fikirler, vaazlar ve misaller için derin düşüncelere girmişlerdir. Bazı alimler de Hafız'ı nazik bir dille eleştirmişlerdir.⁶

2.1.2. Ömeriyyatu Hafız

Hız. Ömer'in hayatından ve ahlakından söz eden manzume, ilk defa Kahire'de 1918 yılında yayımlanmış sonra Mustafa el-Dimyati tarafından önce Zikra Hafız sonra el-Kasidetü'l-Ömeriyye adıyla Kahire'de 1933 yılında basılmıştır.⁷Hafız bu eseriyle Mısır halkının problemlerini çözebilecek devlet adamlarının Hız. Ömer gibi birisi olması gerektiğini vurgulamıştır. Bu eserinde Hız. Ömer'in hayatından kesitler vererek özellikle de onun ahlakından, adaletinden ve bir yöneticinin nasıl olması gerektiğinden bahsetmiştir.⁸

8 Şubat 1918 Cuma akşamı düzenlenen törende söylediği meşhur Kasidetü'l-Ömeriyye'yi İslam tarihi kültüründen yararlanarak yazmıştır. Hafız İbrahim el-Ömeriyye'sini bir giriş ve hatimedahil olmak üzere yirmi başlıktan oluşturur. Arap edebiyatında el-Ömeriyye diye bilinen Hafız'ın bu şiiri yüz seksen yedi beyitten oluşmaktadır. Her başlık altında Hız. Ömer ile ilgili ve birbirlerinden farklı olayları şiirleştirmiştir. Bu şiirinde Hız.Ömer'in adaleti, hak için zengin fakir ayırımı yapmaması, bu adaletin beraberinde getirdiği merhamet, şefkat, duygularını ve israfa karşı tutumunu görmekteyiz. Giriş kısmında önsöz mahiyetinde ilk bölümün başlığını Ömer b. Hattab koymuştur. Hız. Ömer'den söz etmeye başlamadan önce Allah'tan bu mübarek zatın hakkında söyleyeceği şiir için yardım istemiş ve şöyle demiştir:⁹“ Gerek şiire, gerekse bana yeter ki Faruk sahasına bu şiiri hediye ediyor

⁶ Muhammed Reşid Reda, **a.g.e.**, s.528.

⁷ Yazıcı, **a.g.m.**, s.91.

⁸ Abdurrazzek Ahmed, **Akif ve Hafız İbrahim'in Şiirlerinde Hız. Ömer b. Hattab**, Vefatının 75. Yılında Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyum Bildirileri, Hazırlayan Vahdettin Işık, İstanbul, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları no: 21, 2011, s. 422.

⁹ Abdurrazzek Ahmed, **a.g.e.** , s. 414.

olmam; İlahi! bana dil açıklığı ver ki yerine getirilmeyen hakları ifa etmekte yardımcım olsun.”¹⁰

Bölüm başlıkları sırayla şöyledir: Hz.Ömer b. Hattab, Hz. Ömer’in öldürülmesi, Hz. Ömer’in Müslüman olması, Hz. Ömer ve Hz. Ebubekir’e biat etmesi, Hz. Ömer ve Hz. Ali, Hz. Ömer ve Cebele b. Eyhem, Hz. Ömer ve Ebu Süfyan, Hz. Ömer ve Hz. Halid b. Velid, Hz. Ömer ve Amrb. As, Hz. Ömer ve oğlu Abdullah, Hz. Ömer ve Nasr b. Haccac, Hz. Ömer ve Resül-ü Kisra, Hz. Ömer ve eş-Şura, merhametine bir örnek, takva ve zühdüne bir örnek, heybetinden bir örnek, hakka dönmesine bir örnek, Hz. Ömer ve Rıdvan Ağacı vekatime ile bitirmiştir. Şair hatime başlığında Hz.Ömer’in her biri ciltler oluşturacak sıfat ve ahlakını anlatmaya çalıştığını bunların nesillere büyük bir hayat hatırası ve yol gösterici konumunda oldukları kanaatinde olduğunu ifade etmiş¹¹ve: “İşte budur zamanında görülmüş menkıbeleri! Bunları gelecek nesillere anlatıyorum. Umulur ki İslam ümmetinde yetişir bir nesil, geçmiş aynası geleceğini parlatır.”¹²diyerek bitirmiştir.

2.2. Tercümeleri

2.2.1. el-Buesa

Meşhur bir Fransız olan Viktor Hugo'nun (1802-85) Les Miserables (Sefiller) adlı roman kitabıdır. Bu kitabın büyük bir kısmını Hafız İbrahim Arapçaya tercüme etmiştir. Arapçaya tercüme ederken Fransızca aslına çok bağlı kalmamıştır. İçinde bazı değişiklikler de yapmıştır.¹³ Hafız bu kitabı Muhammed Abduh’a hediye ederken ona şunları yazmıştır. Sen ey Abduh! Üzülenlere yardım edersin. Ümitsizlerin dönecekleri yersin. Bu kitap üzülenlerin, ümitsizlerin hayatlarından bahsetmiştir. Bu kitabı, yazar Viktor Hugo devlet adamlarına bir öğüt olsun diye yazmış ve kitabını da el-Buesa diye isimlendirmiştir. Kitabını cami' ve belîğ bir söz

¹⁰ Hafız İbrahim, **el-Müellefatü'l-Kamile ed-Divan**, 1.bsk, Lübnan, Mektebetü Lübnan, 1991, s.30.

¹¹ Abdurrazzek Ahmed, **a.g.e.**, ss. 414-422.

¹² Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s.36; Abdurrazzek Ahmed, **a.g.e.**, ss. 422-423.

¹³ Hanna fahuri, **a.g.e.**, s.141.

olan “merhamet adaletten üstündür” sözü için ev yapmıştır.¹⁴ 1903 yılında Kahire’de iki cilt halinde neşredilmiştir.¹⁵

El-Buesa kitabı kendi asrında insanlar için çıkarılmış en iyi kitaptı. Kitabın yazarı Viktor Hugo bu kitabını üzgün bir halde iken yazmıştı. Bu kitabı Arapçaya tercüme eden Hafız İbrahim de üzgün bir haldeyken yazmıştı. Bu kitabın aslı ile Arapçaya tercüme edilmiş hali, güzel bir kadının hayalinin aynadaki görüntüsü gibi olduğu söylenmiştir.¹⁶Batının en zeki şairi bu kitabı sürgünde iken yazmıştı. Arapçaya tercüme eden Hafız İbrahim de zor bir durumda iken tercüme etmiştir.¹⁷

2.2.2. El-Mucez fi’l-İktisadi’s-Siyasi

Paul Leroy-Beaulieu tarafından Fransızca yazılmış olan *Precis D’économie Politique* (1888) adlı eseri Hafız İbrahim ve Halil Mutran¹⁸ beraber Arapçaya tercüme etmişlerdir. Mısır Maarif Bakanı olan Haşmet Paşa’nın emriyle bu tercüme yapılmıştır. Çünkü liselerde bu kitabın okunmasını istiyordu.¹⁹Beş cilt halinde Kahire’de 1913 yılında basılmıştır.²⁰

2.2.3. Küteyyibün fi’t-Terbiyeti’l-Evveliyye

Maarif Bakanı’nın emriyle Fransızca’dan Arapça’ya²¹okullarda okutulmak için tercüme edilmiştir.²²İki cilt halinde, Kahire’de 1912 yılında basılmıştır.²³

¹⁴ Hafız İbrahim, **el-Buesa**, s.261.

¹⁵ Hafız İbrahim, **a.g.e.**,s. kef. Yazıcı, **a.g.e.**, s.91.

¹⁶ Ubeyd, **a.g.e.**, s.122.

¹⁷ Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s.263.

¹⁸ 1869 – 1949 yılları arasında yaşamış Lübnanlı şair,gazeteci ve mütercimdir. Lübnan’ın Ba’lebek şehrinde doğdu. Mısır gazetelerinden el-Ehram, el-Mü’eyyed ve el-Liva’da yazılar yazdı. On beş günde bir çıkan el-Mecelletü’l-Mısriyye dergisini yayımladı. 1903’te kurduğu el-Ceva’ibü’l-Mısriyye günlük gazetesinde Arap milliyetçiliği taraftarlığı görüşleriyle reformları ve özgürlüğü savundu. Osmanlıları yabancılara karşı daima destekledi. Mustafa Kamil’in milliyetçi hareketi çıkınca onun yanında oldu. Gazeteciliği bırakıp edebiyat ve şiire yöneldi, ticaretle de uğraştı. 30 Haziran 1949’da defnedildikten sonra cenazesi Lübnan’a taşındı. Yılmaz Özdemir, “ Halil Mutran ” **DİA**, 2016, C.Ek-1, s. 521-522.

¹⁹ Abdulrezzak Bilabbas, **Mecelletü el-Fikrîl-İslami el-Muasır**, 78.sayı, s. 110; Hanna Fahuri, **a.g.e.**, s.142; Corci Zeydan, **Tarihü Edebül-Lügatü’l-Arabiyyeti**, Kahire, Hindavi, 2013, s.1514.

²⁰ Yazıcı, **a.g.m.**, s. 91; Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s.lem.

²¹ Hanna Fahuri, **a.g.e.**, s. 142.

²² Hayrettin Zirikli, **El-A’lam**, Beyrut, 15.bsk, 2002, C.6, s.76; Serkis, **a.g.e.** , s.736.

²³ Yazıcı, **a.g.m.**, s.91; Hafız İbrahim, **a.g.e.** , s.lem.

2.2.4. Kaybolan Tercümesi

Hafız İbrahim William Shakespear'ın Macbeth (Makbet) adlı tiyatro oyununu Arapçaya tercüme etmiştir. Serkis Dergisi 1906 yılında ondan kısımlar yayımlamıştır. Fakat tercümesinin tamamı maalesef kaybolmuştur.²⁴

2.3. Divanı

Hafız İbrahim hayatta iken şiirlerini “Divan Hafız İbrahim” adı altında bir divanda toplamıştır. Bu şiirler, dergilerin neşr ettiklerinden ve neşredilmeyip onun bazı arkadaşlarının ezberledikleri şiirlerin toplanmasından oluşuyordu. Bu divanı üç küçük bölümden oluşmuştu, en son bölümü ise 1911 yılında neşredilmişti. Hafız vefat ettikten sonra Ahmet Ubeyd, Hafız'ın divanında olmayan şiirler mecmuasını Şam'da neşretmiştir. Daha sonra Mısır'da Mektebetü'l-Hilal Ahmet Ubeyd'in neşr ettiklerini de divanda bir araya getirmiştir. 1935 yılında bunların tamamı bir kitapta toplanmıştır.²⁵

Maarif Bakanlığı Mektebetü'l-Hilal'in neşrinde eksiklik bulduktan sonra alim ve edip olan Ahmet Emin'i bu eksiklikleri tamamlaması için görevlendirmiştir. Ahmet Emin²⁶, Ahmet el-Zeyn ve İbrahim el-Ebyari'den yardım istedi. Ahmet Emin, Hafız'ın divanının tahkikine ve şekli üzerine yoğunlaşmıştı. Divan tam bir şekilde, eksiksiz Arap aleminde 1937 yılında orataya çıkmıştır. Geniş bir coğrafyada neşredilmiş ve baskı sayısı arttırılmıştı. Divan 1969 yılında renkli ve güzel bir şekilde içi iki bölüme ayrılmış bir halde ortaya çıkmıştır. Birinci bölümünde medih ve tebrik, eleştiri, ihvaniyyat, vassf, hamriyyat, ğazel, ictimaiyyat, ikinci bölüm ise siyasiyyat, şekva, ve mersiyelerden oluşmuştu. ²⁷ Divanı dil ve üslup yönünden incelenecek olursa şiirlerinin eski şiir tarzına benzediğini, halk tarafından dilinin anlaşılır olduğu görülür.

²⁴ Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s. kef.

²⁵ Hanna Fahuri, **a.g.e.**, s.141.

²⁶ 1886 -1954 yılları arasında yaşamış Mısırlı mütefekkir, medeniyet tarihçisi, ve yazardır. Kahire'de doğdu. Hakimlik yaptı. Taha Hüseyin aracılığıyla Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesine girdi. 1939'da Edebiyat Fakültesi Dekanı oldu. 1947'de Arap Birliği Kültür İşleri müdürü oldu. 1914'te kurduğu Lecnetü't-Telif ve't-terceme ve'n-neşr'in hayatı boyunca başkanlığını yaptı. Arap Edebiyatı ve kültür tarihi ilgili eserler yazdı. 30 Mayıs 1954'te Kahire'de vefat etmiştir. Hulusi Kılıç, “Ahmed Emin” , **DİA**, 1989, C.2, s. 62-63.

²⁷ Hanna Fahuri, **a.g.e.**, s.141.

2012 yılında Hindavi yayınevi tarafından “ el-Müellefâtü’l-Kamile ” adıyla tahkiksiz Hafız’ın tüm şiirlerini içeren bir divan basılmıştır. Mektebetu’l-Adab tarafından Muhammed Fevzi Hamza’nın tahkik ettiği “Divanu Hafız İbrahim” adında ve şiirlerin kafiye harfine göre sıralandığı bir çalışma 2013 yılında yayımlanmıştır.²⁸

²⁸ Ahmet Yıldız, **Nil Şairi Hafız İbrahim ve Siyasi Şiirleri**, Konya, Palet Yayınları, Aralık 2017, s.88.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİVANINDAKİ MERSİYELER

3.1. Hafız'ın Divanının Tanıtımı

3.1.1. Mukaddime Şair'ul-Kutrayn Halil Mutran

Hafız İbrahim'in vefatından üç sene sonra 1935 yılında basılan bu divanı, Halil Mutran'ın yazdığı mukaddimesi ile başlıyor. Mukaddimesinde Hafız İbrahim'in hayatı üç devreye ayrılmaktadır.

Halil Mutran mukaddimenin girişinde Hafız İbrahim hakkındaki hislerinden bahsetmektedir. Hafız'ın vefatından üzgün olduğunu ve kendisinin arkadaşı olduğunu anlatıyor. Mısır halkının kendi büyük devlet adamlarını ve şairlerini unutmadıklarını söylüyor. Mısır halkı kendilerine hizmet edenleri ve efendilerini unutmadığını Hafız'ı da unutmadıklarını belirtiyor. Herkesin onu tanıdığını sevdiğini anlatmaktadır. Mısır halkı Hafız'ı kendi yakın arkadaşlarından veya akrabalarından birisi gibi gördüklerinden ve onun için ağladıklarını belirtiyor. Hafız'ın ölümünden iki sene geçmesine rağmen halkın yasının yeni olduğunu, ve onu anma törenlerinde güzel kelimelerle andıklarını söylüyor.¹

Daha sonra Mutran Hafız hakkında söze geçmek için, bu mukaddimenin konusunu oluşturacak şeyin önemli bir sorunun cevabı olacağını belirtiyor. Bu soru Mısır halkının Hafız'a olan muhabbetinin en önemli sebebi neydi. Bunun sebeplerini sıralıyor. Öncelikle Hafız, Mısır halkına problemlerinizi siz hatalısınız demekten korkmadı. Mutran bu duruma bir örnek vermektedir. Hafız onlara gerçek hallerini söyleyince onlar bu durumdan hoşlanmadılar ama Hafız onları sevdiğinden onların hatalı olduklarını onlara göstermek istiyordu. Bu duruma delil olarak Hafız'ın ilk kasidelerinden örnekler veriyor.²

Sonra Hafız'ın şiiri yenileştirmesine geçiyor. Şiir eski halindeki gibi kaldığından şairler şiiri yenileştirmiyordu. Hafız bu durumu görmüştü. Bundan

¹ Hafız İbrahim, **Divanu-Hafız Min Sıbaħi İla Vefatihi**, Mısır, Mektebetü Hilal, 1935, s.elif –be.

² Hafız İbrahim, **a.g.e** , s. ha .

dolayı halk da problemleriyle başbaşa kalmıştı. Çünkü halkı şiirleriyle etkileyecek, onları uyandıracak ve harekete geçirecek bir şair yoktu. Bunu Hafız'ın güzel bir kasidesiyle açıklıyor. Bu kasidede Hafız şiire bir adam gibi seslendiğini ve şairlerin Hafız'ın çizdiği düsturlardan yürümesini ve şairlerden şiiri yenilemelerini istediğini görüyoruz.³

Hafız hayatın ikinci devresine geçiyor. Burada Hafız'ın şiiri yenileştirdiğine örnek kasidelerle anlatıyor. *Ğadetü'l-Yaban* kasidesinde Mısır'ın Japonya'yı geliştirmede örnek alması gerektiğini ve öyle olmasını istediği anlatıyor. İkinci kasidesi ise hicri yılbaşı töreninde okuduğu hicri yılbaşı kasidesidir. Bu kasidesinde Japonya'nın gelişmesinden hoşlandığını yani doğunun Japona gibi gelişmesi gerektiğini anlatıyor. Son olarak Hafız'ın hayatının ikinci devresinde göreceğimiz en güzel, en belîğ kasidesi Mısır Üniversitesi'nin açılışında okuduğu kaside olmuştur. Bu kasidesinde Mısır halkının kendine güvenmesi gerektiğini, üniversitelerin açılmasından dolayı sevinçli olduğunu ve burdan öğrenciler ve alimler yetiştireceğini anlatıyor. Çünkü bu alimler gelecekte bu şehri tekrar bina edecekler.⁴

Halil Mutran mukaddimesinin sonunda Hafız'ın hayatının üçüncü devriyesini anlatıp bitirmektedir. Hafız'ın hayatının üçüncü devresinde, Hafız'ın dahiliği, şiddetli zekası ve onun yeteneklerinin nasıl ortaya çıktığını anlatıyor. Onun güzel kasidesi olan İtalya'nın depremleri başlığıyla insanlık hakkında yazdığı ve başka kasideleriyle doğunun saygınlığı ve hürmeti hak ettiğini anlattı. Bu konu hakkında yazdığı en güzel kasidesi *el-Ümmeten Tetesafahan* kasidesidir. Burada iki ümmet ile Mısır ve Şam'ı kast etmektedir. Diğer kasidelerinde ise Mısır'ın selamlanması, Mısır'ın gelişmesinin hareketlendirilmesi, bağımsızlığı istemeyenlerin ve ülkenin gelişmesini zayıflatanların suçlu olduğuna karar verilmesi konularıdır. Bu fikirleri en güzel anlatan kasidesi ise Elemuna ve Emeluna kasidesidir. Halil Mutran başka bir örnek vermeye devam ediyor. Hicri yılbaşı kasidesinde gençleri nasıl selamladığına, vasiyet ve vaaz verdiğine, cesaretlendirdiğine, çok sevdiği vatanın geleceği için bir

³ Hafız İbrahim, **a.g.e.** , s. ye.

⁴ Hafız İbrahim, **a.g.e.** , s. he.

program koyduğuna bir bakınız diyor. Daha sonra bu kasidesine yorum yapıyor. Yorumunda bundan daha güzelini gördünüz mü? Bu kasideye bakınız ki Hafız İbrahim'in Mısır'ı ne kadar çok halisane sevdiğini görünüz diyor. “Vatanını ve vatandaşlarını sevmesi sadakatinden dolayıdır. Mısır'da herkes Hafız'ı sevmiştir ve vefat ettiğinde herkes onun için ağlamıştır. Hafız nesiller boyunca sürekli anılacak ve onun kıymeti daima bilinecektir. ”Halil Mutran burada giriş mukaddimesini bitirmektedir.⁵

3.1.2. Hafız İbrahim'in Dili Ve Üslubu

Halil Mutran Hafız'ın şiiri ve üslubundan bahsetmektedir. Öncelikle Hafız'ın ne zaman ve nasıl bir ortamda şiir yazdığını anlatıyor. Hafız yalnız kalabildiği her yerde şiir yazabilirdi. Yalnız kalmak için öğleden sonra Özbekiyye bahçesine giderdi. Fikrinin karışmaması için gereken şartları oluştururdu. Hafız şiir yazarken bir sanatçının taştan bir model oluştururken yorulması gibi yorulurdu.⁶

Şairler genellikle önce mukaddimeyi sonra da amaçlarını yazarlar. Hafız ise önce amacını yazar sonra mukaddime gelirdi. Yani önce zor ameli yapar en sona kolay olanı bırakırdı. Şiirinde kalın telaffuzlu kelimeleri seçerdi. Kendisine güvenirdi. Kelam ona itaat ediyordu, isyan etmezdi. Hafızasında Arapların en fasih üslubunun olduğu şiirleri daima hazır bulundururdu. Onların adımlarını takip eder, bu yolda en güzel kelimeleri seçer ve en tatlı kıtalarını alırdı onlardan.

Hafız şiirlerinde melodiye gider ve kulakları onu doğrulardı. Lafza ve manaya aşiktir. Güzel lafızları tercih eder⁷mana ise sonra gelirdi. Lafızları güzel olan kasideleri severdi. Tasvirde çok iyiydi. Toplumsal konuları anlatmada mahirdir. Şiiri ve şairi anlatırdı. Emeli büyük, şansı azdı. Çoğu kasidelerinde elem, acı, şikayetlerden bahsettiği için mahzundu ve bu şikayetler onu yakıyordu.

Özetle Halil Mutran Hafız İbrahim'in Mısır'ın modern asrındaki üç Arap edebiyatının yıldızlarından birisi olduğunu anlatıyor. Her şairin önemli bir yeri ve

⁵ Hafız İbrahim, **a.g.e.** , s. ha.

⁶ Hafız İbrahim, **a.g.e.** , s. 3.

⁷ Hafız İbrahim, **a.g. e.** , s. 3.

yıldız gibi yaydığı ışığı, kalıcı bir eseri vardır. Hafız'ın şiiri ise beyan şiiridir. Burayı “‘beyanın bir kısmı ise sihirdir” hadisiyle⁸ bitirmektedir.⁹

3.1.3. Mukaddimetü'l-Kitab

Burada öncelikle Halil Mutran şiirin tarifini edebi olarak anlatıyor. Şiirin insanlık tarihinde güneş kadar eski olduğunu ve şiiri kimin ne zaman ortaya çıkardığını insanların bilmediğinden bahsediyor. Şiirin farklı tarifleri de bulunduğunu anlatıyor. Şiirin önemini şu sözlerle ifade etmektedir:“‘Hakikati bir yere koymak istesek ve hakikate nerede olmak istersin dersek ben şiirin beyitlerinde olmak isterim diyecektir.”¹⁰

Halil Mutran en iyi şiirin özelliklerini ve kendisinin şiiri nasıl gördüğünü geçmiş zamandaki şairlerden örnek beyitler vererek şiirin güzelliğini anlatmaktadır. Ona göre en iyi şiir kişinin güzel bulduğu ve hayal aleminde gezdiği şiirdir. Şiiri Cemil'in Buseyna'yı gördüğü gibi gördüğünü yazarak Cemil'in bir beytini veriyor. Sırayla Mecnun'dan, Şerif el-Radi'den, Şeyh el-Mearri'den, Ebû Tayyib el-Mutenebbi'den, Ebü'l-Atahyye'den, Müslim b. el-Velid'den, Seyfü'ddevle el-Hamadani'den, İbn Düreyd'den, Leyla Bint Lukayz'dan, İbn Heni'den örnek beyitler vererek şiirin güzelliğini anlatmaktadır.¹¹

Şiir ilmine göre kafiye ve ölçülü kelama şiir denir. Bu tarifi hatalı buluyor, çünkü kafiye sözler eğer bir his bir mana ifade etmiyorsa şiir değildir. Şiirin tarifini en iyi mantık cemiyeti yapmıştır. Onlara göre kişinin içinde bir etki ortaya çıkaran her şeye şiir denir. Yani ölçülü, kafiye olmasa da olur. Eğer ölçülü ise daha iyi bir şiir olur. Bu tarifiyle modern asrın şiir tarifini veriyor. Şiirin sadece kafiye ve ölçüden ibaret olmadığına, Ebû Tayyib el-Mutenebbi'nin hasta arkadaşına düz yazı ile yazılmış bir risalesini örnek olarak veriyor. Hasta arkadaşı bunu okuyunca çok

⁸ Ebû Davud: (40) **Kitabü'l-Edeb**, (87.) Bab, Hadîs: 50U; İbn Mace: (33) **Kitabü'l-Edeb**, (41.) Bab, Hadîs:3756; Fadîu'llah: C. II, s. 321.

⁹ Hafız İbrahim, **a.g.e.** , s. 4.

¹⁰ Hafız İbrahim, **a.g.e.** s. 5.

¹¹ Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s. 5-6-7-8.

etkileniyor ama şiir değildi. Nazımda ve nesirde çok büyük şairlerden birisi olan el-Maarri'yi örnek veriyor.¹²

Daha sonra en iyi şair kimdir? Nasıl şiir yapılır? Şairin ne yapması lazım? Gibi sorulara cevap vermektedir. En iyi şair şiirlerinde zorlanmadan kolaylığın olduğu kimsedir. Şair çirkin lafızlardan uzaklaşmalıdır. Sırayla bir şairin şiirlerinin güzelliğinin sebeplerini ve şairlerin hangi özelliğe sahip olduklarını anlatmaktadır. Müslim b. Velid'in Beşşar b. Bürd'e çok benzediğini söylüyor. Beşşar b. Bürd ise sağlam esaslar üzerine kurulu, kafiyeli, bedevi ve şehirlinin sesini bir araya getirmiş şiirleri olduğunu söylüyor. Ebû Nüvas şaka yaptığında tatlı bir mizahı, ciddi olduğunda da sertliği vardı. Sarhoş değilken en çok atasözü söyleyen şairdi. Ebû-Temmam'a baktığında ise onda yaratıcılık kabiliyeti olduğunu, onun en iyi şiirlerinde bulduğunu başka bir şairde bulamadığını ifade ediyor. Bu onun tarzından ve güzel amacından kaynaklanıyor. El-Bühteri şiirlerinde mukaddimenin güzeli, tevafuktaki tatlılığı ve nefesi ali idi. Ebû Tayyib el-Mutenebbi ise çok az beyitle çok manalar verirdi. En güzel şiirleri atasözlerinde ve hikmetli sözlerindeki şiirleriydi. Şerif Radi ise en güzel kelimeleri ve üslupları seçme yoluna gitmişti.¹³ Batının el-Mutenebbisi olan İbn Heni el-Endelüsî şiirinde Arabın kuvvetini ve Endelüs'ün inceliğini bir araya getirmişti. İbnü'l-Mu'tez ise en güzel teşbihleri vermede öncü idi. Abbas İbnü'l-Ahnef ise ince şiirleriyle, tatlı kalıplarıyla özel bir yeri vardı. El-Maarri ise zihni temiz, hafızası kuvvetli, kıraatı ve kültürü geniş, malzemesi çok olan birisiydi. El-Maarri gibi birisini görmediğini söylüyor.¹⁴

İçimizde kimse şiir sadece Araplarındır diğer milletlerin değil demesin. Her milletin bunda bir payı vardır. Şairlerde de her milletin payı vardır. Buna Şahname (meliklerin divanı) eseri misal verilebilir, Fars milletinde çok büyük bir yere sahiptir. Yetmiş bin beyit bulunmaktadır. Ömer Hayyam adına ise İngiltere ve Amerika'da

¹² Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s. 9.

¹³ Hafız İbrahim, **a.g. e.**, s. 10.

¹⁴ Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s. 9- 11.

kürsüler açılmıştır. Şairler onun şiirlerine bakıp ziyaret etmektedir. Bir çok yere ismi verilmiştir.¹⁵

En sonunda şöyle söylemektedir: “ Şiirin güneş kadar eski olduğunu söylemiştik. Tarihin her zamanında şiir var olmuştur. Örneğin Mısır’da firavunlar dönemindeki şairlerden Bintaur, Yunan’da Homer, Roma tarihinde Publius Vergilius Marovardır. Arap milletinde ise şairlerin en zekisi vardır. Divanları Mevlana Sultan kütüphanesinde mevcuttur. Her milleti ve şairlerini anmak istersek buna gücümüz yetmez. Arap şiirine gelince cahiliyye ve İslam dönemi hakkında bahsetmek çok uzundur. Bunlar kitaplarda mevcuttur. Onları anmaya gerek yoktur. ”¹⁶

Halil Mutran burada divanın mukaddimesini bitirmektedir. Bundan sonra Divanu Hafız kitabının içindekiler kısmı sırayla anlatılmaktadır.

3.1.4. Divanın Bölümleri

Hafız İbrahim’in 1935 yılında basılan iki yüz altmış sekiz sayfalık bu divanı altı bölümden oluşmaktadır. Divanın en uzun bölümü olan altıncı bölüm elli altıncı sayfadan başlayıp kitabın sonuna kadar devam etmektedir.

Divanın birinci bölümü methiyeleri içermektedir. Birinci bölümün başlıkları sırasıyla önce değerli Hidivi methedip 1901 yılında hidivlik tahtına oturma törenini tebrik etmektedir. Tahta geçişte yapılan süslü törenlerini nitelemekte ve tekrar hidivi methetmektedir. Hicri 1318 (m.1901) yılının ramazan bayramını tebrik edip hidivi methi, üstad ve şeyh olan Muhammed Abduh’u methi ve müftülük makamına geçişini tebriği, tekrar Muhammed Abduh’u methedip onun şahsını nitelemesi, o asrın faziletli şairi Mahmud Sami el-Barudi Paşa’yı methi, Sudan’dan merhum Seyyid Muhammed Bayram’a methiyesi, merhum Suleyman Abaza Paşa’yı methedip onun hastalıktan şifa bulmasını ve torunu Ali Bey’in düğününü tebrik etmesi, hicri 1313 (m.1896) yılı hac yönetimini aldığı için Abdülhalim Paşa’yı ve en sonunda şair arkadaşı olan Muhammed Hilal Bey’e methiyeleri bulunmaktadır.

¹⁵ Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s. 11.

¹⁶ Hafız İbrahim, **a.g. e.**, s. 11.

İkinci bölüm zamanın şikayet edilmesi ve kardeşlerin azarlanmasını içerir. Önce yaşadığı zamanı şikayet edip vatanın yasını tutmasını anlatmaktadır. Sonra Sudan'dayken şikayetini ve özlemini, kadınların özgürleşmesi, zamanı azarlaması ve kötü şansı şikayeti, en sonunda arkadaşlarından bir grubu azarlaması bulunmaktadır.

Üçüncü bölümü nitelemeyi (vasf) içerir. Sırasıyla güneşi, kılıç devletini ve ateş topu devletini, şiiri, ensonunda giysiyi nitelemektedir.

Dördüncü bölüm şarabı (el-Hamriyyat) içerir. Önce şarabı niteleyip onu o asrın edibi olan Mısırlı yazar Misbahu-ş-Şarkel-Ğurra dergisi sahibi Muhammed Muvilhiy Bey'e göndermiş devamını Sudan'dan bazı dostlarına yazmış ve bu manada en sonunda Sudan'dan Mısır'daki arkadaşlarına yazdığı mesajları vardır.

Beşinci bölüm mersiyeleri içermektedir. Sırasıyla merhum Osman Seyyid Abaza Bey'e, Abaza ailesinin büyüğü olan Süleyman Abaza Paşa'ya, Büyük Britanya ve Hint imparatoriçesi olan kraliçe Viktorya için mersiyeleribulunmaktadır.

Divanın altıncı bölümünde başlıkların hepsi farklı konular hakkındadır. Genel bir başlık altında toplanamaz. Divanın başlangıcında iki, üç veya 4 beyitten oluşan şiirleri olduğu gibi divanın ilerleyen sayfalarında orta uzunlukta ve uzun şiirleri bulunmaktadır. Divandaki sayfa sırasına göre başlıklar: Hartum kalıntıları üzerinde iki bayrak, bir amacı için, fonograf hakkında, günlük dergiler hakkında, aklındaki bir hikmete benzeyen şey hakkında, bir arkadaşına yazdığı, uzun bir kasideden hatırladıklarını dediği, Misbahuş-Şark el-Ğarra dergisi hakkındaki şiirini bir risalede dergi sahibi İbrahim Muvilhiy Bey'e göndermesi, arkadaşısı olan doğunun edip ve yazarlarından İsa b. Hişam kitabının sahibi olan Muhammed Muvilhiy Bey'in Paris fuarına giderken ona veda etmesi, Muhammed Muvilhiy Bey'in Pais'ten dönerken ona dediği, Tevfik Bekri'nin kitabı olan Fuhul el-Belağa kitabı hakkında söylediği şiir, meşhur Mısırlı müzisyen merhum Abduh el-Hamuli efendi'nin torunu olan Mahmud el-Hamuli'yi risa ettiği kasidesi, hapishane vekili Rıf'at Bey'e yazısı, edip

arkadaşı olan Muhammed Abduh el-Babili Bey'e yazısı, Mısır müftüsü Muhammed Abduh'un makamına iki beyti, gecenin uzunluğunu işgale benzettiği iki beyti, sevdiği bir kitap tüccarı olan arkadaşına dediği, manaya bağlı kalarak irticalen dediği, karnı büyük, kaba bir adam hakkında dediği, bir şeyi amaçlayarak dediği, Mahmut Sami el-Barudi'nın kızı için yazdığı ta'ziyesi, Mecelletu'l-Mısriyye'nin sahibi edip ve yazar Halil Mutran Paşa'nın amcası Habib Mutran Paşa'ya söylediği mersiye, bir risalesinden söylediği, Muhammed Abduh el-Babili Bey'i severek azarlaması, vatan kasidesinden dediklerinden bulabildiğimiz beyitleri, Bazı serseri Fransızların ona vurduğu bir güne işaret etmesi ve Fransızları ülkesinden çıkardığı gibi İngilizleri de çıkaracaklarından bahsetmesi, amaçladığı bir şey, bir risalesinden yazdıkları, arkadaşı Muhammed Süleyman Abaza Bey'e 1895 yılında yazdığı çoğu beyitleri kaybolan uzun kasideden gördüğün gibi geriye kalanlar, samimi bir edip doktor arkadaşı ona doksan beyit göndermesive kendisinin yazdığı kafiyeleri kullanmaması şartıyla aynı ölçü ve kafiye ile cevap vermesini isteyince bu zorluklara rağmen ona cevap vermesi, küskün birisi ondan sofi şeyhin diliyle beyitler yazmasını ve böylelikle ona kalbinin yumuşamasını istemesi, değerli bir arkadaşı olan Abdullah Abaza Bey'in evinin ordan geçerken onun yandığını gördüğü anda söylediği, arkadaşı olan hidiv şairi Ahmed Şevki Bey Berlin'e doğu ilim toplantısına giderken ona vedasıdır.

Divanın bundan sonrası için bazı başlıklara örnek olarak: Japonya'nın güzelliği, mülkünün kaybolmasından sonra Mısır, Japon Savaşı, Arap Dilinin Lisanı Hali, Ayrıcalıklar, Viktor Hugo'yu Nitelemesi, Danşvey Hadisesi, Şeyh Muhammed Abduh'a Mersiyesi, Mustafa Kamil Paşa'nın yaptığı kutlamada okunan şiir, meşhur İngiliz şair Shakespeare'in Makbet'ini açıklaması, kendi hastalığı hakkında, Mısır'ın

hali hakkında, el-Ümmetan Tetesafahan kasidesi, İtalya depremi, Astana'nın (İstanbul) fitnesi, Elemena ve Emeluna kasidesi, hicri yılbaşında söylediği, Por Said okulunda kızlar için söylediği, Osmanlı donanmasını selamlaması, komutan Kromer'i vedasında söylediği şiirde siyaset, Mustafa Kamil Paşa'nın anısına söylediği kaside, Trablus Savaşı, Tolstoy'a, Riyaz Paşa'ya mersiye, el-Ömeriyye kasidesi, küçük çocuğu kurtarın, Şam'ı selamlaması, uyku ve uyanıklık arasında, Ayasofya, Sa'd Zağlul mersiyesi, gençliğe veda, Şevkiyle selamlaşması, Şeyh Ali Yusuf mersiyesi, Doktor Şumeyl mersiyesi, Shakespeare'in anılması, Muhammed Ferid Bey mersiyesi, Sultan Hüseyin mersiyesi, Bahisetü'l Badiye mersiyesi, iki doktorun mersiyesi (İbrahim Hasan Paşa ve Muhammed Şükri Paşa), Ali Ebi'l-Futuh Paşa mersiyesi, Osmanlı uçağı, Corci Zeydan mersiyesi, doktor Sarruf mersiyesi, yeni dünyaya, Mahmud Süleyman Paşa mersiyesi, Abdülhalık Servet Paşa mersiyesi verilebilir. Divan son olarak Abdülhalim Alayeli Bey mersiyesi ile bitmektedir.

3.2. Arap Edebiyatında Mersiyeler

Arap edebiyatında Mersiye şiirin önemli bölümlerinden birisidir. Çünkü cahiliye halkının yanındaölen kişi için ağıt yakmak büyük bir öneme sahipti. Cahiliye şiirinde ağıt için kaside ve şiir örnekleri bulunmaktadır. Bu konuda kadınların mersiyeleri başarılı olmuştur. Kadınların tabiatının ince olması,zorluklarda şiddetli korku hissetmeleri hislerinde sadakatli olmaları ve ince duygulu olmaları başarı sebepleridir. Hansa, kadın mersiye şairleri içinde en meşhurdur. Sahır ve Muaviye isimindeki kardeşlerine söylediği mersiyeleriyle tanınmıştır. Çoğunlukla ağlayan kadınlar mersiye şiirlerini kendileri için gerekli görmüşlerdir. Hansa'nın şiirleriyle mersiye amacına ulaşmıştı. Aslında bu durum bütün şairler için de geçerliydi.

Şairlerin birçoğu babaları, kardeşleri, akrabaları, arkadaşları, kendilerine iyilik edenler için mersiye yazmışlardır. Evs b. Hacer arkasında güzel bir mersiye

mecmuası bırakmıştır. Ondan başkaları da krallar, kabile efendileri, babaları ve kardeşleri için mersiyeler bırakmışlardır.¹⁷

Klasik mersiye üç bölümden oluşur. Birinci bölüm ölen kişinin kaybından acı ve üzüntünün anlatıldığı ağlama bölümü (nedb,nevh), ikinci bölüm ölenin faziletlerinin anlatıldığı övgü bölümü (te'bin), ve en sonda üçüncü bölüm acılara katlanmanın tavsiye edildiği bölümden (sabır, aza') oluşmaktadır. Cahiliye döneminde Hansa, Düreyd b. Sımme, Ebu Duad el-Iyadi, İbn Hazzak, Amr b. Kamie, İmrül-kays b. Hucr, Evs b. Hacer ve Antere çok güzel mersiyeler yazmışlardır. Mersiyelerde ölenin cömertlik, konukseverlik, güçsüzleri koruma, cesaret ve kahramanlık gibi sıfatları, ilim ve irfanı yanında dünya hayatının faniliği anlatılarak geride kalanlar sabra davet edilip konu hikmetli sözlerle desteklenirdi. Cahiliye devrinde ve İslam'ın ilk zamanlarındaki mersiyelerde öldürülen kişilerin intikamını almaya yemin etme ve düşmanı korkutma konularına da yer verilmiştir.¹⁸

İslam dini zamanında Hz. Peygamber için sahabeden Hassan b. Sabit ve Ka'b b. Malik kısa mersiyeler yazmışlardır. Ayrıca Abdullah b. Üneys, Ebû Züeyb el-Hüzeli, Peygamberin amcazadesi Ebû Süfyan, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, ve Hz.Ali'nin de zamanımıza kadar gelmiş mersiyeleri vardır.¹⁹İslami dönemde mersiyelerdeki dil ve üslup ve kelimelerin cahiliye dönemindeki gibi devam ettiği ancak İslam'ın yeni getirdiği anlayışların örneğin öldükten sonraki hayatın devam ettiği gibi manada hayata bakış açısının İslamla mersiyelerin değiştiğini görürüz. Emevi ve Abbasi döneminde siyasi ve mezhebi mersiyeler de ortaya çıkmıştır.²⁰

Emevilerde saltanatın babadan oğula geçmesiyle mersiyelerde taziye ile beraber tebrik dönemi başlamıştır. Bunun ilk örneği Abdullah b. Hemmam es-Seluli'nin Muaviye'den sonra yerine geçen oğlu Yezid'e yazdığı mersiyedir.²¹Leylâ

¹⁷ Cevad Ali, **el-Mufasssal Fi Tarihi-l Arabi Kable'l-İslem**, 4. Bsk. y.y, Darüs-Saki, 2001, C. 17, s.150; Luis Şeyho, **Riyadü'l-Edebi fi Merasi Şevairül-Arab**, Beyrut, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1897, s.1.

¹⁸ M. Faruk Toprak, “ Mersiye ”, **DİA**, 2004, C. 29, s.215-216.

¹⁹ Toprak, **a.g.m**, s.215.

²⁰ Halide Osman Fetah, **er-Risa fi Şi'r Hafız İbrahim**, Camiatü Bağdad, Mecelletu Külliyyeti'l-Ulum el-İslam, 18.aded, s.247.

²¹ Toprak, **a.g.m**, s.215.

el-Ahyiliyye kendi kabilesinden aşk yaşadığı kişinin ölümünden sonra yazdığı birçok kasideden oluşan mersiyesiyle tanınmıştır.²²

Tahrip edilen ve Hristiyanlar'ın eline geçen Endülüs için yazılan şehir mersiyelerine örnek olarak, İbn Amire'nin (ö.658/1260) düşen Belensiye (Valencia), İbnü'l-Lebbane (ö.507/1113) ve Ebü'l-Bekâer-Rundi'nin (ö.684/1285) kaybedilen İşbiliye için yazdıkları mersiyeleleridir. Tuleytula (Toledo) ve Gırnata (Granada) üzerine yazılan anonim mersiyeleler de bulunmaktadır. Endülüslü şair İbn Haface (ö.533/1139) gençlik günlerine ve kendisi için ağıtlar yazmıştır.²³İbn Hazm'ın (ö.456/1064) Kurtuba için yazdığı manzum ve mensur mersiyesi bulunmaktadır.²⁴İbn Şüheyd (ö.426/1035) yakalandığı hastalık için kendisine mersiye yazmıştır.²⁵

Abbasiler hilafeti ele geçirince haksızlığa uğratılan ehli beyt mensupları için birçok mersiye şiiri yazılmıştır. Ehli beyt için samimi mersiye yazan şairlerin başlıcaları es-Seyyid el-Himyeri (ö.173/789), Mansur en-Numeyri (ö.190/805-?), Dîku'l-Cin (ö.235/850), Du'bel b. Ali el-Huzâ'i (ö.246/860) dir.²⁶

Ebû Nüvas (ö.198/813-?) Halife Muhammed'in ölümüne, Ebû Temmam (ö.231/846) Horosan valisi Abdullah b. Tahir'in (ö.230/844) aynı gün ölen iki çocuğu için,²⁷er-Rekkaşi ise Bermekiler hakkında mersiye yazmıştır.²⁸

Arap edebiyatında daha önce görülmeyen ancak bu dönemde mersiye şiirinin konuları arasına giren bir tür de bahçelere, hayvanlara ve savaşlar sonucunda tahrip edilen şehirlere yazılan mersiyeşiirleridir. Ebu Muhammed el-Kasım b.Yusuf bir dişi keçisine, Muhammed b. Abdilmelik ez-Zeyyat²⁹halife el-Mu'tasım'a (ö.227/842)

²² Carl Brockelmann, çev. Selman Yeşil, **Emeviler Döneminde Şam ve Irak'ta Arap Edebiyatı**, 3.Sayı, Bingöl Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2014, s.253.

²³ Toprak, **a.g.m.** , s.216.

²⁴ M. Faruk Toprak, **Endülüs Şiirinde Mersiye**, 300 adet, 1.bsk, Ankara, Grafiker Yayınları, 2014, s.195.

²⁵ Toprak, **a.g.m.**, s.216.

²⁶ Kenan Demirayak, **Abbasi Edebi Tarihi**, Erzurum, Şafak Yayınevi,1998, s. 79.

²⁷ Demirayak, **a.g.e.** , s.78.

²⁸ Demirayak, **a.g.e.** , s.79.

²⁹ Demirayak, **a.g.e.**, s.80.

hediye ettiği at için, Muhammed b. Yasir 'in komşusu tarafından harap edilen bahçesi için mersiye şiiri yazmışlardır.³⁰

Abbasi halifeleri Emin (ö.198/813) ve Me'mun (ö.218/833) kardeşlerin iktidar mücadelesinde tahrip edilen Bağdat üzerine Türk asıllı şair Hureymi'nin (ö.214/829?) 135 beyitlik kasidesi bir şaheser kabul edilir. İbnü'r-Rumi'nin (ö.283/896) zenci ayaklanmasında tahrip edilen Basra'ya ve ahalisine yazdığı mersiyede Hureymi'den esinlendiği görülmektedir. Moğolların tahrip ettiği Bağdat için Şemseddin Mahmud el-Kufi ve Takıyyüddin İsmail et-Tenuhi gibi birçok şair mersiyeler yazmıştır.³¹

Cahiliye ve İslam döneminde erkek ve kadın şairlerden birçoğu kendi çocukları için de mersiye şiiri yazmışlardır. Haris b.Ubad, Züheyr b. Ebî Sülma (ö.609), Hırnık bint Bedr, Ebü Züeyb el-Hüzeli (ö.28/648-649), Nabîğa el-Ca'di (ö.65/685?), Ümmü Hakim bint Kariz, Ümmü Kırfe Fatıma bint Rebia, Ferezdak (ö.114/732), Cerir b. Atıyye (ö.110/728?), Beşşar b. Bürd (ö.167/783-784), Ebü'l-Atahiyye (ö.210/825?), Ebu Temmam, İbnü'r-Rûmî, Usame b. Munkız (ö.584/1188), İbn Nubate el-Mısri (ö.768/1366) bunlardan bazılarıdır.³²

3.3. Hafız İbrahim'in Divanındaki Mersiyelerin Tercümeleri

Divanındaki mersiyelerine baktığımız zaman Hafız İbrahim'in mersiye yazmada çok başarılı olduğunu görürüz. Çünkü Hafız "Risa" şairi olarak da bilinir. Mısır halkının çok sevdiği kişilerin ölümlerinin ardından Hafız kendisinin ve halkın üzüntüsünü mersiyelerinde çok güzel bir şekilde dile getirmiştir. Mısır devlet adamlarına, dini önderlere, edebiyatçılara, yerli ve yabancı şairlere, devlet yönetiminde önemli makamlara gelmiş kişilere, dünyada tanınan meşhur kişilere mersiye yazmıştır. Bunlardan bazısına örnek verecek olursak, Şeyh ve İmam Muhammed Abduh, Mahmut Sami el-Barudi Paşa, Sa'd Zağlul Paşa, Mustafa Kamil Paşa, Sultan Hüseyin Kamil Paşa, Tolstoy, İngiltere Kraliçesi Viktorya, Corci Zeydan, Kasım Emin bunlar tanınmış kişilerdir.

³⁰ Demirayak, **a.g.e.**, s.81.

³¹ Toprak, **a.g.m.**, s.216.

³² Toprak, **a.g.m.** s.216-217.

Hafız İbrahim: “Kim divanımı dikkatle incelerse mersiyelelerin divanımın yarısını oluşturduğunu görecektir.” demiştir.³³ Ahmet Emin demiştir ki Hafız’ın kasidelerinin çoğunun mersiye olmasının sebebi onun tabiatında ağır basan hüzüdü.³⁴ Divanında toplam 46 adet mersiye bulunmaktadır. Hafız İbrahim’in divanındaki mersiyeleleri yedi başlık altında gruplara ayırdığımız için divandaki sıraya göre tercüme etmedik. Sırasıyla devlet adamları, şairler ve edipler, yazarlar, doktorlar, din alimleri, siyaset adamları, meşhur kişiler olarak gruplandırdık. Tercüme ederken her beytin sonuna sırayla mersiyelelerin Arapça metni ile Türkçe tercümesinin uyumlu olması için numara verdik. Burada esas aldığımız divan Mektebetü-Lübnan tarafından 1991 yılında basılan birinci baskı olan “ el-Müellefatü’l-Kamile ed-Divan” daki mersiyeleleri Türkçeye tercüme ettik.

3.3.1. Devlet Adamları

3.3.1.1. Osman Seyyid Abaza Bey

Osman Seyyid Abaza Bey’in babası Mısırlı Araplardan Paşa lakabını ilk önce alan Seyyid Abaza Paşa’dır. 1848’de doğdu. Hidviyye okulu, idari ve diller okullarını okudu. Dönemindeki ilk hukuk okulunda okudu. Doğu bölgesinin idare şefi oldu. İsmail Paşa onu müfettiş olarak atadı. Evi büyüklerin, ediplerin, şairlerin buluşma yeri idi. Hafız İbrahim evine çok uğrayanlardandı.³⁵

Hafız İbrahim onun ölümüyle çok üzgün olduğunu ve bugünün sevinilecek bir gün olmadığını, ağlama sesleriyle kendisinin rahatladığını söylemektedir. Onu tanıyan herkesin üzgün olmasından, Osman Bey’in cömertliğinden, ona yaptığı duadan ve en sonda da Allah’ın rahmetine eriştiğinden bahsetmektedir.

Bardaklarınızı gönlü yaralı birisinin yanından alın. Bugün içki ve saz günü değildir./1	رَدَا كُؤُسَكُمَا عَنْ شِبْهِ مَفْؤُودٍ فَلَيْسَ ذَلِكَ يَوْمَ الرَّاحِ وَالْعُودِ/1
--	---

³³ M. M Badawi, **A Critical Introduction to Modern Arabic Poetry**, New York, Cambridge University Press, 1975, p.44.

³⁴ Zeki Mübarek, **Hafız İbrahim**, Kerimetü Zeki Mübarek, 1.bsk, Beyrut, Dâr’ül-Cil, 1991, s.57.

³⁵ Ahmed Emin, Ahmed ez-Zeyn, İbrahim el-Ebyari, **Divanu Hafız İbrahim**, 3.Baskı, Mısır, el-Heyet’ul-Misriyyetu’l-Ammeli’l-Kuttab, 1987, s. 445.

Ey bana içiren, kendimi şöyle görüyorum, Gözyaşların suyuyla rahatlıyorum, şarapla değil, /2	يا ساقِيَّ أَرَانِي قَدْ سَكَنْتُ إِلَى مَاءِ الْمَدَامِ عَنْ مَاءِ الْعَنَاقِيدِ/2
--	--

Artık işitmem içinden geçen ağıtıcıların sesiyle rahatlıyor. Şarkı sözlerinin sesiyle değil./3	وَبِتُّ يَرْتَاخُ سَمْعِي حِينَ يَفْقُهُ صَوْتُ النُّوَادِبِ لَا صَوْتُ الْأَغَارِيدِ/3
Tutun içkiyi ben artık onu içmem ki, Güzel kızlara benden teselliye ulaştırın./4	فَأَمْسِكَا الرَّاحَ إِنِّي لَا أَخَامِرُهَا وَبَلِّغَا الْغَيْدَ عَنِّي سَلْوَةَ الْغَيْدِ/4
Sonra beni bırakıp gidin. Şüphesiz durumum sıkıntı ve uykusuzluğa dönmüş bir adamım./5	ثُمَّ اِمْضِيَا وَدَعَانِي إِنِّي رَجُلٌ قَدْ آلَ أَمْرِي إِلَى هَمٍّ وَتَسْهِيدٍ/5
Osman'ın ölümünden sonra mı iyi bir amaç, Ve çilesiz bir şans mı hayattan dileyeceğim./6	أَبْعَدَ عُثْمَانَ أَبْغِي مَآزِبًا حَسَنًا مِّنَ الْحَيَاةِ وَحَظًّا غَيْرَ مَنكُودٍ/6
Ölüme çağırının onu istemesi şüphesiz ki beni üzer. Ve ben istenilen değilken,/7	إِنِّي لَيَحْزُنُنِي أَنْ جَاءَ يَنْشُدُهُ دَاعِي الْمَنُونِ وَأَنِّي غَيْرُ مَنشُودٍ/7
Ey cömertliğin genci! Yıldızlar senin için yarışıyor oldular. İçinde gömülü olduğun yerin şerefinden./8	أَمَسَتْ تُنَافِسُ فِيكَ الشُّهُبُ مِنْ شَرَفٍ أَرْضُ تَوَارَيْتَ فِيهَا يَا فَتَى الْجُودِ/8
Senden önce peygamberler seni geçmiş olmasaydı; Yerin içinde en hayırlı gömülü sensin diyecektik./9	لَوْ لَمْ تَكُنْ سَبَقَتْكَ الْأَنْبِيَاءُ لَهَا قُلْنَا بِأَنَّكَ فِيهَا خَيْرٌ مَّلْحُودٍ/9

Rüzgar, cenazeni taşımaya musahhar olmayı, Seni taşıyan şerefli başların yerine temenni etmiştir./10	وَوَدَّتِ الرِّيحُ لَوْ كَانَتْ مُسَخَّرَةً لِحَمَلِ نَعْشِكَ عَنْ هَامِ الْأَمَاجِيدِ/10
Güneş keşke yüksekliğinden düşseydi. Çorak arazi ve çölde senle beraber kalmak isterdi./11	وَالشَّمْسُ لَوْ أَنَّهَا مِنْ أَفْقِهَا هَبَّتْ وَأَثَرَتْ مَعَكَ سُكْنَى الْفَقْرِ وَالْبِيدِ/11
Kuşluk vakti keşke onların bu yitiğini, Kendisinden kesilmiş giysiden sarmalarını istemişti./12	وَقَدْ تَمَنَّى الضُّحَى لَوْ أَنَّهُمْ دَرَجُوا هَذَا الْفَقِيدَ بِثَوْبٍ مِنْهُ مَقْدُودِ/12
Ey giden adam! hadiseler seni büyüttü. Kolay ve zor durumlarda sen onları büyütmedin./13	يَا رَاجِلاً أَكْبَرْتَكَ الْحَادِثَاتُ وَمَا أَكْبَرَتْهَا عِنْدَ تَلَيُّينٍ وَتَشْدِيدِ/13
Yücelik ve güzel ahlakı bile ağılattın. Bekar ve güzel genç kızların gözleri senin için kurumadı./14	أَبَكَيْتَ حَتَّى الْغُلَا وَالْمَكْرُمَاتِ وَمَا جَفَّتْ عَلَيْكَ مَاقِي الْخُرْدِ الْخُودِ/14
Bütün ailen ve arkadaşların, Senin için hüznü ve kalpleri yanan oldular./15	وَبَاتَ أَلْكَ وَالْأَصْحَابُ كُلُّهُمْ عَلَيْكَ مَا بَيْنَ مَحْزُونٍ وَمَعْمُودِ/15
Hayırlara bağlı birinin kaybına ağlıyorlar. Sevinçliyen yüzü örtülü ve insanlar arasında övülendir./16	يَبْكُونَ فَقَدْ إِمْرِي لِلْخَيْرِ مُنْتَسِبِ بِالْبِشْرِ مُنْتَقِبٍ فِي النَّاسِ مَحْمُودِ/16
Abaza'nın ailesi, eviniz hala dolunayın menzilidir. Ve cesurlar için bir ormandır./17	بَنِي أَبَاظَةَ لَا زَالَتْ دِيَارُكُمْ أَفَقَ الْبُذُورِ وَغَاباً لِلصَّنَادِيدِ/17
Allah bugünden sonra bir eksiklik takdir etmesin. İzzet ve ebedilik üzerine sevinç hariç./18	لَا قَدَّرَ اللَّهُ بَعْدَ الْيَوْمِ تَعْرِيةً إِلَّا هِنَاءَ عَلَى عِزٍّ وَتَخْلِيدِ/18

Allah Osman'daki ecrinizi bol bol arttırsın. En iyi kılıfla sarılan Allah'ın rahmetine girdi./19 ³⁶	وَعَظَّمَ اللَّهُ فِي عُثْمَانَ أَجْرَكُمْ فِي رَحْمَةِ اللَّهِ أَمْسَى خَيْرَ مَغْمُودٍ/19
---	---

3.3.1.2. Min Mersiyyetin Vehmiyyetin

İngiltere kralı 5. George'nin öldüğü bilgisi Hafız İbrahim'e ulaştı. Bu haberi alır almaz ona bir mersiye yazmaya başladı. Sonra bu haberin yanlış olduğu anlaşıldı.³⁷ Hafız iki beyitlik bu mersiyesinde kralın ölümüyle İngiltere hükümdarının artık sultanlığından bir şey kalmadığını ve şimdi iki karış olan kabrin onu içinde tuttuğunu anlatmaktaydı.

Dünyayı elinde tutan kimseyi, Yer yüzünden sadece bir kabir (iki karış) onu içine alır oldu./1	إِنَّ الَّذِي كَانَتْ الدُّنْيَا بِقَبْضَتِهِ أَمْسَى مِنَ الْأَرْضِ يَحْوِيهِ ذِرَاعَانِ/1
O, mülkünden kayboldu. İzzet ve sultanlığından güneşin hiç batmadığı kimsenin./2 ³⁸	وَوَغَابَ عَنْ مُلْكِهِ مَنْ لَمْ تَغِبْ أَبَدًا عَنْ مُلْكِهِ الشَّمْسُ مِنْ عِزِّ وَسُلْطَانِ/2

4.3.1.3. Abdullah Abaza Bey

Seyyid Abaza Paşa'nın oğludur. Teşri'iyye toplumuna üyeydi. Birçok görevde bulundu. 1919'da vefat etmiştir.³⁹

Hafız burada onun abid ve Allah'ı zikreden birisi olduğunu söyleyip kabirde sevinçli yatmasını ve Allah'ın rahmetinin onun ruhuyla beraber olmasını istemektedir.

Ey Allah'a ibadet eden, kabirde sevinçle yat. Arşın rabbini zikretmekten gafil değildin./1	يَا عَابِدَ اللَّهِ نَمَّ فِي هَذَا الْقَبْرِ مُغْتَبِطًا مَا كُنْتُ عَنْ ذِكْرِ رَبِّ الْعَرْشِ بِاللَّاهِي/1
--	---

³⁶ Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s. 181.

³⁷ Emin, v.d., **a.g.e.**, s. 562.

³⁸ Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s. 221.

³⁹ Emin, v.d., **a.g.e.**, s. 514.

Ey Allahın rahmeti bu onun kabridir ki, Dur ve onun ruhuna dost ol, Ey Allah'ın rahmeti./2 ⁴⁰	يَا رَحْمَةَ اللَّهِ هَذَا قَبْرُهُ فَقِفِي وَأَنسِي رَوْحَهُ يَا رَحْمَةَ اللَّهِ/2
--	---

3.3.1.4. Süleyman Abaza Paşa

Hasan Abaza Paşa'nın oğludur. 1834'e yakın yıllarda doğdu. Mısır hükümetinde birçok görevde bulundu. En son görevi Hidiv Tefik Paşa zamanında Arap ayaklanmasından hemen sonra Maarif Bakanlığıydı. 1897 yılında vefat etmiştir.⁴¹

Hafız onun ölümüne üzüldüğünü ve toprağa seslenerek sevdiklerimizi bizden almakla mutlu musun demektedir. Genel olarak şiirinde onun çok cömert ve iyi birisi olduğundan bahsetmektedir. Onun ölümüyle vefanın ve sevincin de öldüğünü anlatmaktadır. En sonunda da onun cennette cömertlerin cömerti olan Allah'ın misafiri olduğunu söyleyerek bitirmektedir.

Ey toprak! Ne zamana kadar üstümüze geleceksin? Sevdiklerimizi bizden aldıktan sonra nasıl mutlu olursun? /1	أَيُّهَذَا التُّرَى إِيَّامَ التَّمَادِي بَعْدَ هَذَا أَأَنْتَ غَرْتَانُ صَادِي/1
Gözpınarlarından her gün kendini suluyorsun. Cesetlerinden de kendini besliyorsun./2	أَنْتَ تَرَوِي مِنْ مَدَمَعِ كُلِّ يَوْمٍ وَتُغَذِّي مِنْ هَذِهِ الْأَجْسَادِ/2
Milleti kendine azık ettin asırlarca, İnsanlar sayıca az kaldıklarını ilan ettiler./3	قَدْ جَعَلْتَ الْأَنْامَ زَادَكَ فِي الدَّهْرِ وَقَدْ آذَنَ الْوَرَى بِالْغَفَادِ/3
Ondan sonra galaksiyi kendine mekan olarak iste. Yıldızlardan kendine azık edin./4	فَالْتَمَسْ بَعْدَهُ الْمَجَرَّةَ وَرَدًّا وَتَرَوِّدِ مِنَ النُّجُومِ بَزَادِ/4
Seni toprak adıyla çağırıyorum. Lakin seni güzel kızların bedenleri ve boyunlarıyla çağırırım/5	لَسْتُ أَدْعُوكَ بِالتُّرَابِ وَلَكِنْ بِقُدُودِ الْمَلَايحِ وَالْأَجْيَادِ/5
Güzel yanaklarla, büyüleyici gözlerlesin. Şu kalplerle ve ciğerlerlesin./6	بِحُدُودِ الْجِسَانِ بِالْأَعْيُنِ النُّجْ لِي بِتِلْكَ الْقُلُوبِ وَالْأَكْبَادِ/6

⁴⁰ Hafız İbrahim, a.g.e., s. 204.

⁴¹ Emin, v.d., a.g.e., s. 37.

Havva bizi ancak zorluklar için doğurdu. Keşke kısır olsaydı./7	لَمْ تَلِدْنَا حَوَاءَ إِلَّا لِنَشْقَى لَيْتَهَا عَاطِلٌ مِّنَ الْأَوْلَادِ/7
Bizi zamanın zorluklarına teslim etti. Onlara emaneti güzel tutmayı bile tavsiye etmedi./8	أَسَلَّمْتَنَا إِلَى صُرُوفِ زَمَانٍ ثُمَّ لَمْ تَوْصِهَا بِحِفْظِ الْوَدَادِ/8

Ey deniz! Senin altında kaç kişi vardır. ‘‘Zil evlad’’ zamanından beri cesetler sende defnedilmiştir. /9	أَيُّهَا الْيَمُّ كَمْ بِقَاعِكَ نَفْسٍ فِيكَ أَوْدَتْ مِنْ عَهْدِ ذِي الْأَوْتَادِ/9
Sen ve toprak bize karşı birlik yaptınız. Kulların yok oluşunu (cesedini) paylaştınız./10	قَدْ تَحَالَفْتَ وَالتُّرَابَ عَلَيْنَا وَتَقَاسَمْتُمَا فَنَاءَ الْعِبَادِ/10
Ey Cüheyne!Haber ver, bize yalan söyleme. Ölüm iyilere,cömertlere ne yapar?/11	خَبِّرِنَا جُهَيْنَ لَا تَكْذِيبُنَا مَا الَّذِي يَفْعَلُ الْبَلَى بِالْجَوَادِ/11
Nasıl geceledi, nasıl sabahladı. Şu cömert, çok ikram eden kişi ./12	كَيْفَ أَمْسَى وَكَيْفَ أَصْبَحَ فِيهِ ذَلِكَ الْمُنْعَمُ الْكَثِيرُ الرَّمَادِ/12
Allah rahmet etsin ona, onun güzel keliması, Düşmanın hilesine cevap vermekten daha tatlıydı./13	رَحِمَ اللَّهُ مِنْهُ لَفْظًا شَهِيًّا كَانَ أَحْلَى مِنْ رَدِّ كَيْدِ الْأَعَادِي/13
Allah rahmet etsin ona, bakışı takvalıydı. Eli, vermede yağmurun akıntısı gibiydi. /14	رَحِمَ اللَّهُ مِنْهُ طَرَفًا نَقِيًّا وَيَمِينًا تَسِيلُ سَيْلَ الْعَوَادِي/14
Allah rahmet etsin ona, asil ve vefalıydı. Her kulüpte gözleri doldururdu ./15	رَحِمَ اللَّهُ مِنْهُ شَهْمًا وَفِيًّا كَانَ مِلءُ الْعُيُونِ فِي كُلِّ نَادِي/15
Allah bu musibetinle güzel bir sabır ilham eylesin. Bütün Arapça konuşanlara./16	أَلْهَمَ اللَّهُ فِيكَ صَبْرًا جَمِيلًا كُلَّ مَنْ بَاتَ نَاطِقًا بِالضَّادِ/16
Nimetler elbisesi içinde oldun. Biz ise üzüntü ve uykusuzluk elbisesinde olduk./17	بِتَّ فِي خُلَّةِ النِّعَمِ وَبِتْنَا فِي ثِيَابٍ مِنَ الْأَسَى وَالسُّهَادِ/17
Sen ebediyet evinde, saraylarda oturdun. Biz ise senin için yas evinde oturduk./18	وَسَكَنْتَ الْقُصُورَ فِي بَيْتِ خُلْدٍ وَسَكَّنَا عَلَيْكَ بَيْتَ الْجَدَادِ/18

Ve aynı şekilde ona şöyle mersiye söyledi:

Üzüntüye ve iç ateşine yemin olsun ki, Senden sonra vefadan hoşlanan kimse uyumadı./1	لَا وَالْأَسَى وَتَلْهُبِ الْأَحْشَاءِ مَا بَاتَ بَعْدَكَ مُعْجَبٌ بِوَفَاءِ/1
Nerede olursam olayım senin için yas görürüm. Senin için en güzel taziyelerimi kime yönelteyim./2	أَنْتَى حَالَتْ أَرَى عَلَيْكَ مَاتِمًا فَلَيْمَنَ أَوْجَهَ فِيكَ حُسْنَ عَزَائِي/2
Evine mi yoksa akrabalarına mı, Yoksa kainata mı yoksa zamana mı yoksa beni duymayanlara mı? /3	لِبَيْنِكَ أَمْ لِدَوِيكَ أَمْ لِلْكَوْنِ أَمْ لِلدَّهْرِ أَمْ لِجَمَاعَةِ الْجَوَازِ/3
Süleyman öldü, ondan sonra da , Güzel vefa ve yüce sevinç de öldü./4	أُودَى سُلَيْمَانٌ فَأُودَى بَعْدَهُ حُسْنُ الْوَفَاءِ وَبَهْجَةُ الْعِلْيَاءِ/4
Omuzlar üzerinde taşmayın onu, Minnetten ve verilenden yetti artık ne taşındıysa./5	لَا تَحْمِلُوهُ عَلَى الرِّقَابِ فَقَدْ كَفَى مَا حُمِلَتْ مِنْ مَنَّةٍ وَعَطَاءِ/5
Tabutunu gözyaşları nehrinin üzerine bırakın. Onu güzel kokulu bahçeye götürür./6	وَذَرُوا عَلَى نَهْرِ الْمَدَامِ نَعَشَهُ يَسْرِي بِهِ لِلرَّوَضَةِ الْفِيحَاءِ/6
Tallahi ona dokunduğundan beri eğer tahtaları onu bilseydi , Görmek için yaprak açardı./7	تَاللَّهِ لَوْ عَلِمْتَ بِهِ أَعْوَادُهُ مُذْ لَامَسْتَهُ لَأَوْرَقَتْ لِلرَّائِي/7
Ahlakı ay ışığı gibi veya bahçe gibi , Veya çiçek gibi, şarap gibi su gibidir./8	خُلُقٌ كَضَوْءِ الْبَدْرِ أَوْ كَالرَّوْضِ أَوْ كَالزَّهْرِ أَوْ كَالْخَمْرِ أَوْ كَالْمَاءِ/8
Onun güzel sıfatları gecenin tabiatıyla karışsaydı, Uzak aşıklar ondan şikayet etmez olurdu./9	وَشَمَائِلُ لَوْ مَازَجَتْ طَبَعَ الدُّجَى مَا بَاتَ يَشْكُوهُ الْمُحِبُّ النَّائِي/9
İyilikler onun kefenlerini dokudu. İffetten, bağışlamaktan ve tevazudan./10	وَمَحَامِدُ نَسَجَتْ لَهُ أَكْفَانُهُ مِنْ عَفَّةٍ وَسَمَاحَةٍ وَإِبَاءِ/10
Menkıbeleri için heybet ve saygı olmasa, İsra sahibinin menkıbelerini söyledik./11	وَمَنَاقِبُ لَوْ لَا الْمَهَابَةُ وَالثَّقَى قُلْنَا مَنَاقِبُ صَاحِبِ الْإِسْرَاءِ/11
Azimler hadiselerin gücünü yenerdi. Günlerin ve düşmanların gücünü de./12	وَعَزَائِمُ كَانَتْ تَقُلُّ عَزَائِمَ الْ أَحْدَاثِ وَالْأَيَّامِ وَالْأَعْدَاءِ/12
Senden sonra şiir sanatını atıl ettin. Şiir yazma zamanı ve şairlerin mevsimi kapandı./13	عَطَّلْتَ فَنَ الشِّعْرِ بَعْدَكَ وَانْطَوَى أَجْلُ الْقَرِيضِ وَمَوْسِمُ الشُّعْرَاءِ/13

İncinin nazmedilmesi bize zor geldi. Medih kafiyesiyle veya mutluluk kafiyesiyle./14	وَاللُّوْلُو اسْتَعَصَى عَلَيْنَا نَظْمُهُ بِسُموطٍ مَدَحٍ أَوْ سُموطٍ هَنَاءٍ/14
Sadece sana ağlayan göz, Ve senin üzerine Hansa'nın mersiyelerine yeniden hayat veren şair./15	إِلَّا عَلَى طَرْفٍ بَكَكَ وَشَاعِرٍ أَحْيَا عَلَيْكَ مَرَاثِي الْخَنَسَاءِ/15
Senden sonra bizi topraklara özlettin. Yıldızlardan biri (Hz.İsa) (toprağın) içinde kalmak istedi./16	شَوَّقْتَنَا لِلتُّرْبِ بَعْدَكَ وَاسْتَهَى فِيهِ الْإِقَامَةَ وَاحِدُ الْعُذْرَاءِ/16
Ey sabrı az olan! Kalbini sağlamlaştırdı. Acımı (Abaza'nın ailesine) açıkla./17	ثَبَّتَ فُؤَادَكَ يَا قَلِيلَ تَصَبُّرِي وَإِشْرَحْ لَالِ أَبَاطَةَ بُرْحَانِي/17
Onların en azizi firdevs cennetinde misafir oldu. Cömertlerin en cömerdi olan Allah'ın sahasında./18 ⁴²	فِي جَنَّةِ الْفِرْدَوْسِ بَاتَ عَزِيزُهُمْ ضَيْفًا بِسَاحَةِ أَكْرَمِ الْكُرَمَاءِ/18

3.3.1.5. Riyaz Paşa

1. Abbas Paşa'nın adamlarındandı. İsmail, Tevfik ve II. Abbas Paşa dönemlerinde yüksek görevlerde bulundu. Üç defa meclis başkanı oldu. 14 Nisan 1894'te başkanlığı bıraktı. Hükümleri uygulamada adaleti ve kararlılığıyla meşhurdu. Devletin iç işlerini düzenlemede beyaz el sahibiydi. 17 Ocak 1911'de İskenderiye'de vefat etmiştir.⁴³

Hafız, Riyaz paşa için yazdığı bu mersiye bütünü insanların ortak olduğunu ifade ettikten sonra onun adil ve insafli bir yönetici olduğunu anlatmaktadır. Onun Mısır'ın işgalcilerin elindeyken ne kadar üzgün olduğunu ve Mısır halkı için neler yaptıklarından bahsetmektedir. Aynı zamanda onun nasıl ahlaklı birisi olduğunu da vurgulamaktadır. Allah'ın selamı onun üzerine olsun aramızda bir hükümdar makamına oturduğu müddetçe diyerek bitirmektedir. Şiirinde beyit sonları ayn kafiyeyle harfî ile sonlanmaktadır.

Ey Riyaz! Ölüm sancısından uyan ve, Senin yaptıkların hususunda insanoğlunun konuştuklarını duy./1	رِيَاضُ أَفَقَ مِنْ غَمْرَةِ الْمَوْتِ وَاسْتَمَعَ خَدِيثَ الْوَرَى عَنْ طَيْبٍ مَا كُنْتَ تَصْنَعُ/1
Kalk ve benden derlediğim bir mersiye işit ki, Bütün insanlar bana bu mersiyede iştirak eder./2	أَفِقْ وَاسْتَمِعْ مِنِّي رِثَاءَ جَمْعَتِهِ تُشَارِكُنِي فِيهِ الْبَرِيَّةُ أَجْمَعُ/2

⁴² Hafız İbrahim, a.g.e., s. 181-182.

⁴³ Emin, v.d, a.g.e., s. 481.

Hüzünden göğsü neyin eğdiğini bilmen için, Ve iç hastalığın nasıl acı verdiğini görmes için./3	لَتَعْلَمَ مَا تَطْوِي الصُّدُورُ مِنْ الْأَسَى وَتَنْتَظِرُ مَقْرُوحَ الْحَشَا كَيْفَ يَجْزَعُ/3
Eğer uzun bir zaman yaşattırılsaydın, Ağlayanla beraber dört mahluk da sana ağlardı./4	لَئِنْ تَكَّ قَدْ عُمِرْتَ دَهْرًا لَقَدْ بَكَى عَلَيْكَ مَعَ الْبَاكِي خَلَائِقُ أَرْبَعُ/4
Kararlılık, kahramanlık, hakimiyet ve gayret, Keskin kılıçtan daha kararlı ve daha keskin./5	مَضَاءٌ وَإِقْدَامٌ وَحَزْمٌ وَعَزَمَةٌ مِنْ الصَّارِمِ الْمَصْقُولِ أَمْضَى وَأَقْطَعُ/5
Merhamet edildin, yücelerde sahibine işaret edilen bir makam yok ki, Senin makamından daha genişolsun./6	رُحِمْتَ فَمَا جَاءَ يُنَوِّهُ فِي الْعُلَا بِصَاحِبِهِ إِلَّا وَجَاهُكَ أَوْسَعُ/6
Senin güzel günlerinde seni öven biri olmadı ki, Çaldığın kapıya sana rakip oluyor./7	وَلَا قَامَ فِي أَيَّامِكَ الْبَيْضُ مَا جِدُّ يُنَازِعُكَ الْبَابَ الَّذِي كُنْتَ تَقْرَعُ/7
Doğuda kimin görüşü ima edildi denildiğinde, Senin yüce görüşüne batıdan bir parmak işaret etti./8	إِذَا قِيلَ مَنْ لِلرَّأْيِ فِي الشَّرْقِ أَوْ مَاتَ إِلَى رَأْيِكَ الْأَعْلَى مِنَ الْغَرْبِ إِصْبَغُ/8
Eğer Mısır'da aydınlık güneşi doğsaydı, Senin mamur evinden çıkardı ve doğardı./9	وَإِنْ طَلَعَتْ فِي مِصْرَ شَمْسُ نَبَاهَةٍ فَمِنْ بَيْتِكَ الْمَعْمُورِ تَبْدُو وَتَطْلُعُ/9
Hüküm verdin, hükmünde nefsine uymadın. İnsafta ve adalette yolun açık bellidir./10	حَكَمْتَ فَمَا حَكَمْتَ فِي قَصْدِكَ الْهَوَى طَرِيقُكَ فِي الْإِنْصَافِ وَالْعَدْلِ مَهَيَّجُ/10
Sen güç ve kuvvet sahibiydin. Ama onun altındaki temiz kişilik senin yolunda destek verirdi./11	وَقَدْ كُنْتَ ذَا بَطْشٍ وَلَكِنْ تَحْتَهُ نَزَاهَةُ نَفْسٍ فِي سَبِيلِكَ تَشْفَعُ/11
İsmail'in karşısında durdun, emir onun emriydi. Onun avucundaki kılıç, güç ve kuvvetten parlıyordu./12	وَقَفْتَ لِإِسْمَاعِيلَ وَالْأَمْرُ أَمْرُهُ وَفِي كَفِّهِ سَيْفٌ مِنَ الْبَطْشِ يَلْمَعُ/12

Hüküm onu çağırdığı zaman hemen koşardı. İnsanlar saygı içerisindeydiler, günler onun kapısına koşardı./13	إِذَا صَاحَ لِبَنَاهُ الْقَضَاءُ وَأَسْرَعَتْ إِلَى بَابِهِ الْآيَاتُ وَالنَّاسُ خُشِعُوا/13
Dilediği zaman, aziz olanı zelil ederdi. Onun iradesinin görünmesiyle zelil yükselirdi./14	يُذِلُّ إِذَا شَاءَ الْعَزِيزَ وَتَرْتَّبِي إِرَادَتُهُ رَفَعَ الدَّلِيلَ فَيَرْفَعُ/14
Bir keresinde onun bakışından, çatık kaşlıyken, Dağlar yıkılırdı sallanma olmadan,/15	فَفِي كَرَّةٍ مِنْ لَحْظِهِ وَهُوَ عَابِسٌ تَذُكُّ جِبَالٌ لَمْ تَكُنْ تَنْزَعُ عَرْغُ/15
Gülümsüyor olduğu anlardan birinde , Vermekle onun cömertliği deniz gibi taşardı./16	وَفِي كَرَّةٍ مِنْ لَحْظِهِ وَهُوَ بَاسِمٌ تَسِيلُ بِحَارٍ بِالْعَطَاءِ فَتَمُرُّ عَرْغُ/16
Çok kuvvetli aslan korkutur, Ormanda başka bir kuvvetli aslan onunla savaşı./17	فَمَا أَغْلَبَ شَاكِيَ الْعَزِيمَةِ أَرْوُعُ يُصَارِعُهُ فِي الْغَابِ أَغْلَبُ أَرْوُعُ/17
Senin bu cesaretinden dolayı vezirin karşısına çıkarsın. İsmail'in emriyle ölüm yakınken, /18	بِأَجْرٍ مِنْ ذَاكَ الْوَزِيرِ مُصَادِمًا إِرَادَةَ إِسْمَاعِيلَ وَالْمَوْتُ يَسْمَعُ/18
Büyük devrimde gecelerin zorlukları, Etrafımızı kuşattı ve ölüm başlamıştı./19	وَفِي الثَّوْرَةِ الْكُبْرَى وَقَدْ أَحْدَقَتْ بِنَا صُرُوفُ اللَّيَالِي وَالْمَنِيَّةُ مَشْرَعُ/19
Mısır'a baktın, güzelliklerinin, İşgalcilerin ellerinde alınıyorken görmek seni üzdü. /20	نَظَرْتُ إِلَى مِصْرٍ فَسَاءَكَ أَنْ تَرَى خُلَاهَا بِأَيْدِي الْمُسْتَظْلِيلِينَ تَنْزَعُ/20
Sabır edemedin, namusuna tecavüzüne, Hüzünle ayrıldın ondan, kalbin ağrıyorken,/21	وَلَمْ تَسْتَطِعْ صَبْرًا عَلَى هَتَاكِ خَدْرَهَا فَفَارَقَتْهَا أَسْوَانُ وَالْقَلْبُ مَوْجَعُ/21
Nil sana seslendiğinde ona döndün. Beni mazur gör, milletler acayip zulüm ettiler./22	وَعُدْتُ إِلَيْهَا حِينَ نَادَاكَ نِيلُهَا أَقِلْ عَثْرَتِي فَالْقَوْمُ فِي الظُّلُمِ أَبْدَعُوا/22

Ebû Mahmut sen yardımcı ve koruyucuydun. Hakka davet edenler sana sığınırdı ve sana doğru kaçarlardı./23	فَكُنْتُ أَبَا مَحْمُودٍ غَوْتًا وَعِصْمَةً إِلَيْكَ دُعَاءُ الْحَقِّ تَأْوِي وَتَفَرُّغُ/23
Mısır'da nice zeki kimseleri korudun. Kerim olanı senin gibi kim himaye eder ve yasaklardı./24	وَكَمْ نَابِغٍ فِي أَرْضِ مِصْرَ حَمِيَّتُهُ وَمِثْلُكَ مَنْ يَحْمِي الْكَرِيمَ وَيَمْنَعُ/24
Cemalettin'i gözettin sonra onu seçtin. Senin şanının gölgesinde nimet içinde keyifleniyordu./25	رَغَيْتَ جَمَالَ الدِّينِ ثُمَّ اصْطَفَيْتُهُ فَأَصْبَحَ فِي أَفْيَاءِ جَاهِكَ يَرْنَعُ/25
Hilafet makamında köşede oturan biriydi. Onun göğsünde ilimden bir hazine emanetti./26	وَقَدْ كَانَ فِي دَارِ الْخِلَافَةِ ثُلُوبًا وَفِي صَدْرِهِ كَنْزٌ مِنَ الْعِلْمِ مَوْذَعُ/26
Onu getirdiğinde insanların hasreti uzamıştı. Delillerle konuşacak bir dahi için./27	فَجِئْتُ بِهِ وَالنَّاسُ قَدْ طَالَ شَوْقُهُمْ إِلَى الْمَعِيِّ بِالْبَرَاهِينِ يَصْدَعُ/27

Anlayışlarını ve akıllarını çalıştırdı. Şu kayıp zekâ onlara geri getirdi. /28	فَحَرَّكَ مِنْ أَفْهَامِهِمْ وَعُقُولِهِمْ وَعَاوَدَهُمْ ذَاكَ الذِّكَاءَ الْمُضْبِعُ/28
Sen Vekai' dergisinin editörlüğünü Abduh'a vermiştin. Elemlere şifa veren şeyle gelip iyileştirmişti./29	وَوَلَّيْتُ تَحْرِيرَ الْوَقَائِعِ عَبْدَهُ فَجَاءَ بِمَا يَشْفِي الْغَلِيلَ وَيَنْفَعُ/29
Onda bir dileme vardır, insanların rabbi için , İnsanlar hakta ona dönüyorlardı./30	وَكَاثَتْ لِرَبِّ النَّاسِ فِيهِ مَشِيئَةٌ فَأَمَسْتُ إِلَيْهِ النَّاسُ فِي الْحَقِّ تَرْجِعُ/30
Zincirlere bağlı yavaş yürüyen İbrahim'i getirdiler. Üzerinde fakirlikten yamalı elbise vardı./31	وَجَاؤُوا بِإِبْرَاهِيمَ فِي الْقَيْدِ رَاسِفًا عَلَيْهِ مِنَ الْإِمْلَاقِ ثَوْبٌ مَرْقَعُ/31
Giysilerin içinde şerefe hırslı bir kişilik buldun. Yıpranmış giysilerinden çıkıp yükselen, /32	فَأَلْفَيْتُ مِلءَ الثُّوبِ نَفْسًا طَمُوحَةً إِلَى الْمَجْدِ مِنْ أَطْمَارِهَا تَنْطَلِعُ/32
Onu zincirinden çözdün ve ona yardım ettin. O, şu mutluluğu ümit etmiyordu./33	فَأَطْلَقْتُهُ مِنْ قَيْدِهِ وَأَقْلَنْتُهُ وَمَا كَانَ فِي تِلْكَ السَّعَادَةِ يَطْمَعُ/33

Senin Mısır'da ve Şam'da nice ellerin vardır. Ona güzel koku nerden gitse yayılırdı./34	وَكَمْ لَكَ فِي مِصْرٍ وَفِي الشَّامِ مِنْ يَدٍ لَهَا أَيْنَ حَلَّتْ نَفْحَةٌ تَنْضَوُّعٌ/34
Çiftçiden vergi yükünü kaldırdın. Yardımcının fayda vermediği günlerde onunla zorla ayağa kalkıyordu./35	رَفَعْتَ عَنِ الْفَلَّاحِ عِبَاءَ ضَرِيَّةٍ يَنْوُءُ بِهَا أَيَّامَ لَا غَوْتَ يَنْفَعُ/35
Devletlerin yöneticilerini korkuttun, İçlerine korku girdi, cehalet içinde oturuyorlardı./36	وَأَرْهَبْتَ حُكَّامَ الْأَقَالِيمِ فَارْعَوْا وَكَانُوا أَنْاسًا فِي الْجَهَالَةِ أَوْضَعُوا/36
Korktular senden, hatta aralarında gizlice konuşsalar bile, Riyaz'ı (Paşa'yı) üstlerinde kendilerini dinliyor hayal ettiler./37	فَخَافُوكَ حَتَّى لَوْ تَنَاجَوْا بِنَجْوَةٍ لَخَالُوا رِيَاضًا فَوْقَهُمْ يَنْسَمِعُ/37
Onlara kendi nefislerinden bir uyarıcı inşa ettin ki, Nefisleri onlara kötü bir şey yaptırdığında onları yasaklardı./38	أَقَمْتَ عَلَيْهِمْ زَاجِرًا مِنْ نَفْسِهِمْ إِذَا سَوَّلْتَ أَمْرًا لَهُمْ قَامَ يُرَدِّعُ/38
İnsanlara sorsan rüşvetin çoğaldığı günleri, Senin ettiklerinin karşılığını almadıkları günleri de sor./39	سَلِّ النَّاسَ أَيَّامَ الرُّشَا مُسْتَفِيزَةً وَأَيَّامَ لَا تَجْنِي الَّذِي أَنْتَ تَزَرِّعُ/39
Riyaz onlardan aberdar değil miydi? Mısır ehlinen eziyetleri geri çevirip, itiyordu./40	أَكَانَ رِيَاضٌ عَنْهُمْ غَافِلٍ يُرُدُّ الْأَذَى عَنْ أَهْلِ مِصْرٍ وَيَدْفَعُ/40
İslah toplantıları, iyilik, Riyaz geldi geçti, Allah'tan korkan paylaştıracı öldü./41	أُمُوتِمَرَ الْإِصْلَاحَ وَالْغُرْفَ قَدْ مَضَى رِيَاضٌ وَأَوْدَى الْوَازِعُ الْمُتَوَرِّعُ/41
Kürsüsü üzerinde, en hayırlı oturandı. Yüzler onun heybetine alçalırdı ve saygı duyardı./42	وَكَانَ عَلَى كُرْسِيِّهِ خَيْرَ جَالِسٍ لِهَيْبَتِهِ تَعْنُو الْوُجُوهُ وَتَخْشَعُ/42
Yazıklar olsun bize, eğer onun yerini dolduramazsanız, Zor durumda sarsılmayan, güçlü biriyle./43	فَيَا وَيْلَنَا إِنْ لَمْ تَسُدُّوا مَكَانَهُ بِذِي مِرَّةٍ فِي الْخَطْبِ لَا يَتَضَعُّعُ/43
Fikri meramı uzak, ama kalbigeniş, İzzetine gelince (korunmuştur)bir şeyi geçirmez./44	بَعِيدٍ مَرَامِ الْفِكْرِ أَمَّا جَنَائُهُ فَرَحْبٌ وَأَمَّا عِزُّهُ فَمُمْنَعُ/44

Ey zayıfların yardımcısı! Düşmanlığı seven zaman onlara saldırdığında, /45	فَيَا نَاصِرَ الْمُسْتَضْعِفِينَ إِذَا عَدَا عَلَيْهِمْ زَمَانٌ بِالْعَدَاوَةِ مَوْلَعٌ/45
Allah'ın selamı üzerine olsun. Her ne zaman aramızda mecliste hükümdarlığa oturan bir vezir olduğu müddetçe, /46 ⁴⁴	عَلَيْكَ سَلَامُ اللَّهِ مَا قَامَ بَيْنَنَا وَزِيرٌ عَلَى دَسْتِ الْعُلَا يَتَرَبَّعُ/46

3.3.1.6. Ali Ebi el-Futuh Paşa

Ahmed Ebu'l-Fûtuḥ Paşa'nın oğludur. 1873'te Balkas'ta doğdu. Mısır'da eğitimini aldıktan sonra hukuk öğrenmi için Fransa'ya geçti. 3 yıl orada kaldıktan sonra Lisans belgesini aldı. Hocaları onun Fransızca'yı bir Fransız gibi yazdığına şahit oldular. Fransızca dergilerde araştırmalar yazıyordu. 1895'te Mısır'a geri döndü. En son görevi 1910 yılında Maarif Bakanlığıydı. 28 Aralık 1913'te vefat etmiştir.⁴⁵

Hafız İbrahim Ali Paşay'ı Mısır'ın genci olarak görüyor. Zeki bir hakimdi. Onu geleceğin zorlukları için hazırlamayı düşünürken aniden vefat ettiğini söylemektedir. Onun ölümüne çok üzüldüğünü ve onun güzel ahlaklı birisi olduğunu anlatmaktadır. Şiirinin son bölümünde onun kabrine seslenmekte ve onun evinde onun cömertliğini gördüğünü söylemektedir. Şiirinde beyit sonları lem kafiyesiyle bitmektedir.

Hüzün büyüdü sabırlı ol, eğer razı olmadıysan kelamını kısaca özetle./1	جَلَّ الْأَسَى فَتَجَمَّلِي وَإِذَا أُبَيِّتِ فَأَجْمَلِي/1
Ey Mısır! Senin gencin öldü, Ali'den başka bir genç yok./2	يَا مِصْرُ قَدْ أَوْدَى قَتَاكَ وَلَا فَتَى إِلَّا عَلِي/2
Gerçekten hakimlerin zekisi öldü, toplantı yerinin dolunayı kaybordu./3	قَدْ مَاتَ نَابِغَةُ الْقَضَاءِ وَغَابَ بَدْرُ الْمَحْفَلِ/3
Kaza kadıya saldırdı, tam ölüm yerinden vurdu onu./4	وَعَدَا الْقَضَاءُ عَلَى الْقَضَاءِ فَصَابَهُ فِي الْمَقْتَلِ/4
Zorlukların düğümlerini çözüveren, en zor hastalıktan öldü./5	حَلَّالُ عَقْدِ الْمُعْضِلَاتِ قَضَى بِدَاءِ مُعْضِلِ/5
Mısır'a yazık, ne oluyor ona ki zorluktan çıkamıyor./6	وَيْحَ الْكِنَانَةِ مَا لَهَا فِي غَمْرَةٍ لَا تَنْجَلِي/6
Umumi bir zorluk ona uğradığında, hemen bir diğeri gelir./7	بَانَتْ وَكَارِثَةٌ تَمُرُّ بِهَا وَكَارِثَةٌ تَلِي/7

⁴⁴ Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 193-194.

⁴⁵ Emin, v.d., a.g.e., s. 490.

Ey geçmişin çiçeği! Ve ey geleceğin reyhanı!/8	يَا زَهْرَةَ الْمَاضِي وَيَا رِيحَانَةَ الْمُسْتَقْبَلِ/8
Seni gelecek zamandaki zorluklar için hazırlıyorduk./9	كُنَّا نَعِدُّكَ لِلشَّدَائِدِ فِي الزَّمَانِ الْمُقْبَلِ/9
Ey kerim ahlakı giyinen! En faziletli, sakın rol model!/10	يَا لِبَسَ الْخُلُقِ الْكَرِيمِ الْمُطْمَئِنِّ الْأَمَثِلِ/10
İhtiyacımız anında bizden ayrıldın, aniden gittin./11	فَارَقْتَنَا فِي حِينٍ حَاجَبْنَا وَلَمْ تَتَمَهَّلْ/11
Ey zorlukları kalbinden vuran, ölüm seni vurdu./12	يَا رَامِيًا صَدَرَ الصَّعَابِ رَمَاكَ رَامِي الْأَجْدَلِ/12
Ey arkadaşı gıyabında koruyan, ey sözü kerim olan, /13	يَا حَافِظًا غَيْبَ الصَّدِيقِ وَيَا كَرِيمَ الْمَقُولِ/13
Hangi güzel ahlaklar, senden dolayı güzelleşmez ki, /14	أَيُّ الْمَحَامِدِ غَضَّةٌ بِحُلَاكَ لَمْ تَتَجَمَّلْ/14
Yaştların çocuklukta eğlenirdi, senin eğlence ile ilişkin olmadı/15	تَلْهَوْ لِذَاتِكَ بِالصَّبَا لَهْوًا وَأَنْتَ بِمَعَزَلِ/15
Kalıcı güzel amellerin arkasında çalışıyordun ve yükseliyordun./16	تَسْعَى وَرَاءَ الْبَاقِيَاتِ الصَّالِحَاتِ وَتَعْتَلِي/16
Mürekkep ve defterler arasında gayretli ve çalışkandın, yorulmuyordun./17	بَيْنَ الْمَحَابِرِ وَالْذَفَاتِرِ دَائِبًا لَا تَأْتَلِي/17
Sonradan geleceklerin ilmini bildin, öncekilerin faziletini de aldın./18	أَدْرَكْتَ عِلْمَ الْأَخْرَيْنِ وَخُزْتَ فَضْلَ الْأَوَّلِ/18
Senin en alçak sıfatının gayreti, en yüksek yıldızların üzerindedir./19	أَدْنَى مَرَامِكَ هِمَّةٌ فَوْقَ السَّمَاءِ الْأَعَزَلِ/19
Senin en büyük maksadın, Mısır'ın efendi olması ve yükselmesidir./20	وَأَجَلُ قَصْدِكَ أَنْ تَرْمِصَ رَأْسًا تَسْوَدُ وَتَعْتَلِي/20
Dostlar bana üzüntü ve hüznü bıraktıktan sonra yürüyüp gittiler./21	دَرَجَ الْأَحْبَةِ بَعْدَ مَا تَرَكُوا الْأَسَى وَالْحُزْنَ لِي/21
Onlardan sonra hayat bana tatlı gelmez, rahat da olmam./22	لَمْ يَحُلْ لِي مِنْ بَعْدِهِمْ عَيْشٌ وَلَمْ أَتَعَلَّلْ/22
Her yıl bana giden kişi için sıcak bir duruş vardır./23	لِي كُلِّ عَامٍ وَقْفَةٌ حَرَّى عَلَى مُتَرَجِّلِ/23
Annesini kaybedenin ağlayışı gibi ağlıyorum, içim yanıyor, nelerle yanıyorsa./24	أَبْكِي بُكَاءَ الثَّائِلَاتِ وَأَصْطَلِي مَا أَصْطَلِي/24
Onu kayb ettiğimiz günde bana yıkılmayan bir gayret kalmadı./25	لَمْ يُبْقِ لِي يَوْمَ الْفَقِيدِ عَزِيمَةٌ لَمْ تُفَلِّ/25
Çatık kaşlı bir gün taç sahibi olan bir genci alarak geçti./26	يَوْمَ عَبُوسٍ قَدْ مَضَى بَقْتِي أَغْرَّ مُحَجَّلِ/26
Ölümünün yanındaki zorluğunu kim görmediyse./27	مَنْ لَمْ يُشَاهِدْ هَوْلَهُ عِنْدَ الْقَضَاءِ الْمُنْزَلِ/27
Sırtı büken şeyin ne olduğunu, ve önemli kişinin ölümünü bilemedi./28	لَمْ يَدْرِ مَا قَصَمَ الظُّهُورَ وَلَا انْخَزَالَ الْمَفْصِلِ/28

Ey kabir! Yazık sana, onun gülümseyen yüzüne ne yaptın./29	يَا قَبْرُ وَيْحَكَ مَا صَنَعْتَ بِوَجْهِهِ الْمُتَهَلِّلِ/29
Ondan bahçede yer arayan bir güzelliği çirkin ettin./30	عَبَسَتْ مِنْهُ نَضْرَةً كَانَتْ رِيَاضَ الْمُجْتَلِي/30
Ey yüz­süz kabir! onun suratını bozdun doymadan, hala bozmaktasın./31	وَعَبَسَتْ مِنْهُ بِطَرَّةٍ سَوْدَاءَ لَمَّا تَنَصَّلِ/31
Ey kabir! Fena şu güzel parmaklarla oynadı mı?/32	يَا قَبْرُ هَلْ لَعِبَ الْبِلَى بِلِطَافِ تِلْكَ الْأَنْمَلِ/32
Özlemim ona ki, yapraklarda ırmağın akması gibi akardı./33	لَهْفِي عَلَيْهَا فِي الطُّرُوسِ تَسِيلُ سَيْلَ الْجَدُولِ/33
Özlemim ona ki, tartışmalarda problemli düğümü çözerdi./34	لَهْفِي عَلَيْهَا فِي الْجِدَالِ تَحُلُّ عَقْدَ الْمُشْكِلِ/34
Özlemim ona ki, ihtiyaç sahibi dileyenlerin ümidiydi. /35	لَهْفِي عَلَيْهَا لِلرَّجَاءِ وَلِلْغَفَاةِ السُّؤْلِ/35
Ey kabir! Senin misafirin içimizde isteklerini en iyi gerçekleştiren kimseydi./36	يَا قَبْرُ ضَيْفُكَ بَيْنَنَا قَدْ كَانَ خَيْرَ مُؤْمَلٍ/36
Bulunduğu yerde kibirli biri olmadı, gösterişli biri de olmadı./37	لَمْ يَنْقِضْ كِبْرًا بِنَادِيهِ وَلَمْ يَتَبَدَّلِ/37
Ben onun evinde bulundum, en cömert yere konuk oldum./38	إِنِّي حَلَلْتُ رَحَابَهُ فَتَزَلْتُ أَكْرَمَ مَنْزِلٍ/38
Onun ahlakından içtim, en tatlı kaynağa ulaştım./39 ⁴⁶	وَنَهَلْتُ مِنْ أَخْلَاقِهِ فَوَرَدْتُ أَعْذَبَ مَنَهْلٍ/39

3.3.1.7. Sultan Hüseyin Kamil

1853 – 1917 Yılları arasında yaşamış, İngiltere himayesinde tahta çıkarılan ilk Mısır kralıdır. Kahire’de doğdu. Hidiv İsmail Paşa’nın oğludur. Üstlendiği en önemli resmi görevi Meclis-i Şura başkanı olmasıydı. Kahire’de bir özel Ticaret mektebi açtı. İngilizlerin teklifini kabul ederek 1914’te tahta çıktı ancak İstanbul’dan atanan Mısır kadısı bu duruma karşı çıktı ve Hüseyin Kamil’i hain ilan etti. İngilizlerle ve halkıyla uyum sağlayamadı. Bu şartlar altında 1916’da hastalandı ve 9 Ekim 1917’de vefat etmiştir.⁴⁷

Hafız onu kaybetmekle sanki herşeyi kaybettiğini anlatmaktadır. Şiirinde genellikle onun güzel sıfatlarından örneğin cömertliğinden, yaptığı iyiliklerden ve hayattayken çektiği zorluklardan bahsetmektedir. Dünya hayatında uykusuz kaldığından artık kabirde sevinçle rahat bir uyku uyumasını dileyerek şiirine son vermektedir. Şiirin kafiyesi ise ye harfidir.

⁴⁶ Hafız İbrahim, a.g.e., s. 196.

⁴⁷ Zekerriyya Kurşun, “ Hüseyin Kamil ”, DİA, 1998, C.18, s. 553-554 .

Çok kısa bir sürede yıkıldı. Yüce ehlinin saraylarından olan yüksek bir eser,/1	ذُكِّ ما بَيْنَ ضَحْوَةٍ وَعَشِيِّ شَامِخٌ مِنْ صُرُوحِ آلِ عَلِيٍّ/1
Arşın semasından bir melek düştü. Onun altınlı zaman döneminde ondan faydanılmadı./2	وَهُوَ عَنِ سَمَاوَةِ الْعَرْشِ مَلَكٌ لَمْ نُمَتَّعْ بِعَهْدِهِ الذَّهَبِيِّ/2
Hüseyin'in öldüğü günde soruşturdum. Onu kaybetmekle herşeyi mi kaybettik./3	قَدْ تَسَاءَلْتُ يَوْمَ مَاتَ حُسَيْنٌ أَفَقَدْنَا بِفَقْدِهِ كُلَّ شَيْءٍ/3
Yoksa Mısır'ı yaratanın Mısır'a yardım ettiğini görüyor musun? Ve Mısır'ı gizli lütuflarla geçindirdiğini,/4	أَمْ تَرَى يُسْعِدُ الْكِنَانَةَ بَارِي- هَا وَيَقْضِي لَهَا بِلُطْفٍ خَفِيٍّ/4
Neredeyse insanların bir isteği olmadı. Ulvi taç sahibi insanların zamanında,/5	لَمْ تَكُنْ تُدْرِكُ النُّفُوسَ مُرَاداً فِي زَمَانِ الْمُتَوَجِّعِ الْعُلُويِّ/5
Neredeyse şehirler arzularına ulaşmadı. Kisra adaletinin gölgeleri altında,/6	لَمْ تَكُنْ تَبْلُغُ الْبِلَادَ مُنَاهَا تَحْتَ أَفْيَاءِ عَدْلِهِ الْكِسْرَوِيِّ/6
Artık fakirlere iaşelerinde yardım edilmiyor. Hatemi gibilerin davetinden ve fazlından,/7	لَمْ يَكُنْ يَنْعُمُ الْفَقِيرُ بِعَيْشٍ مِنْ نَدَاهُ وَفَيْضِهِ الْحَاتِمِيِّ/7
Ölüm cömertliğin doğduğu yeri örttü. Ey Mısır! Sen de ona karşı cömert ol,cömert gözyaşlarıyla,/8	حَجَبَ الْمَوْتُ مَطْلَعَ الْجُودِ يَا مِصْرَ- رُ فُجُودِي لَهُ بِدَمْعٍ سَخِيٍّ/8
Binlerce karşılıksız verenler gelip geçti. Rahat gülümsemede gitti, onun gittiği günde/9	وَمَضَى وَاهِبُ الْأُلُوفِ قَوَّلَتْ يَوْمَ وَلَى بَشَاشَتُهُ الْأَرِيحِيَّ/9
Yetimlerin kefilî öldü ya, Azılı zamandan yetimlere yazık oldu,/10	وَقَضَى كَافِلُ الْيَتَامَى قَوِيلٌ لِلْيَتَامَى مِنَ الزَّمَانِ الْعَتِيِّ/10
Niceleri yaşamayı temenni etti de, Bizi güçlü ve çağdaş bir ümmet görene kadar,/11	كَمْ تَمَنَّى لَوْ عَاشَ حَتَّى يَرَانَا أُمَّةً ذَاتَ مَنَعَةٍ وَرُقِيٍّ/11
Islah için kollarını sıvadığında, zayıflık etkiledi onu. Mülkünde genç bir kişinin gayretiyle,/12	غَالَهُ الضَّعْفُ حِينَ شَمَرَ لِلْإِصْد- لَاحِ فِي مُلْكِهِ بِعِزِّ قَتِيٍّ/12
Sendeki zorluk insanların dilini susturdu. Ve dahinin de yeteneğini yordu./13	حَبَسَ الْخَطْبُ فَيْكَ أَلْسِنَةَ الْقَو- لِ وَأَعْيَا قَرِيحَةَ الْعَبْقَرِيِّ/13

Zorluk çoğalıp bastırduğında, Kişiyi şiirde kafiye yapmaktan aciz bıraktı./14	وَإِذَا جَلَّتِ الْخُطُوبُ وَطَمَّتْ أَعْجَزَتْ فِي الْفَرِيضِ طَوْقَ الرَّوِيِّ/14
Musibetlerin en şerlisi,göz yaşı akıtan, En iyi konuşanları kendini ifade edememekle korkuttu./15	إِنَّ شَرَّ الْمُصَابِ مَا أَطْلَقَ الدَّمَ عَ وَرَاعَ الْمُفَوَّهِينَ بَعِي/15
Kendim özlem duyarım misafir için cömertliğine, Ve onunla o güzel konuşmana, /16	لَهْفَ نَفْسِي عَلَى إِنْسَابِكَ لِلضَيْفِ فَ وَذِيَالِكَ الْحَدِيثِ الشَّهِيِّ/16
Misafir senin yerini kendi yeri sayar. Ve rengarenkhalının üzerinde yürür./17	يَحْسَبُ الدَّارَ دَارَهُ وَهُوَ يَمْشِي فَوْقَ زَاهِي بِسَاطِكَ الْأَحْمَدِيِّ/17
Ahlakı, çiçeğin kokusunu koklaman gibidir. İlkbahar yağmurunun ziyareti cömertlik etti ona./18	خُلِقَ مِثْلَمَا تَشْتَقُّ أَرِيحَ الْ- زَهْرَ جَادَتَهُ زَوْرَةَ الْوَسْمِيِّ/18
İyilik için sallanmak, en cesur kişilerin elindeki, Kılıcın sallanması gibidir./19	وَإِهْتِزَازٌ لِلْعُرْفِ مِثْلُ إِهْتِزَازِ الْ- سَيْفِ فِي قَبْضَةِ الشُّجَاعِ الْكَمِيِّ/19
Vermenin yanındakihaya duygusu, Onurlu ve şerefli isteyenin utanmasını yok eder./20	وَحَبَاءٌ عِنْدَ الْعَطِيَّةِ يَنْفِي حَجَلَ السَّائِلِ الْكَرِيمِ الْأَبِيِّ/20
Bir tecrübe ki düşmanların dizginini engeller. Bir vakar ki cömertin göğsünü süsler./21	وَإِخْتِيارٌ يَنْتِي عِنَانَ الْعَوَادِي وَوَقَارٌ يَزِينُ صَدْرَ النَّدِيِّ/21
Ey Hüseyin!Allah sendeki güzel sıfatlara rahmet eylesin. Senden başka bir şahısta toplanmadılar./22	رَحِمَ اللَّهُ يَا حُسَيْنُ جَلالاً فِيكَ لَمْ يَجْتَمِعْنَ فِي نَفْسِ حَيٍّ/22
Ey kerim, Kerim olan Allah'ın meydanına çıktın. Güçsüz olan sen, güçlü olan Allah'ın meydanına çıktın./23	يَا كَرِيماً حَلَلْتَ سَاحَ كَرِيمٍ وَضَعِيفاً حَلَلْتَ سَاحَ الْقَوِيِّ/23
Hayatta iken uykusuzluk sana yetti, mutlu ol. Ey samimi yorgun, neşeli bir uykuyla./24	قَدْ كَفَاكَ السُّهَادُ فِي الْعَيْشِ فَاهْناً يَا أَلَيْفَ الضَّنَى بِنَوْمِ هَنِيٍّ/24
Vah Mısır'a, ne kadar önemli bir ümit ipidir ki, Ölüm haberini getirenin sesi kesti onu. /25 ⁴⁸	وَيْحَ مِصْرٍ فَأَيُّ خَيْطٍ رَجَاءٍ قَطَعَتْهُ رَنَاتُ صَوْتِ النَّعِيِّ/25

⁴⁸ Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 201.

3.3.1.8. Mağfur Sa'd Zağlul Paşa

1857 – 1927 yılları arasında yaşamış Mısırlı devlet adamıdır. Mısır'ın resmi gazetesinin editörlüğünü yapan Muhammed Abduhla tanıştı ve gazetede çalıştı. Paris Üniversitesinden Hukuk diploması aldı. Lord Cromer tarafından Eğitim Bakanlığına atandı. 1910 'da Adalet bakanı oldu. Zağlul ve arkadaşları Mısır'ın bağımsızlığı için hareketlenince Malta'ya sürgüne gönderildiler. Sa'd Zağlul önderliğindeki Vefd Partisi 1924, 1925, ve 1926 yıllarındaki seçimde birinci parti olarak çıkmıştır. 23 Ağustos 1927 yılında Kahire'de vefat etti.⁴⁹

Hafız, Sa'd Zağlul Paşa'nın ölümüne çok üzüldüğünü ve onun kaybının büyük bir musibet olduğunu o dönemde gerçekleşen Filistin'deki depremden daha büyük bir musibettir beyitinden anlıyoruz. Mısır için Sa'd Zağlul çok önemli bir şahsiyet olduğunu anlıyoruz. Onun yerinin asla unutulmayacağını ve doldurulamayacağını anlatmaktadır. Onun Mısır için neler yaptıklarını ve zor şartlar altında ülkenin nasıl korunacağını öğrettiğini bahsetmektedir. Onun güzel sıfatlarından bahsettikten sonra onun yaptıklarına karşılık Allah'tan sevap olarak cenneti beklemesini temenni ederek şiirine son vermektedir. Şiirin kafiyesi ise be harfidir.

Ey gece ! Musibete şahit oldun mu? İnsanların içi nasıl bir dolduruşla doldurulur? /1	إِيَّاهُ يَا لَيْلُ هَلْ شَهِدْتَ الْمُصَابَا كَيْفَ يَنْصَبُّ فِي النُّفُوسِ انصبابا/1
İki doğuya ulaştır. Sabah doğmadan önce, reisin gidip kaybolduğunu./2	بَلِّغِ الْمَشْرِقَيْنِ قَبْلَ انْبِلَاجِ الْ- صُبحِ أَنَّ الرَّئِيسَ وَلَّى وَغَابَا/2
Sa'd'ın ölümünü yıldızlara haber ver. Çünkü Sa'd yeryüzünde yıldızın ışığından daha nurluydu./3	وَأَنْعِ لِلنَّيِّرَاتِ سَعْدًا فَسَعْدُ كَانَ أَمْضَى فِي الْأَرْضِ مِنْهَا شهابا/3
Ey gece senin karanlığından yıldızlar için bir elbise dikildi. Kuşluk vakti içinse kalın bir elbise./4	قُدِّ يَا لَيْلُ مِنْ سَوَادِكَ ثَوْبًا لِلدَّرَارِي وَلِلضُّحَى جَلْبَابَا/4
Karanlıklarından kendine bir yüzörtüsü dik.Gündüzün güneşine şu yüzörtüsünü ver./5	أَنْسُجِ الْحَالِكَاتِ مِنْكَ نِقَابًا وَإِحْبِ شَمْسَ النَّهَارِ ذَاكَ النِّقَابَا/5
Güneşe de ki yeryüzünde yerin yıldızı kayboldu. Sen de gökyüzünden utanarak kaybol./6	قُلْ لَهَا غَابَ كَوْكَبُ الْأَرْضِ فِي الْأَرِ ضِ فَغَيْبِي عَنِ السَّمَاءِ لِاحْتِجَابَا/6

⁴⁹ Hilal Görgün, “ Sa'd Zağlul ”, DİA, 2008, C.35, s. 378-379.

Beni onun için siyah üzüntü elbisesi olarak giy. Taziyede bulunmak için otur, üzüntü hoş oldu./7	وَالْبَسِينِي عَلَيْهِ ثَوْبَ جَدَادٍ وَأَجْلِسِي لِلْعَزَاءِ فَالْحُزْنُ طَابَا/7
Sa'd nerede? Şu ilk törenidir. Töreninbaş köşesinden kaybolup, hutbeyi bıraktığı./8	أَيَّنَ سَعْدٌ فَذَلِكَ أَوَّلُ حَفْلٍ غَابَ عَنْ صَدْرِهِ وَعَافَ الْخُطَابَا/8
Ordularını şuna alıştırmadı. Zor bir günde ona seslenildiğinde onun cevap vermemesine,/9	لَمْ يُعَوِّدْ جُنُودَهُ يَوْمَ خَطْبٍ أَنْ يُنَادَى فَلَا يَرُدُّ الْجَوَابَا/9
Belki ona bir iş engel oldu, belki bir hastalığa tutuldu. Çünkü onun kayboluş zamanı uzadı./10	عَلَّ أَمْرًا قَدْ عَاقَهُ عَلَّ سَقَمًا قَدْ عَرَاهُ لَقَدْ أَطَالَ الْغِيَابَا/10
Ey reisin orduları, açık bir şekilde sesleniniz. Eğer cevap vermediyse o zaman elbiseleri yırtınız./11	أَيَّ جُنُودَ الرَّئِيسِ نَادُوا جَهَارًا فَإِذَا لَمْ يُجِبْ فَسُقُّوا الثِّيَابَا/11
Gerçekten o bir felakettir ki, ondan korkuyordum. O bir an ki onu çirkin görüyordum./12	إِنَّهَا النَّكْبَةُ الَّتِي كُنْتُ أَخْشَى إِنَّهَا السَّاعَةُ الَّتِي كُنْتُ أَبِي/12
O, (Sa'd öldü sözü) bir lafız ki kişileri paramparça eder. Ve belleri бүkerdi./13	إِنَّهَا اللَّفْظَةُ الَّتِي تَنْسِفُ الْأَنْدَ فُسٌ نَسَفًا وَتَفْقُرُ الْأَصْلَابَا/13
Sa'd öldü, ey Sa'd öldü sözü keşke olmasaydın. Zehir bir pay mı yoksa mızraklar mıydı?/14	مَاتَ سَعْدٌ لَا كُنْتُ يَا مَاتَ سَعْدُ أَسِيهَامًا مَسْمُومَةً أَمْ جَرَابَا/14
Yeryüzündeki bütün canlılara nasıl kast ettin? Ve varlıklarda değişikliklere sebep oldun./15	كَيْفَ أَقْصَدْتَ كُلَّ حَيٍّ عَلَى الْأَرْضِ ضٍ وَأَحْدَثْتَ فِي الْوُجُودِ إِنْقِلَابَا/15
Ahu eninin yanında bir hasret ki, Altındaki sıcak nefes kayaları eritir./16	حَسْرَةٌ عِنْدَ أَنَّةٍ عِنْدَ آهِ تَحْتَهَا زَفْرَةٌ تُذِيبُ الصِّلَابَا/16
Filistin'de depremten dolayı ağlayanlara de ki, Şüphesiz bizi sarsan daha büyük bir musibettir./17	قُلْ لِمَنْ بَاتَ فِي فِلِسْطِينَ يَبْكِي إِنَّ زَلْزَلَنَا أَجَلُ مُصَابَا/17
Musibet sizin evlerinize geldi. Bizim ise tevekkülden başkasını kabul etmeyen kendimize musibet geldi./18	قَدْ دُهِئْتُمْ فِي دُورِكُمْ وَدُهِينَا فِي نُفُوسِ أَبْنَيْنِ إِلَّا إِحْتِسَابَا/18

Hadiseler üzerine siz kın kaybettiniz. Biz ise keskin kılıçları kaybettik./19	فَفَقَدْتُمْ عَلَى الْحَوَادِثِ جَفْنًا وَفَقَدْنَا الْمُهَنْدَ الْقِرْصَابَا/19
Rabbi onu bir sürelik dünyaya gönderdi ve o savaştı, Sonra rabbi onu çağırdı, o da icabet etti./20	سَلَّهُ رَبُّهُ زَمَانًا فَأَبْلَى ثُمَّ نَادَاهُ رَبُّهُ فَأَجَابَا/20
İşte öyle bir kader ki Mısır'ı sarsmak istedi. Daha fazla sarstığında akıllar sarsıldı./21	قَدَّرَ شَاءَ أَنْ يُزَلْزَلَ مِصْرًا فَتَغَالَى فَزَلْزَلَ الْأَلْبَابَا/21
Mısır'ın yiğitlerinden olan bazı önemli insanlara geldi. Avam halka ve diğer insanlara değmedi./22	طَاحَ بِالرَّأْسِ مِنْ رِجَالَاتِ مِصْرِ وَتَحَطَّى الثُّحُوتَ وَالْأَوْشَابَا/22
Kader vurursa farketmez onun için, Başlar mı vurulmuş yoksa avam halk mı?/23	وَالْمَقَادِيرُ إِنْ رَمَتْ لَا تُبَالِلِي أُرُوسًا تُصِيبُ أَمْ أَذْنَابَا/23
Bir cenaze gönderen bir ümmet çıktı. İçinde bir ümmet ve dalgalı bir deniz bulunur./24	خَرَجَتْ أُمَّةٌ تُشَيِّعُ نَعْشًا قَدْ حَوَى أُمَّةً وَبَحْرًا عُجَابَا/24
Onu top atan aracın üzerinde taşıdılar. Başlar ve boyun onu taşımaktan aciz kaldığında./25	حَمَلُوهُ عَلَى الْمَدَافِعِ لَمَّا أَعْجَزَ الْهَامَ حَمْلُهُ وَالرِّقَابَا/25
Batan güneşin rengi değişti ve gözyaşları akıyor, Sulu şafak ve eriyen sabah gibi./26	حَالُ لَوْنِ الْأَصِيلِ وَالْدَمْعِ يَجْرِي شَفَقًا سَائِلًا وَصُبْحًا مُذَابَا/26
Nil şaşkınlıktan yolunu unuttu, Topluluğu şiddetli ağlarken bulduğunda./27	وَسَهَا النَّيْلُ عَنْ سُرَاهُ ذُهُولًا حِينَ أَلْفَى الْجُمُوعَ تَبْكِي إِنْتِحَابَا/27
Ey Sad Nil festivalgöreceğini zannetti. Acayip büyük bir topluluk ve ta'ziye gördü./28	ظَنَّ يَا سَعْدُ أَنْ يَرَى مِهْرَجَانَا فَرَأَى مَاتَمًا وَحَشْدًا عُجَابَا/28
Mısır firavunları onun gibi topluluğu yürütmedi. Mısır ehline ilah oldukları günde./29	لَمْ تَسُقْ مِثْلَهُ فَرَاعِينَ مِصْرِ يَوْمَ كَانُوا لِأَهْلِهَا أَرْبَابَا/29
Ak saçlılar ak saçlarını siyaha boyadılar. Öldüğün günde ise ak saçlar boyayı sildi./30	خَضَبَ الشَّيْبُ شَبَابَهُمْ بِسَوَادٍ وَمَحَا الْبَيْضُ يَوْمَ مِتَّ الْخِضَابَا/30
Ağlama bulutu vadinin üzerine şiddetle yağdı. Yeşilliğini ve çölü örttü./31	وَاسْتَهَلَّتْ سَحْبُ الْبُكَاءِ عَلَى الْوَا دِي فَعَطَّتْ خَضْرَاءَهُ وَالْيَبَابَا/31
Et-Times (İngilizce dergi) bize taziye getirdi. Seni fazlasıyla meth etmeye çalıştı./32	سَاقَتِ النَّيْمُسُ الْعِزَاءَ إِلَيْنَا وَتَوَخَّتْ فِي مَدْحِكَ الْإِسْهَابَا/32

Onun ağlaması gibi, acı çeken biri sana ağlamadı. Seni sevenler ve destekleyenler bile onun gibi sıfatlarından bahsetmediler./33	لَمْ يَنْجُ جَارِعٌ عَلَيْكَ كَمَا نَا حَتَّ وَلَا أَطْنَبَ الْمُحِبُّ وَحَابِي/33
Ey Sad et-Temiz'in (İngiltere'de bir nehir) itirafı bir ölçüdür. Nil'imizin neye ulaştığının ve onun başına gelenin./34	وَاعْتِرَافُ التَّامِيزِ يَا سَعْدُ مَقِيَا سُ لِمَا نَالَ نَيْلُنَا وَأَصَابَا/34
Ey gönlü, kişiliği ve emeli büyük olan! Bizden ayrılmakla nereye gitmek istedin?/35	يَا كَبِيرَ الْفُؤَادِ وَالنَّفْسِ وَالْأَمَالِ أَيْنَ اعْتَرَمْتَ عَنَّا الذَّهَابَا/35
İçimizde senin yerini nasıl unuturuz. Yerinde heybetliydin, korkan değildin./36	كَيْفَ نَنْسَى مَوَاقِفًا لَكَ فِينَا كُنْتَ فِيهَا الْمَهِيْبَ لَا الْهَيَّابَا/36
Gençliğin en güzel çağında kılıç idin. Yaşlandığında keskin tarafın keskinliği arttı./37	كُنْتَ فِي مِيعَةِ الشَّبَابِ حُسَامًا زَادَ صَقْلًا فِرْنْدُهُ حِينَ شَابَا/37
Her ne zaman kavmin şairi sana meydan okursa, Ancak senin elin daha güçlü ve daha şanlı olurdu./38	لَمْ يُنَازِلْكَ قَارِخُ الْقَوْمِ إِلَّا كُنْتَ أَقْوَى يَدًا وَأَعْلَى جَنَابَا/38
Eğer kısra Enuşirvan bir gün bu azamete sahip olsaydı, Derisi o büyük azameti saramazdı./39	عِظَمٌ لَوْ حَوَاهُ كِسْرَى أَنْوَشَرِ وَأَنْ يَوْمًا لَضَاقَ عَنْهُ إِهَابَا/39
O başarılik sana Allah'ın kaderinin keskinliğini gösterir. Sırtları büken ve insanların azı dişlerini parçalardı./40	وَمَضَاءٌ يُرِيكَ حَدَّ قَضَاءِ اللَّحْمِ هَ يَقْرِي مَتْنًا وَيَحْطِمُ نَابَا/40
Çok büyük bir zarar ve korku ile, Yeryüzünü dolduran bir kuvvete meydan okudun./41	قَدْ تَحَدَّيْتَ قُوَّةَ تَمَلُّ الْمَعْرِ مَوْرَ مِنْ هَوْلٍ بَطَشِيهَا إِهَابَا/41
Kara ve denizlere sahip olan bir kuvvet ki, İnsanların başları üzerinde yürür ve bulutları toplar./42	تَمَلُّكَ الْبَرِّ وَالْبَحَارِ وَتَمَشِي فَوْقَ هَامِ الْوَرَى وَتَجْبِي السَّحَابَا/42
Hapis ve sürgün azminden bir şeyi eksiltmedi. Mısır halkı ihtilale karşı duruşuna destek verdi./43	لَمْ يُنْهِنِهِ مِنْ عَزْمِكَ السِّجْنُ وَالنَّفْسُ سُ وَسَاجَلَتْهَا بِمِصْرَ الضَّرَابَا/43
Seyşel'e (İngiliz dergisi) sorunuz bir korku hissetti mi? Tarık'a sorunuz geri çekilmek istedi mi?/44	سَأَلُوا سَيْشِلًا أَوَّحَسَ خَوْفًا وَسَلُّوا طَارِقًا أَرَامَ انْسِحَابَا/44

Bir gayret ki onu amacından engelleyemez. Yaylalara giden akarsuyu engelleyen şey./45	عَزَمَةٌ لَا يَصُدُّهَا عَنْ مَدَاهَا مَا يَصُدُّ السُّيُولَ تَغْشَى الْهَضَابَا/45
Keşke Sad bizi görene kadar kalsaydı. Kubbeleri temeller üzerine nasıl yükselttiğimizi./46	لَيْتَ سَعْدًا أَقَامَ حَتَّى يَرَانَا كَيْفَ نُعَلِّي عَلَى الْأَسَاسِ الْقُبَابَا/46
Onun hikmetiyle her gizliliği bildik. Herşey için bir hesap hesapladık./47	قَدْ كَشَفْنَا بِهِدْيِهِ كُلَّ خَافٍ وَحَسَبْنَا لِكُلِّ شَيْءٍ حِسَابَا/47
Batıl da olanların delilleri tartışarak geçer. O, bardağın su baloncuklarını çıkarması gibidir./48	حُجَجُ الْمُبْطِلِينَ تَمْضِي سِرَاعًا مِثْلَمَا تُطْلِعُ الْكُؤُوسُ الْحَبَابَا/48
Benim işim bitti dediğinde dedik ki, Mesuliyeti ve zorlukları yalnız taşımaya başladık./49	حِينَ قَالَ إِنَّتْهِيْتُ قُلْنَا بَدَأْنَا نَحْمِلُ الْعِبَاءَ وَحَدَّنَا وَالصِّعَابَا/49
Güneşi bizden örtün ve rüzgar esintisini bizden hapsedin. Yemeyi ve içmeyi de bizden mahrum edin./50	فَاجْبُوا الشَّمْسَ وَاحْبِسُوا الرُّوحَ عَنَّا وَامْنَعُونَا طَعَامَنَا وَالشَّرَابَا/50
Karşılaştığımız zorluklara rağmen imanımıza bir bakınız. İçerisinde bir şüphe görüyor musunuz./51	وَاسْتَشْفِقُوا بِقَيْنِنَا رَغَمَ مَا نَلَّ قَى فَهَلْ تَلْمَحُونَ فِيهِ إِرْتِيَابَا/51
Bize karşı kaynağın ağzına sahip oldunuz. Her bir şiddetli savaşa bir yol açtınız./52	قَدْ مَلَكْتُمْ فَمَ السَّبِيلِ عَلَيْنَا وَقَفَحْتُمْ لِكُلِّ شَعْوَاءَ بَابَا/52
Ateş eden uçaklarla geldiniz. İçinde oturan ölümü ve helak etmeyi taşıyan./53	وَأَتَيْتُمْ بِالْحَائِمَاتِ ثَرَامِي تَحْمِلُ الْمَوْتَ جَائِمًا وَالْخَرَابَا/53
Keşke Sa'd kalsaydı bizi görene kadar, Tehditlerle, rahmetle ve azapla./54	وَمَلَأْتُمْ جَوَانِبَ النَّيْلِ وَعَدًا وَوَعِيدًا وَرَحْمَةً وَعَذَابَا/54
Bizden onurlu bir kalp kazandınız mı? Veya bizden size bir dönüş gördünüz mü?/55	هَلْ ظَفِرْتُمْ مِنَّا بِقَلْبٍ أَبِيٍّ أَوْ رَأَيْتُمْ مِنَّا إِلَيْكُمْ مَتَابَا/55
Arslanın evi boşaldı demeyiniz. Arslanın evi ses çıkardığında, içinde bin yavrusu vardır./56	لَا تَقُولُوا خَلَا الْعَرِينُ فَفِيهِ أَلْفُ لَيْثٍ إِذَا الْعَرِينُ أَهَابَا/56
Bütün tuzaklarınızı kurun, aslanların vatanından korkun. Şüphesiz ki aslanın evinin yanında öfkeli bir arslan vardır./57	فَاجْمَعُوا كَيْدَكُمْ وَرَوْعُوا جِمَاهَا إِنَّ عِنْدَ الْعَرِينِ أَسَدًا غَضَابَا/57

Doğunun tamamı bir yüce için acı çekti. Bütün doğuyu bir şaşkınlıkla dolduran,/58	جَزَعُ الشَّرْقِ كُلُّهُ لِعَظِيمٍ مَلَأَ الشَّرْقَ كُلَّهُ إِعْجَابًا/58
Hem Şam'a, Irak'a ve Necd'e öğretti. Zorluk olduğunda, ülkenin nasıl korunduğunu,/59	عَلَّمَ الشَّامَ وَالْعِرَاقَ وَنَجْدًا كَيْفَ يُحْمَى الْجَمَى إِذَا الْخَطْبُ نَابَا/59
Bütün gerçekleri bir kitapta topladı. Bir bölgeden diğer bölgenin yiğitlerini hakka teşvik etti./60	جَمَعَ الْحَقَّ كُلَّهُ فِي كِتَابٍ وَاسْتَنْتَزَرَ الْأَسُودَ غَابًا فَعَابَا/60
Bayrağı taşıyarak hakkayürüdü. Ve insanlar arasında o kitabı okuyor./61	وَمَشَى يَحْمِلُ اللَّوَاءَ إِلَى الْحَا قٍ وَيَتْلُو فِي النَّاسِ ذَاكَ الْكِتَابَا/61
Her nezaman onun üzerine karanlıktan bir perde örttülerse, O perdeyi ortadan kaldırdı./62	كُلَّمَا أَسْدَلُوا عَلَيْهِ حِجَابًا مِنْ ظُلَامٍ أزالَ ذَاكَ الْحِجَابَا/62
Nereye yürürlerse onların yollarında onlara engeldir. Onların hileleri nereye dolaşırsa onu bilendir./63	وَاقِفَتْ فِي سَبِيلِهِمْ أَيْنَ سَارُوا عَالِمٌ بِإِحْتِيَالِهِمْ أَيْنَ جَابَا/63
Sa'd'ın zihninden hangi tuzak geçer? Hangi hile onu sarsabilir ki?/64	أَيُّ مَكْرٍ يَدِقُّ عَنْ ذَهْنِ سَعْدٍ أَيُّ خَتَلٍ يُرْبِعُ مِنْهُ اضْطِرَابَا/64
Gerçek inanç onun içini doldurmuştu. Allah onunla onu hatadan veya hüsrandan korudu./65	شَاعَ فِي نَفْسِهِ الْيَقِينُ فَوْقًا هُ بِهِ اللَّهُ عَثْرَةً أَوْ تَبَابَا/65
Avın ağırları çaresiz kaldı. Doğu ise av için hoş bir kazanç yeriydi./66	عَجَزَتْ حِيلَةُ الشِّبَاكِ وَكَانَ الْا شَرْقُ لِلصَّيْدِ مَغْنَمًا مُسْتَطَابَا/66
Ne zaman ülkende tuzak kurmaya karar verdiyseler, Dahilerin tuzaklarından bir tuzakla, onlar ve tuzak başarısız oldu./67	كُلَّمَا أَحْكَمُوا بِأَرْضِكَ فَخًا مِنْ فِخَاخِ الدَّهَاءِ خَابُوا وَخَابَا/67
Veya bir gün mektup göndermek için güvercin uçurdular. Gökyüzünde senden bir kartalla karşılaştılar./68	أَوْ أَطَارُوا الْحَمَامَ يَوْمًا لِزَجَلٍ فَاتَّبَلُوا مِنْكَ فِي السَّمَاءِ عُقَابَا/68
İftiraları gerçekle öldürürsün. Milletin iki yüzlüsüne acı ağaçların suyunu içirirsin./69	تَقْتُلُ الدَّسَّ بِالْصَّرَاحَةِ قَتْلًا وَتُسْقِي مُنَافِقَ الْقَوْمِ صَابَا/69
Doğruluğu ve açıklığı din olarak görüyorsun. Sana karşı olanlar ise onu doğru görmüyorlar./70	وَتَرَى الصِّدْقَ وَالصَّرَاحَةَ دِينًا لَا يَرَاهُ الْمُخَالِفُونَ صَوَابَا/70

Sen bulutsuz açık havaya aşık oluyorsun. Sana karşı olup, dalalette olanlar ise sisli havaya aşık olurlar./71	تَعَشَّقُ الْجَوَّ صَافِي اللَّوْنِ صَحَوًا وَالْمُضِلُّونَ يَعْشَقُونَ الضُّبَابَا/71
Sen bize tatlı sudan içirdin. Onların ise bize serap içirdiklerini görüyorum./72	أَنْتَ أَوْرَدْتَنَا مِنَ الْمَاءِ عَذْبًا وَأَرَاهُمْ قَدْ أَوْرَدُونَا السَّرَابَا/72
Grupları kendi etrafında saf saf topladın. Büyükleri ve temsilcileri düzenli dizdin./73	قَدْ جَمَعْتَ الْأَحْزَابَ حَوْلَكَ صَفًّا وَنَظَّمْتَ الشُّيُوخَ وَالتُّوَابَا/73
Durumlara hakim olup, görünmeyene karşı tedbirli oldun. İstediklerine sabırla ulaştın./74	وَمَلَكَتِ الزَّمَامَ وَاحْتَطَّتْ لِلْغَيْبِ حَبٌّ وَأَدْرَكَتْ بِالْأُنَاةِ الطَّلَابَا/74
Şehadetinden sonra Mısır'da kahramanlar bıraktın. İzzetli orta yaşlılar ve gençlerden./75	ثُمَّ خَلَفْتَ بِالْكَنَانَةِ أَبْطَا لَا كُھُولًا أَعَزَّةً وَشَبَابَا/75
Onların topluluğu esas amaçlarına yürüdüler. Bu yürüyüşte hızlı oluyorlar./76	قَدْ مَشَى جَمْعُهُمْ إِلَى الْمَقْصِدِ الْأَسَى مَيَّ يُعْدُونَ لِلْوُصُولِ الرِّكَابَا/76
Yüceliği ve şanı kat kat kurarlar. Şimdiki evlatları ve gelecek nesilleri mutlu ederler./77	يَبْتَئُونَ الْعُلَا بِشَيْدُونَ مَجْدًا يُسْعِدُونَ النَّبِينَ وَالْأَعْقَابَا/77
Seni kadı ve bakan olarak bildik. Başkan ve büyüleyici bir sözcü olarak./78	قَدْ بَلَوْنَاكَ قَاضِيًا وَوَزِيرًا وَرَأْسِيًّا وَمَدْرَهًا خَلَابَا/78
Seni bütün yönlerinden; Yüce, başarılı ve muzaffer olarak bulduk./79	فَوَجَدْنَاكَ مِنْ جَمِيعِ نَوَاحِي كَ عَظِيمًا مُوَفَّقًا غَلَابَا/79
Sana haset eden amaçlarına ulaşamadı. Senin yüceliğine bir ayıp yapıştıramadılar./80	لَمْ يَنْلِ حَاسِدُوكَ مِنْكَ مُنَاهُمْ لَا وَلَمْ يُلْصِقُوا بِعَلْيَاكَ عَابَا/80
Mutlu uyu, gerçekten uzun zaman uykusuz kaldın. Hastalık ve devamlı acılardan da sıkıldın./81	نَمْ هَنِيئًا فَقَدْ سَهَدْتَ طَوِيلًا وَسَيِّمْتَ السَّقَامَ وَالْأَوْصَابَا/81
Kaç defa bana uykusuzluğu şikayet ettin. Bahçelerde gençliğimizi yine andığımız günlerde./82	كَمْ شَكَّوْتَ السُّهَادَ لِي يَوْمَ كُنَّا بِالْبَسَاتِينِ نَسْتَعِيدُ الشَّبَابَا/82
Beraber ikimiz gafilce eğleniverirdik. Zamanın doğru yola yöneldiğini ve tevbe ettiğini zannederdik./83	نَنْهَبُ اللَّهُوَ غَافِلِينَ وَكُنَّا نَحْسَبُ الدَّهْرَ قَدْ أَنْابَ وَتَابَا/83
Bizim hakkımızda felaket istendiğinde, Etrafımızda dolaşan ölüm yakinken /84	فَإِذَا الرُّزْءُ كَانَ مِنَّا بِمَرْمَى وَإِذَا حَائِمُ الرَّدَى كَانَ قَابَا/84

Ölüm bizi şu yüzden mahrum bıraktı. Şu himayenden ve şu geniş varlığından,/85	حَرَمْتَنَا الْمَنُونُ ذِيَالِكَ الْوَجْهَ لَهُ وَذَلِكَ الْحِمَى وَتِلْكَ الرَّحَابُ/85
Ve senin güzel sıfatlarına ait olan içimizdeki sevinçten ki, O sevinç, başarıya ve icabet olunan duaya eşittir./86	وَسَجَايَا لَهْنٍ فِي النَّفْسِ رَوْحُ يَعْدِلُ الْقَوَرَ وَالْذُعَاءَ الْمُجَابَا/86
Ondan nice dostluk kaynaklarına ulaştık. Onun şarabını ve balını yudumladık./87	كَمْ وَرَدْنَا مَوَارِدَ الْأَنْسِ مِنْهَا وَرَشَفْنَا سُلَاقَهَا وَالرُّضَابَا/87
Onun sıfatlarının meydanında eğlendik ki, Aileyi, arkadaşları ve sevdiklerimizi unuttuk./88	وَمَرَحْنَا فِي سَاحِجَا فَتَسِينَا أَلْ أَهْلَ وَالْأَصْدِقَاءَ وَالْأَحْبَابَا/88
Sonra bizden yaşama rahatlığı gitti. Yürüyüp seni toprağın üzerine yatırdıkları anda,/89	ثُمَّ وَلَّتْ بِشَاشَةِ الْعَيْشِ عَنَّا حِينَ سَارُوا قَوْسَ دَوَكِ الثَّرَابَا/89
Hayatta iken içimizde Allah'ın divanında durmaktan korktun. Sevap olarak onun iki cennetini bekle./90 ⁵⁰	خِفْتُ فِينَا مَقَامَ رَبِّكَ حَيًّا فَتَنْظُرَ بِجَنَّتَيْهِ الثَّوَابَا/90

3.3.1.9. Abdülhalık Servet Paşa

Dönemindeki Mısır'ın büyük adamlarından birisiydi. İsmail Abdülhalık Paşa'nın oğludur. 1873'te doğdu. Mısır'da eğitim alıp Hukuk belgesini aldı ve birçok idari ve savcılık görevlerinde bulundu. Umumi savcılık görevini alan ilk Mısırlıdır. 1922'de başbakan oldu. Bakanlığı döneminde Mısır İngiltere'den bağımsızlığını ve özgürlüğünü 28 Şubatta aldı. Sonra bir kere daha başbakan oldu. Mısır'da partilerin kurulduğu dönemde siyaseti bıraktı.Yönetimde ve siyasi işlerde meşhur birisiydi. Paris'e iyileşmek için gitti ancak 22 Eylül 1928'de vefat etmiştir.⁵¹

Hafız, Servet paşa'nın ölümüne duyduğu üzüntüsünü belirttikten sonra onun güzel sıfatlarından ve ahlakından örnek vererek onu övmektedir. Yönetimde ve siyasi işlerde bulunduğu için Abdülhalık Servet Paşa'nın İngilizlere karşı Mısır'ın bağımsız olması için yaptıklarından bahsetmektedir. En sonunda Servet Paşa'nın kendisine karşı nasıl davrandığını anlatmakla mersiyesine son vermektedir. Şiirin kafiyesi ise be harfidir.

⁵⁰ Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s. 210-213.

⁵¹ Emin, v.d., **a.g.e.**, s. 544.

Ölüm, akıllarla oynayan oyuncuyla oynadı. Senin büyüleyici ağzının güzelliğini mahvetti./1	لَعِبَ الْبَلَى بِمُلَاعِبِ الْأَلْبَابِ وَمَحَا بِشَاشَةِ فَمِّكَ الْخَلَابِ/1
Ölüm Mısır'ın Amr'ını gafilken vurdu. Dahiyane yıldızlarını yıldızlarla vurdu./2	وَطَوَى الرَّدَى عَمَرَوِ الْكِنَانَةِ غَافِلًا وَرَمَى شِهَابَ دَهَائِهِ بِشِهَابِ/2
Kim biliyordu onun sefere çıktığı günün, Dünyadan geri dönüşü olmayan bir sefer olacağını./3	مَنْ كَانَ يَدْرِي يَوْمَ سَافَرَ أَنَّهُ سَفَرٌ مِنَ الدُّنْيَا بِغَيْرِ إِيَابِ/3
Akıllarımız ona hüznü ve kalplerimiz ona ağladı. Aklın hüznü ise en kötü musibettir./4	حَزَنْتَ عَلَيهِ عُقُولُنَا وَقُلُوبُنَا وَبَكَتْ وَحْزُنُ الْعَقْلِ شَرُّ مُصَابِ/4
Kalp gözden kaybolan dostunu unutturur. Akıl ise uzun zaman görünmese de unutturmaz./5	الْقَلْبُ يُنْسِيهِ الْغِيَابُ أَلْفَهُ وَالْعَقْلُ لَا يُنْسِيهِ طَوْلُ غِيَابِ/5
Şan bakımından en aziz ve en yüce olanımız dün öldü. Bizi çağlara bıraktı./6	بِالْأَمْسِ مَاتَ أَجْلُنَا وَأَعْرُنَا جَاهًا وَأَبْقَانَا عَلَى الْأَحْقَابِ/6
Bugün ölüm içimizdeki en doğru görüşlüyü vurdu. Hikmet ve doğrulukla öldü./7	وَالْيَوْمَ قَدْ غَالَ الْجَمَامُ أَسَدَنَا رَأْيَا فَطَاحَ بِحِكْمَةٍ وَصَوَابِ/7
Gizliden işlerini yürüten bir baştır ki, Sanki perde arkasından idare eden bir kader gibidir./8	رَأْسٌ يُدَبِّرُ فِي الْخَفَاءِ كَأَنَّهُ قَدَرٌ يُدَبِّرُ مِنْ وَرَاءِ حِجَابِ/8
Zekileri bile razı ettirdi ki, Uyum sağlayan delilleri insanları müthiş hayrette bıraktı./9	حَتَّى إِذَا أَرْضَى النُّهَى وَتَنَاسَقَتْ آيَاتُهُ رَاعَ الْوَرَى بِعُجَابِ/9
Akıl yolu üzerinde acelesizce yürür. Sayıca çok düşman ve dostlar arasında./10	يَمْشِي عَلَى سَنَنِ الْجَبَا مُتَمَهِّلًا بَيْنَ الْعُدَاةِ الْكُثْرِ وَالْأَحْبَابِ/10
Onun her yanından sözler yayılıyor. Sevmeyenden, destekleyenden ve taraf tutandan./11	تَتَنَائَرُ الْأَقْوَالُ عَنْ جَنَابَتِهِ مِنْ شَانِيٍّ وَمُنَاصِرٍ وَمُحَابِي/11
Ne övgüler onun dikkatini çeker, ne onlara bakar. Ne kötü sözlerin gerçekleşmesi onu çizilmiş açık yolundan alıkoyar./12	لَا الْمَدْحُ يُغْرِيهِ وَلَا يُلْوِي بِهِ عَنْ نَجْدِهِ الْمَرْسُومِ وَقَعَ سَبَابِ/12
Tatlı bir tevazuya sahip ki, nefsinı ona karıştırmadı. Kendini beğenilmişlik ve gururla kibirliliği de./13	خُلُو التَّوَاضُعِ لَمْ يُخَالِطْ نَفْسَهُ زَهُو الْمَدِيلِ يُحَاطُ بِالْإِعْجَابِ/13

O yönetirken, tatlı bir sabra sahiptir, Onun katında acele etmek, liderlerin afetidir./14	حُلُو الْأَنَاءِ إِذَا يَسُوسُ وَعِنْدَهُ أَنَّ التَّعَجُّلَ أَفْهَةُ الْأَقْطَابِ/14
Tatlı bir sessizliği, parlak bir gezegen gibidir. Karanlık gece ise, kara bir elbisedir./15	حُلُو السُّكُوتِ كَكَوَكَبٍ مُتَالِقٍ وَاللَّيْلُ سَاجٍ أَسْوَدُ الْجِلَابِ/15
Yolcuyu doğru yola iletir. Ondan teşekkür istemez, sevap almak için de yapmaz./16	يَهْدِي السَّبِيلَ لِسَالِكِيهِ وَلَمْ يُرِدْ شُكْرًا وَلَمْ يَعْمَلْ لِنَيْلِ ثَوَابٍ/16
Kendiliğinden, temkinli hareket eder ki, Zayıfın sarsılması ve şüphelinin hayreti ona ulaşmadı/17	مُتَمَكِّنٌ مِنْ نَفْسِهِ لَمْ يَعْزُهُ قَلْقُ الضَّعِيفِ وَحَيْرَةُ الْمُرتَابِ/17
Her işi sanki bir sarraf gibi tartar, biçer. Altını dikkatli ve ince bir hesapla tartar./18	يَزَنُ الْأُمُورَ كَأَنَّمَا هُوَ صَيَّرَفٌ يَزَنُ النُّضَارَ بِدِقَّةٍ وَجِسَابِ/18
Keskin aklıyla, görünmeyeni çözüverir. Hekimin bitkilerin bileşenlerini çözmesi gibi./19	وَيَحُلُّ غَامِضَهَا بِثَاقِبِ ذَهْنِهِ حَلَّ الطَّبِيبِ غَنَاصِرَ الْأَعْشَابِ/19
Zekilerin ölçüsüyle mesafesini ölçer. O doğru ölçümle teleskopun ölçüsünü görürsün./20	وَيَقْيِسُ شُعَّتَهَا بِمِقْيَاسِ النُّهَى فَتَرَى صَحِيحَ قِيَاسِ الْإِصْطِرْلَابِ/20
Tebessümlüdür, yüzünden okunanlar ise, Karşılaştığı acılardan birer delildir./21	مُتَبَسِّمٌ وَعَلَى مَعَارِفِ وَجْهِهِ آيَاتٌ مَا يَلْقَى مِنَ الْأَوْصَابِ/21
Sıfatları onu sevmeyenleri sevgisine geri çevirir. Güzel sıfatları kötü kişinin kinini çekip çıkarıyor./22	شِيمٌ تَرُدُّ النَّاقِمِينَ لَوْدِهِ وَشِمَائِلٌ تَسْتَلُّ حَقْدَ النَّابِي/22
Güzel davranışları kilisede okuyanı razı eder. Ve mihrap sakinini de razı eder./23	يُرِضِي الْمُرْتَلَّ فِي الْكَنِيسَةِ صُنْعُهُ كَيْسًا وَيُرِضِي سَاكِنَ الْمِحْرَابِ/23
İçinde kazancı olmadan iyilik için rahat eder. O güzellikte de kazançlı değildir./24	يَرْتَاخُ لِلْمَعْرُوفِ لَا مُتَرَبِّحًا فِيهِ وَلَا هُوَ فِي الْجَمِيلِ مُرَابِي/24
Arkadaşına vefadan içirir. Nimetlere haset etmedi ve gıybet eden de olmadı./25	الصَّدِيقُ مِنَ الْوَفَاءِ وَلَمْ يَكُنْ بِالْحَاسِدِ النُّعْمَى وَلَا الْمُغْتَابِ/25
İçimizde sabırsız veya öfkeli biri olarak bize gözükmedi. Onlar vekillerin öfkesinden başka bir şey değildi ./26	لَا هُمْ إِلَّا غَضَبَةُ الثَّوَابِ/26 وَبُكَاءُهُ فِي يَوْمِ سَعْدٍ زَانِي

Onun Sa'd'ın gününde ağlaması bilgimi arttırdı ki, O günün felaket günü olduğunu./27	وَبُكَأُوهُ فِي يَوْمٍ سَعِدٍ زَادَنِي عِلْمًا بِأَنَّ الْيَوْمَ يَوْمُ ثَبَاتٍ/27
Onun çalışma hayatında zorluklar oldu. Sa'd'den sonra zorluklar zorluklarla desteklendi./28	قَامَتِ صِعَابٌ فِي مَسَالِكِ سَعِيهِ مِنْ بَعْدِ سَعِدٍ دُعِمَتْ بِصِعَابٍ/28
Onun savaşta yardımcı ve dayanağı, Toprak ve taşların bile bahsettiği şey oldu./29	فَطَهَّرَهُ عِنْدَ النِّصَالِ وَرُكْنَهُ أَمْسَى حَدِيثَ جَنَادِلٍ وَتُرَابٍ/29
Allah'ın bir sırrı vardır, Abdülhalık Servet'i yaratmasında, Bu bedeni bina eden Allah, eksiklikten münezzehdir./30	لِلَّهِ سِرٌّ فِي بِنَايَةِ ثَرَوَتٍ سُبْحَانَ بَانِي هَذِهِ الْأَعْصَابِ/30
Şüphesiz ki ben bilenlere sordum. İrfanlarından bir cevap almayı başaramadım./31	إِنِّي سَأَلْتُ الْعَارِفِينَ فَلَمْ أَفْزُ مِنْهُمْ عَلَى عِرْفَانِهِمْ بِجَوَابٍ/31
O dümdüz eğimli, o yumuşak sert, O anlayışlı, şuurlu ve o kendini gafil gibi gösterendir./32	هُوَ مُسْتَقِيمٌ مُلْتَوٍ هُوَ أَلِيْنٌ صُلْبٌ هُوَ الْوَاعِي هُوَ الْمُتَغَابِي/32
O hilekâr, değişken ve açıktır. O gizli, keskin ve muhaliftir./33	هُوَ حَوْلٌ هُوَ قُلْبٌ هُوَ وَاضِحٌ هُوَ غَامِضٌ هُوَ قَاطِعٌ هُوَ نَابِي/33
İşte o, akli yoran çözülemeyen bir tılsımdır. Amacını başaramadan öldü./34	هُوَ ذَلِكَ الطَّلَسُ مَنْ أَعْيَا الْحِجَا حَلًّا وَمَاتَ وَلَمْ يَفُزْ بِطِلَابٍ/34
Onu görüşme yapan birisi olarak görmen, Büyüklerine karşı girişken zekasıyla nasıl ortaya çıktığını gösterir./35	هُوَ مَا تَرَاهُ مُفَاوِضًا كَيْفَ انْتَبَرَى لِكَبِيرِهِمْ بِذِكَايَةِ الْوَتَّابِ/35
Her ne zaman (İngiliz büyüğü) onun zekasını avlamak için bir kapıdan geldiyse, (Servet) dehasıyla bir kapıdan kurtuldu./36	لَمْ يَأْتِ مِنْ بَابٍ لِصَيْدِ دَهَائِهِ إِلَّا نَجَا بِدَهَائِهِ مِنْ بَابٍ/36
Onu gözetliyor ve onun kibrinin üzerine gidiyor. Yumuşaklıkla, naziklikle ve onun aklını alarak./37	وَيَظِلُّ بِرَقْبُهُ وَيَغْزُو كِبْرَهُ بِلُيُونَةٍ وَلِبَاقَةٍ وَخِلَابٍ/37
Donanmasını deniz üzerinde parçalanmış tahta olarak görene kadar, Onu evcilleştirirdi./38	وَيَرِوْضُهُ حَتَّى يَرَى أُسْطُولَهُ خَشْبًا تَنَاطَّرَ فَوْقَ ظَهْرِ عُبَابٍ/38
Mısır'ın dışında zeka türlerinin sıralandığını görür. Orman aslanlarını yoran./39	وَيَرَى صُنُوفًا مِنْ ذَكَاءٍ صُقِّقَتْ دُونَ الْجِمَى تُعْيِي أَسْوَدَ الْغَابِ/39

En büyük amacı için görüşme yaptı. Ordusuz ve mızraksız çabaladı./40	وَأَتَى بِأَقْصَى مَا يَنَالُ مُفَاوِضُ يَسْعَى بِغَيْرِ كِتَابٍ وَجِرَابٍ/40
Çöl aslanlarının (İngilizlerin) çenesinden bir bayrak çıkardı. Keskin dişlerle ona tutundular./41	وَاسْتَلَّ مِنْ أَشْدَاقِ أَسَادِ الشَّرَى عِلْمًا غَضَضْنَ عَلَيْهِ بِالْأَنْيَابِ/41
Bir bayrak ki ayın ışığını söndürdü. Çok acılar içinde, kanlı kirpiklerle sarılması için./42	خَلَقًا خَبَا ضَوْءُ الْهَلَالِ لَطِيَّهِ جَمَّ التَّوَجُّعِ دَامِيَ الْأَهْدَابِ/42
Mısır'ın toprağı üzerinde onun cesedi yeşerdi. Bereketli yetişen bir mekânda ve etrafı geniş./43	فَاخْضَرَ فَوْقَ رُبُوعِ مِصْرٍ عَوْدُهُ فِي مَنَبِتٍ خِصْبٍ وَرَحْبٍ جَنَابِ/43
Eğer bazı amaçları kaçırdıysa, Bizim sert tecrübelilerin karşısında olduğumuzu hatırlayın./44	إِنْ فَاتَهُ بَعْضُ الْأَمَانِي فَادْكُرُوا أَنَا أَمَامَ مُحَنِّكِينَ صِلَابِ/44
O, işlerin en zorlu hallerini geçti. Engeli ve zorlu engellerinde tökezleyen olmadı./45	قَدْ جَارَ نَيْهَاءَ الْأُمُورِ وَلَمْ يَكُنْ فِي وَعَرِّهَا وَكُودِهَا بِالْكَابِي/45
Ümmetin yerine tek başına görüşenadamdır. Eğer bir başarı elde etmezse, hiç ayıp değildir./46	رَجُلٌ يُفَاوِضُ وَحْدَهُ عَنْ أُمَّةٍ إِنْ لَمْ يَفْزَ فَوْزاً فَلَيْسَ بِعَابِ/46
Mısır halkına açılıp belgeyle onaylandıktan sonra, Mısır'ın vesayetini kaldırdı./47	رَفَعَ الْحِمَايَةَ بَعْدَمَا بُسِطَتْ عَلَى أَبْنَاءِ مِصْرَ وَأُتِدَّتْ بِكِتَابِ/47
Mısır'a ve halkına bağımsızlığı getirdi. Yükseltilmiş bayraklar ve /48	وَأَتَى لِمِصْرَ وَأَهْلِهَا بِسِيَادَةٍ مَرْفُوعَةٍ الْأَعْلَامِ وَالْأَطْنَابِ/48
Affet beni, seni meth etmekte alana ulaşamam. Şüphesiz ki ben senin tarafına bineğimi yürüttüm./49	غَفِرَا فَلَسْتُ بِبَالِغٍ فِيكَ الْمَدَى إِنِّي عَدَدْتُ إِلَى مَدَاكِ رِكَابِي/49
Mücadelede nice kayıtlı duruşların var senin. Düşmanların ve dostların şahit olduğu./50	كَمْ مَوْقِفٍ لَكَ فِي الْجِهَادِ مُسَجَّلٍ بِشَهَادَةِ الْأَعْدَاءِ وَالْأَصْحَابِ/50
Mısır'daki Butrus'un zorluğunu söndürdün. Her tarafta yanan bir ateşti./51	فِي خَطْبِ مِصْرَ لِبطْرُسٍ أَخْمَدَتْهَا مَشْبُوبَةٌ كَانَتْ عَلَى الْأَبْوَابِ/51
İki tarafı birleştirdin, toplandılar. Sebeplerde başarılıydın./52	أَلْفَتَ بَيْنَ الْعُنُصُرَيْنِ فَأَصْبَحَا رَتَقًا وَكُنْتَ مُوَفِّقَ الْأَسْبَابِ/52

Senin için acı çekenlere karşı geldim. Sana hüznle ağlamadım, sen benim yaşıtlarımdandın./53	خَالَفْتُ فِيكَ الْجَارِعِينَ فَلَمْ أُنْجِ حُزْناً عَلَيْكَ وَأَنْتَ مِنْ أَتْرَابِي/53
Büyük olayda ağlamak yeterince çabalamamaktır. Sabır duasına cevap verilmediğini anladı./54	النَّوْحُ فِي الْجُلَى اجْتِهَادُ مُقْصَرٍ أَلْفَى دُعَاءَ الصَّبْرِ غَيْرَ مُجَابٍ/54
Muhakkak ki ben kalıcı bir şiirle ağlayan kimseyim. Nesilden nesilekalacak olan bir şiir,/55	فَأَنَا الَّذِي يَبْكِي بِشِعْرِ خَالِدٍ يَبْقَى عَلَى الْأَجْيَالِ لِلْأَعْقَابِ/55
Bana iyilikler ediyordun ve dolaşmamı gözetliyordun. Şairlerin ve yazarların meydanında, /56	كُنْتَ تُحْسِنُ بِي وَتَرْقُبُ جَوْلَتِي فِي حَلْبَةِ الشُّعْرَاءِ وَالْكَتَّابِ/56
Benimle karşılaşırsan güler yüzle karşılardın. Kulübünde özel muameleyi ve selamlaşmayı bana has kılardın./57	وَتَهَشُّ إِنْ لَاقَيْتَنِي وَتُخَصِّنِي بِالْبِشْرِ فِي نَادِيكَ وَالتَّرْحَابِ/57
İlkbaharın nuruyla gitmesi gibi sen de git. Gidişinden sonra bahçeler ona üzülür./58 ⁵²	فَإِذْهَبْ كَمَا ذَهَبَ الرَّبِيعُ بِنُورِهِ تَأْسَى الرِّيَاضُ عَلَيْهِ غِبَّ ذَهَابِ/58

3.3.1.10. Mahmut Süleyman Paşa

Said bölgesinde meşhur Süleymaniye ailesinin büyüğüydü. Vatanın kalkınmasında en önemli adamlardan birisiydi. Denetim ve kontrol başkanıydı. Devlet sahibi önceki vezirlerin başkanı olan Muhammet Mahmut Paşa'nın babasıydı. 22 Ocak 1929'da 90 yaşına yakinken vefat etmiştir.⁵³

Hafız, Mahmut Süleyman Paşa'nın cömert olduğu için Rıdvan olan Allah'ın misafiri olduğunu söylemekle başlıyor. Onun ailesine sabır ve teselli temennisinde bulunduktan sonra onun güzel ahlakından örnekler vererek onun nasıl iyi birisi olduğunu anlatmaktadır. Onun gıpta edilecek güzel bir hayat yaşadığını, çocuklarına karşı merhametli bir baba olduğunu söylemektedir. En sonunda Hafız'ın babası Hafız'a kendisine yaptığı iyiliklerden dolayı ona teşekkür etmesini tavsiye ettiğini söylemekle bitirmektedir. Şiirin kafiyesi ise nun harfidir.

⁵² Hafız İbrahim, a.g.e., s. 215-216.

⁵³ Emin, v.d., a.g.e., s. 550.

Minnet etmeyerek verdiklerini kirlilemez. Misafire ikram eden kişi, Rıdvan'ın misafiri oldu./1	مُسْدِي الْجَمِيلِ بِلَا مَنٍ يُكْذِرُهُ وَمُكْرَمُ الضَّيْفِ أَمْسَى ضَيْفَ رِضْوَانٍ/1
Kokulu bir bahçenin zirvesinden güzel bir koku geçiyor bize. Eğer Süleyman'ın anılması bizi bir araya getirdiyse./2	تَجْتَازُنَا عَيْقَةً مِنْ رَوْضَةٍ أَثْفٍ إِذَا أَلَمَّتْ بِنَا ذِكْرَى سُلَيْمَانٍ/2
Eğer acı çekerlerse Süleyman'ın ailesine de ki: Kendi nefislerini sabra ve teselliye geri getirsinler./3	قُلْ لِأَلِ سُلَيْمَانٍ إِذَا جَزَعُوا رُدُّوا النَّفُوسَ إِلَى صَبْرِ وَسَلْوَانٍ/3
Sizin büyüğünüzden önce bir defin görmedim ki, Aynı anda hem toprağın altında hem yıldızın üstünde olsun./4	مَا إِنْ رَأَيْتُ دَفِينًا قَبْلَ شَيْخِكُمْ تَحْتَ التُّرَابِ وَفَوْقَ النَّجْمِ فِي أَنْ/4
Yüz sene yaşadın. Her bir senede azığımı iyilik ve güzellikten hazırlardın./5	قَضَيْتَهَا مئةً فِي كُلِّ وَاحِدَةٍ تُعَدُّ زَادَكَ مِنْ بَرٍّ وَإِحْسَانٍ/5
Kaç defa bir suçluyu görmedin affettin. Halbuki kaç defa diktiğın ağaçlardan fakir suçlular geçinirdi./6	فَكَمْ صَفَحْتَ عَنِ الْجَانِي وَلَمْ تَرَهُ وَكَمْ غَرَسْتَ وَكَانَ الْمُعْوَرُ الْجَانِي/6
Kaç defa iyi kimsenin hatasını affettin. Kaç defa kardeşlerin arasını barıştırdın./7	وَكَمْ أَقَلَّتْ كَرِيمًا عِنْدَ عَثْرَتِهِ وَكَمْ مَشَيْتَ بِصُلْحٍ بَيْنَ إِخْوَانٍ/7
Ölümünden önce ben seni yörüngede gördüm. Yüceliğinden iki tarafında iki nurla,/8	إِنِّي رَأَيْتُكَ قَبْلَ الْمَوْتِ فِي فَلَكٍ مِنْ الْجَلَالِ عَلَى جَنْبَيْهِ نَوْرَانٍ/8
Gerçeğın nuru ve ak saçın nuru arasındaki huzur, Nefsimi ve vicdanımı harekete geçirdi./9	نُورُ الْيَقِينِ وَنُورُ الشَّيْبِ بَيْنَهُمَا سَكِينَةٌ حَرَّكَتْ نَفْسِي وَوَجْدَانِي/9
Alnının üzerine rıza alametleri çizildi. Ve gönlünde uyuklamayan bir kalp./10	عَلَى جَبِينِكَ آيَاتُ الرِّضَا إِرْتَسَمَتْ وَبَيْنَ جَنْبَيْكَ قَلْبٌ غَيْرُ وَسْنَانٍ/10
Ellerinle topladığın mülkünü bölüştürdün. Oğullarına karşı şefkatli bir babaydın./11	قَسَمْتَ مَا جَمَعْتَ كَفَّالًا مِنْ نَسَبٍ عَلَى بَنِيكَ فَكُنْتَ الْوَالِدَ الْهَانِي/11
Temiz helal malına bir milim kanunsuz mal karıştırmadın. Ve bir insanın hakkını da (malında) bırakmadın./12	مَالٌ حَلَالٌ مُرَكَّبِي مَا خَلَطْتُ بِهِ مِلْمَةً سَحْتٍ وَلَا حَقًّا لِلْإِنْسَانِ/12
Dünyaya karşı zahit oldun, ibadet edenlerse onu önemsediler. Fani insanlar fani şeyleri toplamaya zorlanarak çalıştılar./13	زَهَدْتَ فِيهَا وَهَامَ الْعَابِدُونَ لَهَا بِجَمْعٍ فَإِنْ يُعَانِي جَمْعُهُ فَانِي/13

Bir dilim ekmek ve bir elbiseyle gıpta edilecek durumda yaşadın. Allah'ı gizlice ve açıkta tespih ediyordun./14	بِكِسْرَةٍ وَكِسَاءٍ عِشْتِ مُغْتَبِطاً تُسَبِّحُ اللَّهَ فِي سِرٍّ وَإِعْلَانٍ/14
Hayatta iken seni çok sevindirmişti. Muhammed'in Satürn'ün üstünde oturmasını gördüğünde./15	أَقَرَّ عَيْنِيكَ فِي دُنْيَاكَ أَنْ رَأَتْكَ مُحَمَّدًا يَتَرَاءَى فَوْقَ كَيَوَانٍ/15
Sizikiniz şerefizin zirvesinde öldünüz. Süleyman da böylece, şeref ve sultanlığında ölüyor./16	فَضَيْتَ فِي الْأَوْجِ مِنْ عِزِّيْكُمْ وَكَذَا يَقْضِي سُلَيْمَانُ فِي عِزِّ وَسُلْطَانٍ/16
Dört çocuğa sahip oldun onlar dört şeyle efendi oldular. Fazilet, asillik, iyilik ve irfan./17	أَنْجَبْتَ أَرْبَعَةً سَادُوا بِأَرْبَعَةٍ فَضْلٍ وَتُبْلٍ وَإِحْسَانٍ وَعِرْفَانٍ/17
İzzetin sevinçle karşıladığı bir onuru onlara miras bıraktın. Şanın izzeti onun zirvelerinde yapraklandı./18	أَوْرَثْتَهُمْ شَمَماً هَشَّ الْإِبَاءُ لَهُ وَأَوْرَقَتْ فِي ذُرَاهُ عِزُّهُ الشَّانُ/18
Onu iyilik eden, merhametli birisi olarak hatırlıyorlar. Temellerini yükselterek onlara şandan bir saray yaptı./19	يَذْكُرْنَ بَرّاً رَحِيماً قَدْ أَقَامَ لَهُمْ صَرْحاً مِنَ الْمَجْدِ أَعْلَى رُكْنِهِ الْبَانِي/19
Ey Mahmut! Babamın yanında nice iyiliklerin vardır senin. Ölüm anında sana teşekkür etmemi tavsiye etti./20 ⁵⁴	كَمْ نِعْمَةٍ لَّكَ يَا مَحْمُودُ عِنْدَ أَبِي بِشْكْرِهَا لَكَ عِنْدَ الْمَوْتِ أَوْصَانِي/20

3.3.1.11. Habib el-Matran Paşa

Şamlı ailelerden birisiydi. Sarayı Ba'elbek'te bütün bakanların ve büyük adamların mekanıydı. Şeyh Muhammed Abduh Şam'da sürgündeyken Urabi paşa devriminden sonra bazı günlerini orada geçirmişti.⁵⁵

Hafız, Habib Mutran Paşa'nın ölümüyle ne kadar iyi birisinin öldüğünü anlatmak için taziye mi yardıma muhtaç insanlara mı yoksa iyilerin gayretlerine mi yapayım demekle başlıyor. Onun ölümünü şanın ve Şam şehrinin ölümüne benzetmekle şiirini bitirmektedir. Bu iki beyitlik mersiye'nin kafiyesi mim harfidir.

Seninle aileni mi taziye de bulunayım, yoksa yardım isteyen insanlara mı? Yoksa iyilerin gayretlerine mi?/1	أَعَزِّي فِيكَ أَهْلَكَ أَمْ أَعَزِّي عُفَاةَ النَّاسِ أَمْ هِمَمَ الْكِرَامِ/1
Bilmiyorum, şanın temeli mi öldü. Sen ölürken yoksa Şam'ın temeli mi?/2 ⁵⁶	وَمَا أَدْرِي أَرُكُنُ الْجَاهِ أَوْ دَى وَقَدْ أَوْدَيْتَ أَمْ رُكُنُ الشَّامِ/2

⁵⁴ Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 215-217.

⁵⁵ Emin, v.d., a.g.e., s.559.

⁵⁶ Hafız İbrahim, a.g.e., s. 220.

3.3.1.12. Muhammed Atıf Bereket Paşa

Eğitim ile meşgul olan Mısır adamlarından birisiydi. Hükümetin hizmetinde çalıştı. En son Eğitim Bakanlığına yükseldi. Mısır'da eğitimin gelişmesinde çok büyük katkıları vardı. Sa'd Zağlul ile akrabalık bağı vardı. Sa'd Zağlul onun dayısının yerini tutuyordu.⁵⁷

Hafız Atıf Bereket Paşa'nın ölümü üzerine Zağlul ailesine sabır tavsiye ederek mersiyesine başlamaktadır. Çünkü Atıf Zağlul ailesi ile akrabalığı vardı. Zağlul ailesinden iç kişi vefat etmişti. Bunlar sırasıyla Fethi, Said, ve Atıf Bereket Paşaydı. Fethi ve Said'i övdükten sonra Atıf Paşa'nın güzel sıfatlarından özellikle Mısır için yaptığı gayretlerden bahsederek onu övmektedir. Daha sonra Mısır halkından eğlenceyi terk etmelerini ve çabalamalarını, Atıf Paşa'yı bir kahraman olarak hatırlamalarını istemektedir. En sonunda onun kabirde rahat uyumasını diledikten sonra eğer kadınlar onun için ağlamazlarsa onun için yüce amellerin ağladığını söyleyip şiirini sonlandırmaktadır. Şiirin kafiyesi lem harfidir.

Şanın ve övgülerin kıymeti pahalıdır. Ey Zağlul ailesi! Gecelere sabır edin./1	ثُمَّنُ الْمَجْدِ وَالْمَحَامِدِ غَالِي أَلْ زَغُولُ فَاصْبِرُوا لِلْيَالِي/1
İçinizden üç ay düştü. Böylece ulvi burçlar onlardan boşa kaldı./2	قَدْ هَوَى مِنْكُمْ ثَلَاثَةُ أَقْمَا رٍ خَلَّتْ مِنْهُمْ بُرُوجُ الْمَعَالِي/2
Fethi öldü, onun akıllı gibi kimimiz var ki, Ve karar kılmayan (gezinen) fikrinin söz üslupları gibi de./3	مَاتَ فَتْحِي وَمَنْ لَنَا بِحِجَاهِ وَأَفَانِينَ فِكْرِهِ الْجَوَالِي/3
Zeka olarak zamanın harikasıydı. Bütün zor işlerde keskin zekalıydı./4	كَانَ أُعْجُوبَةً الزَّمَانِ ذَكَاءَ وَمَضَاءٍ فِي كُلِّ أَمْرِ عُضَالٍ/4
Sait hassas bir daldı. Onda umutların çiçeği açıldı./5	وَسَعِيدٌ وَكَانَ عُصْنًا نَدِيًّا فُتِحَتْ فِيهِ زَهْرَةُ الْأَمَالِي/5
Atıf da öldü, yüce birisiydi. Azminde samimi, dostluğuna güvenilirirdi./6	وَقَضَى عَاطِفٌ وَكَانَ عَظِيمًا صَادِقَ الْعَزْمِ مُطْمَآنَ الْخِلَالِ/6
İnsanlar ve zaman ciddi olmazken, Devamlı ciddiyet ve mücadeleden başkasını kabul etmez./7	يَهْزُلُ النَّاسُ وَالزَّمَانُ وَيَأْبَى غَيْرَ جِدٍّ مُوَاصِلٍ وَنِضَالِ/7

⁵⁷ Emin, v.d., a.g.e., s. 576;

Görüşü uykusuz, nefreti uykudadır. İnsanların eğlence yerlerini umursamayan, sözünde iffetlidir./8	سَاهِدُ الرَّأْيِ نَائِمُ الْحَقْدِ لَا عَنْ مَلَاهِي الْوَرَى عَفِيفُ الْمَقَالِ/8
Sürgün onun azim kılıcının pasını almıştı. Böylelikle onun cılası kılıçların cilasından daha çok arttı./9	قَدْ جَلَا سَيْفٌ عَزَمَهُ صَقِيلُ النَّفْ يِ قَارِبِي عَلَى السُّيُوفِ الصِّقَالِ/9
Tecrübeler onun görüşünü, artırdı. Delip geçen oklardan daha keskin olana kadar./10	وَنَمَتَ رَأْيُهُ التَّجَارِبُ حَتَّى بَاتَ أَمْضَى مِنْ نَافِذَاتِ النَّبَالِ/10
Ey ıslah edici şehit! Mısır'ı terk ettin.. Ve o, zor bir devrenin aşamasına geçiyorken,/11	يَا شَهِيدَ الْإِصْلَاحِ غَادَرْتَ مِصْرًا وَهِيَ تَجْتَازُ هَوْلَ دَوْرِ انْتِقَالِ/11
Eğer kalsaydın ard arda gelen bu zorluklukların üzerine, Nil seninle gerçekten onların üstüne gelirdi./12	لَوْ تَرَبَّيْتُمْ لَاسْتَطَالَ بِكَ النَّيْ لُ عَلَى هَذِهِ الْخُطُوبِ التَّوَالِي/12
Bununla beraber ölümle, insanların sayısı çoğalsa da, Erişilmesi zor olana hırslıdır./13	غَيْرَ أَنَّ الرَّدَى وَإِنْ كَثُرَ النَّا سُ حَرِيصٌ عَلَى الْبَعِيدِ الْمَنَالِ/13
Her ne zaman bir ıslah eden olduysa , Ecel saldırıları onu isteklerinden acele ettirdi./14	كُلَّمَا قَامَ مُصْلِحٌ أَعْجَلَتْهُ عَنْ مَنَاهِ عَوَائِلِ الْأَجَالِ/14
Zekilerin zekasıhemen kapılıp kaçırılır. Ve unutulup giden ise varlıkta ve yoklukta aynı kalır./15	يُخَطَفُ النَّابِغُ النَّبِيَّةُ وَيَبْقَى خَامِلُ الذِّكْرِ فِي نَعِيمٍ وَخَالِ/15
Ormandaki aslanlar bir dönem yaşarken, Karga dönemlerce zaman mı geçirir?/16	أَيَعِيشُ الرِّبَالُ فِي الْغَابِ جِيَاءً وَيَمُرُّ الْغُرَابُ بِالْأَجْيَالِ/16
Yatağın üzerinde idin ve hastalığın belliydi. Eyvah eyvah! Vücudun bitkindi./17	كُنْتَ فَوْقَ الْفَرَاشِ وَالسَّقَمُ بَادٍ لَهْفَ نَفْسِي عَلَيْكَ وَالْجِسْمُ بَالِ/17
Sorumluluklarınla ilerlemekten seni uzaklaştırmadı. Aslanların yaşadığı mağarayı yıkan hastalık,/18	رَحَزَكَ عَنْ نُهوضِكَ بِالْأَعْبَا ءِ دَاءٌ يُهْدُ أُسْدَ الدِّحَالِ/18
Gayretler seni meşgul etti. Hastalık sende dikkatli hainin yürüyüşüyle yürüyordu./19	شَغَلَتْكَ الْجُهُودُ وَالدَّاءُ يَمْشِي فِيكَ مَشْيَ الْمُحَاذِرِ الْمُعْتَالِ/19
Kişiliğin kuvvetinden başka bir şey bırakmadı sende, Zayıf bir hayali bedende tecelli ediyor./20	لَمْ يَدَعْ مِنْكَ غَيْرَ قُوَّةِ نَفْسٍ تَتَجَلَّى فِي هَيْكَلٍ مِنْ خَيَالِ/20

Hastalığın mesafesine ulaşmasına gücü yetmedi. Sen farkında olmadan kendi yolunda geçip gitti./21	عَجَزَ السُّقْمُ عَنْ بُلُوغِ مَدَاهَا فَمَضَتْ فِي سَبِيلِهَا لَا تُبَالِي/21
Gençliği bina etmeye devam ediyordun. Ölüm, adamlar yetiştiren kişinin ömrünü yıkana kadar./22	لَمْ تَزَلْ فِي بِنَاءِ النَّشْءِ حَتَّى هَدَمَ الْمَوْتُ عُمَرَ بَانِي الرِّجَالِ/22
İnsanlar şaşırdılar. Yengecin dağların başında yürümesini görmekten./23	عَجِبَ النَّاسُ أَنْ رَأَوْا سَرَطَانَ الـ بَحْرِ قَدْ دَبَّ فِي رُؤُوسِ الْجِبَالِ/23
Kim ki Atıfı işteçalışırken gördüyse, Atıf sakinlikten sonra yine işlerle meşguldur./24	مَنْ رَأَى عَاطِفًا وَقَدْ وَصَلَ الْأَشْدَّ غَالَ بَعْدَ الْهُدُوءِ بِالشَّغَالِ/24
Neredeyse şunu zannetti. İlk uyuduğu uykunun şu kumların altında olduğunu./25	ظَنَّ أَوْ كَادَ أَنْ أَوَّلَ نَوْمٍ نَامَهُ كَانَ تَحْتَ تِلْكَ الرَّمَالِ/25
Veya onda gayretin gücünü gördü. Kendisi o yatağın üzerinde güçsüz olduğu halde./26	أَوْ رَأَى قُوَّةَ الْعَزِيمَةِ فِيهِ وَهُوَ فَوْقَ الْفِرَاشِ بَادِي الْهُزَالِ/26
Demirin gücü yerini istemediğinden ordan ayrıldığını (o kişiyi terkettiğini) zannetti. Ve demet şeklindeki odunlar (hasta adamın gücü dağıldı) çözüldü./27	ظَنَّ بِأَسَنِ الْحَدِيدِ فَارْتَقَى مَثْوَا هُ اجْتَوَاءً وَحَلَّ عَوْدَ الْخِلَالِ/27
Bütün manaları açıklamıştın. Geçmiş alimlere karşı imkansızlığın manasını inkar ettin./28	قَدْ تَبَيَّنَتْ كُلُّ مَعْنَى فَأَنْكَرَ تَ عَلَى السَّالِفِينَ مَعْنَى الْمُحَالِ/28
Aylar içinde işlerin düzelmesini istedim. Geçen asırların elinin yerle bir ettiğini./29	رُمْتُ فِي أَشْهُرٍ صَلَاحَ أُمُورٍ دَمَّرَتْهَا يَدُ الْعُصُورِ الْخَوَالِي/29
Denlub'un elinin işlediği suçların düzelmesini istedim. Uzun yıllar ilme karşı yapılan./30	رُمْتُ إِصْلَاحَ مَا جَنَّتْ يَدُ دَنْلُو بَ عَلَى الْعِلْمِ السِّنِينَ الطُّوَالِ/30
Yanımda onun için çok az bir süre vardır. Şerefli, başarılı ve yapıcı birisi için./31	وَقَلِيلٌ عِنْدِي لَهَا نِصْفُ جِيلٍ لِمُجِدِّ مُوَفَّقٍ فَعَالٍ/31
Mısır verimsiz olmadı, Ama düşmanları onu verimsizlikle vurdu./32	لَمْ تَكُنْ مِصْرُ بِالْعَقِيمِ وَلَكِنْ قَدْ رَمَاهَا أَعْدَاؤُهَا بِالْخِيَالِ/32
İyiler için içinde yer açın. Dar yerler iyilerezarar verdi./33	أَفْسِحُوا لِلْجَيَادِ فِيهَا مَجَالًا قَدْ أَضَرَّ الْجِيَادَ ضَيْقُ الْمَجَالِ/33

Hüveyna zincirlere bağlı yürüyor oldu. Kanal yolunda geçen gemiler gibi./34	أَصْبَحَتْ فِي الْفُيُودِ تَمْشِي الْهُوَيْنَا كَسَفَيْنِ يَعْبُرْنَ مَجْرَى الْقَنَالِ/34
Şu zincirleri kırıp onubırakınız ki, Yarıшта kuzey rüzgarına rakip olsun./35	فَاصْدَعُوا هَذِهِ الْفُيُودَ وَخَلُّوْا هَا تَبَارَى فِي السَّقِّ رِيحَ الشَّمَالِ/35
Batı, çabanın nasıl fayda verdiğini bildi. Bütün kıymetli yapıtları onun faziletiyle bina eder./36	عَرَفَ الْعَرَبُ كَيْفَ يَسْتَنْمِرُ الْجِدَ دَ قَيْنِي بِفَضْلِهِ كُلِّ غَالٍ/36
Doğu eğlencenin tadını çıkarabildi. Onunla en kötü hale sebep olur./37	وَ قَيْفُضِي بِهِ إِلَى شَرِّ حَالٍ/37 فَاتَرُكُوا اللَّهْوَ فِي الْحَيَاةِ وَجِدُّوا
Hayatta eğlenceyi terk edip çabalayınız. Gerçekten reisin isminde çok bereketli uğur vardır./38	إِنَّ فِي إِسْمِ الرَّئِيسِ أَيْمَنَ فَالٍ/38 فَاصْنَعُوا صُنْعَ عَاطِفٍ وَادْكُرُوْهُ
Atıf'ın yaptıklarını yapınız ve onu, Şerefın delili ve kahramanların anılması olarak hatırlayınız./39	فَاصْنَعُوا صُنْعَ عَاطِفٍ وَادْكُرُوْهُ آيَةَ الْمَجْدِ ذِكْرَةَ الْأَبْطَالِ/39
Ey tartışmayı seven kişi! Rahat uyu. Ölümde tartışmaya giden bir yol yoktur./40	يَا مُجَبِّ الْجِدَالِ نَمْ مُسْتَرِيحاً لَيْسَ فِي الْمَوْتِ مَنَفَذٌ لِلْجِدَالِ/40
Sessiz olan ölüm konuşanı acayip şekilde susturuyor. Yavaş gelen ölüm adımı hızlı olanları yener./41	صَامِتٌ يُسَكِّتُ الْمُفَوَّهَ فَاعْجَبْ وَبَطِيءٌ يَبِيزُ خَطْوَ الْعِجَالِ/41
Ebedilikten başka bir şey ümit edilmez. O da Allah'adır ve dünya yokluğa gider./42	كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا النَّجِيَّةَ يُرْجَى فَهِيَ لِلَّهِ وَالْدُّنَا لِلزَّوَالِ/42
Kadınlar senden başkasına ağlarsa, Ve onlar onun için inciler gibi gözyaşları dökerlerse./43	إِنْ بَكَتْ غَيْرَكَ النِّسَاءَ وَأَذْرَفَ نَ عَلَيْهِ الدُّمُوعَ مِثْلَ اللَّالِي/43
Senin gibi ıslahatçılar için ağlar. Sonra yine yüce ameller ağlar./44 ⁵⁸	فَعَلَى الْمُصْلِحِينَ مِثْلَكَ تَبْكِي ثُمَّ تَبْكِي جَلَائِلُ الْأَعْمَالِ/44

⁵⁸Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 223-224;

3.3.1.13. Ahmet Haşmet Paşa

Mısır'ın geçen asırdaki adamlarından birisiydi. Yönetim ve idari görevlerinde bulundu. Sonra Eğitim Bakanı oldu. İşgalin ve müjdecilerin şiddetinin ve baskısının arttığı bir zamanda Arap dili ve edebiyatına yardımcı oldu. Eğitim bakanı görevinin bulunmasına ve bunun yanında İngiliz eğitim müsteşarının da bulunmasına rağmen güçlü dik duruşları vardı. Arap dilinin Mısır Halkına sağ salim çıkmasında onun büyük bir katkısı oldu. Bunun için Haşmet Paşa ve Nil Şairi arasında güçlü bir bağ olması gayet normaldi. Dar'ül-Kütübü'l-Mısriyye yani kütüphanenin edebiyat kısmına Hafız'ı başkan olarak atadı. Bakan onu devlet memuru yapmakla büyük bir adım attı. Haşmet Paşa işgale karşı olan bir edipti işgal sırasında ise işgal ona karşıydı.⁵⁹

Ahmet Haşmet paşa Hafız'a yardım ettiği için Hafız onun ölümüne çok üzülmüştü. Onun ölümüyle yücelik felç olmuş, cömertlik yalnız kalmış ve mertlik hasletinin boşaldığını belirtmektedir. Onun güzel sıfatlarını saydıktan sonra onun yokluğunda ona yardım edecek birisinin olmadığını ve üzüntüsünün büyük olduğunu söylemektedir. Bu mersiyede hakkını tam olarak veremediğini anlatıp bitirmektedir. Şiirin kafiyesi ayn harfidir.

Dili hapsetti, gözyaşını serbest bıraktı. Naat eden senin naatinle işitmeyi kapattı./1	حَبَسَ اللِّسَانَ وَأَطْلَقَ الدَّمْعَا نَاعَ أَصَمَّ بِنَعِيكَ السَّمْعَا/1
Sana minnet boynumu doladı,sardı. Eğer onun dolamasını ayırmak istersem./2	لَكَ مِنَّةٌ قَدْ طَوَّقَتْ عُنُقِي مَا إِنْ أُرِيدُ لِطَوَّقِهَا نَزْعَا/2
İmam (Abduh) öldü ve o benim için bir yardımcıydı. Öldün ve sen bana bir zırh idin./3	مَاتَ الْإِمَامُ وَكَانَ لِي كَنْفَا وَقَضَيْتَ أَنْتَ وَكُنْتَ لِي دِرْعَا/3
Artık bir adam için haset edenler sevinsinler. Umudu olan ve sonra umudu mağlup düşen adam için./4	فَلَيْشِمَتِ الْخُسَادُ فِي رَجُلٍ أَمَسَتْ مُنَاهُ وَأَصْبَحَتْ صَرَعَا/4
Onun yükünü günler taşıyın. Pınar giderek azaldı ve mera çorak oldu./5	وَلْتَحْمِلِ الْأَيَّامُ حَمْلَتَهَا غَاضَ الْمَعِينُ وَأَجْدَبَ الْمَرَعَا/5
Şüphesiz onun vefatından sonra yüceliğin elinde felç, Ve onun burnunda kesiklik görüyorum./6	إِنِّي أَرَى مِنْ بَعْدِهِ شَلَلَا بَيِّدَ الْعُلَا وَبِأَنْفِهَا جَدْعَا/6

⁵⁹ Emin, v.d., a.g.e., s.580;

Cömertliği yalnız ve telaşlı görüyorum. Ve mertlik topraklarının boşaldığını görüyorum./7	وَأَرَى النَّدَى مُسْتَوْجِشاً قَلْباً وَأَرَى الْمُرُوَّةَ أَقْفَرَتْ رَبْعاً/7
Ebu Hasan dünyada iyilik yapıyordu. İşlerini en güzel şekilde yapıyordu./8	قَدْ كَانَ فِي الدُّنْيَا أَبُو حَسَنِ يُولِي الْجَمِيلَ وَيُحْسِنُ الصَّنْعَةَ/8
Şan sahibi övülecek bir eserle gelirse, O onun iki kat fazlasını yapardı./9	إِنْ جَاءَ ذُو جَاهٍ بِمَحْمَدَةٍ وَتَرَأَ شَاهَ شَاهٍ بِمِثْلِهَا شَفْعاً/9
Onun parmakları iyilik yaparken onlara baktığında,, Onun elinde bir kaynak olduğunu zannederdin./10	فَإِذَا نَظَرْتُ إِلَى أُنَامِلِهِ تَنَدَّى حَسِبْتُ بِكَفِّهِ نَبْعاً/10
Bana sor, ben onun ortaya koyduklarındanım. İyiliklere sor ne kadar fayda topladılar./11	سَلْنِي فَإِنِّي مِنْ صَنَائِعِهِ وَسَلِ الْمَعَارِفَ كَمْ جَنَّتْ نَفْعاً/11
Arapça onunla çok bereketli oldu. Göğsü Araplara bol süt (ilim) çıkardı./12	قَدْ أَخْصَبَتْ أُمُّ اللُّغَاتِ بِهِ خَصْباً أَدَّرَ لِأَهْلِهَا الضَّرْعَ/12
Tallahi! Eğer bana bidat ile geldi denilmeseydi, Onun kabrini yedi defa tavaf ederdim./13	تَاللَّهِ لَوْلَا أَنْ يُقَالَ أَتَى بِدْعاً لَطُفْتُ بِقَبْرِهِ سَبْعاً/13
Hayattan tahammülüm kalmadı. Kim bir sevdiğini kaybederse, tahammülü kalmaz./14	قَدْ ضِيقْتُ دَرْعاً بِالْحَيَاةِ وَمَنْ يَفْقِدُ أَحِبَّتَهُ يَضِيقُ دَرْعاً/14
İçinde beni kötülüklerin sardığı bir şehirde bulundum. Onları def edecek bir şey görmüyorum./15	وَعَدَوْتُ فِي بَلَدٍ تَكْتَفِنِي فِيهِ الشُّرُورُ وَلَا أَرَى دَفْعاً/15
Arkadaşlarımdan nicesi bana güzel davranır. Sanki onun elbisesinin altında bir yılan vardır./16	كَمْ مِنْ صَدِيقٍ لِي يُحَاسِنُنِي وَكَأَنَّ تَحْتَ ثِيَابِهِ أَفْعَى/16
Yürür ve dokunuşunun yumuşaklığı, Yılanın yürüdüğü yolları benden gizler./17	يَسْعَى فَيُخْفِي لَيْنُ مَلَمْسِهِ عَنِّي مَسَارِبَ حَيَّةٍ تَسْعَى/17
Yıkıcı unsurlarıyla kaç defa beni yıkmayı denediler. Ama Allah kabul etmedi ve yüceliğimi arttırdı./18	كَمْ حَاوَلْتُ هَدْمِي مَعَاوِلُهُمْ وَأَبَى إِلَهُ فَرَادَنِي رَفْعاً/18

Tek başıma kaldım, beyandan başkası yardım etmiyor bana. Onlar ise topluluk oldular./19	أَصْبَحْتُ فَرْدًا لَا يُنَاصِرُنِي غَيْرُ الْبَيَانِ وَأَصْبَحُوا جَمْعًا/19
Onların umudu elimdeki kalemi kırmaktı. Üzerlerinde bir musibet etkisi bırakan kalemi /20	وَمُنَاهُمْ أَنْ يَحْطُمُوا بِيَدِي قَلَمًا أَثَارَ عَلَيْهِمُ النَّعَا/20
Nice hür kişiyi bir kısım insanlar ayıplarlar ki; Onlar onun ayakkabısına bağ bile olamaz./21	وَلَرُبَّ حُرٍّ عَابَهُ نَقَرٌ لَا يَصْلُحُونَ لِتَعْلِيهِ شَيْعًا/21
Kim beni bu dünyada teselli eder ve gözetir? Kim bana bakar?/22	مَنْ ذَا يُؤَاسِينِي وَيَكَلِّئُنِي فِي هَذِهِ الدُّنْيَا وَمَنْ يَرَعَى/22
Beni koruyacak bir şan yok. Benden tuzakları ve kötülükleri geri çevirecek bir yardım da yok./23	لَا جَاءَ يَحْمِينِي وَلَا مَدَدٌ عَنِّي يَرُدُّ الْكَيْدَ وَالْقَدْعَا/23
Bütün saldırıları seninle def ediyordum. Büyük olaylarda çağrılısam icabet ederdim./24	بِكَ كُنْتُ أَدْفَعُ كُلَّ عَادِيَةٍ وَأَجِيبُ فِي الْجَلَى إِذَا دُعِيَ/24
Bütün üzgünlerin hatalarını affederdim. Hakları yerine getirirdim ve başarıları gerçekleştirirdim/25	وَأُقِيلُ عَثْرَةَ كُلِّ مُبْتَلِسٍ وَأُفِي الْحُقُوقَ وَأُنْجِحُ الْمُسْعَى/25
Naat eden kişinin Eba Hasen'i naat etmesine kadar, Keşke naat edilen kişi ben olsaydım diye arzuladım./26	حَتَّى نَعَى النَّاعِي أَبَا حَسَنِ فَوَدِدْتُ لَوْ كُنْتُ الَّذِي يُنْعَى/26
Düşmanlar öfkeleni, alçakça denediler. Muhabbet ipini ondan kesmeyi,/27	غِيْظُ الْعِدَاةِ فَحَاوَلُوا سَفْهًا مِنْهُمْ لِحَبْلِ وَدَايِنَا قَطْعًا/27
Onlar onun kesilmesini isteyerek zulmettiler. O ise bağlı kalmaya daha layıktı./28	رَامُوا لَهُ بَتًّا وَقَدْ حَمَلُوا ظُلْمًا فَكَانَ لَوْصِلِهِ أَدْعَى/28
Her iyilikte ona ait bir dal yayılmış olan. Ey iyiliğin büyük ağacı!/29	يَا دَوْحَةً لِلْبَرِّ قَدْ نَشَرَتْ فِي كُلِّ صَالِحَةٍ لَهَا فَرْعَا/29
Fazilet için yükseltilmiş bir minaredir ki Mısır'ın üzerine onun nuru saçıldı./30	وَمَنَارَةٌ لِلْفَضْلِ قَدْ رُفِعَتْ فَوْقَ الْكَثَائَةِ نُورُهَا شَعَا/30
Rızık için sığınılacak bir yerdir ki onu överim. Ne bir miskini geri çevirdi ne de onu hor görürdü./31	وَمَثَابَةٌ لِلرِّزْقِ أَحْمَدُهَا مَا رَدَّ مِسْكِينًا وَلَا دَعَا/31

Sana ağıt yaktım ve üzüntü büyük, Hüzün ise kalbimi parça parça eder./32	إِنِّي رَثَيْتُكَ وَالْأَسَى جَلُّ وَالْحُزْنُ يَصْدَعُ مُهَجَّتِي صَدْعًا/32
Eğer senin (mersiyede) hakkını vermediysem, şaşırarak bir şey yok. Musibet büyüdü ve gücümün yettiğini aştı./33	لَا غَرَوْا إِن قَصَّرْتُ فِيكَ فَقَدْ جَلَّ الْمَصَابُ وَجَاوَزَ الْوُسْعَ/33
Mersiyede senin hakkını razı olacağın gibi vereceğim. Senin geri dönüşün takdir edilmediğinde./34 ⁶⁰	سَأُفِيكَ حَقَّكَ فِي الرِّثَاءِ كَمَا تَرْضَى إِذَا لَمْ تُقَدَّرِ الرَّجْعَى/34

3.3.1.14. Said Zağlul Paşa

Dayısı olan Sa'd Zağlul'un yanında yetişti. Hukuk okulundan mezun olduktan sonra savcı yardımcılığına atandı. Sultan Hüseyin Kamil döneminde sultan divanına geçti. Sonra tekrar ikinci defa savcılığa geçti. Akabinde kadı olarak mahkemeye atandı. Dayısı Tarık Dağı'nda sürgündeysen zehirlendiğinde onu yanına çağırdı. Dayısı Avrupa'ya giderken ona arkadaşlık etti. Hastalandıktan birkaç gün sonra 10 Temmuz 1923'te vefat etmiştir. Naaşı sonra Mısır'a taşındı.⁶¹

Hafız, Said Zağlul'un avrupa'da ilk ilen kimse olmadığını, Said'in dayısı olan Sa'd Zağlul'un Said'in ölümüne ağladığını söylemektedir. Bu musibetle sadece Zağlul ailesi değil Mısır'ın da hatta herkesin etkilendiğini ifade etmektedir. Mısır'ın kaybettiği bu gencin ahlakı misk gibi ve iyi birisi olduğunu söylemekle onu övüyor. En sonunda Mısır'ın başına gelen bu musibetin Zağlul ailesinin başına gelen musibetten daha büyük olduğunu söyleyip şiirini sonlandırmaktadır. Şiirinin kafiyesi be harfidir.

Sen ilk gezegen değilsin. Batışın batıda idrak ettiği./1	مَا أَنْتَ أَوَّلُ كَوَكَبٍ فِي الْغَرْبِ أَدْرَكَهُ الْمَغِيبُ/1
Orada doğuların ayları vardır. Ona batış nasip oldu./2	فَهُنَاكَ أَقْمَارُ الْمَشَا رَقِ قَدْ أُتِيخَ لَهَا الْغُرُوبُ/2
Korku duyulan ve heybetli birisi olan, Ölüm dayının (Sa'd Zağlul) evini bastı./3	دَاسَ الْجِمَامُ عَرِينَ خَا لِكَ وَهُوَ مَرْهُوبٌ مَهْيَبُ/3
Başkan senden ona engel olmadı. Ve zorlukları senden kaldırmadı./4	لَمْ يَنْتَهِ عَنْكَ الرَّئِيسُ وَلَا رَمَى عَنْكَ الْخُطُوبُ/4

⁶⁰ Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 225-226.

⁶¹ Emin, v.d., a.g.e., s. 528.

Ey Sa'd! Said nasıl vefat etti. O Sa'd'ın yakınlarındanken./5	يَا سَعْدُ كَيْفَ قَضَى سَعِيدٌ دُّ وَهُوَ مِنْ سَعْدٍ قَرِيبٍ/5
Ne acayip! Bir ümmeti himaye edip Etrafındaki zorluklardan mı korkuyorsun?/6	عَجَبًا أَتَحْمِي أُمَّةً وَتَخَافُ جَانِبَكَ الْخُطُوبِ/6
Misafirin ve kız kardeşin oğlu ölüyor. O, Mısır'dan gurbetteyken/7	وَيُغَالُ ضَيْفُكَ وَابْنُ أَخٍ تِكَ وَهُوَ عَنْ مِصْرٍ غَرِيبٍ/7
Senin ağladığının bana haber verildi. Ve zor gün seni helak etmiş./8 Sa'd ağladığı zaman,	تُبَيِّتُ أَنَّكَ قَدْ بَكَى بَتَ وَهَآلِكَ الْيَوْمَ الْعَصِيبِ/8
Bizim kalplerimiz onun ağlamasına ağladı./9	وَإِذَا بَكَى سَعْدٌ بَكَتْ لِإِكَايِهِ مِنَّا الْقُلُوبُ/9
Ey Zağlul ailesi! Bahçenizden taze bir dal kurudu./10	يَا آلَ زَغُولٍ ذَوَى مِنْ رَوْضِكُمْ غُصْنٌ رَطِيبٍ/10
Mısır onunla bir genci kaybetti. Ahlakı misk ve hoş olan birini./11	فَقَدَتْ بِهِ مِصْرٌ فَتًى أَخْلَاقُهُ مِسْكٌ وَطِيبٌ/11
Ey Zağlul ailesi! Büyük musibet üzerine sözleriniz sağlamdır./12	يَا آلَ زَغُولٍ وَعو دُكُّمُ عَلَى الْجُلَى صَلِيبٍ/12
Gerçekten ben size taziyede bulunmaktan utaniyorum. Hepiniz akıl ve görüş sahibisiniz./13	إِنِّي لِأَخْجَلُ أَنْ أُعَزَّ زَيْكُمُ وَكُلُّكُمُ أَرِيبٍ/13
Sabır silahını tamamen hazır eden, Dünyasında tecrübeli ve akıllıdır./14	شَاكِي سِلَاحِ الصَّبْرِ مُمَّ تَجَنُّ لِدُنْيَاهُ لَبِيبٍ/14
Sizin kaybınızla Mısır'ın musibeti, Sizin musibetinizin saçlarını beyazlatır./15	خَطْبُ الْكِنَانَةِ فِي قَفِيٍّ دِكُّمُ لِخَطْبِكُمْ يُشِيبُ/15
İçimizden hiçbir kimse kalmadı. Ondan nasibini almayan./16 ⁶²	لَمْ يَبْقَ مِنَّا وَاحِدٌ إِلَّا لَهُ مِنْهُ نَصِيبٌ/16

⁶² Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 209.

3.3.2. Şairler ve Edipler

3.3.2.1. Mahmut Sami el-Barudi Paşa

1839 -1904 yılları arasında yaşamış Mısırlı şair ve devlet adamıdır. Kahire’de doğdu. Askeri okulu bitirdi. İstanbul’da Mısır hariciyesinde sekreter olarak çalıştı. Mısır ordusunda albaylığa yükseltildi. Hükümet başkanlığına getirildi. 1882’de İngilizlere karşı ayaklanmada aktif rol aldı. Bundan sonra onyediyıl Seylan adasına sürgüne gönderildi. 1900 yılında affedilerek Mısır’a döndü. Bundan sonra sadece edebiyatla uğraştı. 1904 yılında Kahire’de vefat etmiştir.⁶³

Hafız, büyük bir şair olan Barudi öldükten sonra şiir yazmanın artık çok zor olduğunu söylemektedir. Daha sonra onun nasıl çok iyi bir şair olduğunu anlatıyor. Onun ölümüyle doğunun faziletten ve edepten bahçelerin ise güzel nağmelerden mahrum kaldığını beirtmektedir. En sonunda Hafız onun için şiirini güzelleştirse bile Barudi’den kendisini ve ona yazdığı bu şiiri affetmesini istemektedir. Çünkü kendisi yorgun ve kabiliyetten yoksun olduğunu ifade etmektedir. Şiirin kafiyesi ise del harfidir.

Mahmut’tan sonra bana fesahatimi geri verin. Ben çok yorulduğum şiir de gayretimi yordu. /1	رُدُّوا عَلَيَّ بَيَانِي بَعْدَ مَحْمُودٍ إِنِّي غَيِّبْتُ وَأَعْيَا الشَّعْرُ مَجْهُودِي/1
Belağat neden kızgın, bana itaat etmiyor. Kafiye zincirine ne oluyor ki uzatılmıyor?/2	مَا لِلْبَلَاغَةِ غَضَبِي لَا تُطَاوَعُنِي وَمَا لِخَبْلِ الْقَوَافِي غَيْرَ مَمْدُودٍ/2
Sessizliğimi onun sevgisinden bir yüzçevirme olarak zannetti. Beni sıkıntılara ve uykusuzluğa teslim etti./3	طَنَنْتُ سَكُوتِي صَفْحاً عَنْ مَوَدَّتِهِ فَأَسْلَمْتَنِي إِلَى هَمٍّ وَتَسْهِيدٍ/3
Belağat bu zorluğun ağzımı açtırmadığını bilse, Dilimdeki bütün düğümleri çözdü./4	وَلَوْ دَرَّتْ أَنَّ هَذَا الْخَطْبَ أَفْحَمَنِي لَأَطْلَقْتَ مِنْ لِسَانِي كُلَّ مَعْقُودٍ/4
Buyur ey ölenlerin dostu! Ve üzüntümüz, Ey şiir, savaş ve cömertlik şovalyesi!/5	لَيْبِكَ يَا مُؤْنِسَ الْمَوْتَى وَمَوْجِسَنَا يَا فَارِسَ الشَّعْرِ وَالْهَيْجَاءِ وَالْجُودِ/5
Kalplerin serveti ve aşkı sadece sana aittir.Davutoğlu’nun (Hz.Süleyman) mülkünden zamana karşı daha kalıcıdır./6	مُلْكُ الْقُلُوبِ وَأَنْتَ الْمُسْتَقِيلُ بِهِ أَبْقَى عَلَى الدَّهْرِ مِنْ مُلْكِ إِبْنِ دَاوُودَ/6

⁶³ Nasuhi Ünal Karaarslan, “ Barudi ”, DİA, 1992, C.5, s. 90-91.

Gerçekten dünyadan sen de uzaklaştın. Senin ak (iyi) ve kara (kötü)gecelelerin ondan ayrıldığı gibi./7	لَقَدْ نَزَحْتَ عَنِ الدُّنْيَا كَمَا نَزَحْتَ عَنْهَا أَلْيَالِيكَ مِنْ بَيضٍ وَمِنْ سُودٍ/7
Gözlerini dünyadan kapattın, ölümden önce onu küçümseyen oldun. Varlıklara aldırış etmedin./8	أَغْمَضْتَ عَيْنَيْكَ عَنْهَا وَازْدَرَيْتَ بِهَا قَبْلَ الْمَمَاتِ وَلَمْ تَحْفَلْ بِمَوْجُودٍ/8
Buyur ey zamanın kendisine cimri olduğu şair! Akıllara, kafiyelere ve kasidelere karşı./9	لَيْتَكَ يَا شَاعِرًا ضَنْنُ الزَّمَانِ بِهِ عَلَى النَّهْيِ وَالْقَوَافِي وَالْأَنَاشِيدِ/9
Konuşması esnasında inceliği ve insicamı akar. Suyun dalda akışının akıcılığı altında./10	تَجْرِي السَّلَاسَةُ فِي أَتْنَاءِ مَنْطِقِهِ تَحْتَ الْفَصَاحَةِ جَرِي الْمَاءِ فِي الْعُودِ/10
Her evde ona ait bir söz okunur. Şarap onun anılmasından kıskanır./11	فِي كُلِّ بَيْتٍ لَهُ مَاءٌ يَرْفُ بِه يَغَارُ مِنْ ذِكْرِهِ مَاءُ الْعَنَاقِيدِ/11
Eğer seni söylediğin bir şiirle mumyalasalar , Misk ve ud kokusundan istiğna ederdin./12	لَوْ حَطَّطُوكَ بِشِعْرِ أَنْتَ قَائِلُهُ غَنِيَتْ عَنْ نَفَحَاتِ الْمِسْكِ وَالْعُودِ/12
Nurdan bir kolye ile onu güzelleştirdikten sonra onu tatlılaştırdın. Allah'ın Rasulü'nü övdüğün kasidenle./13	حَلَيْتَهُ بَعْدَ أَنْ هَدَّبْتَهُ بِسَنَا عَقْدٍ بِمَدْحِ رَسُولِ اللَّهِ مَنْضُودٍ/13
Azık ve süs olarak sana yetti. Boynundaki şu kolye ile hesap gününe yürümen./14	كَفَاكَ زَادًا وَزِينًا أَنْ تَسِيرَ إِلَى يَوْمِ الْحِسَابِ وَذَاكَ الْعَقْدُ فِي الْجِيدِ/14
Buyur ey en iyi yazar! Ve en iyi savaşçı, Ey telbiye eden kimse! ve ey çağrılan! /15	لَيْتَكَ يَا خَيْرَ مَنْ هَزَّ الْيَرَاعَ وَمَنْ هَزَّ الْحُسَامَ وَمَنْ لَتَى وَمَنْ نُودِيَ/15
Eğer dayanağın talihsizce yıkıldıysa, Fazilet sana yıkılmayan bir dayanak yükseltti./16	إِنْ هُدَّ رُكْنُكَ مَنكُوبًا فَقَدْ رَفَعْتَ لَكَ الْفَضِيلَةَ رُكْنًا غَيْرَ مَهْدُودٍ/16
Mukakkak ki makamlar alınır ve verilir. Allah vergisine gelince hatırdadır ve kalıcıdır./17	إِنَّ الْمَنَاصِبَ فِي عَزْلِ وَتَوَلِّيَةٍ غَيْرُ الْمَوَاهِبِ فِي ذِكْرِ وَتَخْلِيدٍ/17
Ne güzel bir insansın ki ömründe bir tek hata yaptın.Eğer gerçekten bu ameli yaparak hata yaptıysan./18	أَكْرَمَ بِهَا زَلَّةً فِي الْعُمُرِ وَاجِدَةً إِنْ صَحَّ أَنَّكَ فِيهَا غَيْرُ مَحْمُودٍ/18

Akla sorunuz, takdirinin dışında sahibinin ihtiyacını giderdi mi? Veya istediği şeyi başardı mı?/19	سَلُوا الْجَا هَلْ قَضَتْ أَرْبَابُهُ وَطَرًا دُونَ الْمَقَادِيرِ أَوْ فَازَتْ بِمَقْصُودٍ/19
Başkan idin ve kendisinden yardım istenilendin. Senin hedefin güçlü komutanların hedefiydi./20	كُنْتَ الْوَزِيرَ وَكُنْتَ الْمُسْتَعَانَ بِهِ وَكَانَ هَمُّكَ هَمَّ الْقَادَةِ الصَّيْدِ/20
Nice duruşların var ki kahramanların kaçtığı yerde, Savaş cesur kahramana bir başka kahramana vururken./21	كَمْ وَقْفَةٍ لَكَ وَالْأَبْطَالُ طَائِرَةٌ وَالْحَرْبُ تَضْرِبُ صِنْدِيدًا بِصِنْدِيدٍ/21
Nefsine söyledin: eğer seninle ordu savaşırsa, Bu senin yolundur, ya efendi ol veya öl./22	تَقُولُ لِلنَّفْسِ إِنْ جَاشَتْ إِلَيْكَ بِهَا هَذَا مَجَالُكَ سُودِي فِيهِ أَوْ بِيدِي/22
Girit gününde (savaşında) ne intikal ettilerse onu unutturdun. Zi-kar gününde Hani b. Mesud'dan ne intikal edildiyse,/23	نَسَخْتُ يَوْمَ كَرِيدٍ كُلَّ مَا نَقَلُوا فِي يَوْمِ ذِي قَارٍ عَنْ هَانِي بْنِ مَسْعُودٍ/23
Onunla düşmanlarını ölümle şiirleştirdin. Ama alışılmışın dışında bir kafiye ile./24	نَظَّمْتُ أَعْدَاكَ فِي سِلَاحِ الْفَنَاءِ بِهِ عَلَى رَوِيٍّ وَلَكِنْ غَيْرُ مَعْهُودٍ/24
Sanki onlar kelime gibidir, ölüm de kafiye, Bir Arap onunla korkmayan bir Arabı vuruyor./25	كَأَنَّهُمْ كَلِمٌ وَالْمَوْتُ قَافِيَةٌ يَرْمِي بِهِ عَرَبِيٌّ غَيْرُ رَعْدِيدٍ/25
Şiirin müttakisi ve mü'mini olan Maarri helak oldu. Neredeyse ondan sonra yüksek kuleler yıkılacaktı./26	أَوْدَى الْمَعْرِي تَقِيَّ الشَّعْرِ مُؤْمِنُهُ فَكَادَ صَرَخُ الْمَعَالِي بَعْدَهُ يُودِي/26
Doğu faziletten ve edepten ıssız kaldı. Bahçeler ise nağme ve şakırdamak tanboşaldı./27	وَأَوْحَشَ الشَّرْقُ مِنْ فَضْلِ وَمِنْ أَدَبٍ وَأَفْقَرَ الرُّوضُ مِنْ شَدْوٍ وَتَغْرِيدٍ/27
Şiir artık dinlenilmek istemeyen oldu. Sanki o midesi rahatsız olanın karnındaki yağ gibidir/28	وَأَصْبَحَ الشَّعْرُ وَالْأَسْمَاعُ تَنَبِّدُهُ كَأَنَّهُ دَسَمٌ فِي جَوْفِ مَمْعُودٍ/28
Ona geçen zayıflıkla yorgun düştü. Füzuli kelim ve karmaşıklık içinde hata yapmaya başladı./29	أَلْوَى بِهِ الضَّعْفُ وَاسْتَرْخَتْ أَعْيُنُهُ فَرَاخَ يَعْثُرُ فِي حَشْوٍ وَتَعْقِيدٍ/29

Özlem esintileri onun menzilineinkar etti. Nadir fikirler onu hareketlendirdi./30	وَأَنْكَرَتْ نَسَمَاتُ الشَّوْقِ مَرْبَعَهُ تَثِيرُهَا خَطَرَاتُ الْخُرْدِ الْخُودِ/30
Eğer insaf etseydiler, onu inci içine yerleştirirlerdi. Onun hikmetli definesinden dolayı, kabir içine değil./31	لَوْ أَنْصَفُوا أَوْدَعَوْهُ جَوْفَ لَوْلُؤَةٍ مِنْ كَنْزِ حِكْمَتِهِ لَا جَوْفَ أَخْدُودِ/31
Onun kendi sayfalarından rulolarla sarıp kefenlerdiler, Veya sabahtan kesilen bir beyaz kefenle./32	وَكَفَّنُوهُ بِدَرَجٍ مِنْ صَحَائِفِهِ أَوْ وَاضِحٍ مِنْ قَمِيصِ الصُّبْحِ مَقْدُودِ/32
Yıldızların üstünde doğuş yerinden bir yere indirseydiler. Yıldızların üstünde, yerin kayalıkları altında değil./33	وَأَنْزَلُوهُ بِأُفُقٍ مِنْ مَطَالِيعِهِ فَوْقَ الْكَوَاكِبِ لَا تَحْتَ الْجَلَامِيدِ/33
Güneşten onun güzelliklerini taziye etmesini istediler. Doğu, batı büyükşehirler ve çöller için/34	وَنَاشَدُوا الشَّمْسَ أَنْ تَنْعِيَ مَحَاسِنَهُ لِلشَّرْقِ وَالْغَرْبِ وَالْأَمْصَارِ وَالْبِيدِ/34
Onun naaşına giden cemaate derim ki, İnsanlar ise gönülleri ve ciğerleri yaralılarıarasındadır./35	أَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ الْغَادِيَةِ بِمَوْكِهِ وَالنَّاسِ مَا بَيْنَ مَكْبُودِ وَمَقْفُودِ/35
Gözleri kapatınız, şüphesiz ki Cebrail a.s. size eşlik ediyor. Meleklerle beraber Mahmud'un şerefine,/36	غُضُّوا الْعُيُونَ فَإِنَّ الرُّوحَ يَصْحَبُكُمْ مَعَ الْمَلَائِكَةِ تَكْرِيمًا لِمَحْمُودِ/36
Vah kabre ki bir ayın ışığını gizledi. Kendisi güzel, cismi bedeni haset edildi./37	يَا وَيْحَ الْقَبْرِ قَدْ أَخْفَى سَنَا قَمَرٍ مُقَسِّمِ الْوَجْهِ مَحْسُودِ النَّجَالِيدِ/37
Kabre yazık oldu, içinde kalan kişinin yeteneği ki, Yüce mekanda onun yeteneğine ait kasidelervardır/38	يَا وَيْحَهُ حَلٍّ فِيهِ ذُو قَرِيحَتُهُ لَهَا بِخَدْرِ الْمَعَالِي أَلْفُ مَوْلُودِ/38
Şiirleri kıymetli dokunulmamış inciler gibidir ki, Onun şiirlerini (şiirde yenilik araştıran) doğum kayıtlarına koyardı. /39	قَرَائِدُ خُرْدٍ لَوْ شَاءَ أَوْدَعَهَا مُحْصِي الْجَدِيدِ سِجَلَاتِ الْمَوَالِيدِ/39
Sanki bu inciler onun sözlerini giydirirken, O incilerin güzelliği görünüp haset edilir./40	كَأَنَّهَا وَهِيَ بِالْأَلْفَاظِ كَاسِيَةٌ وَحُسْنُهَا بَيْنَ مَشْهُودٍ وَمَحْسُودِ/40

Camın arkasında düzenlenmiş inciler, Bir tacirin evinde güzel kızların akıllarını alır./41	لَالِيْ خَلْفَ بَلُوْرٍ قَدْ اِسْقَتْ فِي بَيْتٍ دُهْقَانَ نَسْتَهْوِي نُهِي الغيد/41
Ey Mahmut! Sözlerimlesen hayattayken ve ölü iken, Senden utanıyorum şiirimi güzelleştirsem bile./42	مَحْمُوْدُ اِنِّي لَأَسْتَحْبِيْكَ فِي كَلِمِي حَيًّا وَمَيِّتًا وَاِنْ اَبْدَعْتُ تَقْصِيْدِي/42
Şiirimi affet ve o şiiri sana söyleyeni de affet. Her ikisi de zayıflık ve kabiliyetten yoksunluk arasındadır./43	فَاعْذِرْ قَرِيْبِيْ وَاعْذِرْ فِيْكَ قَائِلُهُ كِلَاهُمَا بَيْنَ مَضْعُوْفٍ وَمَحْدُوْدٍ/43

3.3.2.2. Abdülhalim el-Mısri Şa'iru'l-Ma'ruf

1887 -1922 yılları arasında yaşamış Mısırlı Vatan ve Gençler Şairi lakabıyla bilinen şairdir. Bahire'ye bağlı Fiyşa köyünde doğdu. Kahire'de vefat etti. Mısır ve Sudan'da yaşadı. İlköğretiminden sonra 1903 yılında Askeri okula girdi. 1906 yılında oradan mezun oldu. Sudan'da zabıt olarak çalıştıktan sonra Kahire'ye geri geldi. Sonra Vakıflar Bakanlığında çalıştı.⁶⁴

Hafız, şair Abdülhalim'e genç yaşta vefat ettiği için gitmede acele ettiğini söylemekle şiirine başlamaktadır. Onun ölümüne çok üzüldüğünü ve kaldığı kabri ise güzel şiirinden bir bahçeye benzetmektedir. Orada Hz. Ebubekir'e komşu olmasını temenni ettikten sonra ilahi okuyanların sayısınca ve ne zaman hatip minbere çıktıysa onun üzerine selam olsun demekle şiirine son vermektedir. Şiirin kafiyesi ise ra harfidir.

Ey şair bizden önce gitmekte acele ettin. Ey Mısırlı! Kabirlerde kalmayı seçtin./1	لَاكَ اللهُ قَدْ اَسْرَعْتَ فِي السَّيْرِ قَبْلَنَا وَاَثَرْتَ يَا مِصْرِيْ سَكْنِي المقابر/1
Ey şiirin genci bizim içimizde bir çiçek idin. Gözlerden önce zihinlere açılan bir çiçek./2	وَقَدْ كُنْتَ فِينَا يَا فَتَى الشَّعْرِ زَهْرَةً تَقْنَحُ لِالْأُذْهَانِ قَبْلَ النَّوَاطِرِ/2
Özlemim ölümdeki şu parmaklara, Ölümünden önce onurlarla neler dokudu./3	فَلَهْفِيْ عَلَى تِلْكَ الْأَنَامِلِ فِي الْبَلَى فَكَمْ نَسَجْتَ قَبْلَ الْبَلَى مِنْ مَفَاخِرِ/3

⁶⁴ Bkz. www.alantologia.com.

Yazıklar oldu, şiirlere şairinden sonra, Yazıklar olsun kafiyelelere,şair dışındakilerin yürüttüğü./4	وَيَا وَيْحَ لِلْأَشْعَارِ بَعْدَ نَجِيَّهَا وَوَيْحَ الْقَوَافِي سَاقَهَا غَيْرُ شَاعِرٍ/4
Ebedi bir hatırlanmayı azık ettin dünyandan, Bu ömrüme kasem olsun, misafirin azığı ne güzeldir./5	تَزَوَّدْتَ مِنْ دُنْيَاكَ ذِكْرًا مُخَلَّدًا وَذَاكَ لَعْمَرِي نِعَمَ زَادُ الْمُسَافِرِ/5
Bize senin için üzülmeyi miras bıraktın. Meclislerde cömert olanın kaybıyla da hasreti,/6	وَأَوْرَثْنَا حُزْنَكَ عَلَيَّ وَحَسْرَةً عَلَى فَقْدِ سَبَاقِ كَرِيمِ الْمَحَاضِرِ/6
Ey Abdülhalim! Bir kabirde kalmadın. Ama senin güzel şiirinden bir bahçede kaldın./7	فَلَمْ تَتَوَيَّا عَبْدَ الْحَلِيمِ بِحُفْرَةٍ وَلَكِنْ بِرَوْضٍ مِنْ قَرِيبِكَ نَاضِرٍ/7
Senin suya kanmış divanının güzelliği seni zengin kılar. Bol yağmurlarda ıslanmış çiçekten./8	فَدِيْوَانُكَ الرَّيَّانُ يُغْنِيكَ طَيْبُهُ عَنِ الزَّهْرِ مَطْلُولًا بِجُودِ الْمَوَاطِرِ/8
Orada Hz. Ebu Bekir ile gece arkadaşı ol. Çünkü O, Adn cennetinde gece arkadaşını en iyi muzaffer edendir./9	فَسَامِرَ أَبَا بَكْرٍ هُنَاكَ فَإِنَّهُ سَيُظْفَرُ فِي عَدْنٍ بِخَيْرِ مُسَامِرٍ/9
Seni tebrik ederim, girdiğin yerde. Kime komşu olduysan onu yücelt./10	هَذَا لَكَ الدَّارُ الَّتِي قَدْ حَلَلْتَهَا وَأَعْظَمَ بِمَنْ جَاوَرْتَهُ مِنْ مُجَاوِرٍ/10
İlahi okuyanların ilahileri sayısınca sana selam olsun. Ve ne zaman hatip minberlerin başına çıktıysa./11 ⁶⁵	عَلَيْكَ سَلَامٌ مَا تَرْتَمَّ مِنْ شَيْءٍ وَقَامَ خَطِيبٌ فَوْقَ هَامِ الْمَنَابِرِ/11

3.3.2.3. Muhammed Ebi Şadi Bey

Dönemin büyük avukatlarından birisiydi. Günlük ez-Zâhir isimli gazetenin kurucusudur. Millet meclisinde üye olarak seçildi. 30 Haziran 1925'te vefat etmiştir.⁶⁶

Hafız, Muhammed Ebi Şadi Bey'in anılması için düzenlenen güne şaşırdığını çünkü onun ölüm gününü unutmadığını söylemekle şiirine başlamaktadır. Ebi Şadi Bey'in güzel ahlaklı birisi olduğunu anlatıp Mısır için neler yaptıklarından bahsetmektedir. En sonunda Ebi Şadi Bey'in dünyada ona ait hiçbir şey olmasa bile onun oğlu olan Zeki'nin kendisi gurur olarak ona yeterdi deyip şiirine son vermektedir. Şiirinin kafiyesi kef harfidir.

⁶⁵ Hafız İbrahim, a.g.e., s. 204.

⁶⁶ Emin, v.d., a.g.e., s. 531.

Seni anmak için bir gün düzenlemelerine şaşırdım. Sanki biz senin öldüğün günü unutmuşuz gibi./1	عَجِبْتُ أَنْ جَعَلُوا يَوْمًا لِذِكْرَاكَ كَأَنَّا قَدْ نَسِينَا يَوْمَ مَنَعَاكَ/1
Ey Eba Şadi! Bir güvercin hedili ⁶⁷ anmakla teselli bulduğunda, Emin ol, bizim seninle teselli bulduğumuza./2	إِذَا سَلَّتَ يَا أَبَا شَادِي مُطَوَّقَةً ذَكَرَ الْهَدِيلِ فَتَقِ أَنَا سَلُونَاكَ/2
Nil'in kalbinde, vadide ve onun sakinlerinde, Senin sesine dönüş, senin anılmana bağlıdır./3	فِي مُهَجَةِ النَّيْلِ وَالْوَادِي وَسَاكِينِهِ رَجْعٌ لِصَوْتِكَ مَوْصُولٌ بِذِكْرَاكَ/3
Kaynağı hoş bir tatlı su olarak içimizde yaşadın. Yüksek ahlaklı bir genç, senin ahlakının altındadır./4	قَدْ عَشَّتْ فِينَا نَمِيرًا طَابَ مَوْرَدُهُ أَسْمَى سَجَايَا الْفَتَى أَدْنَى سَجَايَاكَ/4
İyilikte ve cömertlikte senin hayatın gibisi yoktur. Cömertlikte öncüsün, senin sonucun gibi sonuç yoktur./5	فَمَا كَأُولَاكَ فِي بَرٍّ وَفِي كَرَمٍ أُولَى كَرِيمٍ وَلَا عُقْبَى كَعُقْبَاكَ/5
Aldatılan vatanın olayı, senin içini işlerle doldurdu. Senin yapman gereken işlerinden alıkoydu./6	قَضِيَّةُ الْوَطَنِ الْمَغْبُونِ قَدْ مَلَأَتْ أَنْحَاءَ نَفْسِكَ شُغْلًا عَنْ قَضَايَاكَ/6
O durumda muhlislerin yaptığı gibi yaptın. Okunla nereye vursan o öldürücüydü./7	أَبْلَيْتَ فِيهَا بَلَاءَ الْمُخْلِصِينَ لَهَا وَكَانَ سَهْمُكَ أَوَّلَى رِشْتٍ فَتَاكَ/7
Onların kasidelerinde ne açıkladıysa onları topladın. Hatta senin yerini övgü ile güzelleştirdiler./8	أَجْمَلْتَ مَا فَصَّلُوهُ فِي قَصَائِدِهِمْ حَتَّى لَقَدْ نَضَّرُوا بِالْحَمْدِ مَثْوَاكَ/8
O iki arkadaşım bir karış kadar yer bırakmadılar. Ne bu ne diğer kişi sözüme yer vermediler./9	لَمْ يُبْقِ لِي قَيْدَ شِبْرٍ صَاحِبَايَ وَلَمْ يَفْسَحْ لِي الْقَوْلَ لَا هَذَا وَلَا ذَاكَ/9
Ey zikre tutkun ve tesbihatında muhlis olan! İşte sen ebediyettesin ve Mevlana komşu oldun./10	يَا مُدْمِنَ الذِّكْرِ وَالتَّسْبِيحِ مُحْتَسِبًا هَآ أَنْتَ فِي الْخُلْدِ قَدْ جَاوَرْتَ مَوْلَاكَ/10
Eğer dünyanda sana ait bir gurur vesilesi olmasa, Zeki hariç, dünyanı süslemiş olurdun./11 ⁶⁸	لَوْ لَمْ يَكُنْ لَكَ فِي دُنْيَاكَ مَفْخَرَةٌ سِوَى زَكِيِّ لَقَدْ جَمَلْتَ دُنْيَاكَ/11

⁶⁷ Bazı Arapların iddialarına göre eskiden kayıp bir güvercin yavrusu susuzluktan ölmüş ve demişlerdir ki ona ağlamayan bir güvercin kalmamış.Bk. Emin, v.d., **a.g.e.**, s. 531.

⁶⁸ Hafız İbrahim, **a.g.e.** , s. 210;

3.3.2.4. Muhammed Süleyman Abaza Bey

Süleyman Abaza Paşa'nın oğlu olup 1872 yılında doğdu. Polis okulunda eğitim gördükten sonra 1897'de subay oldu. Birçok görevde bulundu. En son görevi emlakta çalışmak oldu. 1923'te vefat etmiştir.⁶⁹

Hafız gençlik dostu olan Muhammed Süleyman Abaza'yı kaybettiği için kendisini bu acıyı tatmayanların anlamayacağını onun kötülüğü bilmeyen çok iyi birisi olduğunu söylemektedir. Genel olarak onun güzel ahlakından örneğin cömertliğinden neredeyse fakir kalacağını anlatarak onu övmektedir. Hafız'ın gençlik dostlarından Muhammed Süleyman'dan başka olan diğer beş kişiyi de kısaca anarak beraber geçirdikleri eski günlerden bahsetmektedir. Şiirin kafiyesi ise ra harfidir.

Gençlik dostunu kaybetmeyi tatmayan kimse, Benim neyi izhar ettiğimi ve gizlediğimi bilmedi./1	مَنْ لَمْ يَذُقْ فَقْدَ أَلْفِ الصِّبَا لَمْ يَدْرِ مَا أَبْدِي وَمَا أُضْمِرُ/1
Ölüm onunla bana vefalı birini kaybettirdi. Kötülüğü bilmez ve kimseyi mağdur etmezdi./2	أَفْقَدَنِي الْمَوْتُ بِهِ وَافِيَا لَا يَعْرِفُ الْخَلْلَ وَلَا يَغْدِرُ/2
İçinden geçen herşeyi gözlerinden okursun. Bunları kendisinden gizlemektedir./3	تَقْرَأُ فِي عَيْنَيْهِ كُلَّ الَّذِي فِي نَفْسِهِ عَنْ نَفْسِهِ يَسْتُرُ/3
Üç şey hep iffetli oldu. Onun dili, eteği ve peştemalı,/4	ثَلَاثَةٌ لَمْ تَعُرْ عَنْ عِفَّةٍ لِسَانُهُ وَالذَّيْلُ وَالْمِنْزَرُ/4
Malını israf eden birisiydi. Düşen kişiye de yardım ederdi./5	قَدْ كَانَ مُتْلَافًا لِأَمْوَالِهِ وَكَانَ نَهَاضًا بِمَنْ يَعْزُرُ/5
Cömertliği neredeyse onu fakirleştiriyordu. Cömertliğin fakirleştiren türlerinden idi cömertliği,/6	أَوْشَكَ أَنْ يُفْقِرَهُ جَوْدُهُ وَمِنْ صُنُوفِ الْجُودِ مَا يُفْقِرُ/6
Öldüğü günde şan vuruldu. İyilik, isteyen kişi ve zor durumda kalan da vuruldu./7	أُصِيبَ فِيهِ الْمَجْدُ يَوْمَ انْطَوَى وَالْعُرْفُ وَالسَّائِلُ وَالْمُعْسِرُ/7

⁶⁹ Emin, v.d., a.g.e., s. 530.

Gençlikte sözleşen yedi kişiydik. Güzelliği eğlenceye tercih ederdik./8	كُنَّا عَلَى عَهْدِ الصَّبَا سَبْعَةً بِمُسْتَطَابِ اللَّهِ نَسْتَأْذِرُ/8
Babili, bizim gençlerimizden en saf olanı, Ve İbn Müveylih ise yazarlardan en meşhurdur./9	الْبَابِلِي صَفْوَةٌ فَتَيَانِنَا وَإِبْنُ الْمَوْلِحِيِّ الْكَاتِبِ الْأَشْهُرُ/9
Ve Sadık, Beni Seyyid oğullarının en hayırlısı, Bayram ise içimizde en genç olanımızdır./10	وَصَادِقُ خَيْرِ بَنِي سَيِّدٍ وَبَيْرَمٌ إِذْ عَوْدُهُ أَخْضَرُ/10
Abdullah ise bize bir dosttu. Abdullah'ın dostluğu inkar edilmezdi./11	وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ أَنْسًا لَنَا وَأَنْسُ عَبْدُ اللَّهِ لَا يُنْكَرُ/11
Hiçbir kir onun güzel eğlencesinin saflığını bulandırmadı. Kıymet bilmeyen de (eğlenceye) katılmadı./12	لَهُوَ كَرِيمٌ لَمْ يَشُبْ صَفْوَهُ رَجَسٌ وَلَمْ يَشْهَدْ مُسْتَهْزِئُ/12
Nice hoş meclisimiz vardır. Harun (Reşid) veya Cafer (el-Bermeki) o meclisi özler./13	فَكَمْ لَنَا مِنْ مَجْلِسٍ طَيِّبٍ يَشْتَاقُهُ هَارُونُ أَوْ جَعْفَرُ/13
Kelimeler ile istediğimiz gibi oynarız. Manayı gizleriz de artık görünmez./14	نَلْعَبُ بِاللَّفْظِ كَمَا نَشْتَهِي وَنُضْمِرُ الْمَعْنَى فَمَا يَظْهَرُ/14
Sağlam latifeler söyleriz. Güzellikte bizden başkasında çıkmaz./15	وَنُرْسِلُ النُّكْتَةَ مَحْبُوكَةً عَنْ غَيْرِنَا فِي الْحُسْنِ لَا تَصْدُرُ/15
Daha sonra bu ve şu gitti. Giden günler ise geri gelmez./16	ثُمَّ انْطَوَى هَذَا وَهَذَا وَمَا يُطَوَى مِنَ الْأَيَّامِ لَا يُنْشَرُ/16
Nice büyük ağacı rüzgar vurdu. Yıldız da güvenli yerinden bakar./17 ⁷⁰	كَمْ دَوْحَةٍ أَوْدَى بِهَا عَاصِفٌ وَالنَّجْمُ مِنْ مَأْمَنِهِ يَنْظُرُ/17

⁷⁰ Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 209-210;

3.3.2.5. Mustafa Lütü el-Menfeluti

1876 -1924 yılları arasında yaşamış Mısırlı yazar ve şairdir. Menfelût şehrinde doğdu. Ezher’de on yıl okudu. Üslubunu ve şiir yeteneğini geliştirdi. Ezher şeyhi Abduh’tan ders aldı. Hidiv Abbas Hilmi’yi eleştirdiği için altı ay hapis yattı. 1907’de el-Müeyyed gazetesinde içtimai, ahlaki, ve siyasi yazılarıyla meşhur oldu. Sa’d Zağlul Paşanın kurtuluş mücadelesini savunup destekledi. Zağlul’un maarif ve adalet nazırlığı döneminde nezaret katipliği, sonra ise Cem’iyyet-i Teşriiyye sekreterliği ve Meclis-i Nüvvab sekreterliği yaptı. 12 Temmuz 1924 yılında vefat etmiştir.⁷¹

Hafız vefat eden şair el-Menfeluti için en zor zamanlarımızda bizden ayrıldın demekle onun yokluğunda ona ne kadar muhtaç olduklarını söylemektedir. Mustafa Lutfi el-Menfeluti’nin çok iyi bir şair olduğunu ve akılları hayrette bıraktığını kısacası el-Menfeluti’nin Arapça’nın onuru olduğunu anlatarak onu övmektedir. Onun vefatından sonra şiir ve düzyazının zarar gördüğünü anlatmaktadır. Onun güzel sıfatlarını özellikle cömertliğinden bahsetmekte ve çocuklarına hatıralarından başka bir şey bırakmadığını ifade etmektedir. En sonunda çocukları için Allah’tan sonra Sa’d’in gözünün onları gözeteceğini söyleyerek onun sakin olmasını istemektedir. Şiirin kafiyesi ise te harfidir.

Allah rahmet eylesin, en-Nezarat’ın ⁷² sahibine, En zor zamanlarda bizden kayboldu./1	رَحِمَ اللهُ صَاحِبَ النَّظَرَاتِ غَابَ عَنَّا فِي أَحْرَجِ الْأَوْقَاتِ/1
Ey beyanın emiri!güzelliğin edibi! Gerçekten sen dillerin anasının (Arapça’nın) onuru idin./2	يَا أَمِيرَ الْبَيَانِ وَالْأَدَبِ النَّضْدِ مَرَّ لَقَدْ كُنْتَ فَخْرَ أُمِّ اللُّغَاتِ/2
Bizden aceleyle ayrıldın. Ey Mustafa! Seni çok sabırlı biri diye tanırdım./3	كَيْفَ غَادَرْتَنَا سَرِيعاً وَعَهْدِي بِكَ يَا مُصْطَفَى كَثِيرِ الْأَنَاءِ/3
Üsluplar sen gittikten sonra çöleşti. Eğlenceli düz yazının yürüyüşü yavaşladı./4	أَفْقَرْتُ بَعْدَكَ الْأَسَالِيبُ وَاسْتَرَّ خَى عِنَانُ الرِّسَائِلِ الْمُتَمَتِّعَاتِ/4
Manalar senden sonra başkaldırdı. Sen varken kontrol altında yönetilmesi kolaylıklaydı./5	جَمَحَتْ بَعْدَكَ الْمَعَانِي وَكَانَتْ سَلْسَلَاتِ الْقِيَادِ مُبْتَدَرَاتِ/5
Beyan her külüpte bir matem kurdu. Onun muhteşem güzel sanatları için,/6	وَأَقَامَ الْبَيَانُ فِي كُلِّ نَادٍ مَاتَمًا لِلْبِدَائِعِ الرَّائِعَاتِ/6

⁷¹ İsmail Durmuş, “ Menfelûtî ”, **DİA**, 2004, C.29, s. 134-135.

⁷² En-Nezarat, Macadlin, Abarat Mustafa Lutfi el-Menfeluti’nin tercüme ettiği rivayetlerdendir. Bk. Emin, v.d., **a.g.e.**, s. 579.

Macadlin senden sonra iki yanağına vurdu. Abarat'ın kıyameti koptu./7	لَطَمْتَ مَجْدَلِينَ بَعْدَكَ خَدَّيْهَا وَقَامَتْ قِيَامَةُ الْعَبْرَاتِ/7
Hislerin inceliği gitti. Üzülen erkek ve kadınların tesellisiydi./8	وَانْطَوَتْ رَقَّةُ الشُّعُورِ وَكَانَتْ سَلْوَةُ الْبَائِسِينَ وَالْبَائِسَاتِ/8
Sen Mısır'da bir şair idin. Apaçık şiirinin delilleriyle akıllı hayrette bırakır./9	كُنْتُ فِي مِصْرَ شَاعِرًا يَبْهَرُ اللَّبَّ بِأَيَاتِ شِعْرِهِ النَّبَاتِ/9
Kafiyeli şiirleri terk ettin, düz yazıya gittin. Yazarlara mucizelerle geldin./10	فَهَجَرْتَ الشِّعْرَ السَّرِيَّ إِلَى النَّثْرِ رَفِجْتَ الْكُتَابَ بِالْمُعْجَزَاتِ/10
Öldün ve insanlar senin musibetten meşguller, Ülkeyi koruyan başkanın yarasıyla meşguller./11	مُتَّ وَالنَّاسُ عَنْ مُصَابِكَ وَشُغِلَ لِجُرحِ الرَّئِيسِ حَامِي الْحُمَاةِ/11
Ediplerinden ve kurtarıcılarından meşgul edildiler. Ölüm haberini duyuranların seslenişini duymadılar./12	شُغِلُوا عَنْ أَدْيِبِهِمْ بِمُنْجَبٍ هُمْ فَلَمْ يَسْمَعُوا نِدَاءَ النُّعَاةِ/12
Kurtuluştan sonra uyandılar. İyilikler mekanını bomboş arsalar olarak buldular./13	وَأَفَاقُوا بَعْدَ النِّجَاةِ فَأَلْفَوْا مَنْزِلَ الْفَضْلِ مُقَفَّرَ الْعَرْصَاتِ/13
Başkan yaralı iken senin için ağladı. Başkanın gözyaşları ise rahmetler gibidir./14	قَدْ بَكَى الرَّئِيسُ وَهُوَ جَرِيحٌ وَدُمُوعُ الرَّئِيسِ كَالرَّحْمَاتِ/14
Ey övülen genç! Sen mal bırakmadın. Gerçekten sen vermeye aşıktın./15	لَمْ تُبَقِّ يَا فَتَى الْمَحَامِدِ مَالًا فَلَقَدْ كُنْتَ مُغْرَمًا بِالْهَبَاتِ/15
Kalem senin için nice akıntılar (mürekkepler) akıttı. Fırat'ın (veya tatlı suyun) akıntısından akan altınlarından./16	كَمْ أَسَأَلْتُ لَكَ الْيَرَاغَةَ سَيَالًا مِنْ نُضَارٍ يَفِيضُ فَيُضِنُ الْفُرَاتِ/16
Kazandıklarından biriktirmedin. Gördüğüme göre ölümü hesaba katmadın./17	لَمْ تُؤْتِلْ مِمَّا كَسَبْتَ وَلَمْ تَحْسِبْ عَلَى مَا أَرَى حِسَابَ الْمَمَاتِ/17
Bir oğul ve beş kızıdan ayrılarak öldün. Ailene hatıralardan başka bir şey bırakmadın./18	مِتَّ عَنْ يَافِعٍ وَخَمْسِ بَنَاتٍ لَمْ تُخَلِّفْ لَهَا سِوَى الذِّكْرِيَّاتِ/18
Doğuda edibin mirası hüzündür, oğullarına, Rivayet edenlere ise servettir./19	وَتَرَاثُ الْأَدِيبِ فِي الشَّرْقِ حُزْنٌ لِبَنِيهِ وَثَرَوْهُ لِلرَّوَاةِ/19

Zamanın, senin çocuklarının üzerine düşmesinden korkma. Hayır, zor gecelerin saldırısından dakorkma./20	لَا تَخَفْ عَثْرَةَ الزَّمَانِ عَلَيْهِمْ لَا وَلَا صَوْلَةَ اللَّيَالِي الْعَوَاتِي/20
Allah'ın gözünden sonra Sa'din gözü onlarigözetir . Sakin ol! Gerçekten Sa'din gözüyle en uygununu buldun./21 ⁷³	عَيْنُ سَعْدٍ تَرَعَاهُمْ بَعْدَ عَيْنِ الْـ لَهُ فَاهْدَأْ فَقَدْ وَجَدْتَ الْمُوَاتِي/21

3.3.2.6. İsmail Sabri Paşa

1854 –1923 yılları arasında yaşamış Mısırlı bir şairdir. Kahire’de doğdu. Hakkında övgü şiirleri yazdığı Hidiv İsmail Paşa tarafından Hukuk öğrenmesi için Fransa’ya gönderildi. 1878’de Aix üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu olduktan sonra Kahire’ye geri döndü. Bir süre hakimlikten sonra 1896’da İskenderiye valisi oldu. Sonra Adalet Bakanlığı bakan yardımcılığı görevini yaptı. 1907’de isteği ile emekli oldu. 21 Mart 1923’te Kahire’de vefat etmiştir.⁷⁴

İsmail Sabri’nin ölüm haberini duyunca Allah’ın takdirine razı olmaktan başka yapacağımız bir şey yoktur deyip onun çok güzel bir hayat yaşadığını söylemektedir. Gençliğinde ve ihtiyarlığında övülecek bir hayat yaşamıştır. Onun sözleriyle şiirdeki mananın zenginleştiğini diğer ediplerin kendisinden faydalandığını anlatmaktadır. Şairler için çok güzel bir örnek olduğundan bahsetmektedir. Onu güzel sıfatlarıyla övdükten sonra toprağa sağ salım dön diyerek şiirini bitirmektedir. Şiirinin kafiyesi ise ra harfidir.

Alkışlamayı çoğalttığınız bu yerde, İçinde ağlamaktı bize daha layık olan./1	أَكْثَرْتُمْ التَّصْفِيقَ فِي مَوْطِنٍ كَانَ الْبُكَاءُ فِيهِ بِنَا أَلْيَقًا/1
Dinleyip sesssiz olmanızla Sabri’ye saygı gösterin. Göz yaşları da alkışladığında mazur görülsün./2	فَأَكْرَمُوا صَبْرِي بِإِنْصَاتِكُمْ وَلْيُعْذِرِ الدَّمْعُ إِذَا صَفَّقًا/2

Sonra kasidesine başladı:

Ölüm haberini duyuranlar senin ölümünü duyurdular ve takdir böyleymiş. Dikkat etmek ne bize ne sana fayda vermedi./3	نَعَاكَ النُّعَاءُ وَحُمَّ الْقَدَرُ وَلَمْ يُغْنِ عَنَّا وَغَنَّاكَ الْحَدَرُ/3
---	---

⁷³ Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 224-225.

⁷⁴ Rahmi Er, “ İsmail Sabri Paşa ’’, **DİA**, 2001, C.23, s. 120.

Kalp krizi cömerdin göğsünü vurdu. Senin yazılı hikmetlerinden başka bir şeyi vurmadı/4	طَوَتْ ذَبْحَةَ الصَّدْرِ صَدْرَ النَّدِيِّ فَلَمْ تَطْوِ إِلَّا سِجْلَ الْعَبْرِ/4
Geçmişte kalanlardan anılır oldun. Geçmiştekilerin arasında sen gibiler azalsa bile/5	فَأَمْسَيْتَ تُذَكِّرُ فِي الْغَابِرِينَ وَإِنْ قَلَّ مِثْلُكَ فَيَمْنٌ غَيْرُ/5
Zekilerin hayatı anıldığı zaman, Sabri'nin hayatı bütün hayatları siler./6	إِذَا ذُكِرَتْ سِيرُ النَّابِهِيْنَ فَسِيرَةُ صَبْرِي تَجُبُّ السَّيْرَ/6
Sen gençliğin gölgesinde gerçekten iyi birisiydin. İhtiyarladığın zamanda ise daha iyiydin./7	لَقَدْ كُنْتُ بَرًّا بِظِلِّ الشَّبَابِ فَلَمَّا تَقَلَّصْتُ كُنْتُ الْأَبْرَ/7
Gençlikte herhangi bir arzu geçirmedi. Yaşlılıkta ise bir hata yapmak istemedin./8	فَلَمْ تَسْتَبِقْ نَزْوَةً فِي الصَّبَا وَلَمْ تَسْتَبِجْ هَفْوَةً فِي الْكِبَرِ/8
Toprağı mı tebrik edeyim, yoksa insanlara taziye de mi bulunsam. Toprak başarılı oldu, insanlar ise hüsrana uğradı./9	أَهْنَى الثَّرَى أَمْ أُعْزِي الْوَرَى لَقَدْ فَازَ هَذَا وَهَذَا خَسِرَ/9
İlkbaharın ilk günlerindeki dönemde mi? Bahçeler kurur ve çiçekler düşer./10	أَوَّلَ يَوْمٍ لِعَهْدِ الرَّبِيعِ تَجِفُّ الرِّيَاضُ وَيَذْوِي الزَّهَرُ/10
Zengin şiir çiçekleri solar mı? Gururlu güzel kafiye bahçesi boşalır mı./11	وَيَذْبُلُ زَهْرُ الْقَرِيضِ الثَّرِيِّ وَيُقْفَرُ رَوْضَ الْقَوَافِي الْغُرَرِ/11
Umman'ın huzura kavuşması için, Onun dalgıcı vuruldu ve O, kabrin rehini aldı./12	لِيَهْدَأَ عُمَانُ فَعَوَّاصُهُ أُصِيبَ وَأَمْسَى رَهِيْنُ الْحَفْرِ/12
Devamlı oraya gelir giderdi. İncileri almak için erkenden giderdi oraya./13	فَقَدْ كَانَ يَعْتَادُهُ دَائِبًا بَكُورًا رَوْحًا لِنَهَبِ الدَّرَرِ/13
Onun sözleriyle boğazın incileri ucuzlaşır. Şiirdeki mana incilerinin değeri artar./14	يَقُولُ فَيُرْخَصُ دُرُّ النُّحُورِ وَيُغْلَى جُمَانُ بَنَاتِ الْفِكْرِ/14
Kısa sureleri okur hatayı kabul etmez. Nice uzun sureleri okuyan, hataya düşmekten usanmıştır./15	يَسُوْقُ الْقِصَارَ فَيَأْبَى الْعِثَارَ وَكَمْ مِنْ مُطِيلٍ مُمِلٍ عَثَرَ/15
Kısa sure olmalarına rağmen akıllılar için, Kısa surelerin birçok mucizeleri vardır./16	قِصَارٌ وَحَسْبُ النَّهْيِ أَنَّهَا لَهَا مُعْجَزَاتٌ قِصَارِ السُّورِ/16

Rahmetli oldun, tatlı dilliydin. Sözlerin açtı, doğru sözlüydün./17	رُجِمْتَ فَقَدْ كُنْتَ خُلُو اللِّسَانِ جَلِيَّ الْبَيَانِ صَدُوقَ الْخَبَرِ/17
Kibri az, çok temkinli, İşlere zamanında girme ve çıkmada basiretliydi./18	قَلِيلَ التَّعَجُّبِ جَمَّ الْأَنَاءِ حَكِيمَ الْوُرُودِ حَكِيمَ الصَّدَرِ/18
Senin şanlı sıfatların, onlar bahçelerdir. Seher esintisi onun güzel kokusundan bahsetti./19	شَمَائِلُكَ الْغُرُّ هُنَّ الرِّيَاضُ رَوَى عَنْ شَذَاهَا نَسِيمُ السَّحَرِ/19
İcabet edilen duanın gidişi gibidir. İyileştirdi, korudu, zengin kıldı ve mutluluk verdi./20	لَهَا مِثْلُ رُوحِ الدُّعَاءِ اسْتُجِيبَ فَعَافَى وَأَوَى وَأَغْنَى وَسَرَّ/20
Her söylediğinin bir kaynağı vardır. Tatlı, lezzetli tatlı şeyleri söyledin./21	إِذَا مَا وَرَدَتْ لَهَا مَنَهْلًا وَرَدَتْ نَمِيرًا لَذِيذَ الْخَصَرِ/21
Düşüncelerinin bereketinde bir servet vardır. Fakirliğe düşen edibin fikri için./22	وَفِكَرُكَ فِي خِصْبِهِ ثَرَوَةٌ لِفِكْرِ الْأَدِيبِ إِذَا مَا افْتَقَرَ/22
Senin şiirin saf bir su gibidir. Onun her bölümünde resimler görürsün./23	وَشِعْرُكَ كَالْمَاءِ فِي صَفْوِهِ عَلَى صَفَحَتَيْهِ تَرَاوَى الصُّوَرُ/23
Kasidelerin en güzeli gözler gibidir. İçindeki şiirin en güzel gözler gibidir./24	عُيُونُ الْقَصَائِدِ مِثْلُ الْعُيُونِ وَشِعْرُكَ فِيهِنَّ مِثْلُ الْخَوَرِ/24
Nice istekli ve üzüntülü şikayetlerin vardır. Taşı eritecek esintilere sahiptir./25	وَكَمْ لَكَ شَكْوَى هَوَىٍّ أَوْ أَسَىٍّ لَهَا نَفَثَاتٌ تُذِيبُ الْحَجَرَ/25
Öğlen sıcağında bir kere onu söyledin. Neredeyse ağaç sana yürüyordu./26	هَتَفَتْ بِهَا مَرَّةً فِي الْهَجِيرِ فَكَادَ يَدِبُّ إِلَيْكَ الشَّجَرُ/26
Kaç kere sabah kömürünü yakıyordun. Uzun seher özlemi nefesleriyle./27	وَكَمْ كُنْتَ تُشْعِلُ فَحْمَ الدُّجَى بِأَنْفَاسِ صَبٍّ طَوِيلِ السَّهْرِ/27
Vah kalbine, sıkıntıdan onu zorlayan neydi ki? En sonunda parçalandı./28	فَيَا وَيْحَ قَلْبِكَ مَاذَا أَلَحَّ حَ عَلَيْهِ مِنَ الدَّاءِ حَتَّى انْفَطَرَ/28
Kalp tek başına fecr vaktinde çarpar mı? Teselli eden veya terk eden bir dostu anmak için./29	أَيُخَفِّقُ تَحْتَ الدُّجَى وَحْدَهُ لِذِكْرِ أَلِيفٍ سَلَا أَوْ هَجَرَ/29

Sabri denildiği zaman Velid'i hatırladım. Ömer'in anılması içimden geçti./30	إِذَا قِيلَ صَبْرِي ذَكَرْتُ الْوَلِيدَ وَمَرَّتْ بِنَفْسِي ذِكْرَى عُمَرَ/30
Onun tevazusu nefisini süsler, Güzellerin güzelliğini hayanın süslediği gibi./31	يَزِينُ تَوَاضُعُهُ نَفْسَهُ كَمَا زَانَ حُسْنَ الْمِلَاحِ الْخَفَرَ/31
Tertemiz hisleri, iffetli nefsi, Güzel konuşmalar sahibi, sohbeti tatlıdır./32	زَكِيُّ الْمَشَاعِيرِ عَفُّ الْهَوَى شَهِيٌّ الْأَحَادِيثِ خُلُو السَّمَرِ/32
Onu kendi yerinde ziyaret ederdim. Onun oradaki cemiyeti büyüdü ve parladı./33	لَقَدْ كُنْتُ أَغْشَاةً فِي دَارِهِ وَنَادِيهِ فِيهَا زَهَا وَازْدَهَرَ/33
Hoş kulaklara şiirimi arz ediyorum. O, eksik notaları fark eden birisine, /34	وَأَعْرَضُ شِعْرِي عَلَى مَسْمَعٍ لَطِيفٍ يُجَسُّ نُثُو الْوَثَرِ/34
Şehirli dâhinin iştmesine, Eskiye yeni çıkandan ayıran./35	عَلَى سَمْعٍ بَاقِعَةٍ حَاضِرٍ يَمِيزُ الْقَدِيمَ مِنَ الْمُتَبَكَّرِ/35
İncilerin güzelliği gibi lafzımı güzelleştirir. Ona şehir halkının inceliğini giydirir/36	فَيَصْقُلُ لَفْظِي صَقْلَ الْجُمَانِ وَيَكْسُوهُ رَقَّةَ أَهْلِ الْحَضَرِ/36
İçinde bahçelerin güzel kokusunu karıştırır? Akıllar ve fikirler ondan koku alır./37	يُرْقِرُقُ فِيهِ عَبِيرَ الْجَنَانِ فَتَسْتَأْفُ مِنْهُ النُّهَى وَالْفَكْرَ/37
O böyleydi, ona selam olsun. Bütün şair ediplere bir önder idi./38	كَذَلِكَ كَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِمَامًا لِكُلِّ أَدِيبٍ شَعَرَ/38
Biz ufak bir ırmaktık,susuzları içirirdik. Akılların susuzluğuna gelince, O nehirdi./39	فَكُنَّا الْجَدَاوِلَ تُرْوِي الظَّمَاءَ ظِمَاءَ الْعُقُولِ وَكَانَ النَّهْرُ/39
Artan bir şöhrete karşı zahit oldun. Artan bir şana ve göz kamaştıran iyiliklere de,/40	زَهَدْتُ عَلَى شُهْرَةٍ طَبَّقَتْ وَجَاهٍ أَظْلَلَّ وَفَضْلٍ بَهَرَ/40
Gençliği terk ettiğin için ona ağlamadın. Gençliğinde ölmediğin için bu seni üzdü./41	خَلَعْتَ الشَّبَابَ فَلَمْ تَبْكِهِ وَسَاءَكَ أَنْكَ لَمْ تُخْتَضِرَ/41

Elbette ölümün tadını tattın. Yolculuk gününde trenin kaza geçirdiğinde./42	وَقَدْ ذُقْتَ طَعْمَ الرَّدَى عِنْدَمَا أُصِيبَ قِطَارُكَ السَّفَرُ أُصِيبَ قِطَارُكَ يَوْمَ السَّفَرِ /42
Onu lezzetli bir tat bulduğuna yemin ettin. Orada hazır bulunduğunda./43	فَأَقْسَمْتَ أَنَّكَ أَلْفَيْتَهُ لَذِيذَ الْمَذَاقَةِ إِذْ تُحْتَضَرُ /43
Hayata dönmemeyi temenni ettin. Ama kader onu sana reddetti./44	تَمَنَّيْتَ أَنْ لَمْ تُعَدْ لِلْحَيَاةِ وَلَكِنْ أَبَاهَا عَلَيْكَ الْقَدَرُ /44
Hayatın çalışma saatleri arasında nice saatler, Hüzün kasesiyle sana acılar içirdi./45	وَكَمْ سَاعَةٍ بَيْنَ سَاعِ الْحَيَاةِ سَقَتَكَ الْمُرَارَ بِكَأْسِ الصَّنَجَرِ /45
Şikayet ederek diğer saate gittin. Sana daha fazla eziyet etti ve daha acıydı./46	فَرُحْتَ إِلَى أُخْتِهَا شَاكِيًا أَدَاتَكَ مِنْهَا فَكَانَتْ أَدَاتَكَ مِنْهَا فَكَانَتْ أَمْرًا /46
Her anını gayretle inceledin. Basiretli ve ileri görüşlü gözlerle./47	فَفَتَّشْتَ أَتْنَاءَهَا جَاهِدًا بِعَيْنِي بَصِيرٍ بَعِيدِ النَّظَرِ /47
Uzunluğuna rağmen onun içinde, Kederden arınmış bir anlık saf mutluluk görmedin./48	فَلَمْ تَرَ فِيهَا عَلَى طُولِهَا هُنِيئَةً صَفْوَى خَلَّتْ مِنْ كَدَرِ /48
Şikayet etmeye devam ettin. İstedğin gibi ölümün gelmesine kadar./49	وَمَا زِلْتَ تَشْكُو إِلَى أَنْ أَتَتْ كَمَا تَشْتَهِي سَاعَهُ لَمْ تَدْرِ /49
Buluştuktan sonra korktuğun bir engel yok. Ayrılmaktan sonra kendisinden şikayetedeceğin bir zayıflık yok./50	فَلَا صَدَّ تَخَشُّاهُ بَعْدَ الْوَصَالِ وَلَا ضَعَفَتْ تَشْكُوهُ بَعْدَ الْأَشْرِ /50
Gönlün onu yoran şeylerden rahat ettirildi. Ve göğsün neyden hüznünlendiye./51	أُرِيخَ فُؤَادُكَ مِمَّا ضَنَّاهُ وَصَدْرُكَ مِمَّا عَلَيْهِ إِنَّكَدَرِ /51
Onu ölüme bir adım olarak istedin. Senin türlü türlü sıkıntılarını giderecek./52	تَمَنَّيْتُهَا خُطْوَةً لِلْمَمَاتِ تُفَرِّجُ عَنْكَ كُرُوبَ الْغَيْرِ /52
Şimdi o bir adım geçti ve umuduna ulaştın. Ölümde ihtiyaca ulaşma var mıdır?/53	وَهَا قَدْ خَطَاها وَنَلْتَ الْمُنَى فَهَلْ فِي الْمَمَاتِ بُلُوغُ الْوَطَرِ /53
Doğru söyledin, ölümde onurlu bir kazanç vardır. Zamana karşı,eğer bir gün zaman arkadan vurduysa./54	صَدَقْتَ فِي الْمَوْتِ نَصْرُ الْأَبِيِّ عَلَى الذَّهْرِ إِنْ هُوَ يَوْمًا غَدَرَ /54

Fani dünyada kalmakta sıkıldın. Ahiret yurdunda neler gördün./55	مَلَيْتَ الثَّوَاءَ بِدَارِ الزَّوَالِ فَمَاذَا رَأَيْتَ بِدَارِ الْمَقَرِّ/55
Kerim olan kişiye toprak altında zulüm edilir mi? Halim olan bedbaht olur mu, ay gizlenir mi?/56	أَتَحْتِ الثَّرَابِ يُضَامُ الْكَرِيمُ وَيَشْقَى الْخَلِيمُ وَيَخْفَى الْقَمَرُ/56
Hedefi olan edibin hakkı yenilir mi? Vetaç sahibi zekinin fazileti silinir mi?/57	وَيُهْضَمُ حَقُّ الْأَدِيبِ الْأَرِيبِ وَيُطَمَسُ فَضْلُ النَّبِيِّ الْأَعْرَ/57
Milletler toprağın altında yürütülür mü? Kölelik kırıbaçylainekler yürütülür mü?/58	أَتَحْتِ الثَّرَابِ تُسَاقُ الشُّعُوبُ بِسُوطِ الْعُبُودَةِ سَوْقَ الْبَقَرِ/58
Barış için bir toplantı kurulur. Ondan çıkar diğer toplantıya gideriz./59	وَيُعَقَّدُ مُؤْتَمَرٌ لِلْسَّلَامِ فَتَخْرُجُ مِنْهُ إِلَى مُؤْتَمَرٍ/59
Eğer bizde olan sizde olsa, Bize mutsuzluktan kaçacak bir yer yoktur./60	فَإِنْ كَانَ مَا عِنْدَنَا عِنْدَكُمْ فَلَيْسَ لَنَا مِنْ شَقَاءٍ مَقَرٍّ/60
Hayatın denizi uzak bir kurtuluştur. Müjdeler olsun ona binip karşıya geçtiyse./61	خَضَمْتُ الْحَيَاةَ بَعِيدُ النِّجَاةِ فَطُوبَى لِرَاكِبِهِ إِنْ عَبَرَ/61
Toprağa sağ salım dön. Ölümdeki görüşün gibi, mutlu ol ve orada kal./62 ⁷⁵	فَعُدْ سَالِمًا غَانِمًا لِلثَّرَابِ كَرَأَيْكَ فِي الْمَوْتِ وَاهْنًا وَقَرٍّ/62

3.3.3. Yazarlar

3.3.3.1. Corci Zeydan

1861 -1914 yılları arasında yaşamış son devir Arap tarihçisi, edip ve gazetecidir. Beyrut'ta Hristiyan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İngilizce, Fransızca, Almanca, Latince dillerinin yanında İbranice ve Süryanice öğrendi. 1886 yılında İngiltere, Fransa ve İsviçre seyahatine çıktı. El- Muktetaf gazetesi ve Hristiyanlara bağlı el-Medresetü'l-Ubeydiyye'de yöneticilik yaptı. 1892'de el-Hilal dergisini kurdu ve hayatının sonuna kadar bu dergide çalıştı. Jön Türkleri destekliyordu. Bk. 21 Temmuz 1914 yılında Kahire'de vefat etmiştir.⁷⁶

Corci Zeydan'ın ayrığı Hafız'ı üzmüş ve bunun şiddeti dilini bağlamıştır. İbrahim Yazıcı ve Zeydan kendisinden önce gittiklerini ve o ikisi toprak altında

⁷⁵ Hafız İbrahim, a.g.e., s. 206-208.

⁷⁶ Muharrem Çelebi, “ Corci Zeydan ”, DİA, 1993, C.8, s.69.

benim için ne söylüyorlar acaba demekle dünyada beraber yaşadıkları günleri hatırlamaktadır. Zeydan'ın kabrine seslenip bir tarihçiyi içine aldın ki gece ve gündüzün sakladığı şeyler onda tecelli etmiştir demektir. En sonda Zeydan dört halifeyi o kadar övmüştür ki sanki Zeydan Hicaz bölgesinde yetişmiş birisi olduğunu anlatmaktadır. Şiirin kafiyesi ayn harfidir.

Arkadaşlarım ve hasta kafiyeler beni çağırıyor. Zorlukların şiddeti dilimi bağlamıştı./1	دَعَانِي رِفَاقِي وَالْقَوَافِي مَرِيضَةً وَقَدْ عَقَدْتُ هَوَجُ الْخُطُوبِ لِسَانِي/1
Üzüntü ve dertten Allah'ın bildiği şeyle geldim ki, Bunlar beni güçsüz yapıp ve zayıflatmıştı./2	فَجِئْتُ وَبِي مَا يَعْلَمُ اللَّهُ مِنْ أَسَى وَمِنْ كَمَدٍ قَدْ شَفَّنِي وَبَرَانِي/2
Aranızda durmamdan usandım. Gideni sevinçle bekliyorum, ondan ayrılmam üzdü beni./3	مَلِلْتُ وَقُوفِي بَيْنَكُمْ مُتَأَهِّفًا عَلَى رَاجِلٍ فَارَقْتُهُ فَشَجَانِي/3
Hüzün kalpten hergün bir parça mı kesip alır. Ben gerçekten kalbimi kaybettim./4	أَفِي كُلِّ يَوْمٍ يَبْضَعُ الْحُزْنَ بَضْعَةً مِنَ الْقَلْبِ إِنِّي قَدْ فَقَدْتُ جَنَانِي/4
Üzüntünün ateşinden bana ne ulaşırsa yetti bana, İmamın (Abduh) günündeki musibetim yetti bana./5	كَفَانِي مَا لَقِيتُ مِنْ لَوْعَةِ الْأَسَى وَمَا نَابَنِي يَوْمَ الْإِمَامِ كَفَانِي/5
Sevdiklerim ve ailem dağıldılar. Kader günümü geciktirdi ve ben de vaktimi bekledim./6	تَفَرَّقَ أَحِبَابِي وَأَهْلِي وَأَخْرَتَ يَدَ اللَّهِ يَوْمِي فَإِنْتَظَرْتُ أَوَانِي/6
Hata ettiğimde beni mazur görececek bir arkadaşım yok. Öldüğümde bana ağlayan bir yakınım da yok./7	وَمَا لِي صَدِيقٌ إِنْ عَثَرْتُ أَقْلَانِي وَمَا لِي قَرِيبٌ إِنْ قَضَيْتُ بَكَانِي/7
Arkadaşlığımın hakkını ihmal ettiğimi gördüm. Ve benim gibilerin kusuru da suçlunun suçudur./8	أَرَانِي قَدْ قَصَرْتُ فِي حَقِّ صُحْبَتِي وَتَقْصِيرُ أَمْثَالِي جِنَايَةٌ جَانِي/8
Fethi'nin gününde beni mazur görmeyin. Çünkü ben beşer ve cinlerin bildikleri şeyleri bilirim./9	فَلَا تَعْذِرُونِي يَوْمَ فَتْحِي فَإِنَّنِي لَأَعْلَمُ مَا لَا يَجْهَلُ النَّفْلَانِ/9
Kaybolduğu günde bizden kayb oldu. Zekilerin ışığı arasında onu öven olmadı./10	فَقَدْ غَابَ عَنَّا يَوْمَ غَابَ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ بَيْنَ هَالَاتِ النَّوَابِغِ ثَانِي/10
Yazıcı'nın (İbrahim el-Yazıcı) bende bir emaneti vardır. Diğeri de Zeydan için,o ikisi benden önce ölüp gitti./11	وَفِي ذِمَّتِي لِلْيَازِجِيِّ وَدِيْعَةٌ وَأُخْرَى لَزَيْدَانٍ وَقَدْ سَبَقَانِي/11

Keşke bilsem, o ikisi neler söylüyorlar toprak altında. Bir gün kavuştuklarında beni anmışlardı./12	فَيَا لَيْتَ شِعْرِي مَا يَقُولَانِ فِي التُّرَى إِذَا التَّقْيَا يَوْمًا وَقَدْ ذَكَرَانِي/12
Sizin topluluğunuzda bana o ikisi gözle işaret etti. İkisinin cenazesinde benim yerime (bulunmama) şahit olmadılar./13	وَقَدْ رَمَى بِالْطَّرَفِ بَيْنَ جُمُوعِكُمْ وَلَمْ يَشْهَدْ فِي الْمَشْهَدَيْنِ مَكَانِي/13
Bu isyan bana yakışır mı? Onların beni bildiği hal böyle değildi./14	أَيَجْمَلُ بِي هَذَا الْعُقُوقُ وَإِنَّمَا عَلَى غَيْرِ هَذَا الْعَهْدِ قَدْ عَرَفَانِي/14
Şu günde vefam çağırırdı beni. Cimri olmadım lakin şiir bana isyan etti./15	دَعَانِي وَفَائِي يَوْمَ ذَاكَ فَلَمْ أَكُنْ ضَنْبِيئًا وَلَكِنَّ الْقَرِيضَ عَصَانِي/15
Üzüntüler bütün iyi konuşanı, Şiir söylemede bütün dizginlere hakim olanı sessizleştirdi./16	وَقَدْ تُخْرَسُ الْأَحْزَانُ كُلُّ مُفَوِّهِ يُصْرَفُ فِي الْإِنْشَادِ كُلِّ عِنَانِ/16
İlim onların topraklarının üstündeyken,o ikisini unutmuyum? İlim bayrağından iki bayrak indi./17	أَنْسَاهُمَا وَالْعِلْمُ فَوْقَ ثَرَاهُمَا تَنْكَسَ مِنْ أَعْلَامِهِ عِلْمَانِ/17
Kaç defa Hilal'in ⁷⁷ sahibinden hikmetler edindim. Kaç defa sözlerimi Ziya'nın ⁷⁸ sahibinden süsledim./18	وَكَمْ فُرْتُ مِنْ رَبِّ الْهَيْلَالِ بِحِكْمَةٍ وَكَمْ زِنْتُ مِنْ رَبِّ الضِّيَاءِ بَيَانِي/18
Ey Zeydan! Uzaklaşma sözü bir tesellidir. Naat edenler onunla her iyi insana seslenir./19	أَزِيدَانُ لَا تَبْعُدْ وَتِلْكَ غَلَاةٌ يُنَادِي بِهَا النَّاعُونَ كُلُّ حُسَانِ/19
Uzakta da olsan, kalıcı eser senindir. Ve sen ölüme rağmen yakınsın./20	لَكَ الْأَثَرُ الْبَاقِي وَإِنْ كُنْتَ نَائِيًا فَأَنْتَ عَلَى رَغَمِ الْمَنِيَّةِ دَانِي/20
Ey Zeydan'ın kabri, bir tarihçiyi içine aldın. Gece ve gündüzün sakladığı şeyler ona tecelli etmiştir./21	وَيَا قَبْرَ زَيْدَانَ طُوِيَتْ مُوَرَّخًا تَجَلَّى لَهُ مَا أَضْمَرَ الْفَتَيَانِ/21

⁷⁷ Corci Zeydan tarafından 1892 yılında Kahire'de kurulan aylık gözde bir dergidir. Ona destek verenler arasında Halil Cibran, Amin el-Reyhani, Taha Hüseyin, Ahmed Emin ve 1923-1929 yılları arasında editörlüğünü yapan Selama Musa bulunmaktadır. Bk. Arthur Goldschmidt Jr. , Robert Johnston, **Historical Dictionary of Egypt**, third edition, The Scarecrow Press Inc., Lanham Maryland Oxford, 2003, p. 189.

⁷⁸ İbrahim b. Nasif Yazici tarafından 1898'de çıkarılmaya başlanan bir dergidir. Arap dili ve Edebiyatı ile ilgili makalelerini vefat ettiği 1906 yılına kadar bu dergide yayımladı. Bk. Şükran Fazlıoğlu, “ İbrahim b. Nasif Yazici, **DİA**, 2003, C.43, s. 366.

Aklı definelere aşıktır ki şüphesiz ki onun aklı, Umman denizinde inci (fikir) için dalgıçlık yapandır./22	وَعَقْلًا وَلَوْ عَا بِالْكُنُوزِ فَإِنَّهُ عَلَى الدَّرِّ غَوَاصٌّ بِبَحْرِ عُمان/22
Nereden geçtiyse Şamlı bir gayreti var. Hintli mızrağın ucu gibi delen ve Yemen kılıcı gibi keskin./23	وَعَزْمًا شَامِيًّا لَهُ أَيْنَمَا مَضَى شِبَا هِنْدُوَانِيٍّ وَحَدُّ يَمَانِي/23
Onun eli kağıtüzzerinde dolaşırken; Mısır ve Şam hayranlıkla ona yönelir./24	وَكَقًّا إِذَا جَالَتْ عَلَى الطَّرْسِ جَوْلَةً تَمَائِلَ إِعْجَابًا بِهَا الْبُلْدَانُ/24
Hulefai Raşidin'i o kadar övdü ki, Sanki Kudüs genci (Zeydan) Harameyn'de yetişen gibidir./25	أَشَادَتْ بِذِكْرِ الرَّاشِدِينَ كَأَنَّمَا فَتَى الْقُدْسِ مِمَّا يُنْبِثُ الْحَرَمَانُ/25
Nesri koruyana nesrin güzel sıfatlarının sayısını sordum. Benim ne suçum var siz şiir yazamıyorsanız?/26 ⁷⁹	سَأَلْتُ حُمَاةَ النَّثْرِ عَدَّ جَلَالِهِ فَمَا لِي بِمَا أَعْيَا الْقَرِيضَ يَدَانُ/26

3.3.3.2. Kasım Emin

1863 -1908 yılları arasında yaşamış kadın haklarını savunan Mısırlı yazardır. Kahire’de doğdu. Hukuk okuduktan sonra avukatlık yaptı. Burslu olarak Fransa’da Hukuk Fakültesinde okurken orada Abdur ve Afgani’ye ‘Urvetü’l-Vüska’nın neşrinde yardım etti. Mısır’a dönünce hakimlik yaptı. Mısır Üniversitesinin komisyon başkanlığına seçildi. Okul açmak ve fakir çocukları okutmak için kurulan derneklerde görev aldı. 23 Nisan 1908 yılında vefat etmiştir.⁸⁰

Hafız, Kasım Emin’in şikayet etmeden, vasiyet bırakmadan aniden vefatına üzölmüş ve onun güzel ahlakından dolayı övölecek birisi olduğunu söylemektedir. Kasım Emin’in misallerle anlatan bir kişi olduğunu vefatından sonra bu şekilde anlatan birisini bulmanın zorluğundan bahsetmektedir. Kadınların örtünmesini hakkında yanlış bir fikre sahip olduğunu ve bunu acayip karşılamadığını çünkü hatasız olmanın peygamberlere ait bir haslet olduğunu ifade etmektedir. Artık öldükten sonra sevdiklerine komşu olmasını temenni ettikten sonra keşke yıllar geçmeseydi deyip bitirmektedir. Şiirin kafiyesi ise lem harfidir.

Başarı Allah’tandır, hayırlı adamlardandın. Eğer ölümün afetleri sana mühlet verseydi./1	لِلّٰهِ دُرُّكَ كُنْتَ مِنْ رَجُلٍ لَوْ أَمَهَلْتَكَ غَوَائِلُ الْأَجَلِ/1
---	---

⁷⁹ Hafız İbrahim, **a.g.e.** , s. 198-199.

⁸⁰ Fethi en-Neklavî, “ Kasım Emin ”, **DİA**, 2001, C.24, s. 541.

Sanki ahlakı bahçelerin esintileri gibidir. Seher vaktinde yağmur bulutları kaybolduğunda/2	خُلِقَ كَأَنْفَاسِ الرِّيَاضِ إِذَا أَسْحَرْنَ غَبَّ الْعَارِضِ الْهَطَلِ/2
Sıfatların eğer günlerin tabiatıyla karıştırılırsa, Bu durumda da sıfatların değişmez./3	وَشَمَائِلُ لَوْ أَنَّهَا مُزِجَتْ بِطَّبَائِعِ الْأَيَّامِ لَمْ تَحُلْ/3
Bütün övgüler toplanmış, töhmetsiz olarak, Tevazu toplanmış, sıradan değil./4	جَمُّ الْمَحَامِدِ غَيْرُ مُنْهَمٍ جَمُّ التَّوَاضُعِ غَيْرُ مُبْتَدَلٍ/4
Ey ahlaklar devleti! Kasım bey'den elbisenin en güzelini giyip yürüyorsun./5	يَا دَوْلَةَ الْأَخْلَاقِ رَافِلَةً مِنْ قَاسِمٍ فِي أَبْهَجِ الْخُلَافَةِ/5
Onu nasıl aceyleleğine aldın. Devletlerin helakı böyle mi oluyor?/6	كَيْفَ انْطَوَيْتَ بِهِ عَلَى عَجَلٍ أَكْذَا تَكُونُ مَصَارِعُ الدُّوَلِ/6
Ey doğu için şans olan! Uğursuzluk ona gelince Zuhal'de karar kıldı./7	يَا طَالِعاً لِلشَّرْقِ لَجَّ بِهِ نَحْسُ النُّحُوسِ فَقَرَّ فِي رُحْلِ/7
Taşınarak gidişine devam eder misin? Belki devam edersen mutluluklar gelir./8	هَلَا وَصَلْتَ سِرَاكَ مُنْتَقِلاً عَلَّ السُّعُودُ تَكُونُ فِي النُّقْلِ/8
Bana ne oluyor ki kabirleri yapraklanmış görüyorum. Nil topraklarını faaliyetsiz görüyorum./9	مَا لِي أَرَى الْأَجْدَاثَ حَالِيَةً وَأَرَى رُبُوعَ النِّيلِ فِي عَطَلٍ/9
Mısır iyi bir adam çıkardığı zaman, Ölüm o adamlarla giderdi./10	فَإِذَا الْكِنَانَةُ أَطْلَعَتْ رَجُلًا طَاحَ الْقَضَاءُ بِذَلِكَ الرَّجُلِ/10
Veya ne zaman gözyaşlarımdan bir mersiye yazsam, Giden kişinin arkasından./11	أَوْ كُلَّمَا أَرْسَلْتُ مَرْثِيَةً مِنْ أَدْمُعِي فِي إِثْرِ مُرْتَجِلٍ/11
Başka bir mersiye benim eski acılarımı heyecanlandırarak, Gözyaşlarımdan arasında bağ olacak mı?/12	هَاجَتْ بِي الْأُخْرَى دَفِينِ أَسَى فَوَصَلْتُ بَيْنَ مَدَامِعِ الْمُقَلِّ/12
Çektiğim acılarda şiirim bana ihanet ederse, Bu gözyaşlarım bana destek verir./13	إِنْ خَانَنِي فِيمَا فَجَعْتُ بِهِ شِعْرِي فَهَذَا الدَّمْعُ يَشْفَعُ لِي/13
Gerçekten ben söyleyebilirim, Ve aniden söylediğim sözler benzersizdir./14	وَلَقَدْ أَقُولُ وَمَا يُطَاوُلُنِي عِنْدَ الْبَدِيهَةِ قَوْلُ مُرْتَجِلٍ/14

Ey misallerle anlatan kişi! Senden sonra misallerisöyleyen bulmak zordur./15	يا مُرْسِلَ الْأَمْثَالِ يَضْرِبُهَا قَدْ عَزَّ بَعْدَكَ مُرْسِلُ الْمَثَلِ/15
Ey doğru görüşleri ok gibi atan! Onlarla hataları vuruyor./16	يا رَائِشَ الْأَرَاءِ صَائِبَةً يَرْمِي بِهِنَّ مَقَاتِلَ الْخَطَلِ/16
Allah için, yarışta geçtiğin görüşler, Kalicılarda en öncü zekalardandı. /17	إِلَهُ آراءٍ شَأَوَتْ بِهَا فِي الْخَالِدِينَ نَوَابِغَ الْأَوَّلِ/17
Bizim içimizdeki en mutsuz ve yük yüklenen kişiydin. Böylece kuvvetli kişi zayıfların arkadaşlığıyla mutsuz olur./18	قَدْ كُنْتَ أَشْقَانَا بِنَا وَكَذَا يَشْقَى الْأَبْيُّ بِصُحْبَةِ الْوَكْلِ/18
Vay hasretim sanadır,anidenöldün. Şikayet etmeden, vasiyet bırakmadan, bir şey söylemeden, /19	لَهْفِي عَلَيْكَ قَضَيْتَ مُرْتَجِلاً لَمْ تَشْكُ لَمْ تَسْتَوْصِ لَمْ تَقُلْ/19
Kader hakim in elini aciz bıraktı. İşte birisi sana ağlıyor diğeri ise sevinçlidir./20	عَلَّ الْقَضَاءُ يَدَ الْقَضَاءِ قَذَا يَبْكِي عَلَيْكَ وَذَاكَ فِي جَذَلِ/20
Dört şey seni dünyandan meşgul ettirdi. Kişi ise kendi dünyasından işlerle meşguldur./21	شَغَلَتْكَ عَنْ دُنْيَاكَ أَرْبَعَةٌ وَالْمَرْءُ مِنْ دُنْيَاهُ فِي شُغْلٍ/21
Destek verip yardım ettiğin hak, Ve kendi hakkınla alıp ona doğru yürüdüğün yiğitlik./22	حَقٌّ تُنَاصِرُهُ وَمَفْخَرَةٌ تَمْشِي إِلَيْهَا غَيْرَ مُنْتَجِلٍ/22
İlim için istediğin hakikatler, Nice hakimlerin ondan haberi bile yok./23	وَحَقَائِقُ لِلْعِلْمِ تَنْشُدُهَا مَا لِلْحَكِيمِ بِهِنَّ مِنْ قَبْلِ/23
Ve senden başkasını yoran bir fazilet ki, Ona bir el uzanmadı ve onaulaşamadı./24	وَفَضِيلَةٌ أَعْيَتْ سِوَاكَ فَلَمْ تَمُدَّ إِلَيْهِ يَدًا وَلَمْ يَصِلْ/24
Eğer örtünmek hakkında bir görüş gördüysen, Ve hatasız değildin, işteo (ismet) rasullerin mertebesidir./25	إِنْ رَيْتَ رَأْيًا فِي الْحِجَابِ وَلَمْ تُعْصِمَ فَيَلْكَ مَرَاتِبُ الرُّسُلِ/25
Verdiğin görüşlerde hüküm günlere döner. Sen uyu ve soru sorma./26	الْحُكْمُ لِلْأَيَّامِ مَرْجِعُهُ فِيمَا رَأَيْتَ فَنَمْ وَلَا تَسَلْ/26
Böylece fikir aşçıları (hazırlayanlar) onu zamana bırakırlar. Zamanla yavaş yavaş olgunlaşması için, /27	وَكَذَا طُهَاهُ الرَّاْي تَنْزِكُهُ لِلدَّهْرِ يُنْضِجُهُ عَلَى مَهْلٍ/27

Eğer sözün doğruysa, sen gencin hayırlısıdır. Hastalığın yerine şifasını koyan./28	فَإِذَا أَصَبْتَ فَأَنْتَ خَيْرُ فَتَى وَضَعِ الدَّوَاءَ مَوَاضِعَ الْعِلِّ/28
Veya hata yaptıysan, şereflendiklerin sana yeter.Ve dünyanda amellerinden ne bıraktıysan yeter./29	أَوْ لَا فَحَسْبُكَ مَا شَرُفَتْ بِهِ وَتَرَكْتَ فِي دُنْيَاكَ مِنْ عَمَلٍ/29
Uğradığım bomboş bir yere yazık oldu. Yolların buluşma yeriydi./30	وَاهُأً عَلَى دَارٍ مَرَرْتُ بِهَا قَفَرًا وَكَأَنْتَ مُلْتَقَى السُّبُلِ/30
En değerli gözyaşımı akıttım orada. Onun içindeki şahısları andım./31	أَرَحَصْتُ فِيهَا كُلَّ غَالِيَةٍ وَذَكَرْتُ فِيهَا وَقْفَةَ الطَّلَلِ/31
Ona Kasım hakkında sordum, cevaplamayı reddetti. Deli bir halde oradan gittim./32	سَاءَ لُتْهَا عَنْ قَاسِمٍ فَأَبَتْ رَدَّ الْجَوَابِ فَرُحْتُ فِي خَبَلٍ/32
Tökezlemekle zayıflık geliyor bana. İçmiş sarhoşun sallanması gibiyim./33	مُنْعَبِرًا يَنْتَابِنِي وَهْنٌ مُتَرَجِّحًا كَالشَّارِبِ الثَّمَلِ/33
İmamın (Abduh) gününü o zayıflık içinde hatırlayarak, O kahramanı farketmişim gün./34	مُتَذَكِّرًا يَوْمَ الْإِمَامِ بِهِ يَوْمَ اِنْتَوَيْتُ بِذَلِكَ الْبَطَلِ/34
Tevekkül ettiğim gün, ümitliydim. Tevekkülüm toprağın altındaki kalıcı ümididir./35	يَوْمَ اِحْتَسَبْتُ وَكُنْتُ ذَا أَمَلٍ تَحْتَ الثَّرَابِ بَقِيَّةُ الْأَمَلِ/35
Önceki sevdiklerinle komşu ol. Azimle, cesaretle ve amellerle gittiler./36	جَاوِرَ أَجْنَبِكَ الْأَلَى ذَهَبُوا بِالْعَزْمِ وَالْإِقْدَامِ وَالْعَمَلِ/36
Onlara şehirlerin ihtiyaçlarını hatırlat. Şu zekilere önemli hadisede./37	وَإِذْكَرْ لَهُمْ حَاجَ الْبِلَادِ إِلَى تِلْكَ النُّهَى فِي الْحَادِثِ الْجَلِّ/37
İki cennette, misafirin oturacağı en iyi yerde, Eğer imamla buluşursan ona de ki./38	قُلْ لِإِمَامٍ إِذَا التَّقِيَتْ بِهِ فِي الْجَنَّتَيْنِ بِأَكْرَمِ النَّزْلِ/38
Şüphesiz ki hakikat bir amaç oldu. Hata aracına binen kişiler için./39	إِنَّ الْحَقِيقَةَ أَصْبَحَتْ هَدَفًا لِلرَّاكِبِينَ مَرَاكِبِ الزَّلَلِ/39
Allah için nice eserleriniz kalıcı oldu. Yokluk ona seslendi, ama yok olmadı./40	لِلَّهِ آثَارٌ لَكُمْ خَلَدَتْ صَاحَ الزَّوَالِ بِهَا فَلَمْ تَزُلْ/40
Allah için,sizinnice günleriniz gelip geçti. Günlerinizin iyilikleri çoğaldı, ama günler uzamadı./41	لِلَّهِ أَيَّامٌ لَكُمْ دَرَجَتْ طَالَتْ عَوَارِفُهَا وَلَمْ تَطُلْ/41

Ne güzel gölgelerdi (senelerdi) eğer geçmeseydi. Veya gölge yerinde sabit olsaydı./42 ⁸¹	نِعَمَ الظَّلَالِ لَوْ أَنَّهَا بَقِيَتْ أَوْ أَنَّ ظِلًّا غَيْرُ مُنْتَقِلٍ/42
--	--

3.3.3.3. Seyyid Abdurrahman el-Kevakibi

1854 -1902 yılların arasında yaşamış Osmanlı yönetimine karşı reformcu fikirleriyle tanınan gazeteci ve yazardır. Halep'te doğdu. Halep'te ilk özel gazeteyi çıkardı. Gazetecilikten vazgeçerek 1898'e kadar Ticaret Odası başkanlığı, Belediye reisliği gibi görevlerde bulundu. 1898'de Mısır'a gelerek neşredemediği yazılarını genişleterek neşretti. Abbas Hilmi onu Afrika, Arap Yarımadası , Hindistan'a seyahate gönderdikten birkaç ay sonra Kahire'de vefat etmiştir. Kevakibi Abdülhamit yönetimine karşı birisiydi.⁸²

Hafız onun için yazdığı iki beyitlik mersiyesinde önce onun ne kadar iyi birisi ve iyi bir yazar olduğunu söyleyip onu övmektedir. En son beyitte onun kabrine Fatiha suresi okuyup ona selam göndermemizi isteyerek bitirmektedir. Şiirin kafiyesi ise be harfidir.

Dünyanın adamı burada, burada takvanın indiği yer, Burada en iyi mazlum, burada en iyi yazar,/1	هَذَا رَجُلُ الدُّنْيَا مَهْبِطُ النَّقَى هَذَا خَيْرُ مَظْلُومٍ هَذَا خَيْرُ كَاتِبٍ/1
Durun ve fatiha okuyup ona selam söyleyin. İşte bu kabir, el-Kevakibi'nin kabridir./2 ⁸³	قِفُوا وَاقْرَءُوا أُمَّ الْكِتَابِ وَسَلِّمُوا عَلَيْهِ فَهَذَا الْقَبْرُ قَبْرُ الْكَوَكِبِيِّ/2

3.3.3.4. Dr. Yakup Sarruf

1852 -1927 yılları arasında yaşamış Lübnan asıllı Hristiyan yazar, el-Muktetaf dergisi naşiridir. Beyrutlu Maruni bir ailenin çocuğudur. Beyrut'taki Suriye Protestan kolejinden mezun oldu. Amerikan Misyoner okullarında Arapça öğretmenliği yaptıktan sonra okuduğu üniversitede öğretim üyesi oldu. Çıkarttığı el-Muktetaf dergisinde dini, siyasi, sosyal, ve edebi yazılara yer veriliyordu. 1885'te bu dergiyi Mısır'a taşıdılar. Daha sonra el-Mukattam gazetesini çıkardılar. Fransız taraftarlığıyla tanınan el-Ehram gazetesine karşı İngiliz çıkarlarının desteklenmesi amaçlanmıştı. Ya'kub Sarruf 9 Temmuz 1927 'de vefat etti.⁸⁴

Hafız onun onun ölümüne kendisiyle beraber doğunun da ağladığını ve

⁸¹ Hafız İbrahim, **a.g.e.** , s.189-190 .

⁸² Şit Tufan Buzpınar, “ Kevakibi ”, **DİA**, 2002, C.25, s. 339.

⁸³ Hafız İbrahim, **a.g.e.** , s. 183.

⁸⁴ Hilal Görgün, “Ya'kub Sarruf”, **DİA**, 2009, C.36, s. 166.

onun kaybı doğu için mucize bir kalemin kaybı olduğunu söylemektedir. Ahlakıyla ilmi süsleyen ve güzel sıfatlara sahip birisi olduğunu anlatmaktadır. Kaleminde çok başarılı birisi olduğunu, ölümün onu susturduğunu ancak geride bıraktığı eserin kalıcı olduğunu anlatmaktadır. En sonda ise onun hatıralarının daima yaşatılacağını söyleyip bitirmektedir. Şiirin kafiyesi ise ayn harfidir.

Ağlarım ve doğunun gözleri benle beraber ağlar. Umutlu, zeki ve parlayan yazar için./1	أَبْكِي وَعَيْنُ الشَّرْقِ تَبْكِي مَعِي عَلَى الْأَرَيْبِ الْكَاتِبِ الْأَلْمَعِي/1
Onun için gözyaşları asi olanın gözyaşları aktı. İtaatkâr gözyaşını cömertlikte geride bıraktı. /2	جَرَى عَصِيُّ الدَّمْعِ مِنْ أَجْلِهِ فَزَادَ فِي الْجُودِ عَلَى الطَّيِّعِ/2
Doğudan ve gösterişliğinden bir eksilmedir, En güzel, mucizekâr kalemin kaybedilmesi./3	نَقَصَ مِنَ الشَّرْقِ وَمِنْ زَهْوِهِ فَقَدْ الْبِرَاعِ الْمُعْجَزِ الْمُبْدِعِ/3
Mısır'ın yiğitlerinde şans yoktur. Daha çok güzellikte ise Şam'ın yok./4	لَيْسَ لِمِصْرٍ فِي رَجَالَاتِهَا حِظٌّ وَلَا لِلشَّامِ فِي أَرْوَاعِ/4
Sarruf'un musibeti, zekanın musibetidir. Bütün bilinçli gönüller ona ağlasın./5	مُصَابٌ صَرُوفٍ مُصَابُ الثُّهَى فَلْيَبْكِهِ كُلُّ فُؤَادٍ يَعِي/5
Dün ikram görmüştü. Kader ölümü için kefenini dokuyor./6	كُرِّمَ بِالْأَمْسِ وَأَكْفَانُهُ تَنْسِجُهَا الْأَقْدَارُ لِلْمَصْرَعِ/6
Ey onun şerefi için inciler yapan! Onun ölümü için onu (inci)yi gözyaşlarından yap./7	يَا صَائِعَ الدُّرِّ لِتَكْرِيمِهِ صُنْعُهُ لِمَنْعَاهُ مِنَ الْأَدْمَعِ/7
Gerçekten o, ahlakıyla ilmi süslemişti. İnsanlar arasında hürmetle görülen ve duyulan biri olarak yaşadı./8	قَدْ زَيَّنَ الْعِلْمَ بِأَخْلَاقِهِ فَعَاشَ مِلءَ الْعَيْنِ وَالْمَسْمَعِ/8
Kibir gencin tabiatıyken onun tevazusu, Faziletin dışında bir fayda vermedi. /9	تَوَاضَعَ وَالْكِبَرُ ذَابُ الْفَتَى خَلَا مِنَ الْفَضْلِ فَلَمْ يَنْفَعِ/9
İlmin mütevazılığında güzellik vardır. Kibri iddia eden ise ondan yıkılır./10	تَوَاضَعَ الْعِلْمُ لَهُ رَوْعَةٌ يَنْهَارُ مِنْهَا صَلْفُ الْمُدَّعِي/10
Fazilet tacının bir işareti vardır. İki kılıç ve mızraktan daha belirgindir. /11	وَحُلَّةُ الْفَضْلِ لَهَا شَارَةٌ أَرْهَى مِنَ السِّيفَيْنِ وَالْمِدْفَعِ/11
Onun ilminden tahsil eden kimse doyuyordu. O ise ilim tahsil etmekten doymazdı. /12	يُشْبِعُ مَنْ حَصَلَ مِنْ عِلْمِهِ وَهُوَ مِنَ التَّحْصِيلِ لَمْ يَشْبَعْ/12

Erkenciydi, onu öğrenci sanırdın. Güneşle, doğuşuna kadar yarıştı./13	مُبَكَّرٌ تَحْسِبُهُ طَالِباً يُسَابِقُ الْفَجَرَ إِلَى الْمَطْلَعِ/13
Gerçekten hastalık onun kaburgalarının üstüne çok gitmişti. Başı ise kaburgalarından başka şeylerle meşguldu. /14	قَدْ غَالَتْ الْأَسْقَامُ أَضْلَاعَهُ وَالرَّأْسُ فِي شُغْلٍ عَنِ الْأَضْلَعِ/14
Parmaklarında bir kılıç (kalem) varken öldü. Kesilecek yeri vurmada hiç şaşmadı. /15	مَاتَ وَفِي أَنْمُلِهِ صَارِمٌ لَمْ يَنْبُ فِي الضَّرْبِ عَنِ الْمَقْطَعِ/15
Ona elli yıl arkadaşlık etti. Hiçbir sözünde ona ihanet etmedi ve onu aldatmadı./16	صَاحِبَهُ خَمْسِينَ عَاماً فَلَمْ يَخُنْ لَهُ عَهْداً وَلَمْ يَخْدَعْ/16
Nereye gittiyse başarılı, ilhamla gitti. Gittiği hak yolda varacağı yerden sapmadı./17	مُؤَفَّقاً أَنَّى جَرَى مُلْهُمَا مَا ضَلَّ فِي الْوَرْدِ عَنِ الْمَشْرِعِ/17
Rabbinden başka kimse onu var etmedi. Bir cahil veya bir müddei onun şanına nail olmadı./18	لَمْ يَبْرِهِ بَارٍ سِوَى رَبِّهِ وَلَمْ يَخْزُهُ جَاهِلٌ أَوْ دَعِي/18
Rivayette ve tasnifte arttıkça arttı. İbn-Bahr ve el-Esmai'den beri,/19	فِي النَّقْلِ وَالتَّصْنِيفِ أَرَبَى عَلَى مَدَى ابْنِ بَحْرِ وَمَدَى الْأَصْمَعِيِّ/19
Hidayetteki hangi yola uğramadı? Ve hidayetdeki hangi kapıyı çalmadı. ?/20	أَيِّ سَبِيلٍ لِلْهُدَى لَمْ يَرِدْ وَأَيِّ بَابٍ مِنْهُ لَمْ يَقْرَعْ/20
Çiçekleri koparır onları seçerdi. Arı gibi güzel çiçeği terk etmezdi./21	يَقْتَطِفُ الزَّهَرَ وَيَخْتَارُهُ كَالنَّحْلِ لَا يَعْفُو عَنِ الْأَيْنَعِ/21
Okuyanları cennette zannedersin. Akılları cennetin bahçesinde eğleniyordu./22	فَتَحْسَبُ الْقُرَاءَ فِي جَنَّةٍ عُقُولُهُمْ فِي رَوْضِهَا تَرْتَعِي/22
Ey Sarruf! Uzaklaşma, sen değilsin ki, Şu mezardaki ölümün öldürdüğü kişilerden/23	صَرَوْفُ لَا تَبْعُدْ فَلَسْتَ الَّذِي يَطْوِيهِ طَاوِي ذَلِكَ الْمَضْجَعِ/23
Ölüm seni susturdu. Lakin toplumdaki bıraktığın eseri susturamadı./24	أَسَكَّتَكَ الْمَوْتُ وَلَكِنَّهُ لَمْ يُسَكِّتِ الْآثَارَ فِي الْمَجْمَعِ/24

Hatıraların bizden terk edilecek değildir. Fakültelerde ve fabrikalarda daimidir, onlar./25 ⁸⁵	ذِكْرُكَ لَا تَنْفَكُ مَوْصُولَةً فِي مَعَهْدِ الْعِلْمِ وَفِي الْمَصْنَعِ/25
---	--

3.3.3.5. Muhammet Muveylihi Bey'i Anma

1858 yılında Kahire’de doğdu. Eğitim hayatından sonra Mısır hükümetinde birçok görevlerde bulundu. Gazetelerde yazılar yazdı. O ve babası İbrahim Bey Mısır’da meşhur yazarlardandı. Onlar Misbahu’ş-Şark gazetesinin sahibiydiler. İsa bin Hişam kitabı’nın yazarıdır. 1 Mart 1930 yılında cumartesi günü vefat etmiştir.⁸⁶

Hafız vefat eden Mısır edibi Muhammet Muveylihi için kalemler onun için ağlasın veya kırılsın diyerek şiirine başlamaktadır. Onun için cenazeye gidenlerin samimi ve hasretle ona ağladıklarını ve beklentisiz olduklarını söylemektedir. Onun ahlaklı bir hayat yaşadığından bahsetmektedir. Cesaretli, sabırlı ve hiç şikayet etmeyen birisi olduğunu anlatmaktadır. Onun sözleriyle Cahız’ın doğuya geri geldiğini, üslubunda nefretin olmadığını ve yazdığı kitapta mucizeler olduğunu anlatmaktadır. Dünyada sıkıntılar çektiğini artık öldükten sonra Allah’a dönüştürme rahattı tatmasını, diğer tarafta Muhammet Babili’ye selam söylemesini ondan istemektedir. Ayrıca Muveylihi’nin şakacı birisi olduğunu da anlatıyor. En sonda Hafız Muveylihi ve Babili’nin onu dünyada yalnız ve miskin bir halde terk ettiklerini söyleyip bitirmektedir. şiirin kafiyesi ise be harfidir.

Edip öldü, Mısır’ın edibi ve gizlendi. Kalemler onun için ağlasın veya kırılsın./1	غَابَ الْأَدِيبُ أَدِيبُ مِصْرٍ وَاخْتَفَى فَلْتَبْكِيهِ الْأَقْلَامُ أَوْ تَنْقَصَفَا/1
Hasretim şu ölen parmaklara, Nice hikmetleri yazdı ve nice hisleri uyandırdı./2	لَهْفِي عَلَى تِلْكَ الْأَنَامِلِ فِي الْبَلَى كَمْ سَطَّرْتَ جِغْمًا وَهَزَّتْ مُرْهَفَا/2
İyi birisi olan Muveylihi öldü. İsa (kitabı) akılları ele geçirip kültürleştirene kadar ölmedi./3	مَاتَ الْمُؤَلِّجِيُّ الْحُسَانُ وَلَمْ يَمُتْ حَتَّى غَزَا عَيْسَى الْعُقُولَ وَتَقَفَا/3

Ve yine şöyle mersiyeler söyledi:

Gençlik zamanındaki gözyaşlarından bir gözyaşını, Zor bir gün için saklamıştım./4	دَمْعَةٌ مِنْ دُمُوعِ عَهْدِ الشَّبَابِ كُنْتُ خَبَأْتُهَا لِيَوْمِ الْمَصَابِ/4
---	---

⁸⁵ Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 214.

⁸⁶ Emin, v.d., a.g.e., s. 150.

Gözyaşı bugün buyur ey Muhammed! diye telbiye etti. Yazarların yazdığı en iyi naat beni korkuttuğunda,/5	لَبَّيْ الْيَوْمَ يَا مُحَمَّدُ لَمَّا رَاعَنِي نَعِي أَكْتَبِ الْكُتَابِ/5
İçimdeki acımı sakinleştirdi ve gönlümü azıcık sevindirdi. Bazı musibetlerimi de güzelleştirdi./6	هَذَّاتِ لَوْعَتِي وَسَرَّتْ قَلِيلًا عَنْ فُؤَادِي وَلَطَّفَتْ بَعْضَ مَا بِي/6
Defne gidenler cenazenin arkasında yürüyorlar. Sevap isteyerek, hasretle ve şiddetli ağlayarak./7	مَوَكِبُ الدَّفْنِ خَلَفَ نَعَشِكَ يَمْشِي فِي احْتِسَابٍ وَحَسْرَةٍ وَإِنْجَابِ/7
Sayısız ayın menzillerini geçmedi. Geriye kalan arkadaş ve dostlarınsayısı,/8	لَمْ يُجَاوِزْ مَنَازِلَ الْبَدْرِ عَدًّا مِنْ بَقَايَا الصَّدِيقِ وَالْأَحْبَابِ/8
Mükafat isteyen kimse gidenler içinde yürümedi. Birisinden beklentide olan veya haksızca taraf tutanlar da, /9	لَمْ يَسِرْ فِيهِ مَنْ يُحَاوِلُ أَجْرًا عِنْدَ حَيٍّ مُؤَمِّلٍ أَوْ يُحَابِي/9
Kafilenin her tarafı kalabalıklaştı. Ahlak ve asiller cemaatlerinin toplanmasıyla,/10	مَوَكِبُ مَا جَاجَانِيَاءَ بِحَفْلٍ مِنْ وَفُودِ الْأَخْلَاقِ وَالْأَحْسَابِ/10
Vefa ve hüznün onun içini doldurdu. Hatta geniş alandaki onun için toplananlardan sıkıldı,/11	شَاعَ فِيهِ الْوَفَاءُ وَالْحُزْنُ حَتَّى ضَاقَ عَنْ حَشْدِهِ فَسِيحُ الرَّحَابِ/11
Sanki gökyüzü ve yeryüzü onun içinde yürür. Heybetten ve muhteşem izzetinden,/12	فَكَأَنَّ السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ تَمْشِي فِيهِ مِنْ هَيْبَةٍ وَعِزِّ جَنَابِ/12
Yeryüzü kayserleri şunutemenni eder. Defne gidenlerle beraber onun ölümünde bulunup mutlu olmayı./13	تَتَمَنَّى قِيَاصِرُ الْأَرْضِ لَوْ فَاءَ رَتَ لَدَى مَوْتِهَا بِهَذَا الرِّكَابِ/13
Nice cenazeleri binlerce kişi gönderdi. Siyah elbiselerle örtülü halktan oluşan,/14	رُبَّ نَعَشٍ قَدْ شَيَّعَتْهُ أُلُوفٌ مِنْ سَوَادٍ تَعْلُوهُ سَوْدُ الثِّيَابِ/14
İçlerinde acı duyan veya hüznü yok. Samimi niyetlilerdir veya dost musibetzedelerdir./15	لَيْسَ فِيهِمْ مِنْ جَارِعٍ أَوْ حَزِينٍ صَادِقِ السَّعْيِ أَوْ أَلَيْفٍ مُصَابِ/15
Yıldızları mekan edinmeyeraşı olmazdın. Niçin toprakta kalmaya razı oldun?/16	كُنْتَ لَا تَرْضَى النُّجُومَ مَحَلًّا فَلِمَاذَا رَضِيتَ سُكْنَى التُّرَابِ/16

Dostluk meclisinde nefisler için şaraptın. Konuşurken de akıllar için şaraptın./17	كُنْتُ رَاحَ النُّفُوسِ فِي مَجْلِسِ الآن سِ وَرَاحَ الْعُقُولِ عِنْدَ الْخُطَابِ/17
Arkadaşı kınayarak ona eziyet etmezdin. Dostun gıybetini kendine mübah görmezdin./18	كُنْتُ لَا تُرْهَقُ الصَّدِيقَ بِلُومٍ لَا وَلَا تَسْتَبِيحُ غَيْبَ الصِّحَابِ/18
Eğer azarlayanveya öfkeli olduysan, Azarlaman iyilikledir, gerçekten razı olman yakındır./19	وَلَيْنَ بَتَّ عَاتِباً أَوْ غَضُوباً لِقَرِيبِ الرِّضَا كَرِيمِ الْعِتَابِ/19
Yetmiş sene yaşadın farketmedin. İnsanlar senin hakkında şer mi dedi yoksa hayır mı diye./20	جُزْتَ سَبْعِينَ جَعَّةً لَا تُبَالِي بِشِهَادِ تَعَاقَبَتْ أَمْ بِصَابِ/20
Senin yanında aynıdır, görüşün ise özgür, Nisanın hafif rüzgarı veya Ağustosun çok sıcak esintisi./21	وَسَوَاءٌ لَدَيْكَ وَالرَّأْيِ حُرٌّ رَوْحُ نَيْسَانَ أَوْ لَوَافِحُ آبِ/21
Ey cesaretli! Cesaret sabırdan başkası değildir. Zorlukların kalbine cesurca dalmakdeğildir./22	يَا شُجَاعاً وَمَا الشَّجَاعَةُ إِلَّا الـ صَبْرُ لَا الْخَوْضُ فِي صُدُورِ الصِّعَابِ/22
Ne güzel sabırlı biriydin. İşler ayırdığında ve çözüm yolları kapatıldığında./23	كُنْتُ نِعَمَ الصَّبُورِ إِنْ حَزَبَ الْأَمـُ رٌ وَسُدَّتْ مَسَارِحُ الْأَسْبَابِ/23
Kaç defa güzelce sabrettin, umutlar ölüyen , Şanslar zayıfken tahammül ettin./24	كَمْ تَجَمَّلْتَ وَالْأَمَانِيُّ صَرَعَى وَتَمَاسَكَتَ وَالْحُظُوظُ كَوَابِي/24
Ne yaşadınsa dik dağlar gibi yaşadın. Kayaları eriten ateşin üstünde./25	عِشْتَ مَا عِشْتَ كَالْجِبَالِ الرَّوَّاسِي فَوْقَ نَارٍ تُذِيبُ صُتْمَ الصِّلَابِ/25
Şikayetlerine üzüntü ve mutsuzluğu tercih ederdin. Eğer zaman seni azı dişleriyle ısırса bile, /26	مُؤَثِّرَ الْبُؤْسِ وَالشَّقَاءِ عَلَى الشَّكِّ حَى وَإِنْ عَضَّكَ الزَّمَانُ بِنَابِ/26
Nefisle halvette idin Ama nefis, sıkıntı ve zorlukların bardağından kızarırdı./27	كُنْتُ تَخْلُو بِالنَّفْسِ وَالنَّفْسُ تُشَوِّى مِنْ كُؤُوسِ الْهُمُومِ وَالْأَوْصَابِ/27
Ondan zikirle içini rahatlatırdın. Ona cefadan ve kederden isabet edeni uzaklaştırırdın./28	فَتُسَرِّى بِالذِّكْرِ عَنْهَا وَتَنْفِي مَا عَرَاهَا مِنْ غُضَّةٍ وَإِكْتِنَابِ/28

Yalnızlığının karanlığını dost olarak gördün. Kişiler ve akıllarla olan konuşmalarınla./29	وَتَرَى وَحْشَةً أَنْفَرَادِكَ أَنْسَاءً بِحَدِيثِ النَّفُوسِ وَالْأَلْبَابِ/29
Ondan (dünyadan) uzakta kaldın (öldün) ve bir şey de toplamadın. Uzun yıllar onun zorluklarına katlandın./30	بِنَتْ عَنْهَا وَمَا جَنَيْتَ وَقَدْ كَا بَدَتْ بِأَسَاءِهَا عَلَى الْأَحْقَابِ/30
Zenginliği bir köşeye attın. Saçılması kötü bir ayıp olan onurdan saçıp savuruyorsun./31	وَنَبَذْتَ الثَّرَاءَ تَبْذُلُ فِيهِ مِنْ إِبَاءٍ فِي بَذْلِهِ شَرُّ عَابٍ/31
Bir görseydiniz Muhammed'i söylerken, İsa'nın (İsa b.Hişam kitabı) ayetini ve kitabın mucizelerini./32	لَوْ شَهِدْتُمْ مُحَمَّدًا وَهُوَ يُمْلِي أَيَّ عِيسَى وَمُعْجِزَاتِ الْكِتَابِ/32
Onun etrafında manatürleri dururdu. Ve her yönden lafızların türleri de./33	وَقَفَّتْ حَوْلَهُ صُفُوفُ الْمَعَانِي وَصُفُوفُ الْأَلْفَاظِ مِنْ كُلِّ بَابٍ/33
İbn Bahr'in (Cahız) sözünün doğuya geri geldiğini gerçekten bildiniz. Uzun bir zaman gizlenmesinden sonra ./34	أَلْعَلِمْتُمْ بِأَنَّ عَهْدَ ابْنِ بَحْرِ عَاوَدَ الشَّرْقَ بَعْدَ طَوْلِ إِحْتِجَابٍ/34
Güzel bir edep, iyiliklerle dolu bir kalp, Sana yıldızların ışığını gösteren bir zeka./35	أَدَبٌ مُسْتَوٍ وَقَلْبٌ جَمِيعٌ وَذَكَاءٌ يُرِيكَ ضَوْءَ الشَّهَابِ/35
Başarılı görüşü, kararlılığı ve ilmi, Bunlar bulutların akıntısı gibi akar./36	عِنْدَ رَأْيٍ مُوَقَّقٍ عِنْدَ حَزْمٍ عِنْدَ عِلْمٍ يَفِيضُ فَيُضِنُ السَّحَابِ/36
Onun saf, temiz üslubu içermedi. Belirsizlikten, nefretten ve ızdırabtan./37	جَلَّ أَسْلُوبُهُ النَّقِيُّ الْمُصَقَّى عَنْ غُمُوضٍ وَنَفَرَةٍ وَاضْطِرَابٍ/37
Onun adaletli eleştirisi kötü söz içermezdi. Kötü söz bir kere bile ona karışmadı./38	وَسَمَا نَقْدُهُ النَّزِيهُ عَنْ الْهَجْرِ رَ فَمَا شَيَّبَ مَرَّةً بِالسَّبَابِ/38
Gurbet hayatında zorluğu tattın. Bugün Allah'a dönüşterahatı tat./39	ذُقْتَ فِي غُرْبَةِ الْحَيَاةِ عَنَاءَ فَدُقَ الْيَوْمَ رَاحَةً فِي الْإِيَابِ/39
Babili'ye benden selam söyle. Bahçenin kokusu gibi veya yayılan koku gibi./40	بَلِّغِ الْبَابِلِيَّ عَنِّي سَلَاماً كَغَبِيرِ الرِّيَاضِ أَوْ كَالْمَلَابِ/40

Yaşıttım idi. Yaşıtlarımıza Mübdi' olan Allah'ın nimetlerinden bir nimetti./41	كَانَ تَرْبِي وَكَانَ مِنْ نَعَمِ الْمُبِ دَعِ سُبْحَانَهُ عَلَى الْأَتْرَابِ/41
Zor durumların süvarileri (şairler) azalttığı bir dönemde o süvariye. İlmi ve edebi cevaplamada o bir süvariye./42	فَارَسُ فِي النَّدَى إِذَا قَصَرَ الْفُرُ سَانُ عَنْهُ وَفَارَسُ فِي الْجَوَابِ/42
İlgi çekici şaka anlatır ki, İnce hislerde, içeceklerin yürüyüşü gibi yürür./43	يُرْسِلُ الْكُنَّةَ الطَّرِيفَةَ تَمْشِي فِي رَقِيقِ الشُّعُورِ مَشْيَ الشَّرَابِ/43
İki Muhammed (Babili ve Muveylihi) gönlümde gömülü olanı heyecanlandırdı. Aklım başımdan uçup gitmişti./44	قَدْ أَثَارَ الْمُحَمَّدَانِ دَفِيناً فِي فُؤَادِي وَقَدْ أَطَارَا صَوَابِي/44
İkisi beni arkadaşlar arasında yalnız ve miskin halde terk ettiler İkisinin üzerinden uzun zaman geçti./45 ⁸⁷	خَلَّفَانِي بَيْنَ الرِّفَاقِ وَحِيداً مُسْتَكِيناً وَأَمْعَنَا فِي الْغِيَابِ/45

3.3.3.6. Bahisetü'l-Badiye

İsmi Melek Nasif, merhum Hafni Nasif Bey'in kızıdır. 1886 yılında Kahire'de doğdu. Yüksekokul belgesini aldı. el-Emiriyye kız okulunda öğretmen oldu. Meşhur kadın yazar ve araştırmacılarıdır. Kasım Emin beyden sonra Mısır kadınının kalkınması için çok emek harcadı. Açık kadınları kapalı kadınlardan üstün görürdü. Nisaiyyat kitabında birçok makaleleri vardır. Hizbü'l-Ümme partisinin çıkardığı bir dergi ile yaptığı birçok görüşmeleri vardır. Hafız İbrahim bu kasidesinde onun makalelerine ve görüşmelerine işaret etmektedir. 1918 yılında vefat etmiştir.⁸⁸

Hafız, Melek hanım için yaşadığı hayatı onun bir hikayesi olarak görmektedir. Onun babasının faziletli birisi olduğunu ve gençler yetiştirdiğini Melek hanımın da babası gibi olduğunu söylemektedir. Babası kızıyla gurur duyardı. Kendisi fikir sahibi birisiydi. O vefat ettikten sonra kadınları zararlardan koruyacak kimse kalmadığını anlatmaktadır. Onun ölümünden sonra babası ve kocasının çok üzgün olduğunu anlatmaktadır. En sonunda babası için Allah'tan rahatlık istemesini ve karar kılınan yer olan kabirde mutlu olmasını istemektedir. Şiirin kafiyesi ra harfidir.

⁸⁷ Hafız İbrahim, a.g.e., s. 217-219.

⁸⁸ Emin, v.d., a.g.e., s. 507.

Akıllar sahibisin, uzaklaşma, halk dünyada bir hikayedir./1	مَلِكُ النَّهْيِ لَا تَبْعِدِي فَالْخَلْقُ فِي الدُّنْيَا سِيرَ/1
Ben bir hikayen olduğunu görüyorum, çiçeklerin güzelleştirdiği bir bahçe gibi./2	إِنِّي أَرَى لَكَ سِيرَةً كَالرَّوْضِ أَرْجَهُ الزَّهَرُ/2
Baban gençler yetiştirdi, övülen bir eserle yaşadı./3	رَبِّي أَبُوكَ النَّاشِئِي نَ فَعَاثَ مَحْمُودَ الْأَثَرِ/3
Onun yoluna girdin, küçük yaştaki genç kızlar için./4	وَسَلَكْتَ أَنْتِ سَبِيلَهُ فِي النَّاشِئَاتِ مِنَ الصِّغَرِ/4
Onları fazilet, temizlik ve hayaüzerine yetiştirdin./5	رَبِّينَهُنَّ عَلَى الْفَضِي لَةِ وَالطَّهَارَةِ وَالْخَفَرِ/5
Üzerine surelerin ayetleri inen bir şeriata uyarak./6	وَعَلَى إِتِّبَاعِ شَرِيعَةٍ نَزَّلَتْ بِهَا آيُ السُّورِ/6
Sizin eviniz, hayatta olan erkek ve kadınlar için fazilettir./7	فَلْيَبْتَئِكُمْ فَضْلٌ عَلَى ال أَحْيَاءِ أُنْثَى أَوْ ذَكَرِ/7
Başarın Allah'tandır yazdığında ve Hafni yazarsa onun da başarısı Allah'tandır./8	لِلَّهِ دَرُكٌ إِنْ نَثَّرَ تِ وَدَرٌ جَفَنِي إِنْ نَثَّرَ/8
İyi bir eş idin, çölde ve şehirde yaşadın./9	قَدْ كُنْتَ زَوْجًا طَبَّةً فِي الْبَدْوِ عَاشَتْ وَالْحَضَرِ/9
Saray ehline hakim oldu, bedevilere de hakim oldu./10	سَادَتْ عَلَى أَهْلِ الْفُصُو رِ وَسَوَّدَتْ أَهْلَ الْوُبَرِ/10
İlminde batılı gibidir, insanlar arasında saygındır./11	غَرِيبَةً فِي عِلْمِهَا مَرْمُوقَةً بَيْنَ الْأُسَرِ/11
Ahlaken doğuludur, hücreler arasında saklanmıştır./12	شَرِيقَةً فِي طَبْعِهَا مَخْدُورَةً بَيْنَ الْحُجَرِ/12
Çoğu zaman onu sayfalarda hikmetli cümleler yazıyorken görürsün./13	بَيْنَا تَرَاهَا فِي الطُّرُو سِ تَخُطُّ آيَاتِ الْعَبْرِ/13

Başından olaylar geçmiş tecrübeli bir zekinin hikmetini sana gösterir./14	وَتُرِيكَ حِكْمَةً نَابِهٍ عَزَكَ الْحَوَادِثُ وَاخْتَبَرَ/14
Bir anlık onu mutfakta tencerede yemek pişirirken görürsün./15	فَإِذَا بِهَا فِي مَطْبَخٍ تَطْهُو الطَّعَامَ عَلَى قَدَرٍ/15
Bir an oturur ve elbise diker iğne almaya razı olur./16	وَإِذَا بِهَا قَعَدَتْ تَخِي طُ وَتَرْتَضِي وَخَزَ الْإِبْرَ/16
Babasıyla gurur duydu ve onun babası da onun ahlakıyla gurur duydu./17	فَخَرَّتْ بِوَالِدِهَا وَوَا لِدُهَا بِحِلْيَتِهَا إِفْتَخَرَ/17
Onun göğsü ilimle süslendi, mercan ve incilerle değil./18	بِالْعِلْمِ حَلَّتْ صَدْرَهَا لَا بِاللَّالِئِ وَالذَّرَرِ/18
Allah için toplantı gününde onun fikirlerinin güzelliklerine bir bak./19	فَأَنْظُرْ شَمَائِلَ فِكْرَهَا بِاللَّهِ يَوْمَ الْمُؤْتَمَرِ/19
“ Muhadaratül-Ceride'nin” en meşhur makalelerini oku/20	وَاقْرَأْ مُحَاضِرَةَ الْجَرِي دَةِ وَالْمَقَالَاتِ الْغُرَرِ/20
Büyük dergilere neler emanet ettiğine dön./21	وَارْجِعْ إِلَى مَا أَوْدَعْتَ عِنْدَ الْمَجَلَّاتِ الْكُبَرِ/21
En iyi fikir yetiştiren kimseyi kaybettiğimizi bil./22	تَعْلَمُ بَأَنَّا قَدْ فَقَدَ نَا خَيْرَ رَبَّاتِ الْفِكْرِ/22
Onun gençliğini vuran ölümün günahı aff edilmez./23	ذَنْبُ الْمَيِّتَةِ فِي إِغْتِيَا لِ شَبَابِهَا لَا يُغْتَفَرُ/23
Keşke o Mısır'da yaşasaydı ve kabir onu gözden kaybettirmeseydi./24	يَا لَيْتَهَا عَاشَتْ لِمِصْرَ رَ وَلَمْ تُغَيَّبْهَا الْحَفَرُ/24
Ümit edilen iyi bir örnek idi ve biriktirilen saklanan bir hazineydi./25	كَانَتْ مِثَالاً صَالِحاً يُرْجَى وَكَنْزاً يُدْخَرُ/25
Açık giyimli cahil kadınları tehlikede görüyorum./26	إِنِّي رَأَيْتُ الْجَاهِلَا تِ السَّافِرَاتِ عَلَى خَطَرٍ/26

Onlarda, ırzın ve namusun, sefere çıktıklarını gördüm./27	وَرَأَيْتُ فِيهِنَّ الصِّيا نَّةَ وَالْعَفَافَ عَلَى سَفَرٍ/27
Melek vefat etti ve onları zarardan koruyan bir nasihatçı da yok./28	لا وَاِزْعُ وَقَدْ اِنطَوَتْ مَلَأْتُ يَفِيهِنَّ الضَّرَرَ/28
Keşke, hüznün farklı şekillerde çıktığı gün, o gün senin günün olmasaydı./29	لا كَانَ يَوْمُكَ يَوْمَ لا حَ الحُزْنُ مُخْتَلَفِ الصُّورِ/29
Sarayın hizmetçilerine, ağaç nağmelerinin sesini öğrettin./30	عَلَّمَتِ هَاتِفَةَ القُصُورِ نُواحَ هَاتِفِهِ الشَّجَرِ/30
Gençlik arkadaşlarını, hüznünlü bir halde saçlarını yolarak arkada bıraktın./31	وَتَرَكْتَ أَتْرَابَ الصِّبا حُزْنَا يُقَطِّعَنَّ الشَّعْرَ/31
Sabah, akşam ve seher vakitlerinde senin zamanına ağlıyorlar./32	يَبْكِينَ عَهْدَكَ فِي الصِّبَا حَ وَفِي الْمَسَاءِ وَفِي السَّحَرِ/32
Babanı terk ettin, Zeyd gitti mi burada mı bilmiyor./33	وَتَرَكْتَ شَيْخَكَ لَا يَعِي هَلْ غَابَ زَيْدٌ أَوْ حَضَرَ/33
Sarhoşken üzüntüler onu salları dayanamaya çalıştığında veya yürüdüğünde./34	ثَمَلًا تُرِيحُهُ الهُمو مُ إِذَا تَحَامَلَ أَوْ خَطَرَ/34
Rüzgarın salladığı bir dal gibi, önce eğildi sonra da kırıldı./35	كَالْفَرْعِ هَزَّتَهُ الْعَوَا صِيفُ فَيَالْتَوَى ثُمَّ اِنكَسَرَ/35
Veya bir sorun gerçekleştiği için, yıkılmak isteyen bir bina gibi./36	أَوْ كَالْبِنَاءِ يُرِيدُ أَنْ يَنْقَضَ مِنْ وَقَعِ الحَوَرِ/36
Yargının eli onu sarstı ve kaderin eli de salladı onu./37	قَدْ رَعَزَ عَتَهُ يَدُ الْقَضَا ءِ وَرَلَزَلَتْهُ يَدُ الْقَدَرِ/37
Yaşlılıkta, erkek veya kız çocuğu kaybetmeyi tatmadım./38	أَنَا لَمْ أَذُقْ فَقْدَ الْبَنِي نَ وَلَا الْبَنَاتِ عَلَى الْكِبَرِ/38
Ama ben onun gönlünü gördüğüm zaman parçalanmıştı./39	لَكِنِّي لَمَّا رَأَيْ تُ فُؤَادَهُ وَقَدْ اِنْفَطَرَ/39
Onun nefesi, ona gelen ziyaretçileri nerdeyse yaktığını gördüm./40	وَرَأَيْتُهُ قَدْ كَادَ يُحِ رِقُ زَائِرِيهِ إِذَا زَفَرَ/40

Herhangi bir yere adım attığında sallanıp veya düştüğünü gördüm./41	وَشَهِدْتُ أَنِّي خَطَا خَطَوًا تَحَبَّلَ أَوْ عَثَرَ/41
Hüznün manasını, anne ve babanın hüznünü idrak ettim, ne acıymış,/42	أَدْرَكْتُ مَعْنَى الْحُزْنِ حُزْنَ نِ الْوَالِدَيْنِ فَمَا أَمَرَ/42
Kocanı sohbet arasında, başını eğik ve korkmuş gördüm./43	وَشَهِدْتُ زَوْجَكَ مُطْرَقًا مُسْتَوْحِشًا بَيْنَ السَّمَرِ/43
Çölde hayret içinde hızlı yürüyen, ay tarafından hataya düşürülen kimse gibi,/44	كَالْمُدْلِجِ الْخَيْرَانِ فِي الْ بَيْدَاءِ أَخْطَأَهُ الْقَمَرُ/44
Senin,onun mutluluk kolyesi olduğunu ve parçalanıp döküldüğünü bildim./45	فَعَلِمْتُ أَنَّكَ كُنْتَ عَقِ دَ هَنَائِهِ وَقَدْ اِنْتَثَرَ/45
Sabırlı ol, ey Melek'in babası, şüphesiz ki kalıcı ameller sabırlı kimselerdir./46	صَبْرًا أَبَا مَلَكٍ فَإِنْ نَ الْبَاقِيَّاتِ لِمَنْ صَبَرَ/46
Musibetin uzunluğu ve kısalığı, imtihana uğrayanın sabrının miktarına göredir. /47	وَبَقْدَرِ صَبْرِ الْمُبْتَلَى طَوْلُ الْمُصِيبَةِ وَالْقِصَرِ/47
Üzüldüğün zaman sen sen ol, sevindiğin zaman sen sen olduğun gibi,/48	كُنْ أَنْتَ أَنْتَ إِذَا تُسَا ءُ كَأَنْتَ أَنْتَ إِذَا تُسَرُّ/48
Ey anne ve babasına iyilik eden, baban senden sonra rahat olmaz./49	يَا بَرَّةً بِالْوَالِدَيِ نِ أَبَوِكَ بَعْدَكَ لَا يَقَرُّ/49
Baban için Allah'ından rahatlık iste ki, Allah babana senden daha çok iyilik edendir./50	فَسْئَلِي إِلَهَكَ سُلُوءَ لِأَبِيكَ فَهُوَ بِهِ أَبَرُّ/50
Yeni harem (kabir) seni mutlu etsin, işte o karar kılınan yerdir./51 ⁸⁹	وَلِيَهْنِكَ الْخَدْرُ الْجَدِي دُ فَذَلِكَ دَارُ الْمُسْتَقَرِّ/51

⁸⁹ Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 202.

3.3.3.7. Emin Rafii Bey

Aralık 1886 yılında doğdu. Meşhur bir siyasi yazardır. El-Ahbar Dergisi'nin sahibiydi. Milliyetçilik akımının uyanışında güçlü duruşları vardı. Aralık 1927'de vefat etmiştir.⁹⁰

Hafız onun ölüm acısından dolayı çok hüznlenmiş ve dünyanın onun anılmasını unutturmadığını söylüyor. Daha sonra onun güzel ahlakından örnekler vererek nasıl birisi olduğunu anlatmaktadır. Ayrıca onun çok iyi bir yazar olduğunu ifade ettikten sonra onun mala hiç önem vermediğini ve vatani için zorlukları sevinçle karşıladığını anlatarak onu övmektedir. Dünya hayatında içlerinde en bedbaht kişi olmasına rağmen ahirette en mutlumuz olacak kişi olacağını söyleyip en sonunda ondan Firdevs cennetinde Allah'tan bizim için yalvarmasını isteyerek şiirine son vermektedir. Şiirin kafiyesi ne harfidir.

Emin'e gelince, onun ölümünden ve acısından dolayı Rengarenk hüznün çeşitlerinden tattık,/1	أَمَّا أَمِينٌ فَقَدْ دُقْنَا لِمَصْرِعِهِ وَحَطَبِهِ مِنْ صُنُوفِ الْحُزَنِ أَلوانا/1
Dünya bize onun anılmasını unutturmadı. Gidenler için unutkanlıktan kefenler dokumasına rağmen, /2	لَمْ تُنْسِنَا ذِكْرَهُ الدُّنْيَا وَإِنْ نَسَجَتْ لِلرَّاحِلِينَ مِنَ النَّسِيَانِ أَكْفَانَا/2
Temiz, nefsi iffetli, tevekkül eden kimse öldü. Ahlak devletinden bir rükün yıkılıverdi./3	مَضَى نَقِيًّا غَفِيفَ النَّفْسِ مُحْتَسِبَا فَهَدَّ مِنْ دَوْلَةِ الْأَخْلَاقِ أَرْكَانَا/3
Onun büyümesi,tevhit esasına göre oldu. İhlaslı görüşü Allah içindi ve imanlıydı./4	جَرَتْ عَلَى سَنَنِ التَّوْحِيدِ نَشَأَتُهُ فِي اللَّهِ وَالرَّأْيِ إِخْلَاصًا وَإِيمَانَا/4
Mal,kendine din edindiği görüşünden onu çeviremedi. Şayet bütün dünya dolusunu ona versen bile,/5	لَمْ يَلَوْهُ الْمَالُ عَنْ رَأْيٍ يَدِينُ بِهِ وَلَوْ حَمَلَتْ إِلَيْهِ الدَّهْرُ مَلَانَا/5
Onu yoran zorluklara karşı, vücudu eğilmedi.. Hayatın zorlukları ona sert ya da yumuşak olsa da,/6	وَلَمْ يَلِنْ عَوْدُهُ لِلْخَطْبِ يَرْهَقُهُ قَسَا عَلَيْهِ شَدِيدُ الْعَيْشِ أَمْ لَانَا/6
Kabrin onun parmaklarını aşındırması ona bir kötülüktür. Onlar Allah yolunda nice ihanet eden kimselere vurmuştu./7	ظَلَمَ مِنَ الْقَبْرِ أَنْ تَبْلَى أُنَامِلُهُ فَكَمْ رَمَتْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ خَانَا/7

⁹⁰ Emin, v.d., a.g.e., s. 540.

Hep geride bırakan (en önde) bir adamın aracıydılar. Onun akıntısı seni doğruluk ve irfanla sulardı./8	كَانَتْ مَطِيَّةَ سَبَاقٍ جَوَانِبُهُ يُرْوِيكَ فَيَاضُهَا صِدْقاً وَعِرْفَاناً/8
Yirmi yıl temiz sayfa üzerinde geçti. En küçük bir çirkinlik veya iftira yazmadı./9	عَشْرُونَ عَاماً عَلَى الطَّرْسِ الطَّهَوْرِ جَرَى مَا خَطَّ فَاجِسَةً أَوْ خَطَّ بُهْتَاناً/9
Fikir bahçelerinin arasında, toplayarak dolaşır. En güzel ve hoş kokan filizinden, gülünden ve fesleğeninden./10	يَجُولُ بَيْنَ رِيَاضِ الْفِكْرِ مُقْتَطِفاً مِنْ طَيِّبِ مَغْرِسِهَا وَرِيحَاناً/10
Zihin onun satırlarından güzel koku koklar. Göz kağıt üzerinde bahçe görür./11	فَيَنْشَقُّ الذِّهْنَ مِنْ أَسْطَارِهِ أَرْجاً وَتُبْصِرُ الْعَيْنُ فَوْقَ الطَّرْسِ بُسْتَاناً/11
Emin bizden ayrıldı. Malı güç olarak görmeyen bir gence ihtiyacımız varken./12	أَمِينَ فَارَقْتَنَا فِي حِينِ حَاجَتِنَا إِلَى فَنَى لَا يَرَى لِلْمَالِ سُلْطَاناً/12
Vatani için uyanık olan güvenli birine ki, Zorlukları sevinçle karşılayan güçlü birine./13	إِلَى أَمِينٍ عَلَى أَوْطَانِهِ يَقْظُ ذِي مَرَّةٍ يَتَلَقَّى الْخَطْبَ جَذْلَاناً/13
Zayıf karakterliler, ipek elbisemi giyer? Sense dünyandan çıplak çıkarken./14	أَيَّلِبْسُ الْخَزَّ مَنْ لَأَنْتَ مَهْرَتُهُ وَأَنْتَ تَخْرُجُ مِنْ دُنْيَاكَ عُرْيَاناً/14
Şüphesiz kanaat servettir, sen de nöbetçisiydin. Sen onda yakut ve mercan görürdün./15	إِنَّ الْقَنَاعَةَ كَنْزٌ كُنْتَ حَارِسَهُ تَرَى بِهِ الْقُوْتَ يَاقُوتاً وَمُرْجَاناً/15
Hamd etmeyi kazanmaktan başka gayret etmedin. Hakka boyun eğmekten başka bir şeye razı olmadın./16	فَمَا سَعَيْتَ لِغَيْرِ الْحَمْدِ تَكْسِبُهُ وَلَا رَضِيتَ لِغَيْرِ الْحَقِّ إِذْعَاناً/16
Seni yorgun düşüren şeker hastalığı vurdu. Tatlının bazen hayatın acısını miras bırakması şaşılacak değildir./17	أَوْدَى بِكَ السُّكَّرُ الْمُضْنِي وَلَا عَجَبُ أَنْ يَوْرِثَ الْخُلُومُ مَرَّ الْعَيْشِ أَحْيَاناً/17
Senin zorlukların kolay olmadı. Üzgün ahlak senin için ağlar, başka birisinin zorluğu kolay olurken./18	مَا هَانَ خَطْبُكَ وَالْأَخْلَاقُ وَالْهَيْئَةُ تَبْكِي عَلَيْكَ إِذَا خَطَبُ إِمْرِي هَاناً/18
Emin! Hesabın için amellerden ne sunduysan, Muhtemelen sen mahşer terazisinde bizden daha ağırsın./19	أَمِينُ حَسْبُكَ مَا قَدَّمْتَ مِنْ عَمَلٍ فَأَنْتَ أَرْجَحُنَا فِي الْحَشْرِ مِيزَاناً/19
Müjde sana, sen ahiretinde pay bakımından en mutlumuz, Dünyada iken içimizde en bedbaht olsan da,/ 20	أَبَشِّرْ فَإِنَّكَ فِي آخِرِكَ أَسْعَدُنَا حِطّاً وَإِنْ كُنْتَ فِي دُنْيَاكَ أَشْقَاناً/20

Üçünüze bizden selam söyle, Onlara şimdi ümmetin çektiği acıları anlat./21	بَلِّغْ ثَلَاثَتَكُمْ عَنَّا تَحِيَّتَنَا وَإِذْكُرْ لَهُمْ مَا يُعَانِي قَوْمُنَا الْآنَا/21
Firdevs'te Allah'a bizim için yalvar. Nil'i azgınlık yapmak isteyen kimselerden koruması için./22 ⁹¹	وَإِضْرَعْ إِلَى اللَّهِ فِي الْفِرْدَوْسِ مُبْتَهِلًا أَنْ يَحْرُسَ النَّيْلَ مِمَّنْ رَامَ طُغْيَانَا/22

3.3.4. Doktorlar

3.3.4.1. Dr. Şibli Şamil

Lübnanlı meşhur bir doktordur. 1850'li yıllarda Lübnan sahillerinde Keferşima köyünde doğdu. Bu köy aynı zamanda Şeyh Nasif Yazicî'nin da doğduğu köydür. Beyrut'taki Amerikan Üniversite'sinde doğa ve tıp ilimlerini öğrendi ve eğitimini Avrupa'da tamamladı. Derin toplumsal konularda ve doğa ilimlerini araştırmada meşhurdur. Dini konularda görüşleri vardı ama insanlar onu inkar ediyordu. Hafız kasidesinde buna işaret ediyor. En meşhur kitaplarından birisi de “en-Nüşû Vel-İrtikâ” kitabıdır. 1917 yılında vefat etmiştir.⁹²

Hafız onun dünya hayatında şüphe, korku ve hayret içerisinde araştırmalar yaparak yaşadığını ve vefatıyla da istediği şeye kavuştuğunu söylemektedir. O dinsiz değildi ancak insanlar onun hakkında Allah'ı inkar ettiğini ve Hafız'ın böyle birisine neden mersiye yazdığını anlamak istiyorlardı. Hafız ise ondan bir dostluk için mersiye yazdığını onun ahlakının baldan daha tatlı olduğunu anlatıyor. Onun güzel ahlaklı birisi olduğunu anlattıktan sonra en sonda her nezaman bir ormanın arslanı defnedildiğinde giden o cömert kişiye selam olsun diyerek şiirine son vermektedir. Şiirin kafiyesi ise be harfidir.

Filozof, ızdırabından sonra sakinleşti. Onun şu sakinliği, konuşmayı bitiren oldu./1	سَكَنَ الْفِيلَسُوفُ بَعْدَ إِضْطِرَابٍ إِنَّ ذَاكَ السُّكُونُ فَصْلُ الْخِطَابِ/1
Rabbi olan Allah'a kavuştu. Şu kişiyi geniş alan sahibi Deyyan olan Allah'a bırakınız./2	لَقِيَ اللَّهَ رَبُّهُ فَاِتْرُكُوا الْمَرَّ ءَ لِذِيَانِهِ فَسَيَحِ الرَّحَابِ/2
Senin öldüğün günde ilim hüznünlendi. Ama din şüphelinin çılgınlığından emin oldu./3	حَزَنَ الْعِلْمُ يَوْمَ مِتَّ وَلَكِنْ أَمِنَ الدِّينُ صَيْحَةَ الْمُرْتَابِ/3

⁹¹ Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 213-214.

⁹² Emin, v.d.,a.g.e., s. 495.

Yeryüzünde gerçeğin esintisini istiyordun. Özlerin özünün ötesine çabalıyordun./4	كُنْتَ تَبْغِي بَرْدَ الْيَقِينِ عَلَى الْأَرْضِ وَتَسْعَى وَرَاءَ لُبِّ اللَّبَابِ/4
Rahat ol ey mücahid! Ve sakın ol. Toprağın altında istediğin şeye kavuştun./5	فَاسْتَرَحْ أَيُّهَا الْمُجَاهِدُ وَاهْدَأْ قَدْ بَلَغْتَ الْمُرَادَ تَحْتَ الثَّرَابِ/5
Gerçeği bildin, hak ortaya çıktı. İki gözüne, yıldızlar gibi parlak./6	وَعَرَفْتَ الْيَقِينَ وَانْبَلَجَ الْحَقُّ لِعَيْنَيْكَ سَاطِعاً كَالشَّهَابِ/6
Keşke bilsem, öyle bir hayat yaşadın ki, Şüphe, hayret ve korku arasında./7	لَيْتَ شِعْرِي وَقَدْ قَضَيْتَ حَيَاةً بَيْنَ شَكٍّ وَحَيْرَةٍ وَارْتِيَابِ/7
Şüphe yollarından sana gerçek geldi mi? Hikmetlinin şüphesi doğruların başlangıcıdır./8	هَلْ أَتَاكَ الْيَقِينُ مِنْ طُرُقِ الشُّكِّ إِذْ فَشَلَّكَ الْحَكِيمُ بَدْءَ الصَّوَابِ/8
Şibli'den önce nice soru soranlar duyduk. Her kapıyı vurarak araştırmalar içinde yaşadı./9	كَمْ سَمِعْنَا مُسَائِلًا قَبْلَ شِيبَلِي عَاشَ فِي الْبَحْثِ طَارِقاً كُلَّ بَابٍ/9
Alemlerde özgürce fikir gönderirdi. Dağınık zihni doğru düşünceleri örten perdeyi yırtmak istedi./10	أَطْلَقَ الْفِكَرَ فِي الْعَوَالِمِ حُرّاً مُسْتَطِيرّاً يُرِيغُ هَتَكَ الْحِجَابِ/10
Yıldıza soru sorarak başvuruyor. Sonra yeryüzüne cevabını araştıran olarak döner./11	يَقْرَعُ النَّجْمَ سَائِلًا ثُمَّ يَرْتَدُّ دُ إِلَى الْأَرْضِ بَاجِئاً عَنْ جَوَابِ/11
Allah'ın kudretinden sebepler onu aciz bıraktı. Sebepleri sebep kılan Allah o sebepleri ondan sakladı. /12	أَعْجَزَتْهُ مِنْ قُدْرَةِ اللَّهِ أَسْبَابُ بُ طَوَاهَا مُسْتَنْبَبُ الْأَسْبَابِ/12
Bu saklanan sebepler tüm akılları hayrette bıraktı. Cesur kişi bile kaybedip üzgün olarak döndü./13	وَقَفَّتْ دُونَهَا الْعُقُولُ حَبَارَى وَأَنْتَنَى هَبْرَئِيلُهَا وَهُوَ كَابِي/13
O dinsiz değildi. Müheymin ve Vehhab olan Allahın işlerini araştırdı./14	لَمْ يَكُنْ مُلْجِداً وَلَكِنْ تَصَدَّى لِشُؤُونِ الْمُهَيِّمِينَ الْوَهَّابِ/14
Geçmişte insanları aciz bırakan, hakikati bilmek istedi. Ve istediğini almada başarılı olmadı./15	رَامَ إِدْرَاكَ كُنْهِ مَا أَعْجَزَ النَّاسَ سَ قَدِيماً فَلَمْ يَفْزَ بِالطَّلَابِ/15
Ey Şibli! İnsanların senin hakkındaki sözleri çoğaldı. Hatta beni azarlamada hünerli oldular./16	إِيْهِ شِيبَلِي قَدْ أَكْثَرَ النَّاسُ فِيكَ الْإِلَّ قَوْلَ حَتَّى تَقْنَنُوا فِي عِتَابِي/16

Denildi ki, Nuru inkar eden kişiyi risa ediyorsun. Kitabın hidayetiyle de doğru yola gelmeyen kişiyi./17	قِيلَ تَرْتِي ذَاكَ الَّذِي يُنْكِرُ النُّورَ وَلَا يَهْتَدِي بِهَدْيِ الْكِتَابِ/17
Durun, ben ancak ondan bir dostluğu risa ediyorum dedim. Gözden kayboluşunun üzerinden uzun zaman geçen bir dostluk./18	قُلْتُ كُفُّوا فَإِنَّمَا فُتِمْتُ أَرْتِي مِنْهُ جَلًّا أَمْسَى طَوِيلَ الْغِيَابِ/18
Vallahi ben, sözlerimle onun tarafını tutup haksızlık yapmıyorum. Çünkü o benim arkadaşım da haksızlık yapmazdı./19	أَنَا وَاللَّهِ لَا أَحَابِيهِ فِي الْقَوْلِ لِي فَقَدْ كَانَ صَاحِبِي لَا يُحَابِي/19
Ben ondan bendeki sıfatlarını risa ediyorum. Onun sıfatları akan baldan daha tatlıydı./20	أَنَا أَرْتِي شَمَائِلًا مِنْهُ عِنْدِي كُنَّ أَحْلَى مِنَ الشَّهَادِ الْمَذَابِ/20
Görüşünde özgür idi, hileyibilmezdi. Dostların gıybetini etmeyi kendisine uygun bulmazdı./21	كَانَ حُرَّ الْأَرَاءِ لَا يَعْرِفُ الْخَتْلَ لَمْ وَلَا يَسْتَبِيحُ غَيْبَ الصَّاحِبِ/21
Zorlukta ve kolaylıkta faziletli iyi birisi, Gönlü geniş, mekanı geniş (cömert)birisiydi./22	مُفْضِلًا مُحْسِنًا عَلَى الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ رَ جَمِيعِ الْفَوَادِ رَحِبَ الْجَنَابِ/22
Yaşadığı süre boyunca cömertliğinden parasını tutmazdı. Zorluklara karşı da yumuşamadı./23	عَاشَ مَا عَاشَ لَا يُلِيقُ عَلَى الْأَيْسَامِ لَا وَلَمْ يَلِنَ لِلصَّعَابِ/23
Sevgide en büyük güven yeri idi. İlimde de herkesin şaşıracağı yerde idi./24	كَانَ فِي الْوُدِّ مَوْضِعَ الثِّقَةِ الْكُبِّ رَى وَفِي الْعِلْمِ مَوْضِعَ الْإِعْجَابِ/24
Öldüğü gün tıpta büyük bir musibet oldu. Edebiyatın güzellikleri de vuruldu./25	نُكِبَ الطَّبُّ فِيهِ يَوْمَ تَوَلَّى وَأُصِيبَتْ رَوَائِعُ الْأَدَابِ/25
Şu kulüp dostluklardan boşaltıldı. Gerçekten yazarların yediği ve eğlendiği mekandı./26	وَحَلَا ذَلِكَ النَّدِيُّ مِنَ الْأُنْدَسِ وَقَدْ كَانَ مَرْتَعُ الْكُتَّابِ/26
Şam bölgesi onun kaybına ağladı. Kendi yükünün üstüne başına gelen bu musibeti zorlukla taşıdı./27	وَبَكَتْ فَقْدَهُ الشَّامُ وَنَاءَتْ فَرَقَ مَا نَابَهَا بِهَذَا الْمُصَابِ/27
Her gün Şam'dan bir temel yıkılır. O zaman bozulmaya yakınlaşmış oldu./28	كُلَّ يَوْمٍ يُهْدُ رُكْنٌ مِنَ الشَّامِ مِ لَقَدْ آذَنْتَ إِذَا بِالْخَرَابِ/28
O, Yazıcıyla, Corciyle, Şibliyle, Bu üç büyük kutupla faciaya uğradı./29	فَهِيَ بِالْيَازِجِيِّ وَجُرْجِيِّ وَشِبْلِيِّ فُجِعَتْ بِالثَّلَاثَةِ الْأَقْطَابِ/29

Giden cömert kişinin üzerine selam olsun. Her ne zaman bir ormanın aslanı toprağa defnedildiğinde./30 ⁹³	فَعَلَى الرَّاجِلِ الْكَرِيمِ سَلَامٌ كُلَّمَا غَيَّبَ الثَّرَى لَيْثَ غَابِ/30
---	--

3.3.4.2. İbrahim Hasan Paşa Ve Muhammed Şükri Paşa

Dr. İbrahim Hasan Paşa , babası Mısırlı bir müdür olan Hasan Rıf'at Paşa'nın oğludur. 25 Şubat 1844'te Kahire'de doğdu. Mısır'da ve Avrupa'da tıp eğitimi aldıktan sonra tıpla ilgili görevlerde bulundu. En son tıp okulu müdürü oldu. Emekli olduktan sonra yazlarını Avrupa'da kışlarını ise Mısır'da geçirirdi. Avrupa'da büyük savaş çıkınca Mısır'a geri gelemedi. 4 Ocak 1917 yılında orada vefat etmiştir. Doktor Muhammed Şükri Paşa ise kadın hastalıkları doktoruydu. Bu alanda çok geniş bir şöhreti vardı. Tıp okulu müdürü oldu.1852 yılları civarında doğdu. 1917 yılında vefat etmiştir.⁹⁴

Hafız 1917 yılının başlangıcında vefat eden iki doktorun ölümüne üzülmüş ve o seneye hoş gelmedin bize diyerek başlamaktadır. Mısır'a hizmet etmede bu iki doktor çok başarılıydı. Yetiştirdikleri birçok öğrenci onların izlerini takip etti. Mısır'daki hastalar artık doktorlara güvendikleri için artık hastalıklardan korkmuyorlardı. Mısır'daki doktorların hünerlerini ve başarılı olduklarını anlatarak onları övmektedir. En sonunda Mısır'ın bu iki doktorla gururlanmasını ve mutlu olmasını diledikten sonra vefat eden bu iki doktorun üzerine selam olsun deyip şiirini sonlandırmaktadır. Şiirin kafiyesi ise mim harfidir.

Hoş gelmedin ey bu sene! Doktorların hakkını vermedin,yüzünü çevirdin./1	لَا مَرَحَبًا بِكَ أَيُّهَا الْعَامُ لَمْ يُرْعَ عِنْدَكَ لِلْأَسَاةِ ذِمَامُ/1
Senenin başlangıcında ölümle korkuttun bizi, Fayda veren adamlar için cenaze kaldırılıyor./2	فِي مُسْتَهْلَكِ رُحَتِنَا بِمَاتِمِ لِلنَّافِعِينَ مِنَ الرِّجَالِ ثِقَامُ/2
Mısır'ın bayraklarından iki bayrağı sendeki ölüm eğdi. Heykeller o ikisine ağladı./3	عَلَّامَنَ مِنْ أَعْلَامِ مِصْرَ طَوَاهُمَا فِيكَ الرَّدَى فَبَكَتَهُمَا الْأَهْرَامُ/3
Şükrü'yü yok ettin ki, o asrının zekisiydi. Ve İbrahim'e isabet ettin ki o imam idi./4	غَيَّبْتَ شُكْرِي وَهُوَ نَابُهُ عَصْرِهِ وَأَصَابْتَ إِبْرَاهِيمَ وَهُوَ إِمَامُ/4
Kendi zamanlarında Nil'in toprağına hizmet ettiler. Tıp, bulutların sulamadığı bir filizdi./5	خَدَمَا رُبُوعَ النَّيْلِ فِي عَهْدَيْهِمَا وَالطِّبُّ نَبْتُ لَمْ يَجِدْهُ غَمَامُ/5

⁹³ Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 197-198.

⁹⁴ Bk. Emin, v.d.,a.g.e., s. 500.

İnsanlar doktorlukta batılıları sevdi. Çok uzakta olmalarına rağmen çok sevdiler./6	وَالنَّاسُ بِالْعَرَبِيِّ فِي تَطْبِيبِهِ وَلَعُوا عَلَى بُعْدِ الْمَزَارِ وَهَامُوا/6
Mısır oğullarının tecrübeli ve cesaretli olduğunu Şükrü ortaya çıkıp ispat edene kadar./7	حَتَّى إِنْبَرَى شُكْرِي فَأَتَيْتَ سَبْقَهُ أَنَّ ابْنَ مِصْرَ مُجَرَّبٌ مَقْدَامُ/7
İbrahim ise iddiasında en kuvvetli delili getirdi. Onun yerine daha kuvvetlisi verilemez. /8	وَأَقَامَ إِبْرَاهِيمُ أَبْلَغَ حُجَّةٍ أَنَّ الْعَرِينَ يَخْلُهُ ضِرْغَامُ/8
Öğrenenler o ikisinin ayak izlerini takip etti.. İkisinin yeteneklerinden yetenekli öğrenciler çıktı./9	وَتَرَسَمَ الْمُتَعَلِّمُونَ خُطَاهُمَا فَانْتَشَقَّ مِنْ عِلْمَيْهِمَا أَعْلَامُ/9
Tıp için onu yıldızların üzerine çıkaracaklarına yemin ettiler. En yüksek derecelere ulaştırdıklarında yeminlerini yerine getirdiler/10	قَدْ أَقْسَمُوا لِلطِّبِّ أَنْ يَسْمُوا بِهِ فَوْقَ السِّمَالِكِ فَبَرَّتِ الْأَقْسَامُ/10
Tıbbın büyük çoğunluğu bir bahçeden bahsetmeye başladı. İçerisinde Hipokrat için bir makam bulunduğunu./11	وَعَدَّتْ رُبُوعُ الطِّبِّ تَحْكِي جَنَّةٍ فِيهَا لِيُقْرَاطَ الْحَكِيمِ مَقَامُ/11
Mısır'ın hastaları doktorlarının diğerlerinin geçtiklerini gördüler. Böylece hastalık onları korkutmuyor oldu./12	وَرَأَى عَلِيلُ النَّيْلِ أَنَّ أَسَاطَهُ بَدَّوْا الْأُسَاةَ فَلَمْ يَزَعْهُ سَقَامُ/12
Ey Mısır!sana emelinden ne ulaştıysa yeter sana. Umutlar doğru söyledi, rüyalar doğru çıktı./13	يَا مِصْرُ حَسْبُكَ مَا بَلَغْتَ مِنْ الْمُنَى صَدَقَ الرَّجَاءُ وَصَحَّتِ الْأَحْلَامُ/13
Senin istediğin gibi oğulların yücelere yürüdü. Senin bildiğin gibi vefa üzerine kaldılar./14	وَمَشَى بَنُوكَ كَمَا اسْتَهَيْتَ إِلَى الْعُلَا وَعَلَى الْوَلَاءِ كَمَا عَلِمْتَ أَقَامُوا/14
Uzunca kısık sesinden sonra,sesini uzattın. İslam senin afiyetin için dua etti./15	وَمَدَّدْتَ صَوْتَكَ بَعْدَ طَوْلِ خُفْوَتِهِ فَدَعَا بِعَافِيَةٍ لَكَ الْإِسْلَامُ/15
Gururlu zekaların yanında,başını kaldırdın. Meliklerin arasında başlar eğilirken,/16	وَرَفَعْتَ رَأْسَكَ عِنْدَ مُفْتَخَرِ الثُّهَى بَيْنَ الْمَمَالِكِ حَيْثُ تُحْنِي الْهَامُ/16
Sende nice cerrahlar vardır ki, sanki onun sağ eli, Ameliyatta bir tedavi ve esenliktir./17	كَمْ فِيكَ جَرَّاحٌ كَأَنَّ يَمِينَهُ عِنْدَ الْجِرَاحَةِ بِلَسَمٍ وَسَلَامُ/17

Onun rahmetten yapılmış neşteri kan akıtsa bile, Onun kestiği hasta tebessümlüdür./18	قَدْ صَبَغَ مِبْضَعُهُ وَإِنْ أَجْرَى دَمًا مِنْ رَحْمَةٍ فَجَرِيحُهُ بِسَامٍ/18
Doğruları bir araya getirmede başarılıdır. Hastanın şifası ve zekalar hayrette kalıp zorlaştığında./19	وَمُوقِّعِ جَمِّ الصَّوَابِ إِذَا التَّوَى دَاءُ الْعَلِيلِ وَحَارَتِ الْأَفْهَامُ/19
Kulaklar hata ederken ve sağırılık kulaklara ihanet ettiğinde, O hiç ihanet etmeyen bir işitme ile dinlerdi./20	يُلْقِي بِسَمْعٍ لَا يَخُونُ إِذَا هَفَّتْ أُذُنٌ وَخَانَ الْمِسْمَعِينَ صِمَامُ/20
Eğer zor hastalıklar anlaşılmaz hale gelirse, Onun baş parmağı hastalığın en gizli sırlarını bilirdi./21	وَإِذَا غُضَّضَالُ الدَّاءِ أَبْهَمَ أَمْرُهُ عَرَفَتْ خَفِيَّ دَبِيبِهِ الْإِبْهَامُ/21
Define olan elemeleri konuşturmak ister ki, Elemeler konuşana kadar dilsizdirler./22	يَسْتَنْطِقُ الْأَلَامَ وَهِيَ دَفِينَةٌ خَرَسَاءُ حَتَّى تَنْطِقَ الْأَلَامُ/22
Nice kimseleri ölümün elinden kurtardı. Ölüm hastaya öldürücü halde geldiğinde onu uzaklaştırdı./23	كَمْ سَلَّ مِنْ أَيْدِي الْمَنَايَا أَنْفُسًا وَتَنَّى عِنَانَ الْمَوْتِ وَهُوَ رُؤَامُ/23
Göz doktoru milini nur olarak taşır. Eğer karanlık gözleri örterse./24	وَمُطَبِّبِ الْعَيْنِ يَحْمِلُ مِيلُهُ نُورًا إِذَا غَشَى الْعُيُونَ قَتَامُ/24
Onun ismid ilacı sanki Hz.İsa'nın yaydığı nur gibidir. Böylece karanlık (körlük) kaybolup gitti./25	وَكَأَنَّ إِثْمَهُ ضِيَاءُ ذَرَّةٍ عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ فَإِنْجَلَى الْإِظْلَامُ/25
Henüz dişleri çıkmamış çocukları tedavi edendir. Ve hala sütten kesilmemiş çocukları da./26	وَمُطَبِّبِ لِلْطِفْلِ لَمْ تَنْبُتْ لَهُ سِنَّ وَلَمْ يَدْرُجْ إِلَيْهِ فِطَامُ/26
Gözleriyle hastalıktan şikayet eder ki, Acı çekmek ve inlemekten başka bir kelamı yok./27	يَشْكُو السَّقَامَ بِنَاطِرِيهِ وَمَا لَهُ غَيْرُ التَّفَرُّزِ وَالْأَنِينِ كَلَامُ/27
Çoğu zaman keşfetti ve çoğu zaman doğru teşhis etti. Sanki onun bakışlarında vahiy ve ilham var gibi./28	فَكَمْ اسْتَشَفَّ وَكَمْ أَصَابَ كَأَنَّمَا فِي نَظَرَتَيْهِ الْوَحْيُ وَالْإِلْهَامُ/28
Cenin doğuran,doktorun kıymetini bildi. Eğer rahimlerdeki doğum zorlaşırsa./29	وَمَوْلِدٍ عَرَفَتْ الْأَجِنَّةُ فَضْلَهُ إِنْ أَعْسَرَتْ بِوِلَادِهَا الْأَرْحَامُ/29
Kaç defa rahimlerdeki karanlığı ona nurlandırdı. Zanların girdiğinde şaşıracağı yollarda./30	كَمْ قَدْ أَنْارَ لَهَا بِحَالِكَةِ الْحَشَا سُبُلًا تَضِلُّ سُلُوكُهَا الْأَوْهَامُ/30

Eğer doktorun eli olmasa, bedenleri doğum sancısından, Ağrılar onları çok zayıf hale getirirdi./31	لَوْلَا يَدَاهُ سَطَا عَلَى أَبْدَانِهَا كَرَبُ الْمَخَاضِ وَشَقَّهَا الإيلاُم/31
Ey Mısır! Bu gururlarla mutlu ol. Günler de onlar gibi gururlanırlar./32	فَبِهَوْلَاءِ الْعُزِّ يَا مِصْرَ اِهْنَيْ فَبِمِثْلِهِمْ تَتَفَاخَرُ الْاَيَّامُ/32
İki doktorunun üzerine övgüler ve selam olsun. O ikisini ölüm vurdu./33 ⁹⁵	وَعَلَى طَبِيبَيْكَ اللَّذَيْنِ رَمَاهُمَا رَامِيَ الْمَنُونِ تَجِيَّةً وَسَلَامُ/33

3.3.5. Din Alimleri

3.3.5.1. Şeyh Muhammed Abduh

1849 -1905 yılları arasında yaşamış Mısırlı İslam düşünürü ve yenilik hareketinin öncülerindendir. Ezher Medrese'sinde öğrenim gördü. Cemaleddin-i Afgani'den ders alıp ondan etkilendi. Sonra kendisi dersler verdi. Riyaz Paşa'nın isteğiyle Kahire'ye döndü ve el-Vekayi'u'l-Mısriyye'nin yazarlarından birisi oldu. 1882 yılında Beyrut'a üç yıl sürgüne gönderildi. 1899'da Mısır müftüsü oldu. Hayatının sonuna kadar ıslah çalışmalarıyla ilgilendi. Oxford ve Cambridge Üniversitelerinde incelemelerde bulundu. 1905 yılında hastalandıktan sonra aynı yıl Kahire'de vefat etmiştir.⁹⁶

Hafız Muhammed Abduh hayattayken onunla birlikte beraber olmuş ondan etkilenmiş ve ondan yardım görmüş olduğu için onun ölümüne çok üzülmüş ve keşke ölmeseydi demektedir. Onun vefatından sonra ondan başka birisini bulamadıklarını belirtmektedir. Abduh'un dünya hayatında çektiği sıkıntıları ve din için yaptığı ıslah çalışmalarını anlatmaktadır. Onun vefat ettiği senenin ise bizim için uğursuz olduğunu ifade etmektedir. Onun ölümüne doğunun çok üzüldüğünü, dünyanın birçok yerinde onun için üzülenlerin olduğunu anlatmaktadır. Onun güzel ahlaklı birisi olduğunu hayatından kesitler vererek yaptığı iyilikleri anlatmaktadır. En sonunda onun yaşadığı mekana seslenerek oranın hikmetin indiği yer olduğu, nurun çıktığı yer ve nasihatlar definesi olduğunu söyleyerek şiirine son vermektedir. Şiirin kafiyesi ise te harfidir.

Muhammed'den sonra İslam'a selam olsun. Onun güzel günlerine de selam olsun./1	سَلَامٌ عَلَى الْإِسْلَامِ بَعْدَ مُحَمَّدٍ سَلَامٌ عَلَى أَيَّامِهِ النَّضِرَاتِ/1
---	--

⁹⁵ Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 199-200.

⁹⁶ M. Sait Özervarlı, “ Muhammed Abduh ”, DİA, 2005, C. 30, s. 482-483.

Din ve dünyanın üzerine, ilme ve zekaya, İyilik ve takvanın üzerine, güzelliklere selam olsun./2	عَلَى الدِّينِ وَالْدُّنْيَا عَلَى الْعِلْمِ وَالْحِجَا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى عَلَى الْحَسَنَاتِ/2
Ondan önce ölüm meleğinden korkuyordum. Şimdi hayatımın uzamasından korkar oldum./3	لَقَدْ كُنْتُ أَخْشَى عَادِي الْمَوْتِ قَبْلَهُ فَأَصْبَحْتُ أَخْشَى أَنْ تَطُولَ حَيَاتِي/3
Benimle onun arasında bir kabir varken, Hasretim şu bekleyişlerden bir bekleyiştir./4	قَوَّالْهَفِي وَالْقَبْرِ بَيْنِي وَبَيْنَهُ عَلَى نَظَرَةٍ مِنْ تِلْكَ النَّظَرَاتِ/4
Başı açık olarak huşu içinde mezarında durdum ki, Sanki ben kabrin yanında arafattayım/5	وَقَفْتُ عَلَيْهِ حَاسِرَ الرَّأْسِ خَاشِعاً كَأَنِّي حِيَالَ الْقَبْرِ فِي عَرَافَاتِ/5
Gerçekten imamın kadir kıymetini bilmediler. Onun bedenini bomboş bir mezara soktular./6	لَقَدْ جَهِلُوا قَدْرَ الْإِمَامِ فَأَوْدَعُوا تَجَالِيدَهُ فِي مَوْجِئِ بَقْلَةٍ/6
Eğer onu iki mescidden birinde mezarını yapsalar, Yeryüzünün en hayırlı yerinde en hayırlı insanın cesedi olurdu./7	وَلَوْ ضَرَحُوا بِالْمَسْجِدَيْنِ لِأَنْزَلُوا بِخَيْرِ بَقَاعِ الْأَرْضِ خَيْرَ رُفَاتِ/7
Bu dini, Muhammed'in (a.s) dinini mübarek ettin. Bu din dünyada korunmasız mı bırakılır?/8	تَبَارَكَتْ هَذَا الدِّينُ دِينَ مُحَمَّدٍ أَتَيْتُكَ فِي الدُّنْيَا بِغَيْرِ حُمَاةٍ/8
Ölmüş olan bu doğunun alimini tebrik ettin. Dinin fetvaları görmezlikten gelinerek yumuşadı./9	تَبَارَكَتْ هَذَا عَالِمِ الشَّرْقِ قَدْ قَضَى وَلَانَتْ قَنَاطَةُ الدِّينِ لِلْعَمَزَاتِ/9
Bir tohum ektin bize çıktı gövdesi, Biz daha meyvelerini toplamadan kayboldun./10	زَرَعْتَ لَنَا زَرْعاً فَأَخْرَجَ شَطْأَهُ وَبِنْتُ وَلَمَّا نَجَّتِ الثَّمَرَاتِ/10
Yazık oldu ona, ölüm ona isabet etmeseydi, Yeryüzü onu canlı karşılasaydı,/11	فَوَاهَا لَهُ أَلَا يُصِيبُ مُوَفَّقاً يُشَارِفُهُ وَالْأَرْضُ غَيْرُ مَوَاتٍ/11
Senden sonra elimizi bayraklara uzattık. Elimiz yanımıza bomboş olarak geri çevrildi./12	مَدَدْنَا إِلَى الْأَعْلَامِ بَعْدَكَ رَاخَنَا فَرُدَّتْ إِلَيَّ أَعْطَافُنَا صَفَرَاتِ/12
Gözlerimizle senden başkasını aramıştık ki, Gözlerimiz kırmızılaşarak körlüğü tercih edip döndüler/13	وَجَالَتْ بِنَا تَبْغِي سِوَاكَ عُيُونُنَا فَعُدْنَ وَأَثَرْنَ الْعَمَى شَرَفَاتِ/13

Allah hakkında sana eziyet ettiler. Senin makamını inkaretiler, hatta yaptıklarını karaladılar./14	وَأَدَّوْكَ فِي ذَاتِ الْإِلَهِ وَأَنْكَرُوا مَكَانَكَ حَتَّى سَوَّدُوا الصَّفَحَاتِ/14
Eziyetleri Allah katından gelen lezzet olarak gördün. Allaha bir şikayet etmeyi niyet etmeden öldün, gittin./15	رَأَيْتَ الْأَذَى فِي جَانِبِ اللَّهِ لَذَّةً وَرُحْتَ وَلَمْ تَهْمُمْ لَهُ بِشِكَاةٍ/15
Onların arasında karanlıklarda bir gezegendin. Bilinmeyen kişilerin arasında bilinendin./16	لَقَدْ كُنْتَ فِيهِمْ كَوَكْباً فِي غَيَاطٍ وَمَعْرِفَةٍ فِي أَنْفُسِ نِكِرَاتِ/16
İnen ayetlerin hükmünü ve hikmetini bize açıkladın. Aydınlık ve karanlıkların arasını ayırdın./17	أَبْنَيْتَ لَنَا التَّنْزِيلَ حُكْماً وَحِكْمَةً وَفَرَّقْتَ بَيْنَ النُّورِ وَالظُّلُمَاتِ/17
Dinin, ilmin ve aklın arasını düzelttin. Üç yönden bir nur çıkardın./18	وَوَقَّعْتَ بَيْنَ الدِّينِ وَالْعِلْمِ وَالْحِجَابِ فَأُطْلِعْتَ نُوراً مِنْ ثَلَاثِ جِهَاتِ/18
Hanut (Fransız tarihçi) ve Rinan (Fransız filozof) karşısında bir duruşla durdun. Ruh (Cebrail) o duruşta sana ikramlar uzattı./19	وَوَقَّعْتَ لِهَانُوتُو وَرِينَانَ وَقَفَّةً أَمَدَّكَ فِيهَا الرُّوحُ بِالنَّفَحَاتِ/19
Her durduğun yerde Allahın makamından korktun. Şüphe sahipleri ve ayırıştırırlar senden korktular./20	وَوَخِفْتَ مَقَامَ اللَّهِ فِي كُلِّ مَوْقِفٍ فَخَافَكَ أَهْلُ الشُّكِّ وَالنَّزَغَاتِ/20
Fecir uykusunda kaç defa uyanıktın. Uyanıklık üzerine uyku lezzetini silkeledin./21	وَكَمْ لَكَ فِي إِغْفَاءِ الْفَجْرِ يَقْظَةً نَفَضْتَ عَلَيْهَا لَذَّةَ الْهَجَعَاتِ/21
Yanında kimse yokken yüzünü Beytullah'a çevirdin. Kabe'nin rabbine yalnızlıkta yalvarıyordun./22	وَوَلَّيْتَ شَطْرَ الْبَيْتِ وَجْهَكَ خَالِياً تُنَاجِي إِلَهَ الْبَيْتِ فِي الْخُلُوتِ/22
Nice gecelerin karanlığında uykuya karşı inatçı oldun. Gecenin içindeki samimi gayretini uyardın./23	وَكَمْ لَيْلَةٍ عَانَدْتَ فِي جَوْفِهَا الْكَرَى وَتَبَّهْتَ فِيهَا صَادِقَ الْعَزَمَاتِ/23
Ahmetin dinine saldıran kişiye karşı gözetleyen oldun. Mürekkep kaleminin ucunun büyüleyici esintileriyle./24	وَأَرْصَدْتَ لِلْبَاغِي عَلَى دِينَ أَحْمَدٍ شَبَابَةَ يَرَاعِ سَاحِرِ النَّفَثَاتِ/24
Kağıdın yanağına dokunduğu zaman, alını aktı. Nurlu satırlarla, muhteşem parıltılarla./25	إِذَا مَسَّ خَدَّ الطَّرْسِ فَاضَ جَبِينُهُ بِأَسْطَارِ نُورٍ بَاهِرِ اللَّمَعَاتِ/25

Sanki kalemin ucunda elektrik varmış ki, O kalem sana çok kolaylıkla nuru gösterir./26	كَأَنَّ قَرَارَ الْكَهْرَبَاءِ بِشِقِّهِ يُرِيكَ سَنَاهُ أَيْسَرُ الْمَسَاتِ/26
Ey onun defin işleriyle geçmiş olan sene! Gerçekten sen bizim için en uğursuz senelerdensin./27	فِيَا سَنَةً مَرَّتْ بِأَعْوَادِ نَعِيشِهِ لَأَنْتِ عَلَيْنَا أَشْأَمُ السَّنَوَاتِ/27
Bizim kılıcımızı parçaladın ve minberi devre dışı bıraktın. Güzel çiçekli bir bahçeyi soldurdun./28	حَطَمْتَ لَنَا سَيْفًا وَعَطَلْتَ مِنْبَرًا وَأَذَوَيْتَ رَوْضًا نَاصِرَ الزَّهْرَاتِ/28
Işığı söndürdün, içinde üzüntü korlarını bulunduran, Nefisleri yaktın./29	وَأَطْفَأْتَ نِيرَاسًا وَأَشْعَلْتَ أَنْفُسًا عَلَى جَمَرَاتِ الْحُزَنِ مُنْطَوِيَاتِ/29
Müneccim senin gecelerinde neler gördü neler, Şiddetli musibetlerle ve hatalara düşmekleuyardı bizi./30	رَأَى فِي لَيْالِيكَ الْمُنْجِمُ مَا رَأَى فَأَنْذَرَنَا بِالْوَيْلِ وَالْعَثْرَاتِ/30
Yıldızların ilmi ona bir hadiseyi haber verdi ki, Burçlar ondan ızdırıp içinde kalıyor./31	وَتَبَّاهُ عِلْمُ النُّجُومِ بِحَادِثِ تَبْيِثُ لَهُ الْأَبْرَاجُ مُضْطَرَبَاتِ/31
Yengeç arslanı sersemken vurdu ki, Nice zayıfların mermileri isabet eder./32	رَمَى السَّرَطَانُ اللَّيْثَ وَاللَّيْثُ خَايِرُ وَرُبَّ ضَعِيفٍ نَافِذِ الرَّمِيَاتِ/32
Hile ile onu öldürdüğünden toprağa düştü, Yıldızlar da yoldan çıkıp ona yöneldiler./33	فَأَوْدَى بِهِ خَتْلًا فَمَالَ إِلَى التُّرَى وَمَالَتْ لَهُ الْأَجْرَامُ مُنْخَرَفَاتِ/33
Göklerdeki ateş topları birbirlerini taziye ettirler. Bu taziye o çöllere batan yıldız içindi./34	وَشَاعَتْ تَعَاذِي الشُّهُبِ بِالْمَحِ بَيْنَهَا عَنِ النَّيْرِ الْهََاوِي إِلَى الْفَلَوَاتِ/34
Cenazesi rabbinden gurur duyarak yürüdü. Onun cenazesi dokunmalar ve öpücükler arasında dolaşır/35	مَشَى نَعَشُهُ يَخْتَالُ عُجْبًا بِرَبِّهِ وَيَخْطُرُ بَيْنَ اللَّمَسِ وَالْقُبْلَاتِ/35
Neredeyse akan gözyaşları onu taşıyacaktı. Ve sıcak nefesler onu itiyordu./36	تَكَادُ الدُّمُوعُ الْجَارِيَاتُ تُقْلُهُ وَتَدْفَعُهُ الْأَنْفَاسُ مُسْتَعِرَاتِ/36
Doğu ağladı ve yer onun için bir sallanmayla sallandı. Kainatın gözleri şiddetli hüznle daraldı./37	بَكَى الشَّرْقُ فَارْتَجَّتْ لَهُ الْأَرْضُ رَجَّةً وَضَاقَتْ عُيُونُ الْكَوْنِ بِالْعَبْرَاتِ/37

Hindistan'da hüznlenenler, Çin'de acı çekenler, Mısır'da da devamlı hasretle ağlayanlar var./38	فَفِي الْهِنْدِ مَحْزُونٌ وَفِي الصِّينِ جَارِعٌ وَفِي مِصْرَ بَاكِ دَائِمٌ الْحَسْرَاتِ/38
Şam'da musibetzedeler, İran'da matem tutanlar, Tunus'ta ise ahu eninle inleyenlerden dilediğin kadar./39	وَفِي الشَّامِ مَفْجُوعٌ وَفِي الْفُرْسِ نَادِبٌ وَفِي تُونِسَ مَا شِئْتُ مِنْ زَفَرَاتِ/39
İslam alemi kendi asrının alimine ağladı. Sabahların nuru, şüpheleri yıkan kişiyydi./40	بَكَى عَالَمُ الْإِسْلَامِ عَالِمَ عَصْرِهِ سِرَاجَ الدِّيَاجِي هَادِمَ الشُّبُهَاتِ/40
Ailelerin destekçisi, dulların manevi destekçisi, Fakir ve yoksulların yardımcısı, davetçilerin imamıydı./41	مَلَاذَ غِيَابِ ثِمَالِ أَرَامِلٍ غِيَاثَ دَوِي عُدَمِ إِمَامِ هُدَاةٍ/41
Abduh'un heykelini insanlar için bina etmeyin, Devamlı bir öğüt, bir hikmet olsa bile, /42	فَلَا تَنْصِبُوا لِلنَّاسِ تِمْنَالَ عَبْدِهِ وَإِنْ كَانَ ذِكْرِي حِكْمَةً وَثَبَاتٍ/42
Gerçekten ben onların sapmalarından korkuyorum. Bu yüzün nuruna yönelerek secdeetmelerinden dolayı./43	فَإِنِّي لِأَخْشَى أَنْ يَضِلُّوا فَيُؤْمِنُوا إِلَى نَوْرِ هَذَا الْوَجْهِ بِالسَّجْدَاتِ/43
Yazık oldu meşverete işler zorlaştığında, Görüşler tartışılarak doğruluktan uzak oldu./44	فَيَا وَيْحَ لِلشُّورَى إِذَا جَدَّ جَدُّهَا وَوَاطَنْتَ بِهَا الْأَرَاءَ مُشْتَجِرَاتِ/44
Yazık oldu fetvaya, fetva için kim var denildiğinde, Hayırlara ve sadakalara da yazıklar oldu./45	وَيَا وَيْحَ لِلْفَتْوَا إِذَا قِيلَ مَنْ لَهَا وَيَا وَيْحَ لِلْخَيْرَاتِ وَالصَّدَقَاتِ/45
Bir fert için ağladık. Doğrusu ağlamamız Allah'a bağlı nefisleredir (öğrencilerine)./46	بَكَيْنَا عَلَى فَرْدٍ وَإِنْ بُكَاءُنَا عَلَى أَنْفُسٍ لِلَّهِ مُنْقَطِعَاتِ/46
İmamın iyiliği ona baktı, ilgilendi. İyilikleriyle onu kuşattı zaman münasip değilken./47	تَعَهَّدَهَا فَضْلُ الْإِمَامِ وَحَاطَهَا بِإِحْسَانِهِ وَالذَّهْرُ غَيْرُ مُوَاتِي/47
Ey beni Ayn-üş-Şems'te ⁹⁷ gölgeleyen mekan! Bana haset edenleri kahretti ve düşmanlarımı da üzdü./48	فَيَا مَنْزِلًا فِي عَيْنِ شَمْسٍ أَظْلَنِي وَأَرْغَمَ حُسَّادِي وَغَمَّ عُدَاتِي/48

⁹⁷ Kahire'nin yörelerinden meşhur bir yer. Muhammed Abduh'un evi oradaydı. Bk. Emin, v.d.,a.g.e., s. 462.

Onun ana direği takva ve esasları hidayettir. İçerisindeki iyilikler tuğlaların yerini tutar./49	دَعَائِمُهُ التَّقْوَى وَآسَاسُهُ الْهُدَى وَفِيهِ الْأَيَادِي مَوْضِعُ اللَّيْنَاتِ/49
Allah'ın selamı üzerine olsun! Ne oluyor sana ıssızsın. İçindeki yerlerin çatık kaşlı ve boş bir sahasın./50	عَلَيْكَ سَلَامُ اللَّهِ مَا لَكَ مَوْجِشًا عَبُوسَ الْمَغَانِي مُقْفِرَ الْعَرَصَاتِ/50
Gerçekten etraftaki insanların maksudu sendin. Ümitler ve yalvarmalar seni tavaf ediyordu./51	لَقَدْ كُنْتَ مَقْصُودَ الْجَوَانِبِ أَهْلًا تَطُوفُ بِكَ الْأَمَالُ مُبْتَهَلَاتِ/51
Rızıkların dağıtıldığı yer, hikmetin indiği yerdin. Nurların çıktığı yer, nasihatlar definesiydin./52 ⁹⁸	مَثَابَةُ أَرْزَاقٍ وَمَهِيطُ حِكْمَةٍ وَمَطْلَعُ أَنْوَارٍ وَكَنَزُ عِظَاتِ/52

3.3.5.2. Şeyh Muhammed Abduh'u Anma

Hafız kendi nefesine seslenerek Allah'a yaklaştığını bunun için sevinmesi gerektiğini söylemektedir. Çünkü Hafız artık ölümün kendisine de yaklaştığını söylemektedir. Bunun için nefsinin ölümü, kabir karanlığını ve günahlarını hatırlaması gerektiğini anlatmaktadır. Kalbindeki yanığın her an taze olduğunu ve sürekli ağlamaklı bir halde bulunduğunu ifade etmektedir.

Ayrıca Hifni Nasif'in vefatıyla da hüznü halinin tekrar başladığını ifade etmektedir. Abduh'un vefatıyla kıymetli bir ıslahçıyı kaybettiklerini ve onun güzel sıfatlara sahip iyiliksever birisi olduğunu hatta ona düşmanlarının bile hüsnü zan ettiklerini anlatmaktadır. İnsanlar arasında Abduh'un anılmasının unutulduğuna şaşırmaktadır. Gerçekte ise Abduh'tan sonra Hafni'yi anmayı unuttuklarını ve Hafni için çok ağlamaları gerekirken onun için bir damla gözyaşı ağlamadıklarından bahsetmektedir. Ensonunda Hafni'nin bereketli bir ömür geçirdiğini, aile hayatında samimi ve yokluğunda güvenilir birisi olduğunu söyleyip şiirine son vermektedir. Şiirin kafiyesi ise be harfidir.

Benim hayatımın güneşi batmaya vardı. Ey nefsim artık sevin, Allah'a yaklaşıyorum./1	أَذْنَتُ شَمْسُ حَيَاتِي بِمَغِيبِ وَدَنَا الْمَنْهَلُ يَا نَفْسُ فَطِيبِي/1
Gerçekten ona yürüyen bize yürüyen gibidir ki Yorgunluktan sonra rahatlığa kavuşur./2	إِنَّ مَنْ سَارَ إِلَيْهِ سَيْرَنَا وَرَدَ الرَّاحَةَ مِنْ بَعْدِ اللُّغُوبِ/2

⁹⁸ Hafız İbrahim, a.g.e., s. 185-186.

Hifnî (Hifnî Nâsîf) vefat etti ve bu bizim günümüz (ölüm), Yaklaşıyor, sevap işle ve Allah'a geri dön./3	قَدْ مَضَى جَفْنِي وَهَذَا يَوْمُنَا يَتَدَانِي فَاسْتَنْبِي وَأَنْبِي/3
Her gün onu gözetle ki, Muhakkak ki biz gaybı bilen eli altındayız./4	وَأَرْقُبِيهِ كُلَّ يَوْمٍ إِنَّمَا نَحْنُ فِي قَبْضَةِ عَلَامِ الْغُيُوبِ/4
Uykunun yanında ölümü hatırla, Rüzgar eserken onu hatırlamada gafil olma./5	أَذْكُرِي الْمَوْتَ لَدَى النَّوْمِ وَلَا تُغْفَلِي ذِكْرَتَهُ عِنْدَ الْهُبُوبِ/5
Kabirdeki karanlığı hatırla ki, Kalplerin takvasından başka refakatçi yoktur içinde./6	وَأَذْكُرِي الْوَحْشَةَ فِي الْقَبْرِ فَلَا مُؤْنِسَ فِيهِ سِوَى تَقْوَى الْقُلُوبِ/6
İyilikleri takdim et tevekkül ederek, Yaptığın o günahlarından bazısı sana yetti./7	قَدِّمِي الْخَيْرَ احْتِسَابًا فَكَفَى بَعْضُ مَا قَدَّمْتَ مِنْ تِلْكَ الذُّنُوبِ/7
Gençliğimin kayboluşu korkuttu beni. Bugün ihtiyarlığımı kaybetmekten korkmuyorum./8	رَاعَنِي فَقَدْ شَبَابِي وَأَنَا لَا أُرَاعُ الْيَوْمَ مِنْ فَقْدِ مَشْيَبِي/8
Her iki yanım toprağın serinliğini özledi. Düşmanı ve dostu unutacağım yeri./9	حَنَّ جَنْبَايَ إِلَى بَرْدِ الثَّرَى حَيْثُ أَنْسَى مِنْ عَدُوٍّ وَحَبِيبِ/9
Kabir sahibi şikayetmez. Zamanın şiddetinden ve olayların zorluklarından./10	مَضَجَّ لَا يَشْتَكِي صَاحِبُهُ شِدَّةَ الدَّهْرِ وَلَا شِدَّةَ الْخُطُوبِ/10
Hayır, kabir sahibini bıktırmaz ki, Şu hayatta olanları monoton hayattan bıktıran şey./11	لَا وَلَا يُسِئُهُ ذَاكَ الَّذِي يُسِئُ الْأَحْيَاءَ مِنْ عَيْشِ رَتِيبِ/11
Biz altı kişi durduk ve ağladık . Doğunun alimi için, zor bir günde./12	قَدْ وَقَفْنَا سِتَّةً نَبْكِي عَلَى عَالِمِ الْمَشْرِقِ فِي يَوْمٍ عَصِيبِ/12
Benden önce duran beş kişi, Onlar da böylece gittibenden önce, ben de yakınım./13	وَقَفَّ الْخَمْسَةُ قَبْلِي فَمَضَوْا هَكَذَا قَبْلِي وَإِنِّي عَنْ قَرِيبِ/13
Onlara uyararak havuza vardılar. Acayip ölümlerinde onlara katılıp gittiler./14	وَرَدُوا الْحَوْضَ تِبَاعًا فَقَضَوْا بِاتِّفَاقٍ فِي مَنَايَاهُمْ عَجِيبِ/14
Benden uzaklaştıklarından beri ve onların zamanı geçti. Kalbimdeki yanık hazır ve ağlamam sürekli dir./15	أَنَا مُذْ بَانُوا وَوَلَّى عَهْدُهُمْ حَاضِرُ اللَّوْعَةِ مَوْصُولُ النَّحِيبِ/15
Hüznümün ateşleri bir anlık sakinleşti. Hafni öldüğünde tekrar yanmaya başladı./16	هَدَأَتْ نِيرَانُ حُزْنِي هَدَاءً وَانْطَوَى جَفْنِي فَعَادَتْ لِلشُّبُوبِ/16

Onunla öldüğü günü hatırladım. Gayretinde samimi ve sıkıntıları kaldırandı./17	فَتَذَكَّرْتُ بِهِ يَوْمَ انْطَوَى صَادِقُ الْعَزْمَةِ كَتَّافُ الْكُرُوبِ/17
Ümitlerimizle onu kefenlediğimiz gün, Onun yanında Habib'in sözünü andık./18	يَوْمَ كَفَّنَاهُ فِي آمَالِنَا وَذَكَّرْنَا عِنْدَهُ قَوْلَ حَبِيبِ/18
Onu gözden kaybettikleri zaman bildiler. Aylar da böylece battıktan sonra bilinir./19	عَرَفُوا مَنْ غَيَّبُوهُ وَكَذَا تُعَرَفُ الْأَقْمَارُ مِنْ بَعْدِ الْمَغِيبِ/19
Bir ıslah eden imamla faciaya uğradık. Kalbi tamir eden ve tevbe edip yönelen biriydi./20	وَفُجِعْنَا بِإِمَامٍ مُصْلِحٍ عَامِرِ الْقَلْبِ وَأَوَّابٍ مُنِيبِ/20
Hidayette nice kalıcı amelleri vardır. Gündüz ve gece arasında da nice iyilikleri./21	كَمْ لَهُ مِنْ بَاقِيَاتٍ فِي الْهُدَى وَالنَّدَى بَيْنَ شُرُوقٍ وَغُرُوبِ/21
İyilikleri gizli bir şekilde dağıtır. Aşığın gözetleyicinin uykusunu gözetlemesi gibi./22	يَبْدُلُ الْمَعْرُوفَ فِي السِّرِّ كَمَا يَرْقُبُ الْعَاشِقُ إِغْفَاءَ الرَّقِيبِ/22
Düşmanları ona hüsnü zan ederler. Yakındakiler hüsnü zan etmediğinde./23	يُحَسِّنُ الظَّنَّ بِهِ أَعْدَاؤُهُ حِينَ لَا يَحَسُنُ ظَنُّ بَقَرِيبِ/23
Umutlar ve misafirler ondan ikram görür. Şanlı dostluklar, bereketli bir meradadır./24	تَنْزِلُ الْأَضْيَافِ مِنْهُ وَالْمُنَى وَالْجَلَالُ الْعَزُّ فِي مَرَعَى خَصِيبِ/24
On kişi ve yedi kişi de geçip gittiler. Zekiler solmakta, ümitler ise bitmekte./25	قَدْ مَضَتْ عَشْرٌ وَسَبْعٌ وَالنُّهَى فِي دُبُولٍ وَالْأَمَانِي فِي نُضُوبِ/25
Ufku bekliyoruz ama ondan bir parıltı başlamadı. Hidayette olan, çok sevaplı olanın nurundan./26	نَرْقُبُ الْأُفُقَ فَلَا يَبْدُو بِهِ لَامِعٌ مِنْ نَوْرِ هَادٍ مُسْتَنِيبِ/26
Bütün emel sahiplerine sesleniyoruz. Cevap olarak münadinin yankılarından başka bir şey yok./27	وَنُنَادِي كُلَّ مَأْمُولٍ وَمَا غَيْرُ أَصْدَاءِ الْمُنَادِي مِنْ مُجِيبِ/27
Yaranın hastalığı kötüleşti. Ayn Şems'ten sonra hiçbir doktor bir şey yapamadı./28	دَوِيَ الْجُرْحُ وَلَمْ يَقْدِرْ لَهُ بَعْدَ ثَاوِي عَيْنِ شَمْسٍ مِنْ طَبِيبِ/28
Ondansonra ilim verimsiz oldu. İrfanın önderi verimsiz vadide oldu./29	أَجْدَبَ الْعِلْمُ وَأَمْسَى بَعْدَهُ رَايِدُ الْعِرْفَانِ فِي وَادٍ جَدِيبِ/29

Dinin rahmeti onun üzerine olsun. Her ne zaman yeteneklinin kudretinden bir tefsir ortaya çıkarsa./30	رَحْمَةُ الدِّينِ عَلَيْهِ كُلَّمَا خَرَجَ التَّفْسِيرُ عَنْ طَوْقِ الْأَرِيبِ/30
Görüşün rahmeti onun üzerine olsun. Her ne zaman görüş sahibi isabet etmediğinde,/31	رَحْمَةُ الرَّأْيِ عَلَيْهِ كُلَّمَا طَاشَ سَهْمُ الرَّأْيِ فِي كَفِّ الْمُصِيبِ/31
Anlayışın rahmeti onun üzerine olsun. Her ne zaman şeyler zekinin zihnine dokunduysa./32	رَحْمَةُ الْفَهْمِ عَلَيْهِ كُلَّمَا دَقَّتِ الْأَشْيَاءُ عَنْ ذِهْنِ اللَّيِّيبِ/32
Hilmin rahmeti onun üzerine olsun. Her ne zaman geniş göğüs sahibi konuşmaktan daraldıysa,/33	رَحْمَةُ الْجِلْمِ عَلَيْهِ كُلَّمَا ضَاقَ بِالْجِدْثَانِ ذُو الصَّدْرِ الرَّحِيبِ/33
Mısır meydanında bir süvari yoktur. Tehlikeli günde tehlikeye atılacak olan./34	لَيْسَ فِي مَيْدَانِ مِصْرٍ فَارِسٌ يَرْكَبُ الْأَخْطَارَ فِي يَوْمِ الرُّكُوبِ/34
Her ne zaman bizden bir genç oraya çıkarsa, Oraya varmadan önce kader onu aldı./35	كُلَّمَا شَارَفَهُ مَنَا فَتًى غَالَهُ الْمِقْدَارُ مِنْ قَبْلِ الْوُثُوبِ/35
Kasım'ın nasıl öldüğüne ne dersin? O, koku içinde ve yeni elbiseler içindeyken,/36	مَا تَرَى كَيْفَ تَوَلَّى قَاسِمٌ وَهُوَ فِي الْمِيعَةِ وَالْبُرْدِ الْقَشِيبِ/36
İnsanlar arasında Abduh'un anılması unutuldu. O, üzülenler için misk ve hoş bir koku iken,/37	أَنْسِيَ الْأَحْيَاءُ ذِكْرَ عَبْدِهِ وَهِيَ لِلْمُسْتَأَفِّ مِنْ مِسْكِ وَطِيبِ/37
Eğer onlar ona insaf etseydiler ona bir enstitü inşa ederler. Yetenekli eller o binaya gidip gelirler./38	إِنْهُمْ لَوْ أَنْصَفُوا لَبَنَوْا مَعْهَدًا تَعْتَاذُهُ كَفُّ الْوُحُوبِ/38
Din için bir enstitü ki meyve verir. Şu kuyudan akan tatlı sudan./39	مَعْهَدًا لِلدِّينِ يُسْقَى غَرَسُهُ مِنْ نَمِيرٍ فَاضٍ مِنْ ذَاكَ الْقَلِيبِ/39
Ondan sonra Hafni'yi anmayı unuttuk. Onun faziletini defin ettik,garibin defni gibi,/40	وَنَسِينَا ذِكْرَ حَفْنِي بَعْدَهُ وَدَفَّنَا فَضْلَهُ دَفْنَ الْغَرِيبِ/40
Bizden onun için bir damla gözyaşı akmadı. O, çok akan gözyaşında herkesten önceliklidir./41	لَمْ تَسِلْ مَنَا عَلَيْهِ دَمْعَةٌ وَهُوَ أَوْلَى النَّاسِ بِالدَّمْعِ الصَّبِيبِ/41
Hafni öldü. Doğuda edibin ruhu hoşnut olduktan sonra,/42	سَكَنْتَ أَنْفَاسُ حَفْنِي بَعْدَ مَا طَبَّيْتُ فِي الشَّرْقِ أَنْفَاسَ الْأَدِيبِ/42

Bereketli bir ömür ve pek çok akılla yaşadı. Aile hayatında samimi ve yokluğunda güvenilir birisi olarak,/43 ⁹⁹	عاشَ خَصْبَ العُمَرِ مَوْفُورَ الْجِجَا صَادِقَ العِشْرَةِ مَأْمُونِ المَغِيبِ/43
--	--

3.3.5.3. Şeyh Ali Sahib el-Mueyyed

Meşhur yazar Corca'ya bağlı Basfura'da doğdu. Kuran'ı ezberledi. Ezher'e fenni ve dini ilimleri öğrenmesi için gönderildi. İlk sayısı Aralık 1889 'da çıkan el-Mueyyed Dergisini kurdu. Bu gazetede rahmetli Riyaz Paşa ve Sa'd Zağlul Paşa onun en büyük iki yardımcısıydılar. Tartışmacı ve güçlü deliller getiren bir yazar olarak bilinirdi. 1913 yılında vefat etmiştir.¹⁰⁰

Hafız, Ali Yusuf el-Müeyyed'in kaleminin Mısır için çok güçlü olduğunu onun ölümünden sonra edebiyatın sahipliğini koruyacak kararlı bir arap genci yok mu diye soru sormaktadır. Mısır batının hırslı gözünden onun kalemiyle nice sıkıntılardan kurtulmuştu. Onun doğunun genci, gazeteciliğin üstadı, vefalı, girişimci birisi olduğunu anlatmaktadır. Onun ölümüyle birçok kişinin sarsıldığını ve onun ölümünün en kötü beklentileri olduğunu söylemektedir. Çünkü Müeyyed ölürse Mısır'da ümitler de ölür ve Mısır istediğini başaramaz demektir. Onun İslam dini için neler yaptıklarından bahsetmektedir. En sonunda artık kabirde rahat uyumasını ve bizim için yaptıklarının ona yettiğini, mükafatını Allah'tan alarak memnun olmasını, dünyada gazetesi neyi neşreytiyse mahşer gününde de sağ eliyle onu taşımasını ve ona bağlanmasını isteyerek şiirine son vermektedir. Şiirin kafiyesi ise be harfidir.

Müzelerinizde Ali'nin kalemini koruyunuz. Musibet ve felaket anlarında ona sorun ve danışın./1	صُونُوا يَرَاعَ عَلَيَّ فِي مَتَاجِفُكُمْ وَشَاوِرُوهُ لَدَى الْأَرْزَاءِ وَالتُّوبِ/1
Görüşünüz sizi yanılttığında ondan ilham ediniz. Vatanınızı ve malınızı savunacağınız günde,/2	وَاسْتَلْهِمُوهُ إِذَا مَا الرَّأْيُ أَخْطَأَكُمْ يَوْمَ النِّضَالِ عَنِ الْأَوْطَانِ وَالنَّشَبِ/2
Zorluklarında Mısır'ın tesellisiydi. Öfke zamanlarında ise Mısır'ın korusu idi./3	قَدْ كَانَ سَلْوَةً مِصْرَ فِي مَكَارِهَا وَكَانَ جَمْرَةً مِصْرَ سَاعَةً الْغَضَبِ/3

⁹⁹ Hafız İbrahim, **a.g.e.** , s. 205-206.

¹⁰⁰ Emin, v.d.,**a.g.e.**, s. 481.

Kaleminin ucunda, amaçlarında ve mürekkebinde var olan, Donanmalarda var olan aşırı kuvvet ve helak eden şeylerdir./4	فِي شِقِّهِ وَمَرَامِيهِ وَرِيقَتِهِ مَا فِي الْأَسَاطِيلِ مِنْ بَطْشٍ وَمِنْ عُطْبٍ/4
Bizi kaç kere felaketten kurtardı. Ve batının gözü hırslıyken nice sıkıntılarımızı giderdi./5	كَمْ رَدَّ عَنَّا وَعَيْنُ الْعَرَبِ طَامِحَةٌ مِنْ الرِّزَايَا وَكَمْ جَلَى مِنْ الْكُرْبِ/5
Savaş kızıştığı zaman onun (kaleminin) bir sesi var ki, Onunla cesurlara kılıçların sesini unutturur./6	لَهُ صَرِيرٌ إِذَا جَدَّ النِّزَالُ بِهِ يُنْسِي الْكُمَاةَ صَلْبِلَ الْبَيْضِ وَالْقُضْبِ/6
Kimin parmaklarında bu (kalem) varsa, Onun savaşa şahit olması ve deriden zırh giymemesi ona zarar vermedi/7	مَا ضَرَّ مَنْ كَانَ هَذَا فِي أُنَامِلِهِ أَنْ يَشْهَدَ الْحَرْبَ لَمْ يَسْكُنْ إِلَى يَلْبِ/7
Eğer İbn-Evs onu görseydi ondan şunu okumazdın: Kılıç kitaplardan daha doğru sözlüdür/8	فَلَوْ رَأَاهُ ابْنُ أَوْسٍ مَا قَرَأَتْ لَهُ السَّيْفُ أَصْدَقُ أَنْبَاءٍ مِنَ الْكُتُبِ/8
Onun arkasından giden kararlı bir Arap genci yok mu? Onun kaybından sonra edebiyatın sahipliğini koruyan,/9	أَلَا قَتَى عَرَبِيٍّ تَسْتَقِلُّ بِهِ بَعْدَ الْفَقِيدِ وَيَحْمِي حَوَازَةَ الْأَدَبِ/9
Ve hakkı korur, Siyasetteki iftira ve yalanların hakka perde olmaması için,/10	وَيَمْنَعُ الْحَقَّ أَنْ يُغْشَى تَبْلُجُهُ مَا فِي السِّيَاسَةِ مِنْ زُورٍ وَمِنْ كَذِبٍ/10
Doğunun genci öldü ve gazeteciliğin üstadı. Apaçık, asil vefanın üstadı, /11	أُودِيَ قَتَى الشَّرْقِ بَلْ شَيْخُ الصَّحَافَةِ بَلْ شَيْخُ الْوَفَائِيَّةِ الْوَضَّاحَةِ الْحَسْبِ/11
İçimizde girişimci biriydi. Bize sebatın, ciddiyetin ve azmin manasını öğretti./12	أَقَامَ فِينَا عِصَامِيًّا فَعَلَّمَنَا مَعْنَى الثَّبَاتِ وَمَعْنَى الْجِدِّ وَالدَّابِّ/12
Ve bizden uzaklaşıp gitti. Gayretimiz amacına ulaşmadı ve isteklerimize yaklaşmadı./13	وَرَاخَ عَنَّا وَلَمْ تَبْلُغْ عَزَائِمُنَا مَدَى مُنَاهَا وَلَمْ تَقْرُبْ مِنْ الْأَرْبِ/13
Onun öldüğü gün Mısır'a şaşırdık dediler. O şaşırmadan dolayı ben de onlara şaşırdım./14	قَالُوا عَجِبْنَا لِمِصْرٍ يَوْمَ مَصْرَعِهِ وَقَدْ عَجِبْتُ لَهُمْ مِنْ ذَلِكَ الْعَجَبِ/14

Gerçekten insanlar onu acı vermeyen bir şey zannettiler. Eşyalara yakın mesafeden bakmazlar/15	إِنَّ الْأَلَىٰ حَسِبُوهَا غَيْرَ جَارِعَةٍ لَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْأَشْيَاءِ مِنْ كُنْبٍ/15
Vallahi onda kendi musibetine cahil olmadı. Arap yazarlardan kaybettiği kimseye de,/16	تَاللَّهِ مَا جَهِلْتُ فِيهِ مُصِيبَتَهَا وَلَا الَّذِي فَقَدْتُ مِنْ كَاتِبِ الْعَرَبِ/16
Yiğitlerin kaybı ve asil efendilerin ölümü, Lakin Mısır alıştı buna, işler Mısır'ı ayrıştırıyor./17	لَكِنَّهَا أَلَفَتْ وَالْأَمْرُ يَحْزُبُهَا فَقَدَّ الرِّجَالُ وَمَوْتَ السَّادَةِ النُّجْبِ/17
Geceler felaketlerde ona sabretmeyi öğretti. Azimlerimiz çok öfkeli olsa bile,/18	وَعَلَّمَتَهَا اللَّيَالِي أَنْ تُصَابِرَهَا فِي الْحَادِثَاتِ وَإِنْ أَمَعَتْ فِي الْحَرْبِ/18
Nice kimseler Şeyhin ölümünden sonra sarsıldılar. İçimizde Mueyyedi'nin ölümünü en kötü beklenti olarak gözetlediler./19	كَمْ أَرْجَفُوا بَعْدَ مَوْتِ الشَّيْخِ وَارْتَقَبُوا مَوْتَ الْمُؤَيَّدِ فِينَا شَرَّ مُرْتَقَبٍ/19
Eğer Mueyyed ölürse, bu ülkede ümitler de ölür. Mueyyed olmazsa, burası istediği şeyi başarmazdı./20	وَإِنْ يَمُتْ تَمُتِ الْأَمَالُ فِي بَلَدٍ لَوْلَا الْمُؤَيَّدُ لَمْ يَنْشُطْ إِلَى طَلَبِ/20
Göğsümüzün arasında ümitten bir özlem var. Her gasb eden ondan içer oldu./21	صُبَابَةٌ مِنْ رَجَاءٍ بَيْنَ أَضْغَعِنَا قَدْ بَاتَ يَرِشْفُ مِنْهَا كُلُّ مُعْتَصِبٍ/21
Mısır oğulları için güvenli bir sığınak gibi olmadı mı? Batının siyasetçileri tarafından saldırıya uğradılar./22	أَلَمْ يَكُنْ لِبَنِي مِصْرٍ وَقَدْ دُهِمُوا مِنْ سَاسَةِ الْعَرَبِ مِثْلَ الْمَعْقِلِ الْأَشْبِ/22
Onun içinden nice kalemler (yazarlar) çıktı. İçinde şiirden ve hutbeden nice minareler yükseltildi./23	كَمْ انْبَرَتْ فِيهِ أَقْلَامٌ وَكَمْ رُفِعَتْ فِيهِ مَنَائِرُ مِنْ نَظْمٍ وَمِنْ خُطْبٍ/23
İnsanlar için bir yarış meydanıydı. Tevekkül eden davetçiden din ve hakka öfkelenildiler,/24	وَكَانَ مَيْدَانٌ سَبَقَ لِلْأَلَى غَضَبُوا لِلدِّينِ وَالْحَقِّ مِنْ دَاعٍ وَمُحْتَسِبٍ/24
Nice hikmetlinin kalemi başlangıçta, Mahir yazarın kalemiyle buluştu./25	فَكَمْ يَرَاغِ حَكِيمٌ فِي مَشَارِعِهِ قَدْ التَّقَى بِبِرَاعِ الْكَاتِبِ الْأَرْبِ/25

Hangi gazete Mısır ve Sudan'da yazdı? Şek ve şüpheyi kaldıran imamın cevabını./26	أَيُّ الصَّحَائِفِ فِي الطُّرَيْنِ قَدْ وَسَّعَتْ رَدَّ الْإِمَامُ مُزِيلَ الشُّكِّ وَالرَّيْبِ/26
Hanut'un yalanıyla hakikatın yüzüne saldırdığı günlerde, Ve İslam şiddetli ağlamadayken./27	أَيَّامَ يَحْصِبُ هَانُوتُو بِفَرِيَّتِهِ وَجَهَ الْحَقِيقَةَ وَالْإِسْلَامَ فِي نَحْبٍ/27
Bana ne oluyor ki, gidenin eserlerini size sayıyorum. Doğu tanıyor, geçmede ve yenmede öncü olanı./28	مَا لِي أُعَدِّدُ آثَارَ الْفَقِيدِ لَكُمْ وَالشَّرْقُ يَعْرِفُ رَبَّ السَّبْقِ وَالْغَلْبِ/28
Eğer Müeyyed olmasa, Müslümanlar kendi aralarında,Perdeler karanlığında birbirlerini tanımadan kalırlardı./29	لَوْلَا الْمُؤَيَّدُ ظَلَّ الْمُسْلِمُونَ عَلَى تَنَاقُرٍ بَيْنَهُمْ فِي ظُلْمَةِ الْخُجْبِ/29
Ruhlar onda tanıştılar, uzak olmalarına rağmen, Kesilmeyen bir bağ onları bir araya getirdi./30	تَعَارَفُوا فِيهِ أَرْوَاحاً وَضَمَّتْهُمْ رَغَمَ التَّنَائِي زِمَامٌ غَيْرُ مُنْقَضٍ/30
Mısır'da, Tunus'ta, Hindistan'da, Aden'de, Rusya'da, İran'da, Bahreyn'de, Halep'te./31	فِي مِصْرَ فِي تُونِسَ فِي الْهِنْدِ فِي عَدَنِ فِي الرُّوسِ فِي الْفُرْسِ فِي الْبَحْرَيْنِ فِي حَلَبِ/31
Buradakiler, diğerine özlem duyuyor. Sebepler aracılığıyla aralarında sevinç düğümlendi./32	هَذَا يَجُنُّ إِلَى هَذَا وَقَدْ عَقِدَتْ مَوَدَّةً بَيْنَهُمْ مَوْصُولُهُ السَّبَبِ/32
Ey Eba-Buseyne! Uyu bizim için ne yaptıysan yeter sana. Ve yorgunluktan nezahmet çektiysen./33	أَبَا بُيْنَةَ نَمَّ يَكْفِيكَ مَا تَرَكْتَ فَيْنَا يَدَاكَ وَمَاعَانِيَّتَ مِنْ تَعَبٍ/33
Allah için, vatan için tevekkül ederek çalıştın. Mükafatını alarak Allaha dön, kazan ve memnun ol./34	جَاهَدْتَ فِي اللَّهِ وَالْأَوْطَانِ مُحْتَسِبَا فَارْجِعْ إِلَى اللَّهِ مَاجُوراً وَفُزْ وَطِبَ/34

Şugazete dünyanda ne neşrettiyse, Mahşer gününde sağ elinle onu taşı ve ona bağlan./35 ¹⁰¹	وَاحْمِلْ بِيَمْنِكَ يَوْمَ النَّشْرِ مَا نَشَرْتَ تِلْكَ الصَّحِيفَةَ فِي دُنْيَاكَ وَإِنْتَسِبْ/35
---	---

3.3.5.4. Şeyh Selim Bişri

Hicri 1248/ m. 1830 yılında Bahire'ye bağlı Şirahiyyet merkezinde doğdu. Dokuz yaşında Mısır'a geldi. Kuran'ı ezberledi. Ezher'de eğitimini aldıktan sonra orada ders verdi. Seyyide Zeyneb Mescidi'ne hoca olarak tayin edildi. Birkaç yıl sonra Maliki mezhebinin şeyhi oldu. Sonra Ezher yönetim meclisinde üye seçildi. İki kere Ezher şeyhi oldu. 90 yaşına yakın bir yaşta (ö. 1335/ 1917) yılında vefat etmiştir.¹⁰²

Talebelerine en güzel sözleri okurken vefat eden büyük hadis şeyhi Selim Bişri için Hafız acaba Müslümanlar kimin öldüğünün farkındalar mı diyerek başlamaktadır. Onun ölümüyle dini teselli etmede hakkını verecek bir ağız olmadığını söylemektedir. Onun başarılı, çalışkan, hafızasının iyi olduğunu ve çok sevaplı bir halde vefat ettiğinden bahsetmektedir. Alimlerin onun için ağlamasını ve bugünün kadınlardan önce gözyaşı akıtmanın kendilerine ait olduğunu söylemektedir. Ensonda Müslümanlara ve ona kıyamete kadar İslam'ın selamının bir vakıf olmasını temenni ederek bitirmektedir.

Acaba Müslümanlar kimin öldüğünü biliyorlar mı? Gerçekten Selim'i toprağa gömdüler./1	أَيُّدْرِى الْمُسْلِمُونَ بِمَنْ أُصِيبُوا وَقَدْ وَارَوْا سَلِيمًا فِي التُّرَابِ/1
Hadis'in direği battı, hangi kutuptu? Hakikat ve doğruluk öğrencileri için./2	هَوَى رُكْنُ الْحَدِيثِ فَأَيُّ قُطْبٍ لِطُلَّابِ الْحَقِيقَةِ وَالصَّوَابِ/2
Ey Malik'in Muvatta'sı Buhari'yi taziye et. Kitabın (ölenin tefsir kitabı) taziyesini Allah'a bırak./3	مُوطًأً مَالِكٍ عَزَّ الْبُخَارِي وَدَعَ لِلَّهِ تَعَزِيَةَ الْكِتَابِ/3
Konuşanlar içinde bir ağız yok ki, Bu musibette dini teselli etmenin hakkını verecek./4	فَمَا فِي النَّاطِقِينَ فَمَّ يُوقِي عِزَاءَ الدِّينِ فِي هَذَا الْمُصَابِ/4
Hadis şeyhi vefat etti. Talebelerine en güzel sözleri okurken./5	قَضَى الشَّيْخُ الْمُحَدِّثُ وَهُوَ يُمْلِي عَلَى طُلَّابِهِ فَصَلَ الْخِطَابِ/5

¹⁰¹ Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 195-196.

¹⁰² Emin, v.d., a.g.e., s. 503.

Doksanlı yaş onun azminden bir şey eksiltmedi. İstedigine ulaşmasına da engel olmadı./6	وَلَمْ تَنْقُصْ لَهُ التِّسْعُونَ عَزْماً وَلَا صَدَّتْهُ عَنْ دَرَكِ الطَّلَابِ/6
Geceler onun yeteneklerini helak etmedi. Gençliğin hafızası da ona ihanet etmedi./7	وَمَا غَالَتْ قَرِيحَتُهُ اللَّيَالِي وَلَا خَانَتْهُ ذَاكِرَةُ الشَّبَابِ/7
Ey Müslümanların şeyhi! bizden uzaklaştın. Büyük bir mükafat ve bol sevaplı bir halde,/8	أَشِيخَ الْمُسْلِمِينَ نَأَيْتَ عَنَّا عَظِيمَ الْأَجْرِ مَوْفُورَ الثَّوَابِ/8
Doğrusu iyilikler sana ulaştı. Müjdeler olsun! Kıyamet gününde şeyhimizin duracağı yere./9	لَقَدْ سَبَقَتْ لَكَ الْحُسْنَى فَطُوبَى لِمَوْقِفِ شَيْخِنَا يَوْمَ الْحِسَابِ/9
Soru soran (melek) sana sorduğunda, İyiliğin cevaplamak için sana engel oldu./10	إِذَا أَلْقَى السُّؤَالَ عَلَيْكَ مُلْقٍ تَصَدَّى عَنْكَ بِرُكٍّ لِلْجَوَابِ/10
Adalet ve ihsan şöyle nida etti, Biz onun söylediklerini temize çıkarır, adaletsiz davranmayız./11	وَنَادَى الْعَدْلُ وَالْإِحْسَانُ إِنَّا نُزَكِّي مَا يَقُولُ وَلَا نُحَابِي/11
Ey alimler!durun ve ağlayın. Hesaptan önce onun kabrini sulayın./12	قِفُوا يَا أَيُّهَا الْعُلَمَاءُ وَابْكُوا وَرَوْوَا لَحْدَهُ قَبْلَ الْحِسَابِ/12
Bu bizim günümüz ve gerçekten, Kadınlardan önce gözyaşını akıtmakta öncelik bizedir./13	فَهَذَا يَوْمُنَا وَلَنَحْنُ أُولَى بِبَذْلِ الدَّمْعِ مِنْ ذَاتِ الْخَضَابِ/13
İslam'ın selamı sana bir vakıf olsun. Ve İslam ehline de olsun, kıyamet gününe kadar,/14 ¹⁰³	عَلَيْكَ تَحِيَّةُ الْإِسْلَامِ وَقَفْاً وَأَهْلِيهِ إِلَى يَوْمِ الْمَأْبِ/14

¹⁰³ Hafız İbrahim, a.g.e., s. 200-201.

3.3.6. Meşhur Şahsiyetler

3.3.6.1. Kraliçe Viktorya

Babası kral 3. George'ın dördüncü oğlu Kent dükü Prens Edward idi. 1819 yılında doğdu. İngiltere tahtına 18 yaşında 1837 yılında çıktı. 1901 yılında vefat etmiştir.¹⁰⁴

Hafız, vefat eden İngiliz kraliçesi için İngiliz milletini taziye etmekte onların Allah'ın hükmüne karşı razı olmalarını dilemektedir. Onun yüceliğinden ve büyüklüğünden bahsedip onu övmektedir. Viktorya'nın İngiliz milleti için esenlik ve mutluluk kaynağı olduğunu belirtmektedir. Kraliçe Viktorya'nın güçlü bir yönetime sahip olduğunu onun dostlarını koruduğunu ve düşmanlarını şiddette bıraktığından bahsetmektedir. Hafız kendisi için bunları söylemekle çok abarttı diyen kimselere yücelikte onun gibisini görmediğini ve dahilikte de onun milleti gibi bir millet görmediğini söylemektedir. Yedi tane beşli mısradan oluşan şiirindeki kafiye harfleri sırasıyla hemze, ra, lem, del, ra, ra, lem harflerinden oluşmaktadır. Ayrıca her kıtanın en son mısrası hemze harfi ile bitmektedir.

Milleti taziye ederim, taziyemi duysalardı./1	أَعَزِّي الْقَوْمَ لَوْ سَمِعُوا عَزَائِي/1
Onların kraliçeleri için mersiyemi ilan ederim./2	وَأَعْلُنُ فِي مَلِكِيَّتِهِمْ رَثَائِي/2
İngiliz halkını razı olmaya çağırıyorum./3	وَأَدْعُو الْإِنْجِلِيزَ إِلَى الرِّضَاءِ/3
GökyüzüCebbar'ıolanAllah'ınhükmüne./4	بِحُكْمِ اللَّهِ جَبَّارِ السَّمَاءِ/4
Bütün alemler yokluğa gider./5	فَكُلُّ الْعَالَمِينَ إِلَى فَنَاءٍ/5
Güneşin hükümdarlığı mı yoksa gündüzün güneşi mi?/6	أَشْمَسُ الْمَلِكِ أَمْ شَمْسُ النَّهَارِ/6
Yoksa şu denizlerin kraliçesi mi düştü./7	هَوَتْ أَمْ تِلْكَ مَالِكَةُ الْبَحَارِ/7
Batının gözü hüznle akar./8	فَطَرَفُ الْعَرَبِ بِالْعِزَاتِ جَارِي/8
Özleyen kişinin gözü gemiye bakar./9	وَعَيْنُ الْيَمِّ تَنْظُرُ لِلْبُخَارِ/9
Heyecanlı, ümidinde endişeli birinin bakışıyla./10	بِنَظَرَةٍ وَاجِدٍ قَلِقِ الرَّجَاءِ/10
Denizler kraliçesi mi aldırış etmiyorum./11	أَمَالِكَةُ الْبَحَارِ وَلَا أَبَالِي/11
Eğer dediğimde abarttı derlerse./12	إِذَا قَالُوا تَغَالَى فِي الْمَقَالِ/12
Yücelikte senin yüceliğin gibisini görmedim./13	فَمِثْلُ غَلَاكِ لَمْ أَرِ فِي الْمَعَالِي/13
Büyüklikte senin tacın gibi taç da./14	وَلَا تَاجاً كَتَاجِكَ فِي الْجَلَالِ/14
Dahilikte senin milletin gibi bir millet de görmedim. /15	وَلَا قَوْماً كَقَوْمِكَ فِي الذَّهَاءِ/15
Yeri bayrak ve ordularla doldurdun./16	مَلَأْتَ الْأَرْضَ أَعْلَاماً وَجُنْدًا/16

¹⁰⁴ Emin, v.d., a.g.e., s. 450.

Sakson milleti için bir şanbina ettin./17	وَشَدِدْتَ لِأُمَّةِ السَّكْسُونِ مَجْدًا/17
İyiliği için esenlik ve mutluluk idin./18	وَكُنْتَ لِفَالِهَا يُمْنًا وَسَعْدًا/18
Yüzünün aydınlığında görürsün./19	تَرَى فِي نَوْرِ وَجْهِكَ إِن تَبَدَّى/19
Eğer mutluluk burcunda ayın mutluluğu görünürse,/20	سُعُودَ الْبَدْرِ فِي بُرْجِ الْهِنَاءِ/20
İntikam almak niyetinde olduğun zamanda,/21	وَكُنْتَ إِذَا عَمَدْتَ لِأَخْذِ ثَارِ/21
Karaya vahşi çöl arslanlarını akıttın./22	أَسْلَتِ الْبَرَّ بِالْأَسَدِ الضَّوَارِي/22
Şehirleri denizde yürütürdün./23	وَسَيَّرْتَ الْمَدَائِنَ فِي الْبَحَارِ/23
Düşmana alevli ateş yağdırdın./24	وَأَمْطَرْتَ الْعَدُوَّ شَوَاطِئَ نَارِ/24
Havada kuleleri yaydın./25	وَذَرَّيْتَ الْمَعَاقِلَ فِي الْهَوَاءِ/25
Tacını ve tahtını taziye de bulunurum./26	أَعَزِّي فِيكَ تَاجَكَ وَالسَّرِيرَ/26
Şu büyük kralı taziye de bulunurum./27	أَعَزِّي فِيكَ ذَا الْمَلِكِ الْكَبِيرِ/27
Vahşi arslan sahibini taziye de bulunurum./28	أَعَزِّي فِيكَ ذَا الْأَسَدِ الْهَاصِرِ/28
Zamanlar sahibi bayrağı taziye de bulunurum./29	عَلَى الْعَلَمِ الَّذِي مَلَكَ الذُّهُورَ/29
Altında dostlar ehlini gölgelendiren./30	وَوَظَّلَ تَحْتَهُ أَهْلَ الْوَلَاءِ/30
Seninle savaş kahramanlarını taziye de bulunurum./31	أَعَزِّي فِيكَ أَبْطَالَ النِّزَالِ/31
Ve savaşta zorluk çeken kimseleri de./32	وَمَنْ قَاسُوا الشَّدَائِدَ فِي الْقِتَالِ/32
Düşmanı şiddette bırakanlara./33	وَالْقَوَا بِالْعَدُوِّ إِلَى الْوَبَالِ/33
Dağların üzerinde onlara engel olmadı./34	وَلَمْ يَمْنَعَهُمْ فَوْقَ الْجِبَالِ/34
Yazın sıcaklığı veya kışın soğukluğu./35 ¹⁰⁵	لَهَيْبِ الصَّيْفِ أَوْ قُرِّ الشِّتَاءِ/35

3.3.6.2. Tolstoy

Meşhur Rus filozof 28 Ağustos 1828’de doğdu. Ziraatle kazandığını çiftçilerle paylaşırdı. Hayatının son dönemlerinde kiliseye karşı çıktı. Kilise onu kafir ilan etmişti. 21 Kasım 1910 yılında vefat etmiştir.¹⁰⁶

Hafız, Tolstoy için kendisinden önce şiirin emiri lakaplı Ahmed Şevki ve önemli yazarlardan Ahmed Lutfi es-Seyyid’in mersiye yazdıklarını onlardan sonra kendisi için önemsiz birisi Tolstoy’a mersiye yazdı denileceğini hiç düşünmediğini söylemektedir. Tolstoy’un zahit bir şeyhin kabrini ziyaret ettiğini ve o şeyhin kendisine hoş geldin ey hayatımızı yaşayan kimse diye seslendiğini anlatmaktadır. Bundan sonra genel olarak Tolstoy’un dünya hayatında nasıl bir insan olduğunu ve onun hayat felsefesi hakkındaki fikirlerinden bahsetmektedir. Tolstoy’un sadece iyiliği istediğini Hafız da eğer sadece iyilik olsaydı nelerin olacağını söylemektedir. Ayrıca Hafız kendisinin de Tolstoy gibi zühde çağıran birisi olduğunu ve ikisinin de

¹⁰⁵ Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 183.

¹⁰⁶ Emin, v.d., a.g.e., s. 478.

insanlara nasihat etmede taştıklarını ifade etmektedir. Ancak buna rağmen enson beyitte elçinin sözünün işkenceye engel olmadığına ve uyarıcının da hayata düşkün olan kimseleri de korkutmadığını söyleyip şiirine son vermektedir. Şiirin kafiyesi ra harfidir.

Doğuda şiirin emiri (Ahmed Şevki) seni risa etti. Mısır'ın büyük yazarlarında (Ahmed Lutfi es-Seyyid) senin övgün ortaya çıktı./1	رَتَاكَ أَمِيرُ الشَّعْرِ فِي الشَّرْقِ وَأَنْبَرِي لِمَدْحِكَ مِنْ كُتَابِ مِصْرَ كَبِيرُ/1
Ondan sonra sana mersiye yazdığında hiç aklıma gelmezdi. Hakkımda “ Önemsiz biri sana mersiye yazdı. ” denileceği./2	وَأَلَسْتُ أَبَالِي حِينَ أَرْتِيكَ بَعْدَهُ إِذَا قِيلَ عَنِّي قَدْ رَتَاهُ صَغِيرُ/2
Güçsüzler için sen yardımcıydın. Ben de güçsüzüm, hayattayardımcım yok./3	فَقَدْ كُنْتُ عَوْنًا لِلضَّعِيفِ وَإِنِّي ضَعِيفٌ وَمَا لِي فِي الْحَيَاةِ نَصِيرُ/3
İnsanların önünde senin için ağlamak hiç aklıma gelmezdi.Seni cennet mi içine aldı, yoksa cehennem mi aldı?/4	وَأَلَسْتُ أَبَالِي حِينَ أَبْكِيكَ لِلْوَرَى حَوَاتِكَ جَنَانٌ أَمْ حَوَاكَ سَعِيرُ/4
Ben zekileri ilimleri için severim. Güzel olan fikir bahçelerine aşık olurum./5	فَأِنِّي أَجِبُّ النَّابِغِينَ لِإِعْلَامِهِمْ وَأَعَشَقُ رَوْضَ الْفِكْرِ وَهُوَ نَضِيرُ/5
Hz. İsa'ya davet ettin, kiliseler yaygara çıkardı. Onun için arş sallandı ve taht titredi./6	دَعَوْتُ إِلَى عِيسَى فَضَجَّتْ كَنَائِسُ وَهُزُّ لَهَا عَرْشٌ وَمَادَ سَرِيرُ/6
İnsanlar onun dinsiz sözü olduğunu söyledi. Bazı insanlar da onun gerçekten müjdeci olduğunu söyledi./7	وَقَالَ أَنَاسٌ إِنَّهُ قَوْلُ مُلْحِدٍ وَقَالَ أَنَاسٌ إِنَّهُ لَنَبِيرُ/7
Eğer mal onların tuzaklarını senden geri çevirmeseydi, Ona tahammül edemezdin ve sonu ne kötü olurdu./8	وَلَوْلَا حُطَامُ رَدِّ عَنْكَ كِيَادَهُمْ لَضِقْتُ بِهِ ذَرْعًا وَسَاءَ مَصِيرُ/8
Ama seni ilim, görüş ve akıl himaye etti. Savaş çıkarken de çok olan malın korudu./9	وَلَكِنْ حِمَاكَ الْعِلْمُ وَالرَّأْيُ وَالْجِجَا وَمَالٌ إِذَا جَدَّ النِّزَالُ وَفِيرُ/9
Rahnu'l-mahbuseyni ¹⁰⁷ bir mezarda ziyaret ettiğin zaman, Onda züht saklıdır ve zeka medfundur./10	إِذَا زُرْتُ رَهْنَ الْمَحْبُوسَيْنِ بِخَفَرَةٍ بِهَا الزُّهْدُ ثَاوٍ وَالذِّكَاؤُ سَتِيرُ/10

¹⁰⁷ İsmi Ebu'l-A'la el-Marri olan bu kişi kendisini bu lakapla isimlendirirdi. Evden çıkmazdı ve kördü. İki hapsin esiri derken birincisi ev diğeri ise onun körlüğüydü. Bk. Emin, v.d., a.g.e., s. 479.

Ölümün karanlığında zühdün yakınlığını gördün. Şeyhin (el-Maarri'nin) yüzüne parlakken şahit oldun./11	وَأَبْصَرْتُ أَنْسَ الزُّهْدِ فِي وَحْشَةِ الْبَلَى وَشَاهَدْتُ وَجْهَ الشَّيْخِ وَهُوَ مُنِيرٌ/11
Dinin yalnızca Allah'a ait olduğuna ve, Zahitlerin kabirlerinin de saraylar olduğuna inanırsın./12	وَأَيَقَنْتَ أَنَّ الدِّينَ لِلَّهِ وَحْدَهُ وَأَنَّ قُبُورَ الزَّاهِدِينَ قُصُورٌ/12
Dur sonra selam ver ve mahçup ol. Şeyhimiz fani olmasına rağmen heybetli ve ağırbaşlıdır./13	فَقِفْ ثُمَّ سَلِّمْ وَاحْتَشِمِ إِنَّ شَيْخَنَا مَهِيْبٌ عَلَى رَغَمِ الْفَنَاءِ وَقَوْرٌ/13
Senden kaybolan şeyi ona sor. Çünkü o hayatın sırlarını bilen ve görendir./14	وَسَائِلُهُ عَمَّا غَابَ عَنْكَ فَإِنَّهُ عَلِيمٌ بِأَسْرَارِ الْحَيَاةِ بَصِيرٌ/14
Sen gözü gören olsan da kör seni haberdar eder. Harflerin ve satırların haber vermediğini./15	يُخَبِّرُكَ الْأَعْمَى وَإِنْ كُنْتَ مُبْصِرًا بِمَا لَمْ تُخَبِّرْ أَحْرَفٌ وَسُطُورٌ/15
Sanki ben gaybı işitmekle, Üstadımızın cevaplayıp hayrette bıraktığı her şeyi duyuyorum./16	كَأَنِّي بِسَمْعِ الْغَيْبِ أَسْمَعُ كُلَّ مَا يُجِيبُ بِهِ أَسْتَاذُنَا وَيُحِيرُ/16
Sana seslenirhoş geldin ey hayatımızı yaşayan kimse diye, Ve ona bir gurur (kibir) dokunmadan öldü./17	يُنَادِيكَ أَهْلًا بِالَّذِي عَاشَ غَيْشَنَا وَمَاتَ وَلَمْ يَدْرُجْ إِلَيْهِ غُرُورٌ/17
İyilik ve takva dolu bir hayat yaşadın. Sen müttakilerin mukafatına daha layıksın./18	قَضَيْتَ حَيَاةً مَلُؤَهَا الْبِرُّ وَالتَّقَى فَأَنْتَ بِأَجْرِ الْمُتَّقِينَ جَدِيرٌ/18
Kendi aralarında seni filozof isimlendirip sana tutundular. Seni iyilik eden ve koruyandan başkası değilsin./19	وَسَمَّوْكَ فِيهِمْ فِيلَسُوفًا وَأَمْسَكُوا وَمَا أَنْتَ إِلَّا مُحْسِنٌ وَمُجِيرٌ/19
Sen çılgılık atan bir zahitten başkası değilsin. Sesi bir an çalar ve uçupgider./20	وَمَا أَنْتَ إِلَّا زَاهِدٌ صَاحِبُ صَيْحَةٍ يَرْنُ صَدَاهَا سَاعَةً وَيَطِيرُ/20
Dünyayı unuttun, ama onlar ona meylettiler. Dünyanın onlara çokça verdikleriyle./21	سَلَوْتَ عَنِ الدُّنْيَا وَلَكِنَّهُمْ صَبَّوْا إِلَيْهَا بِمَا تُعْطِيهِمْ وَتَمِيرُ/21
İnsanların hayatı savaştır. Sense onu barış olarak istersin ve mücadelenin sebebi çoktur./22	حَيَاةُ الْوَرَى حَرْبٌ وَأَنْتَ تُرِيدُهَا سَلَامًا وَأَسْبَابُ الْكِفَاحِ كَثِيرٌ/22
Geriye kalan ömür az olsa bile, Medeniyet yolu savaştan, gayret edip çabalamaktan başkasını kabul etmedi./23	أَبْتَ سُنَّةَ الْعُمَرَانِ إِلَّا تَنَاحُرًا وَكِدْحًا وَلَوْ أَنَّ الْبَقَاءَ يَسِيرُ/23

Kötülüğü kaldırmaya gayret edersin, kötülük gerçekleşir. Sen sadece iyiliği istersin ve o zordur./24	تُحَاوِلُ رَفَعَ الشَّرِّ وَالشَّرُّ وَاقِعٌ وَتَطْلُبُ مَحْضَ الْخَيْرِ وَهُوَ عَسِيرٌ/24
Kötülük iyilik ile karışmasaydı, İlahın kadir olduğuna delil olmazdı./25	وَلَوْلَا امْتِزَاجُ الشَّرِّ بِالْخَيْرِ لَمْ يَقُمْ دَلِيلٌ عَلَى أَنَّ الْإِلَهَ قَدِيرٌ/25
Ve hidayet için Allah, peygamber göndermezdi. Ve emir tahta göz dikmezdi./26	وَلَمْ يَبْعَثِ اللَّهُ النَّبِيَّ لِلْهُدَى وَلَمْ يَتَطَّلِعْ لِلْسَّرِيرِ أَمِيرٌ/26
Özgür kimse yüceliğe aşıkolmazdı, kerim kimse efendi olmazdı. Fakir kimse de zenginliği ümit etmezdi./27	وَلَمْ يَعْتَشِقِ الْعُلَيَاءَ حُرٌّ وَلَمْ يَسُدْ كَرِيمٌ وَلَمْ يَرْجُ الثَّرَاءَ فَقِيرٌ/27
Sadece iyilik içimizde olsaydı, Davet eden Allah'a davet etmez ya da aydınlık olmazdı./28	وَلَوْ كَانَ فِينَا الْخَيْرُ مَحْضًا لَمَا دَعَا إِلَى اللَّهِ دَاعٍ أَوْ تَبْلَجَ نَوْرٌ/28
Bu başarılı bir filozoftur denilmezdi. Ve bualim ve tecrübeli bir kişidir de denilmezdi./29	وَلَا قِيلَ هَذَا فَيَلْسُوفٌ مُوقَفٌ وَلَا قِيلَ هَذَا عَالِمٌ وَخَبِيرٌ/29
Nice kötü yolda iyilik ve nimetler vardır. Ve nice güzel yollarda kötülükler vardır./30	فَكَمْ فِي طَرِيقِ الشَّرِّ خَيْرٌ وَنِعْمَةٌ وَكَمْ فِي طَرِيقِ الطَّيِّبَاتِ شُرُورٌ/30
Görmedin mi ki ben senden önce zühde çağırان oldum. Bana yönelen bir dayanak olmadı./31	أَلَمْ تَرَ أَنِّي قُفْتُ قَبْلَكَ دَاعِيًا إِلَى الزُّهْدِ لَا يَأْوِي إِلَيَّ ظَهِيرٌ/31
Epikür'e ve ondan önce Sokrat'a itaat ettiler. Görüşlerime ve işaretlerime muhalefet edildi./32	أَطَاعُوا أَبِيقُورًا وَسُقْرَاطَ قَبْلَهُ وَحَوْلَفْتُ فِيمَا أَرْتَنِي وَأَشِيرُ/32
Ben öldüm ama aç gözlünün hayata olan istekleri ölmedi. Ve vicdandanları da liderlik edemiyorum./33	وَمِتُّ وَمَا مَاتَتْ مَطَامِعُ طَامِعٍ عَلَيْهَا وَلَا أَلْقَى الْقِيَادَ ضَمِيرٌ/33
Zulüm için evler yıkıldığında, Ona yıldızların omuzları üzerinde evler inşa edilir./34	إِذَا هُدِمَتْ لِلظُّلْمِ دُورٌ تَشِيدَتْ لَهُ فَوْقَ أَكْتَافِ الْكَوَائِبِ دُورٌ/34
İkimiz de nasihatta çalışmakta taştık. İkimiz de öldük ve kalpler de kaya iken,/35	أَفَاضَ كِلَانَا فِي النَّصِيحَةِ جَاهِدًا وَمَاتَ كِلَانَا وَالْقُلُوبُ صُخُورٌ/35
Kaç defa Kehf sakinleri hakkında batıldır denildi. Kaç defa şeyh el-Maarri hakkında yalandır denildi./36	فَكَمْ قِيلَ عَنْ كَهْفِ الْمَسَاكِينِ بَاطِلٌ وَكَمْ قِيلَ عَنْ شَيْخِ الْمَعْرَةِ زُورٌ/36

Elçinin sözü işkence yapılmasına engel olmadı. Uyarıcı da hayata düşkünü korkutmadı./37 ¹⁰⁸	وَمَا صَدَّ عَنْ فِعْلِ الْأَذَى قَوْلُ مُرْسَلٍ وَمَا رَاعَ مَفْتُونُ الْحَيَاةِ نَذِيرُ/37
--	---

3.3.7. Siyaset Adamları

3.3.7.1. Hüseyin Abdurrezzak Paşa Ve İsmail Zühdi Bey

16 Kasım 1922 Perşembe akşamı Ahrar'ül-Düsturiyyin Partisine üye olan iki kişiye saldırdılar. O iki merhumdan biri Hasan Abdurrezzak Paşa diğeri ise İsmail Zühdi Bey idi. Kurşunla ateş edildikten birkaç gün sonra vefat ettiler. Önce İsmail Bey öldü. Sonra Hasan Abdurrezzak Paşa öldü. Partiler arasındaki siyasi anlaşmazlıklar yüzünden yaşanmıştı.¹⁰⁹

Hafız gençliğine doyamadan vefat eden bu iki kişiyi Mısır'ın bayraklarından iki bayrağa benzetmektedir. Her ikisi de dünya hayatında hak yolunda gitmiş ve o ikisinin ölümüyle de akıl ve faziletin vurulduğunu söylemektedir. Yiğitlerin gayretini hatırlarsanız o ikisini hatırlamamızı istemektedir. Ensonunda eğer Hafız'a doğru yolda ölen iki şehidi sorarsak kendisinin cevap olarak o iki kişinin onlar olduğunu söylemektedir. Şiirin kafiyesi me harfidir.

Mısır'ın bayraklarından iki bayrağa ölüm vurup eğdi ikisini./1	عَلَّامَنَ مِنْ أَعْلَامِ مِصْرَ رَعَا الرَّدَى قَطْوَاهُمَا/1
Hasan ve Zühdi her ikisi de gençliğine doyamadılar./2	حَسَنٌ وَزُهْدِي لَمْ يُمَتَّعَ بِالشَّبَابِ كِلَاهُمَا/2
Yaşadıkları süre boyunca gittikleri hak yolda öncelik o ikisinedir./3	سَلَكَا سَبِيلَ الْحَقِّ مَاعَاشَا وَمَا أَوْلَاهُمَا/3
Ölüm her ikisinin koruluğuna sabah karanlığında saldırıp ikisini öldürdü./4	دَاسَ الْأَثِيمُ جِمَاهُمَاتِحَتِ الدُّجَى وَدَهَاهُمَا/4
O ikisini vurduğunda, akıl ve fazilet her ikisine de vurdu./5	فَرَمَى النَّهْيَ وَالْفَضْلَ مُجْتَمِعِينَ حِينَ رَمَاهُمَا/5
Eğer mert adamların gayretini hatırlarsanız, her ikisinin anılmasını takdim ediniz./6	إِنْ تَذَكَّرُوا هِمَمَ الرِّجَالِ فَقَدِّمُوا ذِكْرَاهُمَا/6
Eğer bana doğru yolda (ilkede) ölen iki şehidi sorarsanız, işte o ikisi, ikisidir./7 ¹¹⁰	أَوْ تَسْأَلُونِي عَنْ شَهِيدَي مَبْدَأٍ فَهُمَا هُمَا/7

¹⁰⁸ Hafız İbrahim, a.g.e., s. 192-193.

¹⁰⁹ Emin, v.d., a.g.e., s. 521.

¹¹⁰ Hafız İbrahim, a.g.e., s. 206.

3.3.7.2. Mustafa Kamil Paşa

1874 -1908 yılları arasında yaşamış Mısırlı gazeteci, yazar ve siyasetçidir. Kahire’de doğdu. Gündüz Mısır, gece de Fransız Hukuk Fakültesinde okudu. İngiltere karşıtı öğrenci gösterilerinde en öndeydi. Mısır Hukuk Fakültesi öğrencileri tarafından çıkarılan el-Medrese’yi yayımladı. Fransa’da Hukuk okudu. Osmanlı yanlısı görüşleriyle Avrupa’da tenkit edildi. Hilafeti destekliyordu. Kahire’de el-Liva gazetesini neşretti. 1907’de kurulan Hizbü’l-Vatani Partisi’nin başkanıydı. 11 Şubat 1908 yılında verem hastalığından vefat etmiştir.¹¹¹

Hafız, genç yaşta vefat eden ümmetin ümitleri olan Mustafa Kamil’i kabrin misafiri olarak görmüş ve onu kabrin içinde görmenin kendilerine çok ağır geldiğini söylemektedir. Onun vefatıyla artık asaletin, vefatın, aklın ve görüşün kabirde olduğunu hayattayken onu iyi övemediğini ancak bugün ona iyi bir mersiye yazdığını anlatmaktadır. Onun ölümüne Mısır halkı çok üzülmüş ve ağlamıştır. Genellikle Mustafa Kamil’in Mısır halkından yapmalarını istediği şeylerden bahsetmektedir. Onun ölümünü batan ve sonra düşen bir mutluluk yıldızına benzetmektedir.

Hafız mersiye’nin devamında ona ihtiyacımız varken vefat ettiğinden ve onun Mısır için neler yaptıklarından bahsetmektedir. Daha sonra onun cenazesinin kabre defnedileceği ana kadar nasıl bir şekilde ve ortamda olduğunu çok güzel benzetmeler yaparak anlatmaktadır. Hilal dergisi de onun ölümüne üzülmüş ve onun yerine gelecek birisi için arayıştaydı. Mustafa Kamil’in izini takip etmek isteyenler için o dergiyi bir nüsha gibi geride bırakmıştı. Onun vefat edene kadar Mısır için zor duruşları seçtiğini, tehditler ve korkutanların bu duruşlara engel olmadığını sonra yeni yeri olan kabirde mutlu olmasını, yaptıklarına karşılık büyük mükafatı karşılmasını ve böylece ahiret yerinin ne güzel olduğunu söyleyip şiirine son vermektedir. Bu mersiye’nin ilk kısmının kafiyesi ye sonrasının ise ra harfinden oluşmaktadır.

Ey kabir! Bu misafir, ümmetin ümitleridir. Tekbir ve tehlil getir, misafirine diz çökmüş olarak kavuş./1	أَيَا قَبْرِ هَذَا الضَّيْفِ أَمَالُ أُمَّةٍ فَكَبِّرْ وَهَلِّلْ وَالْقَ ضَيْفَكَ جَائِئِي/1
Senin içinde Mustafa’yı görmemiz bize zor gelir. Yücelikler şehidi, gençliğin ortasında oraya terk edilmiş./2	عَزِيزٌ عَلَيْنَا أَنْ نَرَى فَيْكَ مُصْطَفَى شَهِيدَ الْعُلَا فِي زَهْرَةِ الْعُمَرِ ذَاوِيَا/2
Ey kabir! Eğer biz bir tek onu kaybetseydik, Sabır ve teselli çektiğimiz acılara şifa olurdu./3	أَيَا قَبْرِ لَوْ أَنَّا فَقَدْنَاهُ وَحْدَهُ لَكَانَ النَّاسِي مِنْ جَوَى الْحُزَنِ شَافِيَا/3

¹¹¹ Şit Tufan Buzpınar, “ Mustafa Kamil Paşa ”, **DİA**, 2006, C. 31, s. 309 -310.

Ama onu kaybetmekle herşeyi yitirdik. Heyhat, zaman onu bir daha geri getirmeyecek./4	وَلَكِنْ فَقَدْنَا كُلَّ شَيْءٍ بِفَقْدِهِ وَهِيَهَاتَ أَنْ يَأْتِيَ بِهِ الدَّهْرُ ثانيا/4
Ey bana asaletve vefa nerede diye soran! Akıl ve görüş nerede? Yazık sana, işte o buradadır./5	فَيَا سَائِلِي أَيْنَ الْمُرُوءَةُ وَالْوَفَا وَأَيْنَ الْحُجَا وَالرَّأْيُ وَيَخَكُ هاهيا/5
Tebrik edilsinler, her çağırıcıya güvensinler. Yüksek olan ses gerçekten susturuldu./6	هَنِيئًا لَهُمْ فَلْيَأْمَنُوا كُلَّ صَائِحٍ فَقَدْ أُسْكِتَ الصَّوْتُ الَّذِي كَانَ عاليا/6
Hisleri canlandıran kimse öldü ve onlarışana yürüttü. Tükenen nefislere de hayat verdi./7	وَمَاتَ الَّذِي أَحْيَا الشُّعُورَ وَسَاقَهُ إِلَى الْمَجْدِ فَاسْتَحْيَا النُّفُوسَ البواليا/7
Sen hayattayken seni övdüm ama iyi yapamadım. Bugün senin için mersiyeleri iyi yapıyorum./8	مَدَحْتُكَ لَمَّا كُنْتُ حَيًّا فَلَمْ أَجِدْ وَأَتَيْتُ أَجِيدُ الْيَوْمَ فِيكَ الْمَرَاثِيَا/8
Sen ölmeseydin sana olan bu hüznün herkesi kapsamazdı. Senin için ağlayan bu halk olmazdı./9	عَلَيْكَ وَإِلَّا مَا لِذَا الْحُزْنُ شَامِلًا وَفِيكَ وَإِلَّا مَا لِذَا الشَّعْبُ بَاكِيًا/9
Nefisleri tedavi eden kişi ölüyor. Ama kendi nefsinin hastalığını tedavi eden birini görmüyor./10	يَمُوتُ الْمُدَاوِي لِلنُّفُوسِ وَلَا يَرَى لِمَا فِيهِ مِنْ دَاءِ النُّفُوسِ مُداويا/10
Biz uykudaydık sen uykusuz olduğun zamanlarda, Hüzünle bizi uykusuz bıraktın ve uykuda oldun şimdi./11	وَكُنَّا نِيَامًا حِينَمَا كُنْتَ سَاهِدًا فَأَسْهَدْتَنَا حُزْنًا وَأَمْسَيْتَ غَافِيًا/11
Ey yücenin şehidi! Sesin aramızda çalmaya devam ediyor. Dün olduğu gibi şifa veren, /12	شَهِيدُ الْغَلَا لَا زَالَ صَوْتُكَ بَيْنَنَا يَبْرُنُ كَمَا قَدْ كَانَ بِالْأَمْسِ داويا/12
Bu binayı ben ikame ettim diye bizi ısrarla çağırıyor. Benim inşa ettiğimi Allah için yıkmayın./13	يُهَيِّبُ بِنَا هَذَا بِنَاءُ أَقْمَتُهُ فَلَا تَهْدِمُوا بِاللَّهِ مَا كُنْتُ بَانِيًا/13
Bize şöyle sesleniyor: insanlara benim öldüğümü hissettirmeyin. Ve mahallenin bomboş olduğunu da,/14	يَصِيحُ بِنَا لَا تُشْعِرُوا النَّاسَ أَنَّي فَضِيئْتُ وَأَنَّ الْحَيَّ قَدْ بَاتَ خاليا/14

Allah için bizden rica ediyor, ayrılmayınızve, Düşmanları sevindirmeyen adamlar olunuz diye/15	يُنَاشِدُنَا بِاللَّهِ أَلَّا تَفَرَّقُوا وَكُونُوا رِجَالاً لَا تَشْرَوُا الْأَعْدِيَا/15
Ruhum bu makamdan bakıyor. Benim yerime sizinle beraberdir, ölmüş olsam bile./16	فَرُوجِي مِنْ هَذَا الْمَقَامِ مُطْلَئَةً تُشَارِفُكُمْ عَنِّي وَإِنْ كُنْتُ بِالْيَا/16
Aranızdaki muhalefetle onu üzmeiniz. Ben sizin için muhalefetteki felaketlerden korkuyorum./17	فَلَا تُحْزِنُونَهَا بِالْخِلَافِ فَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ فِي الْخِلَافِ الدَّوَاهِيَا/17
Evet, ey iyiliklere çağıran! Hayatımız boyunca sözümüz üzereyiz, sen mutlu uyu./18	أَجَلْ أَيُّهَا الدَّاعِي إِلَى الْخَيْرِ إِنَّنَا عَلَى الْعَهْدِ مَا دُمْنَا فَنَّمْ أَنْتَ هَانِيَا/18
Senin binan kalıcıdır, gölgen aramızdadır. Sesin duyulur, uzakta olsan bile./19	بِنَاؤُكَ مَحْفُوظٌ وَطَيْفُكَ مَائِلٌ وَصَوْتُكَ مَسْمُوعٌ وَإِنْ كُنْتُ نَائِيَا/19
Senin ağlamadığını bildik. Zor durumda da olsa musibettede kişinin ağlamasını kabul etmezdin./20	عَهْدِنَاكَ لَا تَبْكِي وَتُنْكِرُ أَنْ يُرَى أَخُو الْبَأْسِ فِي بَعْضِ الْمَوَاطِنِ بَاكِيَا/20
Bugün bizim ağlamamıza izin ver. Yarın bizi istediğin gibi, dik dağlar olarakgörürsün./21	فَرَخَّصْ لَنَا الْيَوْمَ الْبُكَاءَ وَفِي غَدٍ تَرَانَا كَمَا تَهْوَى جِبَالاً رَوَاسِيَا/21
Ey Nil! eğer onun vefatından sonra kırmızı kan akmasaydın, Ey Nil! Akmasaydın o zaman./22	فَيَا نَيْلُ إِنْ لَمْ تَجْرِ بَعْدَ وَفَاتِهِ دَمًا أَحْمَرًا لَا كُنْتُ يَا نَيْلُ جَارِيَا/22
Ey Mısır halkı! Şayet onun döneminin anısını haşre kadar korumazsanız, Gerçekten senin çöküşün baki kalacak./23	وَيَا مِصْرُ إِنْ لَمْ تَحْفَظِي ذِكْرَ عَهْدِهِ إِلَى الْحَشْرِ لَا زَالَ إِنْجِلَالُكَ بَاكِيَا/23
Ey Mısır halkı! Şayet musibetinizi bilmezseniz, Emin olun ki mutluluk yıldızı gerçekten battı ve düştü./24	وَيَا أَهْلَ مِصْرٍ إِنْ جَهَلْتُمْ مُصَابِكُمْ ثِقُوا أَنَّ نَجْمَ السَّعْدِ قَدْ غَارَ هَآوِيَا/24
Otuz yıl, hayır, gecelerin boynunda otuz inci, Parlak, gösterişli,süslü./25	ثَلَاثُونَ عَامًا بَلْ ثَلَاثُونَ دُرَّةً بَجِيدِ اللَّيَالِي سَاطِعَاتٍ زَوَاهِيَا/25

Senin tek bir genç olmadığına tarihte şahit olacaksın. Aksine savaşa giden bir orduydun./26 ¹¹²	سَتَشْهَدُ فِي التَّارِيخِ أَنَّكَ لَمْ تَكُنْ فَتًى مُفْرَداً بَلْ كُنْتَ جَيْشاً مُغَازِياً/26
---	--

Mustafa Kamil Paşa'ya mersiyelerinde:

Senin üzerine çiğli çiçekleri serptiler. Onların arasına şiirlerimi serpmeye geldim./1	نَثَّرُوا عَلَيْكَ نَوَادِي الْأَرْهَارِ وَأَتَيْتُ أَنْثَرُ بَيْنَهُمْ أَشْعَارِي/1
Gençliğin süsü ve yücelik isteyenlerin süsü, Hüzünlü kalplerin halini bilen misin? /2	زَيْنَ الشَّبَابِ وَزَيْنَ طُلَّابِ الْعِلَالِ هَلْ أَنْتَ بِالْمُهْجِ الْحَزِينَةِ دَارِي/2
Hadiseler bizi gözetlerken bizi terk ettin. Ve hayatzelil bir hayat ve esir halindeyken,/3	غَادَرْتَنَا وَالْحَادِثَاتُ بِمِرْصَدٍ وَالْعَيْشُ عَيْشُ مَذَلَّةٍ وَإِسَارٍ/3
Sana ne kadar ihtiyacımız vardı, Düşman saldırdığında ve musibetzedenin çabuk ol diye çağırdığında./4	مَا كَانَ أَحْوَجَنَا إِلَيْكَ إِذَا عَدَا عَادٍ وَصَاحَ الصَّائِحُونَ بِدَارٍ/4
Hatip nerede ve insanların akıllarını alan nerede? Onu duymanın ve görmenin bekleyişi uzadı./5	أَيْنَ الْخَطِيبُ وَأَيْنَ خَلَّابُ النَّهْيِ طَالَ إِنْتِظَارُ السَّمْعِ وَالْأَبْصَارِ/5
Allah için neyin var? Çağırana cevap vermiyorsun. Ey kavmin cesur adamı ne oldu sana?/6	بِاللَّهِ مَا لَكَ لَا تُجِيبُ مُنَادِيّاً مَاذَا أَصَابَكَ يَا أَبَا الْمِغْوَارِ/6
Kalk ve Kromer eliyle ne yazdıysa sil onu. Vahid ve Kahhar'ın dinini bilmeyerek,/7	فُمْ وَامْحُ مَا خَطَّتْ يَمِينُ كُرومِرٍ جَهْلًا بِدِينِ الْوَاجِدِ الْقَهَّارِ/7
Sen Mısır için öfkeleniyordun. Her ne zaman Mısır hüzünlendiğinde ve kırık ümidi hüzünlendiğinde/8	قَدْ كُنْتَ تَغْضَبُ لِلْكِنَانَةِ كُلَّمَا هَمَّتْ وَهَمَّ رَجَاؤُهَا بِعِثَارِ/8
Takvalının rabbi ve kitabı için olan öfkesi gibi, Veya Ömer-ul-Faruk'un peygamber için olan öfkesi gibi./9	غَضَبَ التَّقِيِّ لِرَبِّهِ وَكِتَابِهِ أَوْ غَضَبَةَ الْفَارُوقِ لِلْمُخْتَارِ/9

¹¹² Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 186-187.

Bedenin hayallerinden daralmıştı ve sana sabredemedi. Sen yanan bir ateş parçasısın./10	قَدْ ضَاقَ جِسْمُكَ عَنْ مَدَاكَ فَلَمْ يُطِيقَ صَبْرًا عَلَيْكَ وَأَنْتَ شُعْلَةٌ نَارٍ/10
Şu cihad senin bedenini helak etti. Büyük tehlikeleri yıkan azimiykti onu./11	أَوْدَى بِهِ ذَاكَ الْجِهَادُ وَهَدَّاهُ عَزْمٌ يَهْدُ جَلَائِلَ الْأَخْطَارِ/11
Sağ elin kalemle oynadı ve aciz bıraktı. Şövalyelerin oynak mızraklarla oynadığını./12	لَعِبْتَ يَمِينُكَ بِالْيَرَّاعِ فَأَعْجَزْتَ لَعِبَ الْفَوَارِسِ بِالْفَنَا الْخَطَّارِ/12
Yüceliğin zirvesine koştun. Seninle beraber ecel de meydanda koştun./13	وَجَرَيْتَ لِلْعُلَيَاءِ تَبْعِي شَأُوهَا فَجَرَى الْقَضَاءُ وَأَنْتَ فِي الْمِضْمَارِ/13
Her ne zaman ümit bir kılıcı öne çıkardığında, Öldürücü kaderler bu kılıca doğru gelecek mi?/14	أَوْ كُلَّمَا هَزَّ الرَّجَاءُ مُهَنْدًا بَدَرْتَ إِلَيْهِ غَوَائِلُ الْأَقْدَارِ/14
Onun naat gecesinde kararlılık banazorlaştı. Geçit töreninde onu gördüğümde sakinleştim./15	عَزَّ الْقَرَارُ عَلَيَّ لَيْلَةَ نَعِيهِ وَشَهِدْتُ مَوْكِهَ فَقَرَّرَ قَرَارِي/15
Yas tutanlar onun için birbirleriyle yarıştılar. Kimisi elektrikli trenle, kimisi buharlı trenle geldi./16	وَتَسَابَقَتْ فِيهِ النُّعَاةُ فَطَانِرٌ بِالْكَهْرَبَاءِ وَطَانِرٌ بِبُخَارِ/16
Onun vefat gününde, mahşer gününü gördüm. Kaderin derecelerini o günden bildim./17	شَاهَدْتُ يَوْمَ الْحَشْرِ يَوْمَ وَفَاتِهِ وَعَلِمْتُ مِنْهُ مَرَاتِبَ الْأَقْدَارِ/17
Halkların adamlarına nasıl ödediğini gördüm. Dostluk hakkını ve onların büyüklüklerinin gerektirdiklerini./18	وَرَأَيْتُ كَيْفَ نَفَى الشُّعُوبُ رَجَالَهَا حَقَّ الْوَلَاءِ وَوَاجِبَ الْإِكْبَارِ/18
Naaşının etrafında doksan bin kişi, saygılı, Yürüyen bayrağının altında yürürler./19	تَسْعُونَ أَلْفًا حَوْلَ نَعْشِكَ خُسَعٌ يَمْشُونَ تَحْتَ لَوَائِكَ السَّيَّارِ/19
Toprağın yüzünün üstüne gözyaşlarıyla çizdiler. Hüzün için satırlar üstüne satırlar./20	خَطُّوا بِأَدْمُعِهِمْ عَلَى وَجْهِ التُّرَى لِلْحُزَنِ أَسْطَارًا عَلَى أَسْطَارِ/20
Bir an için kalabalığa uyuyorlar. Sanki onlar Kabe ziyaretçileri olan hacı topluluğudur./21	أَنَا يُوَالُونَ الضَّحِيجَ كَأَنَّهُمْ رَكِبَ الْحَجِيجَ بِكَعْبَةِ الرُّؤَارِ/21

Bazen de onları aşırı huşularından, Mescitte okuyucuyu dinlediklerini zannedersin./22	وَتَخَالُهُمْ أَنَا لِفَرَطِ خُشْوَةٍ عِنْدَ الْمُصَلَّى يُنْصِتُونَ لِقَارِي/22
Çoğu zaman onlara huşu baskın geldi. Gözyaşları göz kırpmadan ve durmadan akar./23	غَلَبَ الْخُشُوعُ عَلَيْهِمْ فَدُمُوعُهُمْ تَجْرِي بِلاَ كَلَجٍ وَلَا إِسْتِثْنَارٍ/23
Onların gözyaşlarının ve sıcak nefeslerinin altındaydım. Akan selin ve kıvılcımların arasında./24	قَدْ كُنْتُ تَحْتَ دُمُوعِهِمْ وَزَفِيرِهِمْ مَا بَيْنَ سَيْلٍ دَافِقٍ وَشَرَارٍ/24
Ben yürürken kalbim yanarken kıvranıyordum. Akan (insan) seli ise kıvranmama engel oluyor./25	أَسْعَى فَيَأْخُذْنِي اللَّهْيَبُ فَأَنْتَنِي فَيَصُدُّنِي مُتَدَفِّقُ النَّيَّارِ/25
Eğer cenaze arkasına veya gölgesine sığınmasaydım, Denizler ve fırınlar arasında ölürdüm./26	لَوْ لَمْ أَلْذِ بِالنَّعْشِ أَوْ بِظِلَالِهِ لَقَضَيْتُ بَيْنَ مَرَاجِلٍ وَبِحَارٍ/26
Nice örtülüler ölümün seni tavaf ettiği günde, Senin için ipek örtülerini çekip yırttılar./27	كَمْ ذَاتٍ خَدِرَ يَوْمَ طَافَتْ بِكَ الرَّدَى هَتَكَتْ عَلَيْكَ حَرَائِرَ الْأَسْتَارِ/27
Kadınlar cenazede taşınan bir ümmete veda ederek yüzlerini açtılar. Bu sıradan bir haber değildi./28	سَفَرَتْ تُودِّعُ أُمَّةً مَحْمُولَةً فِي النَّعْشِ لَا خَبْرًا مِنْ الْأَخْبَارِ/28
Bakanların gözlerine güvendiler. Yüz örtülerini yırttılar ve örtü arkasında saklanmadılar./29	أَمِنَتْ عُيُونَ النَّاضِرِينَ فَمَرَّقَتْ وَجْهَ الْخِمَارِ فَلَمْ تَلْذِ بِخِمَارٍ/29
Gözlerle ve onların arasında olan örtü kalktı. Hüzünden ve kederden dolayı./30	قَدْ قَامَ مَا بَيْنَ الْغُيُونِ وَبَيْنَهَا سِتْرٌ مِنَ الْأَحْزَانِ وَالْأَكْدَارِ/30
Senin sevdiğin bayrakla sarıldın. O en iyi alametiydi./31	أُدرِجَتْ فِي الْعَلَمِ الَّذِي أَصْفَيْتُهُ مِنْكَ الْوَدَادَ فَكَانَ خَيْرَ شِعَارٍ/31
Başların üzerinde iki bayrak vardır. Her ikisinin üst üste çevrilmesinde sırlardan bir sır vardır./32	عَلَمَانِ مِنْ فَوْقِ الرُّؤُوسِ كِلَاهُمَا فِي طَيْهِ سِرٌّ مِنَ الْأَسْرَارِ/32
Her ikisine de ayrılığa çağıran (ölüm) seslendi. Kabrın kenarında sarılır oldular./33	نَادَاهُمَا دَاعِي الْفِرَاقِ فَأَمْسَيَا بِتَعَانِقَانِ عَلَى شَفِيرِ هَارِي/33
Vallahi seven kişi eziyet çekmedi ve ağlamadı. Korkunç ayrılık ve uzak kabir için./34	تَاللَّهِ مَا جَزَعَ الْمُحِبُّ وَلَا بَكَى لِنُؤَى مُرْوَعَةٍ وَبُعْدِ مَزَارٍ/34

Hilal (dergi) senin için eziyet çekti, onu terk ettiğin günde. Üzüntünün ateşi ve susuzluğun ateşi aralarında./35	جَزَعُ الْهَلَالِ عَلَيْكَ يَوْمَ تَرَكْتَهُ مَا بَيْنَ حَرِّ أَسَى وَحَرِّ أَوَارٍ/35
Şaşkınlık içinde bakıp seçmeye çalışır. Onun yerine savaş gününde savaşacak bir adamı./36	مُتَلَقِّنًا مُنَحْطِرًا مُتَخَيِّرًا رَجُلًا يُنَاضِلُ عَنْهُ يَوْمَ فَخَارٍ/36
Şüphesiz ki seninle gurur duyan otuz yıl, Şimdi en uzun ömürlere kıyaslanır oldu./37	إِنَّ الثَّلَاثِينَ الَّتِي بِكَ فَاخَرْتَ بَاتَتْ نَفَاسٌ بِأَطْوَلِ الْأَعْمَارِ/37
Tarihe bir kaç beyaz sayfa ekledi. İyi kimselerin sayfaları gibi./38	ضَمَمْتَ إِلَى التَّارِيخِ بَضْعَ صَحَائِفٍ بَيضاءَ مِثْلَ صَحَائِفِ الْأَبْرَارِ/38
Onları bir kokulu noktaya benzettim. Kokulu bir bahçenin tamamını içine aldı./39	شَبَّهْتُهُنَّ بِنُقْطَةٍ عِطْرِيَّةٍ وَسَبَّغْتَ مُحْصَلَّ رَوْضَةٍ مِعْطَارٍ/39
Onu bir nüsha gibi arkada bıraktın. Ulaşmaya ümitli ve eserlerle yetinen kimse onun izini izler./40	خَلَفْتَهَا كَالْمَشْقِ يَحْذُو خَذَوَهَا رَاجِيَ الْوُصُولَ وَمُقْتَنِي الْآثَارِ/40
Yürüyene ne oluyor? Onlar minarelerdir. Eğer bilinmeyen ve boş arazilerin arasında yürürse,/41	مَاذَا عَلَى السَّارِي وَهْنٌ مَنَايِرُ لَوْ سَارَ بَيْنَ مَجَاهِلٍ وَقِفَارٍ/41
Zor duruşları seçmeye devam ediyordun. Cebbar olan Allah'ın önünde durana kadar./42	مَا زِلْتُ تَخْتَارُ الْمَوَاقِفَ وَعَرَّةَ حَتَّى وَقَفْتَ لِذَلِكَ الْجَبَّارِ/42
Sütunlarve nehirler sahibi firavun'un, İyi bina ettiği bir suru yıktın./43	وَهَدَمْتَ سُورًا قَدْ أَجَادَ بِنَاءَهُ فِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْتَادِ وَالْأَنْهَارِ/43
Parlamentodaki aziz ve en iyi başkanlarımızla, Şikayetlerimizin arasını bir araya getirdin./44	وَوَصَلْتَ بَيْنَ شَكَائِنَا وَمَشَايِخِ فِي الْبِرْلَمَانِ أَعْرَةَ أَخْيَارٍ/44
Gözlerdenörtüyü kaldırıp gördüler, Mısır'da olan eziyet ve zararlışeyleri./45	كَشَفُوا الْغِطَاءَ عَنِ الْغُيُونِ فَأَبْصَرُوا مَا فِي الْكِئَانَةِ مِنْ أَذَى وَضِرَارٍ/45
Komutanınsözünü bir köşeye attılar. Onun şiddetli öfkesini ve geveze üslubunu gördükleri anda,/46	نَبَذُوا كَلَامَ اللُّرْدِ حِينَ تَبَيَّنُوا حَقَّ الْمَغِيطِ وَلَهْجَةَ الثَّرْنَارِ/46

Komutan iki cilt kitap verdi onlara, o iki kitabı attılar ona. Sıfır derecesinde, önemli kitaplar değerinde değil./47	وَرَمَاهُم بِمَجْلَدَيْنِ رَمَوْهُمَا فِي رُتَبَةِ الْأَصْفَارِ لَا الْأَسْفَارِ/47
Yazık oldu şu duruşlara ki, Kuvvetli orman arslanının duruşlarıydı./48	وَاهَا عَلَى تِلْكَ الْمَوَاقِفِ إِنَّهَا كَانَتْ مَوَاقِفَ لَيْثٍ غَابِ ضَارِي/48
Tehdit onun duruşuna engel olmadı. Korkutanın dikkatli ol sözü onun azmini azaltmadı./49	لَمْ يَلَوْهْ عَنْهَا الْوَعِيدُ وَلَا تَنَّى مِنْ عَزْمِهِ قَوْلُ الْمُرِيبِ خَذَارِ/49
Yeni yerinle mutlu ol ve orada gıpta ile uyu. En iyi komşu ile nimetlen./50	فَاهْنَأْ بِمَنْزِلِكَ الْجَدِيدِ وَتَمَّ بِهِ فِي غِبْطَةٍ وَإِنِّعَمَ بِخَيْرِ جَوَارِ/50
Büyük mükafatı karşıla, Arzularından vatan için neyi feda ettiğinin karşılığıdır./51	وَاسْتَقْبِلِ الْأَجْرَ الْكَبِيرَ جَزَاءَ مَا ضَحَّيْتَ لِلْأُوطَانِ مِنْ أَوْطَارِ/51
Ne güzel mükafat, iki yerinde sana verilenler ne güzel! Ne güzeldir akıbet yerin ahiret,/52 ¹¹³	نِعَمَ الْجَزَاءُ وَنِعَمَ مَا يُلْعَنُهُ فِي مَنْزِلِكَ وَنِعَمَ عُقْبَى الدَّارِ/52

3.3.7.3. Mustafa Kamil Paşa'nın Anısına

Hafız İbrahim Mustafa Kamil'in kabrini selamlamamızı istedikten sonra bu kabirde yatan kimsenin kim olduğunu tanıtıyor. Onun şehit, bayrağın sahibi, şerefi koruyan ve kahraman olduğunu bu kabirdedir diyerek onun nasıl birisi olduğundan bahsetmektedir. Onun vefatından sonra zor durumlarda minber, kağıt ve kalemin onu sorduğunu, arkada öyle bir boşluk bıraktı ki onu yüce bir kalp sahibinden başkasının onu dolduramayacağını söylemektedir. Onun nasıl bir ruha sahip olduğunu, onun Nil'in genci ve emsalsiz olduğunu, siyasette onun ne kadar cesur olduğunu, zayıf ve korkak birisi olmadığını, zorlukları gülerek karşıladığını ve onlara nasıl karşı çıktığını, gençlerin onun yolunda yürümesini gerektiğini söylemektedir. Daha sonra kabre seslenerek ey kabir sana susuz olarak geldik bize cevap vererek cömert ol diyerek kabre bazı sorular sormakta ve ondan cevap alamayacağını da bilmektedir. En sonunda artık burada rahat uyu yorgunluktan ne çektiyse sana yeter biz senin istediğin gibi bir bütün halindeyiz, senin sancağının altında gölgeleniyoruz ve senin şahsiyetin içimizde nakşedilmiştir, demektedir. Şiirin kafiyesi mim harfidir.

¹¹³ Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 187-189.

Bu kabri şartlarıyla tavaf edip selamlayınız. Sözler orada ne yaparsa onu gerçekleştiriniz./1	طوفوا بِأَرْكَانِ هَذَا الْقَبْرِ وَاسْتَلِمُوا وَاقْضُوا هُنَالِكَ مَا تَقْضِي بِهِ الذِّمَّةَ/1
Burada bir yürek vardır ki onu yaratan Allah'tır. Onun emelleri kaderler ve azimlerden daha büyüktür./2	هُنَا جَنَانُ تَعَالَى اللَّهِ بَارِئُهُ ضَاقَتْ بِأَمَالِهِ الْأَقْدَارُ وَالْهَمَمُ/2
Burada ağız ve parmakların arasında doğuda bir fecir görüldü. Onun nuru bütün ümmeti selamlıyor./3	هُنَا فَمٌّ وَبَنَانٌ لِأَخَ بَيْنَهُمَا فِي الشَّرْقِ فَجْرٌ تُحْيِي ضَوْءَهُ الْأُمَّمَ/3
Buradaki ağız ve parmaklar her ne zaman nesir yazdığında, Atasözleri ve hikmetli sözler onunla yürür./4	هُنَا فَمٌّ وَبَنَانٌ طَالَمَا نَتَرَا نَتَرَا نَسِيرُ بِهِ الْأَمْثَالُ وَالْحِكْمُ/4
Buradaki cesaretli kişinin azimleri, Hakkı isteyenler için yıkılmayan bir rükün bina etmiştir./5	هُنَا الْكَمِيُّ الَّذِي شَادَتْ عَزَائِمُهُ لِطَالِبِ الْحَقِّ رُكْنًا لَيْسَ يَنْهَدُمُ/5
Şehit burada, bayrağın sahibi burada, Şerefi koruyan burada, bildikleri kahraman burada, /6	هُنَا الشَّهِيدُ هُنَا رَبُّ الْإِلَواءِ هُنَا حَامِي الذِّمَارِ هُنَا الشَّهْمُ الَّذِي عَلِمُوا/6
Ey yatağında mutlu uyuyan kimse, Uyku mutlu etsin seni, dertsiz ve hastaliksız./7	يَا أَيُّهَا النَّائِمُ الْهَانِي بِمَضْجَعِهِ لِيَهْنِكَ النَّوْمُ لَا هَمٌّ وَلَا سَقَمٌ/7
Minber, kağıt ve kalem, Her musibette seni bizden sorar oldu./8	بَاتَتْ تُسَائِلُنَا فِي كُلِّ نَازِلَةٍ عَنْكَ الْمَنَابِرُ وَالْقِرَاطُ وَالْقَلَمُ/8
İçimizde bir boşluk bıraktın ki onu, Ateş gibi yanan yüce bir kalp sahibi onurludan başkası dolduramaz./9	تَرَكْتَ فِينَا فَرَاغًا لَيْسَ يَشْغُلُهُ إِلَّا أَبِي ذَكِّي الْقَلْبِ مُضْطَرُمٌ/9
Uykudan nefret eden, amacı için önde olan, Eserleri çoğunluğa, ümitleri ümmetlerdir./10	مُنْفَرُ النَّوْمِ سَبَاقٌ لِغَايَتِهِ آثَارُهُ عَمَمٌ أَمَالُهُ أُمَّمٌ/10
Bir ruh görüyorum ki, gönlüm beni yalancı çıkarmaz. Büyükler ve yüceler onun etrafında döner./11	إِنِّي أَرَى وَفُؤَادِي لَيْسَ يَكْذِبُنِي رُوحًا يَخْفُ بِهَا الْإِكْبَارُ وَالْعِظَمُ/11
Azamet ve nur görüyorum, melek görüyorum. Bir çehre görüyorum ki bizi selamlıyor ve gülümsüyor./12	أَرَى جَلَالًا أَرَى نُورًا أَرَى مَلَكًا أَرَى مُحْيَاً يُحْيِينَا وَيُبَيِّسُهُ/12

Allah en büyüktür, bu yüzü tanıyorum. Bu Nil'in gencidir, emsalsiz meşhurdur. /13	اللَّهُ أَكْبَرُ هَذَا الْوَجْهَ أَعْرِفُهُ هَذَا فَتَى النَّيْلِ هَذَا الْمُفَرَّدُ الْعَلَمُ/13
Gözleri kapatınız ve kalplerden gelen bir selamla selamlayınız. Konuşmak size yardım etmediği zaman. /14	غُضُّوا الْعُيُونَ وَحَيَّوْهُ تَجَيَّنْهُ مِنْ الْقُلُوبِ إِذَا لَمْ تُسْعِدِ الْكَلِمُ/14
Onun prensiplerini savunacağınıza yemin ediniz. Biz yemin etmenin burayı güzelleştireceği bir mekandayız./15	وَأَقْسِمُوا أَنْ تَنْدُودُوا عَنْ مَبَادِيهِ فَنَحْنُ فِي مَوْقِفٍ يَحُلُو بِهِ الْقَسَمُ/15
Buyur! Biz nefislerini hareketlendirdiğin ilk kimseleriz. Yaşadığında ve öldüğünde,/16	لَبَّيْكَ نَحْنُ الْأَلَى حَرَكْتَ أَنْفُسَهُمْ لَمَّا سَكَنْتَ وَلَمَّا غَالَكَ الْعَدَمُ/16
Bizim değerlerimizin hesabını ödemeye geldik. Düşmana karşı yardım isteriz, saldırırız ve hükümleşiriz,/17	جِئْنَا نُؤَدِّي حِسَاباً عَنْ مَوَاقِفِنَا وَنَسْتَمِدُّ وَنَسْتَعْدِي وَنَحْتَكُمُ/17
Sessiz olun denildiğinde sessiz olduk. Sonra işgalcilerin zulmü konuşturdu bizi ve elemeler sesimizi yükseltti./18	قِيلَ اسْكُتُوا فَسَكَنْتْنَا ثُمَّ أَنْطَقْنَا عَسْفُ الْجُفَاةِ وَأَعْلَى صَوْتِنَا الْأَلَمُ/18
Yücelik istediğimizde biz bir hata yapmadan töhmet altında kaldık. Gerçekten zayıf kimse iki durumda da töhmet altındadır./19	قَدْ ائْتَمْنَا وَلَمَّا نَطْلُبْ جَلَالاً إِنَّ الضَّعِيفَ عَلَى الْحَالَيْنِ مُتَّهَمُ/19
Dediler ki gerçekten kendilerine zulmettiler. Allah biliyor ki zalimler onlardır./20	قَالُوا لَقَدْ ظَلَمُوا بِالْحَقِّ أَنْفُسَهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّ الظَّالِمِينَ هُمْ/20
Sessiz olduğumuzda, fısıldaşıyorlar, bu onların adetidir. Eğer konuşursak, sesli konuşurlar bu umumi bir fitnedir diye./21	إِذَا سَكَنْتْنَا تَنَاجَوْا تِلْكَ عَادَتُهُمْ وَإِنْ نَطَقْنَا تَنَادَوْا فِتْنَةٌ عَمَمُ/21
Üzerimizden bir yıl geçti ve işler bizi ayrıştırıyor. An bean sıkıntılar bize geliyor./22	قَدْ مَرَّ عَامٌ بِنَا وَالْأَمْرُ يَحْزُبُنَا أَنَا وَأَوْنَةُ تَتَنَابْنَا النِّقَمُ/22
İnsanlar zor durumda, zaman ise eziyet etmektedir.En zeki kimse bile hayatın içinde ne yapacağını bilememiştir./23	فَالنَّاسُ فِي شِدَّةٍ وَالذَّهْرُ فِي كَلْبٍ وَالْعَيْشُ قَدْ حَارَ فِيهِ الْحَازِقُ الْفَهْمُ/23

Siyaset içimizde her an yeni bir renktir. Her an kimsenin saygı göstermediği bir sözdür. /24	وَلِلْسِيَّاسَةِ فِينَا كُلِّ أَوْنَةٍ لَوْ جَدِيدٌ وَعَهْدٌ لَيْسَ يُحْتَرَمُ/24
Biz siyasete dokunanın korkusunu görürken, O ise ateşe dokunduğunda kömür olur./25	بَيْنَا نَرَى جَمْرَهَا تُخْشَى مَلَامِسُهُ إِذَا بِهِ عِنْدَ لَمْسِ الْمُصْطَلِيِّ قَحْمُ/25
Bazen bizi aldatmak için sesimizi dinler, Bazen de kibir ve sağırlık onu mağrur ediyor./26	تُصْغِي لِأَصْوَاتِنَا طَوْرًا لِنَتَّخِذَ عَنَّا وَتَارَةً يَزْدَهِيْهَا الْكِبَرُ وَالصَّمَمُ/26
Yumuşaklığın bazısının örtüsü hiledir. Sertliğe gelince onun örtüsü ise kuruntudur./27	فَمِنْ مُلَائِنَةٍ أَسْتَارُهَا خُدْعُ إِلَى مُصَالَبَةٍ أَسْتَارُهَا وَهْمُ/27
Ne istiyorlar?İçleri rahat olmasın. Gerçekten Mısır'ın bayrağı indirilmez./28	مَاذَا يُرِيدُونَ لَا قَرَّتْ عُيُونُهُمْ إِنَّ الْكِتَانَةَ لَا يُطَوِّى لَهَا عِلْمُ/28
Etrafına ve içindeki toprağına ayak basmayı, Nice ümmetler istedi de onlara kalıcı olmadı./29	كَمْ أُمَّةٍ رَغِبَتْ فِيهَا فَمَا رَسَخَتْ لَهَا عَلَى حَوْلِهَا فِي أَرْضِهَا قَدَمُ/29
Evin rabbi olan senin rabbin onu terk edecek değildir. O ki ondan olan iplerle korunuyor./30	مَا كَانَ رَبُّكَ رَبُّ الْبَيْتِ تَارِكُهَا وَهِيَ الَّتِي بِجِبَالٍ مِنْهُ تَعْتَصِمُ/30
Buyur! Biz senin söz verdiğin şeyler üzerindeyiz. Bağımsız olmamıza ve ümmetlerin buna şahit olmasına kadar./31	لَتَبَيِّكَ إِنَّا عَلَى مَا كُنْتَ تَعْهَدُ حَتَّى نَسُودَ وَحَتَّى تَشْهَدَ الْأُمَمُ/31
Nil bilsin ki en hayırlı içen kimseleriz, Şu piramitler de kibirle uzasınlar /32	فَيَعْلَمَ النَّيْلُ أَنَّا خَيْرُ مَنْ وَرَدُوا وَيَسْتَطِيلُ اخْتِيَالًا ذَلِكَ الْهَرَمُ/32
Bir filiz ki kaynağını korudun. Işık ve esintinin koruduğu en iyi şeyle./33	هَذَا الْغِرَاسُ الَّذِي وَالَيْتَ مَنْبِتَهُ بِخَيْرِ مَا وَالَتْ الْأَضْوَاءُ وَالنَّسَمُ/33
Allah'ın gözü yetişmesine kadar onu korurken akşamlayıp sabahladı. Onur ve büyüklük de onu tatlılaştırdı./34	أَمْسَى وَأَضْحَى وَعَيْنُ اللَّهِ تَحْرُسُهُ حَتَّى نَمَا وَحَلَاهُ الْمَجْدُ وَالشَّمَمُ/34
Ona baksan yükselip uzadı. Onunla mutlu ol, haset eden burnu yerde sürtülsün./35	فَأَنْظُرْ إِلَيْهِ وَقَدْ طَالَتْ بَوَاسِئُهُ تَهَنَّا بِهِ وَلَأَنْفِ الْحَاسِدِ الرَّعْمُ/35
Ey gençler onun yolunda yürüyünve	يَا أَيُّهَا النَّشْءُ سِيرُوا فِي طَرِيقَتِهِ

sebat gösterin. Düşman razı olsa veya sizi cezalandırırsa bile./36	وَتَأْبِرُوا رَضِيَ الْأَعْدَاءُ أَوْ تَقِمُوا/36
Eğer onun izinde yürürseniz hepiniz Mustafa'sınız. Eğer bıkkınlık size uğramazsa hepiniz Kamil'siniz./37	فَكُلُّكُمْ مُصْطَفَى لَوْ سَارَ سِيرَتُهُ وَكُلُّكُمْ كَامِلٌ لَوْ جَازَهُ السَّأَمُ/37
Bir gün zayıf olmadı, korkak da olmadı. Zorlukları tebessümle karşıladı ve onlara karşı koyardı./38	قَدْ كَانَ لَا وَاْنِيَاءَ يَوْمًا وَلَا وَكِلَاءً يَسْتَقْبِلُ الْخَطْبَ بَسَامًا وَيَقْتَحِمُ/38
Ve sen ey kabir! Susuz olarak geldik. Cevap vermekle bize cömert ol, devamlı yağmur sana cömert davrandı./39	وَأَنْتَ يَا قَبْرُ قَدْ جِئْنَا عَلَى ظَمًا فَجِدْ لَنَا بِجَوَابِ جَادَكَ الدِّيمُ/39
Gençliğinin güzelliği sana sokulan genç nerede? Dostluklar nerede, Allah senikorusunve güzel sıfatlar nerede?/40	أَيْنَ الشَّبَابُ الَّذِي أودَعْتَ نَضْرَتَهُ أَيْنَ الْخِلَالُ رَعَاكَ اللَّهُ وَالشَّيْمُ/40
Ey kabir! İçindeki ölen umutlarımıza ne yaptın? Eskilik emellerimizin izlerini sildi./41	وَمَا صَنَعْتَ بِأَمَالٍ لَنَا طُوْنِتَ يَا قَبْرُ فَيْكَ وَغَفَى رَسْمَهَا الْقِدْمُ/41
Etrafımızdan bizi sulayacak bir cevap yok mu? Kabirlere ne çağrısı yapılırsa yapılsın sessiz kalır. /42	أَلَا جَوَابٌ يُرَوِّي مِنْ جَوَانِحِنَا مَا لِلْقُبُورِ إِذَا مَا نُوْدِيَتْ تَحْمُ/42
Sen uyu, yorgunluktan ne eziyet çektiysenyeter sana. Biz uyanık bir haldeyiz ve topluluğumuz bir bütünlük halindedir./43	نَمْ أَنْتَ يَكْفِيكَ مَا عَانَيْتَ مِنْ تَعَبٍ فَنَحْنُ فِي يَقْظَةٍ وَالشَّمْلُ مُلْتَنِمُ/43
Bu sallanan sancağın bizi gölgelendiriyor. Şu şahsiyetin ciğerlerde nakşedilmiştir./44 ¹¹⁴	هَذَا لَوَاؤُكَ خَفَاقٌ يُظِلُّنَا وَذَاكَ شَخْصُكَ فِي الْأَكْبَادِ مُرْتَسِمُ/44

3.3.7.4. Muhammet Ferid Bey

¹¹⁴ Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 190-192.

Sünni dairesi müdürü olan Ferid Paşa'nın oğludur. 1867 yılında Kahire'de doğdu. Evi Mısır'ın en büyük ve en şanlı eviydi. 1887 yılında Hukuk belgesini aldı. Sünni dairesinde ve genel savcılıkta çalıştı. Referandum savcısı oldu. Vatanın uyanışında en güçlü davetçilerden birisiydi. Yedi sene avukatlık yaptı. Millete siyasette hizmet etmek için avukatlığı bıraktı. Mustafa Kamil Paşa'nın en iyi yardımcısıydı. Avrupa'ya seyahatlerinde ona arkadaşlık etmiştir. 1908 yılının Şubat ayında Mustafa Kamil onu Vatan Partisi'nin başkanlığına getirdi. 1919 yılının Kasım ayında Berlin'de vefat etmiş daha sonra cenazesi Mısır'a getirilmişti. Seyyide Nefise Mescidi'ne yakın bir yerde defnedildi.¹¹⁵

Hafız, Muhammet Ferit bey'in ölümüne üzülmüş çünkü onu Mısır'ın temeli, genci, zor zamanlarındaki tesellisi ve dayanağı olarak görüyordu. Kendisi gayretli ve doğru görüşlü birisiydi. Kalıcı eserlerin ölümden korkmadığını ve kalıcı hatırası olan kimselerin ölmediğini söylemektedir. Ahirette eğer Nil'in aşığı olan Mustafa Kamil ile buluşursa ona bütün zorluklara rağmen Mısır'ın amacından vazgeçmediğini söylemesini istemektedir. Onun ektiği tohumun ürününü halkın topladığını bundan dolayı da kabirde onun rahat uyumasını istemektedir. Daha sonra Muhammet Ferit'in kendisi zor şartlar altında olsa bile Mısır için neler yaptığını anlatmaktadır. Mısır için iyilik istemesi ona bolluk içinde yaşamaktan daha tatlıydı. Kısacası gayret eden bulur sözü Muhammet Ferit'in adeti olduğunu söylemektedir.

Mısır halkı cenazesinin Mısır'da defnedilmesini istemişti. Berlin'de vefat ettiğinde orada hiç kimsenin onun için namaz kılıp secde etmediğine, bir gözün onun için ağlamadığına, mezar taşının üzerine kimsenin yazı yazmadığına çok üzüldüğünü ifade etmektedir. En sonunda burada ümmeti uyandırma isteğinde olup da sonra ölen bir şehit kabri vardır diyerek bitirmektedir. Şiirin kafiyesi del harfidir.

İçinde bulunduğumuz gündeki kimseler için, gelecekteki kimseler için, Azim sahibi ve doğru görüşlü kişi öldü./1	مَنْ لِيَوْمٍ نَحْنُ فِيهِ مَنْ لَعَدَ مَاتَ ذُو الْعَزْمَةِ وَالرَّأْيِ الْأَسَدِ/1
Cuma (Müslümanları için) günü hüznün ve üzüntü oldu. Vicdan (üzüntü) Pazar (Kıptiler için) gününe yürüdü./2	حَلَّ بِالْجُمُعَةِ حُزْنٌ وَأَسَى وَمَشَى الْوَجْدُ إِلَى يَوْمِ الْأَحَدِ/2
Şiirim onun sayfasının üzerinde göründü. Donan gözyaşının üzerine keder aktı./3	وَبَدَا شِعْرِي عَلَى قِرْطَابِهِ لَوْعَةً سَأَلْتُ عَلَى دَمْعٍ جَمَدٍ/3
Ey Nil! doğrusu üzüntü büyük oldu. Gözyaşları bittiği zaman bana mürekkep ol./4	أَيُّهَا النَّيْلُ لَقَدْ جَلَّ الْأَسَى

¹¹⁵ Emin, v.d., a.g.e., s. 511.

	كُن مِدَاداً لِي إِذَا الدَّمْعُ نَفِدَ/4
Ey bahçenin çiçeği solgun ol. Hafif yağmura gülümseme, çünkü yaşam zorlaştı./5	وَإِذْبُلِّي يَا زَهْرَةَ الرُّوضِ وَلَا تَبْسِمِي لِلطَّلِّ فَالْعَيْشُ نَكِدَ/5
Ey kuş ağlaman gerekir. Nağmelerle sevinme, nağmeler yasak oldu./6	وَالزَّمِ النُّوحَ أَيَا طَيْرُ وَلَا تَبْهَجِ بِالشَّدْوِ فَالشَّدْوُ حَدَدَ/6
Doğrusu Ferid gitti. Mısır'ın temeli, genci ve dayanağı eğildi./7	فَلَقَدْ وَلَّى فَرِيدٌ وَإِنطَوَى رُكْنُ مِصْرٍ وَقَتَاهَا وَالسَّنْدُ/7
Kalıcı eserler ölümden korkmaz. Kalıcı hatırası olan kimse ise ölmez./8	خَالِدِ الْأَثَارِ لَا تَخْشِ الْبُلَى لَيْسَ يَبْلَى مَنْ لَهُ ذِكْرٌ خَلَدَ/8
Berlin'i ziyaret ettiğinde semti seslendi: Duha güneşi arslan burcuna girdi diye./9	زُرْتُ بَرْلِينَ فَنَادَى سَمْتُهَا نَزَلْتُ شَمْسُ الضُّحَى بُرْجَ الْأَسَدِ/9
Senin güneşin orada gizlendi, Batıda sonsuzluk ayları böylece gizlenir./10	وَإِخْتَفَتْ شَمْسُكَ فِيهَا وَكَذَا تَخْتَفِي فِي الْغَرْبِ أَقْمَارُ الْأَبَدِ/10
Ey yerin ve kabrin garibi! Ve Ey Nil'in tesellisi! Zorluklar cidden zorlaştığı zamanda./11	يَا غَرِيبَ الدَّارِ وَالْقَبْرِ وَيَا سَلْوَةَ النَّيْلِ إِذَا مَا الْخَطْبُ جَدَ/11
Ölüm hüsam kılıcının keskinliğini iptal etti. Bir meteor (yıldız) ki gece yarısına kadar ışık verdi sonra söndü./12	وَحُسَاماً فَلَّ حَدْيِهِ الرَّدَى وَشِهَاباً ضَاءَ وَهْنًا وَحَمَدَ/12
Eğer Nil'in aşığıyla (Mustafa Kamil Paşa) buluşursan ona de ki, Ferd, Samed ve Daim olan Allah'ın huzurunda./13	قُلْ لِّصَبِّ النَّيْلِ إِنْ لَا قِيَّتُهُ فِي جَوَارِ الدَّائِمِ الْفَرْدِ الصَّمَدِ/13
Gerçekten Mısır amacından vazgeçmez. Neyle karşılaşmasına rağmen, zaman uzasa bile./14	إِنَّ مِصْرَ لَا تَنْتِي عَنْ قَصْدِهَا رَغَمَ مَا تَلْقَى وَإِنْ طَالَ الْأَمَدُ/14
Ondan müjde taşıyarak, Bu şehirde ilk bina eden kimselere geldim./15	جِئْتُ عَنْهَا أَحْمِلُ الْبُشْرَى إِلَى أَوَّلِ الْبَانِينَ فِي هَذَا الْبَلَدِ/15
Rahatla, mutlu ol, sevinç içinde uyu. Gerçekten sen tohumu ektin, ürünü de halk topladı./16	فَاسْتَرْحِ وَإِهْنَأْ وَنَمْ فِي غِبْطَةٍ قَدْ بَذَرْتَ الْحَبَّ وَالشَّعْبُ حَصَدَ/16
Nil'i tercih etti. Onun kendi malının, gücünün, isteklerinin ve çocuklarının yerine./17	أَثَرَ النَّيْلِ عَلَى أَمْوَالِهِ وَقُفُوَاهُ وَهَوَاهُ وَالْوَلَدَ/17

Kendisi zor bir durumda iken, Mısır için iyilik ister. Bolluk içerisinde rahat yaşamaktan daha tatlıdır ona./18	يَطْلُبُ الْخَيْرَ لِمِصْرٍ وَهُوَ فِي شِقْوَةٍ أَحْلَى مِنَ الْعَيْشِ الرَّغَدِ/18
Yola koyulur ve bir hedef ister. Ne zaman amacına yaklaşırsa, ondan uzaklaşır./19	ضَارِبٌ فِي الْأَرْضِ يَبْغِي مَأْرَبًا كُلَّمَا قَارَبَهُ عَنْهُ ابْتَعَدَ/19
Yaşadığı zamanın zorlaşmasını önemsemez. Nice ciddiyet sahipleri bir sebepten dolayı yollarından yana geçtiler./20	لَمْ يَعْبهَ أَنْ تَجَنَّى دَهْرُهُ رُبَّ جِدٍّ حَادٍ عَنْ مَجْرَاهُ جَدٍّ/20
Rahatlarken azim içinde dinlenir. Fırsat çıktı mı ona doğru yürür ve sonuna kadar dayanır./21	يَسْتَجِمُّ الْعَزَمَ حَتَّى إِنْ بَدَتْ فُرْصَةٌ شَدَّ إِلَيْهَا وَصَمَدَ/21
Amacından başka bir yöne hareket etmez. Gayret eden bulur, sözü onun adeti idi./22	فَهُوَ لَا يَتَنَّى عِنَانًا عَنْ مُنَى وَهُوَ هَجِيرَاهُ مَنْ جَدٍّ وَجَدَ/22
Onun nimetleri inkar edildiği zaman , Onu ancak kıskançlığın gözü inkar eder./23	فَأَيَادِيهِ إِذَا مَا أَنْكَرَتْ إِنَّمَا تُنْكِرُهَا عَيْنُ الْحَسَدِ/23
Mısır Ferid'i kaybetti. Mısır'ın yardımı ihtiyacı olduğu bir haldeyken./24	فَقَدَّتْ مِصْرُ فَرِيدًا وَهِيَ فِي مَوْطِنٍ يُعَوِّزُهَا فِيهِ الْمَدَدَ/24
Mısır Ferid'i kaybetti. İnsanlar eğlence meydanındayken, ölüm gözetleyiciyken./25	فَقَدَّتْ مِصْرُ فَرِيدًا وَهِيَ فِي لَهْوَةِ الْمَيْدَانِ وَالْمَوْتُ رَصَدَ/25
Onun gitmesiyle mahir tecrübeliyi kaybetti. Mısır ve günler, kazanma ve kaybetme durumundadır/26	فَقَدَّتْ مِنْهُ خَبِيرًا حَوْلًا وَهِيَ وَالْأَيَّامُ فِي أَخْذٍ وَرَدَ/26
Neredeyse zaman o adamın hayatta olmasına sevinemedi, Neredeyse O Mısır'da hayatta kalmadı./27	لَمْ يَكْدُ يُمَتِّعْهَا الدَّهْرُ بِهِ فِي رُبُوعِ النَّيْلِ حَيًّا لَمْ يَكْدَ/27
Keşke o biraz daha yaşasaydı. Onun gözü Mısır halkının nasıl birleştiğini görürdü./28	لَيْتَهُ عَاشَ قَلِيلًا فَتَرَى شَعْبَ مِصْرٍ عَيْنُهُ كَيْفَ اتَّخَذَ/28
Eyvah Mısır'a! Bilakis toprağa da eyvah, O daha çok ve şiddetli hüznüldür./29	وَيْحَ مِصْرٍ بَلْ فَوَيْحًا لِلثَّرَى إِنَّهُ أَبْلَغُ حُزْنًا وَأَشَدَّ/29
Niceleri istedi, Mısır'ın halkı da istedi. Keşke şu cesedin kendisinde defnedilmesini/30	كَمْ تَمَنَّى وَتَمَنَّى أَهْلُهُ لَوْ يُوَارَى فِيهِ ذِيَاكَ الْجَسَدَ/30

Vay hasrettime! Ne yazık! Berlin’de şu kabrin üzerine, Namazkılıp secde eden kimse oldu mu?/31	لَهْفَ نَفْسِي هَلْ بِبِرْلَيْنِ امْرُؤٌ فَوْقَ ذَاكَ الْقَبْرِ صَلَّى وَسَجَدَ/31
Bir göz onun için ağlayıp, türbesini suladı mı? Onun mezar taşının üzerine kimse yazı yazdı mı?/32	بَلْ بَكَتْ عَيْنٌ فَرَوَتْ ثَرْبَهُ هَلْ عَلَى أَحْجَارِهِ خُطٌّ أَخَذَ/32
İşte burada bir şehit kabri vardır ki, Ümmeti uyandırma isteğindeydi, sonra öldü./33 ¹¹⁶	هَـا هُنَا قَبْرُ شَهِيدٍ فِي هَوَى أُمَّةٍ أَيْقَظَهَا ثُمَّ رَقَدَ/33

3.3.7.5. Abdülhalim Alayeli Bey

Abdüsselam el-Alayeli Bey’in oğludur. Dimyatlı meşhur ailelerden birisiydi. Uzun bir süre vatanın kalkınmasına katkıda bulundu. Ahraru’d-Düsturiyyin Partisi’nin meşhur üyelerindendi. Bu partinin bir yıl genel sekreterliğini yaptı. Birkaç yıl milletvekili oldu. 3 Mayıs 1932’de vefat etmiştir.¹¹⁷

Hafız, Abdüsselam’ın oğlu Abdülhalim Alayeli Bey’in özgürlerin nurundan ayrıldığı bir günü olmamasını istemiş ve onların içinde onu sert ve yumuşak bir mızrağa, yürüyen bir yıldıza benzetmektedir. Onun asil ve komşularına ikram eden birisi olduğunu, iyilik isteyenlerin ona geldiğini, onları tedavi edip koruduğunu, hata yapanların hatalarını hemen affettiğini anlatmaktadır. Hafız kendisini anlatırken şiirin yetersiz kaldığını ancak gözyaşlarıyla arkadaşına mersiye yazdığını ve bunda şaşılacak bir şey olmadığını söylemektedir.

Abdülhalim Alayeli Bey kendisi Nil’in hizmetçisiydi. O vefat edince Nil’in en büyük umudunun onu içine ölü olarak almak ve böylece kendi yaralarını ancak onun defniyle iyileştirmek olacağını söylüyor. Onun ölümüne her yerde ağlayan kadınlar olduğunu, onunla beraber çok iyi bir arkadaşlık yaşadığını anlatıyor. Onun Mısır için nasıl çabaladığını anlattıktan sonra onun öldükten sonra da karısının onun için nasıl üzgün olup ağladığını kendisinin bu durumdan kalbinin paramparça olduğunu ifade etmektedir. En sonunda karısının ona dünyada ve ölümden vefalı bir eş olduğunu, Allah’ın onun için bütün kötülüklere yeteceğini, onun mahremine de Ruh’ul-Emin’in koruyacağını söyleyerek bitirmektedir. Şiirin başında kafiye harfi ra sonrasında ise nun harfidir.

Ey Abdusselam’ın oğlu! Bir gün olmasın. İçinde özgürlerin nurundan ayrıldığın./1	يَا ابْنَ عَبْدِ السَّلَامِ لَا كَانَ يَوْمٌ
---	--

¹¹⁶ Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 202-203.

¹¹⁷ Emin, v.d., a.g.e., s. 556.

	غَبِثَ فِيهِ عَن هَالَةِ الْأَحْرَارِ/1
İçlerinde bir mızrak gibi sert ve yumuşak idin. İçlerinde yürüyen bir yıldız gibiydin./2	كُنْتُ فِيهِمْ كَالرُّمَحِ بَاسًا وَلِينًا كُنْتُ فِيهِمْ كَالْكُوكَبِ السَّيَّارِ/2
Ey aslı köklü ve apaçık asil olan! Ve ey komşularına ikram eden onurlu kişi!/3	يَا عَرِيقَ الْأُصُولِ وَالْحَسَبِ الْوِ ضَاحِ وَالثُّبُلِ يَا كَرِيمَ الْجَوَارِ/3
Sen büyük izzet ağacında bir daldın ki, İyilik isteyenler onun dalları altına sığınırdı./4	كُنْتَ قَرَعًا بِدَوْحَةِ الْعِزِّ تَأْوِي تَحْتَ أَفْنَانِهِ غُفَاةَ الدِّيارِ/4
Güzel ve çok yapraklı olan o dalı ölüm vurdu. Dalı ise taze meyve doluyken,/5	قَصَفَتْهُ الْمَنُونُ وَهُوَ نَضِيرٌ مُورِقٌ عَوْدُهُ جَنِي الثَّمَارِ/5
Onların yaralarını tedavi ederdin ve korurdun onları. Hata yapanları hataları anında affederdin./6	كُنْتَ تَأْسُو جِرَاحَهُمْ وَتَقِيهِمْ وَتُقِيلُ الْعِنَارَ عِنْدَ الْعِثَارِ/6
Konuşmam bana ihanet etti, gözyaşlarım bana ihanet etmedi. Vah hasretim, şiirlerim yetersiz kaldı./7	خَانَ نُطْقِي وَلَمْ تَخْنِي دُمُوعِي لَهْفَ نَفْسِي فَقَصَّرْتَ أَشْعَارِي/7
Arkadaşım hakkında akan gözyaşlarından, Mersiyemi yazdığımda şaşırarak bir şey yok./8	غَيْرُ بَدْعٍ إِذَا نَظَّمْتُ رِثَائِي فِي صَدِيقِي مِنَ الدُّمُوعِ الْجَوَارِي/8
Bazı hüznler dik dağları parçalar. Bazı hüznler de vahşi hayvanları yıkar./9	فَمِنْ الْحُزْنِ مَا يَذْكُ الرُّوَاسِي وَمِنْ الْحُزْنِ مَا يَهْدُ الضُّوَارِي/9
Başka bir zaman şöyle ağıt yaktı:	
Sana çok ihtiyacımız varken öldün. Kolaylaşmayan zorlukların gibi,/10	مَضْنَيْتَ وَنَحْنُ أَحْوَجُ مَا نَكُونُ إِلَيْكَ وَمِثْلُ خَطْبِكَ لَا يَهُونُ/10
Nil'e rağmen düşmanlar sana saldırdı. Ve sen Nil'in güvenilir hizmetçisiydin./11	بِرَّغَمِ النَّيْلِ أَنْ عَدَتِ الْعَوَادِي عَلَيْكَ وَأَنْتَ خَادِمُهُ الْأَمِينُ/11
Düşmanla olan sınırimız istemeden ondan kayboldun. Ve sana ölüm indi./12	بِرَّغَمِ الثُّغْرِ أَنْ غُيِّبَتْ عَنْهُ وَأَنْ نَزَلَتْ بِسَاحَتِكَ الْمَنُونُ/12
Onun en büyük umudu seni içine ölü olarak almak, Şu definle kendi yarasını iyileştirmek için,/13	أَجَلٌ مُنَاهُ لَوْ يَحْوِيكَ مَيِّتًا لَيَجْبُرَ كَسْرَهُ ذَاكَ الدَّفِينُ/13
Gözyaşlarından bir deniz senin üzerine aktı.	أَسَالَ مِنَ الدُّمُوعِ عَلَيْكَ بَحْرًا

Neredeyse onun dalgalarıyla gemiler akar gider./14	تَكَادُ بُلُجُهُ تَجْرِي السَّفِينُ/14
Her yerde senin için ağlayan kadınlar oldu. Müezzin minarelerde senin için tekbir getirdi./15	وَقَامَ النَّادِبَاتُ بِكُلِّ دَارٍ وَكَبَّرَ فِي مَآذِنِهِ الْأَذِينُ/15
Azimli cömert birinin kaybına uğradı. Zor durumlarda Mısır halkı ondan yardım istiyordu./16	أَصِيبَ بِذِي مَضَاءٍ أَرِيحِي بِهِ عِنْدَ الشَّدَائِدِ يَسْتَعِينُ/16
Gençliğin genci ölümler seni vurdu. Senin dalına dallar yetişemez./17	فَتَى الْفَتِيَانِ غَالَتَكَ الْمَنَايَا وَعُصْنُكَ لَا تُطَاوِلُهُ عُصُونُ/17
Bir sürelik onurlu ve hür arkadaşlık ettim sana. İhanet edilmeyen ve ihanet etmeyen bir arkadaşlık./18	صَحْبَتُكَ حَقْبَةً فَصَحَبْتُ حُرّاً أَيَّيَّا لَا يُهَانُ وَلَا يُهَيَّنُ/18
Asil huylu, dostuna gıybet etmez. Arkadaşına eziyet etmez ve minnet de etmez./19	نَبِيلَ الطَّبَعِ لَا يَغْتَابُ خَلّاً وَلَا يُؤْذِي الْعَشِيرَ وَلَا يَمِينُ/19
Mısır için gönüllü gayret etti. Onun etrafında şüpheler dolaşmadı./20	تَطَوَّرَ فِي الْجِهَادِ لَوَجْهِ مِصْرٍ فَمَا حَامَتِ حَوَالِيهِ الظُّنُونُ/20
Tehditler umutlarına engel olmadı. Onun sözü ebediyyen ona yalancı olmadı./21	وَلَمْ يَتْنِ الْوَعْدُ لَهُ عِنَاناً وَلَمْ تَحْنُتْ لَهُ أَبَدًا يَمِينُ/21
Alçaklık izzetiyle beraber bulunmadı. Adilik ve rezillik ona tutunmadı./22	وَلَمْ تَنْزِلْ بِعِزَّتِهِ الدَّنَايَا وَلَمْ يَعْلُقْ بِهِ ذُلٌّ وَهُونُ/22
Yolu için gitti, başını eğmedi. Ve iman onun iç dünyasını hiç bırakmadı./23	مَضَى لِسَبِيلِهِ لَمْ يَحْنِ رَأْساً وَلَمْ يَبْرَحْ سَرِيرَتَهُ الْيَقِينُ/23
Bir yardımcıyı ümit eden bir dostu terk ettin. Ona gözyaşlarından başka bir yardımcı yoktur./24	تَرَكْتُ أَلِيفَةً تَرْجُو مُعِيناً وَلَيْسَ سِوَى الدُّمُوعِ لَهَا مُعِينُ/24
Eşi için ağlayıp inliyor, ondan ne kadar uzakta. Çünkü o eşini ölüm vurdu./25	تَتَوَخَّعُ عَلَى الْقَرِينِ وَأَيِّنَ مِنْهَا وَقَدْ غَالَ الرَّدَى ذَاكَ الْقَرِينُ/25
Onun ahu eninlerini duydum ve gece sakinken, O ahu eninler kalbimi paramparça etti./26	سَمِعْتُ أَنْيْنَهَا وَاللَّيْلُ سَاجٍ فَمَزَّقَ مُهْجَتِي ذَاكَ الْأَنْيْنُ/26
Gerçekten geçmişte sıkıntılar çektim. Hüzünlü kalbin çektiği sıkıntıları/27	فَقَدْ عَانَيْتُ قَدْماً مَا يُعَانِي

	عَلَى عِلَالَتِهِ الْقَلْبُ الْحَزِينُ/27
Hayalî kadınlardan biriydi, öyle bir koca kazandı ki, Edep ve din yönünden celali yücelmiş bir erkekti./28	مِنْ الْخَيْرَاتِ قَدْ نَعِمْتَ بِزَوْجٍ سَمَا بِجَلَالِهِ أَدَبٌ وَدِينُ/28
Nimetler içinde yaşadı, korkmadı. Bütün hayatı bolluk ve rahatlıktı./29	أَقَامَتْ فِي النِّعَمِ وَلَمْ تُرَوِّعْ فَكُلُّ حَيَاتِهَا رَغَدٌ وَلِينُ/29
İffet ona öyle bir elbise dikti ki, Korunmuş mahrem onun elbisesini süsledi./30	لَقَدْ نَسَجَ الْعَفَافُ لَهَا رِداءً وَزَانَ رِداءَهَا الْخِدرُ الْمَصُونُ/30
Feda edilen dostun başına ölüm geldi. Hain zaman onun neşesini bozdu./31	دَهَاها الْمَوْتُ فِي الْإِلْفِ الْمُفَدَى وَكَدَّرَ صَفْوَهَا الذَّهْرُ الْخَوُونُ/31
Neredeyse musibeti onun ölüm anı olması için üzerine geliyordu. Ve üzüntüler az kalsın onu öldürüyordu./32	فَكَادَ مُصَابِهَا يَأْتِي عَلَيْهَا لِسَاعَتِهَا وَتَقْتُلُهَا الشُّجُونُ/32
Nimet içinde büyüdü, hüznü yaşamadı. Göz kapakları gözyaşlarıyla kırmızılaşmadı./33	رَبِيبَةُ نِعْمَةٍ لَمْ تَبُلْ حُزْنَاً وَلَمْ تَشْرَقْ بِأَدْمُعِهَا الْجُفُونُ/33
Dostuna hayatta ve ölümden vefalı oldu. Levzi ¹¹⁸ gibi bir eş böyle olur./34	وَفَتْ لِأَلَيْفِهَا حَيّاً وَمَيِّتاً كَذَاكَ كَرِيمَةُ اللَّوْزِي تَكُونُ/34
Allah'ın ihsanı bütün kötülöklere yetecek. Onun mahremi Ruh'ul-Emin koruyor./35 ¹¹⁹	سَتَكْفِيهَا الْعِنَايَةُ كُلَّ شَرٍّ وَيَحْرُسُ خِدرَهَا الرُّوحُ الْأَمِينُ/35

3.3.8. İki Osmanlı Pilotu

Fethi ve Sadık

¹¹⁸ Dimyatlı meşhur bir ailenin lakabı. Vefat eden kişinin (Abdülhalim Alayeli Bey) karısı onlardandı. Bk. Emin, v.d., a.g.e., s. 558.

¹¹⁹ Hafız İbrahim, a.g.e., s. 219-220.

Hafız İbrahim bu mersiye Şam yakınlarında uçakları düşen iki Osmanlı pilotu için yazmıştır. Şam'dan Kudüs'e oradan Mısır'a uçacaklardı. Üçüncü pilot Nuri Bey'in sağ ulaşması bekleniyordu. 1 Nisan 1914 yılında bu mersiye neşredildi.¹²⁰

Hafız'ın yazdığı mersiye şiirleri içerisinde sadece bu mersiyesi Türkler için yazılmıştır. Hafız, Osmanlı pilotlarının düşen uçaklarını yıldızların kardeşine benzetmiş rüzgarlar onun emrine itaat ederken ne geldi başına diyerek bu olaya şaşırmıştır. Uçağın düşme sebebini acaba sınırları mı geçti yoksa aydınlatıcı bir yıldız gibi görüldüğünden bulutlar mı kıskandı diye düşünmektedir. Bu yolculukla Fethi'nin ölümüne ulaştığını, onun emsalsiz birisi olduğunu anlatmıştır. Arkadaşı olan üçüncü pilot Nuri'nin korunması için yapılacak duaya umulur ki Allah cevap verir çünkü Mısır'da Nuri'nin aranıyor olduğunu söyleyip bitirmektedir. Şiirin kafiyesi ra harfidir.

Ey yıldızların kardeşi! (uçak) ne vurdu sana? Sen kartalları vuran şeyken./1	أَخْتِ الْكَوَكِبِ مَا رَمَا لِي وَأَنْتِ رَامِيَةُ النُّسُورِ/1
Ne geldi başına? Sırtının üzerinde güçlü arslanın oturma yeri varken, /2	مَاذَا دَهَاكَ وَفَوْقَ ظَهْرِهِ رَكَ مَرِيضُ الْأَسَدِ الْهَاصُورِ/2
Rüzgarlaronun emrine itaat ettiler. Doğu ve batı tarafından./3	خَضَعْتَ لِأَمْرِتِهِ الرِّيا حُ مِنْ الصَّبَا وَمِنْ الدَّبُورِ/3
Onun dizginlerini kontrol ediyordu. Muktedir olan birisinin tasarrufları gibi,/4	فَعَدَا يُصَرِّفُ مِنْ أَعْنِ نَتَيْهَا تَصَارِيفُ الْقَدِيرِ/4
Ey Fethi! Eğer musibet hakkında sorarsam, Benim için hayreti kaldıran birisi var mıdır?/5	فَتَحِي وَهَلْ لِي إِنْ سَأَلْتُ بُتُّ عَنْ الْمُصِيبَةِ مِنْ مُحِيرِ/5
Vay ona, sınırları mı geçtin? Sen perdeleri baştan başa geçenken?/6	وَيْلَاهُ هَلْ جُزْتَ الْخُدُ دَ وَأَنْتِ مُخْتَرِقُ السُّتُورِ/6
Gökyüzünü koruyanlar vurdu sana. Ve o öldürücü darbelerdir.	فَرَمَاكَ حُرَّاسُ السَّمَاءِ وَ تِلْكَ قَاصِمَةُ الظُّهُورِ/7

¹²⁰ Emin, v.d.,a.g.e., s. 493;

Yoksa bulutlar seni mi kısılandı? Sen havada yüzerken./8	أَمْ غَارَ مِنْكَ السَّابِحَا تُ وَأَنْتَ تَسْبَحُ فِي الْأَثِيرِ/8
Seni yalnız gördüğünde çekemedi. Orada aydınlatıcı bir yıldız gibi./9	حَسَدَتْكَ حِينَ رَأَتْكَ وَحَدَا ذَكَ ثُمَّ كَالْفَلَكِ الْمُنِيرِ/9
Çekemeyenin gözü ok gibidir. Göğüs kafesinden ve boğazdan geçer./10	وَالْعَيْنُ مِثْلُ السَّهْمِ تَنْتَدُ فُذُ فِي الثَّرَائِبِ وَالنُّحُورِ/10
Galaksiye gitmeye çalıştın. Oraya ulaşmak ise zordur./11	حَاوَلْتُ أَنْ تَرِدَ الْمَجَرَّ رَةً وَالْوُرُودَ مِنَ الْعَسِيرِ/11
Ey Fethi! Ölüme ulaştın. Ve sen emsalsizsin./12	فَوَرَدْتُ يَا فَتْحِي الْجَمَا مَ وَأَنْتَ مُنْقَطِعُ النَّظِيرِ/12
Gökyüzünün ortasındandüştün. Dolunayların düşüşü böyledir./13	وَهَوَيْتَ مِنْ كِبِدِ السَّمَاءِ ءٍ وَهَكَذَا مَهْوَى الْبُذُورِ/13
Eğer yükselmek yorduysa seni, O tertemiz cesedinle,/14	إِنْ كَانَ أَعْيَاكَ الصُّعُورُ دُ بِذَلِكَ الْجَسَدِ الطَّهَّورِ/14
O zaman sadece ruhunlayüz, Melik ve büyük olan Allah'ayüksel./15	فَاسْبَحْ بِرُوحِكَ وَحَذَاهَا وَاصْعَدْ إِلَى الْمَلِكِ الْكَبِيرِ/15
Eğer ölüm haberinin sesi bizi korkutursa, Müjdecinin haberini biz kaçırdıysak,/16	إِنْ رَاعَنَا صَوْتُ النَّعِي ي وَفَاتَنَا نَبَأُ الْبَشِيرِ/16
Umulur ki, kim elini sıkı tuttuysa, Mısır'ın üzerine sevinç vermekten,/17	فَلَعَلَّ مَنْ ضَمَّنَتْ يَدَا هُ عَلَى الْكِتَابَةِ بِالسُّرُورِ/17
Onun duasına cevap verebilir. Senin en son arkadaşının korunmasında,/18	أَنْ يَسْتَجِيبَ دُعَاءَهَا فِي حِفْظِ صَاحِبِكَ الْأَخِيرِ/18

Artık doğularda ve batılarda (Mısır) arıyor oldu. Nuri'nin yüzünü,/19 ¹²¹	بَآتَتْ تُرَاقِبُ فِي الْمَشَا رِقِّ وَالْمَغَارِبِ وَجَهَ نوري/19
---	---

3.3.9. Abdülhamid Remzi

Hafız İbrahim bu mersiyei İbrahim Remzi'nin ölen oğlu Abdülhamit Remzi'yi anma töreninde, İbrahim Remzi'nin diliyle söylemiştir. Çünkü bu törende konuşamamıştı. 6 Mart 1920 yılında neşredilmiştir.¹²²

Hafız, vefat eden Abdülhamit için babasının diliyle uykusuzluğunu ve sürekli ağladığını kabrine geldiğini acaba bana cevap verir misin diyerek başlamaktadır. Seni kabirde yalnız bırakmam kabirden korkma ve ümitsiz olma ben de yakında geleceğim demektedir. Çok genç yaşta gençliğin ortasında, temiz ve yeni kıyafetler içinde ölümün onu almaya niyet ettiğini, onun doktorunun onun için yapabileceği herşeyi yaptığından bahsetmektedir. Bundan sonra babsının nasıl hüznü ve şaşkın bir halde olduğunu, zorlukların onun kalbini erittiğini söyledikten sonra güneşten onu saran kabre doğuşunda ve batışında ona selam söylemesini, Allah'ın rahmetinin onunla kalmasını isteyerek şiirini bitirmiştir. Şiirin kafiyesi be harfidir.

Ey oğlum, uykusuzluğum ve ağlamam uzadı. Geldim seni çağırıyorum, sen bana cevap verir misin?/1	وَلَدِي قَدْ طَالَ سُهْدِي وَنَحْيِي جِئْتُ أَدْعُوكَ فَهَلْ أَنْتَ مُجِيبِي/1
Gözyaşlarımla kabri sulamayageldim. İçinde dünyadan olan nasibimi emanet ettim./2	جِئْتُ أُرْوِي بِدُمُوعِي مَضْجَعًا فِيهِ أَوْدَعْتُ مِنَ الدُّنْيَا نَصِيبِي/2
Kabrin ıssızlığından korkma, Ümitsiz olma ben de yakında vefat edeceğim./3	لَا تَخَفْ مِنْ وَحْشَةِ الْقَبْرِ وَلَا تَبْتَئِسْ إِنِّي مُوَافٍ عَنْ قَرِيبٍ/3
Ben arslan yavrusunu yalnız bırakmam. Verimsiz, ıssız ve dar yerde/4	أَنَا لَا أَتْرُكُ شَيْلِي وَحْدَهُ فِي جَدِيبٍ مَوْجِشٍ غَيْرِ رَحِيبٍ/4
Yoksa zaman gücümü aldığı anda, Belimi büktüğünde, saçlarım beyazladığı zaman./5	أَوْ حِينَ إِبْتَرَّ دَهْرِي قُوَّتِي وَدَوَى عَوْدِي وَوَافَانِي مَشِيبِي/5
Senin dalın iyice yapraklandı. Bol şan ve izzet güneşinin altında, /6	وَإِكْتَسَى عُصْنُكَ مِنْ أَوْرَاقِهِ تَحْتَ شَمْسِ الْعِزِّ وَالْجَاهِ الْخَصِيبِ/6

¹²¹ Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 196-197.

¹²² Emin, v.d., a.g.e., s. 514.

Arslan doğuranın, asil yavrusu için ümit etmediği şeyi, Biz sende ümit ettik./7	وَرَجَوْنَا فَيْكَ مَا لَمْ يَرْجُهُ مُنْجِبُ الْأَشْبَالِ فِي الشَّيْلِ النَّجِيبِ/7
Ölüm seni gençliğin baharında almaya niyet ediyor. Gençliğin ortasında, temiz ve yeni giysilerinde./8	يَنْتَوِيكَ الْمَوْتُ فِي شَرِّخِ الصَّبَا وَالشَّبَابُ الْعَضُّ فِي الْبُرْدِ الْقَشِيبِ/8
Senin doktorun bir gayret bırakmadı. Ancak Allah'ın ilmi doktorun ilminden kayboldu./9	لَمْ يَدَعْ أَسِيكَ جُهْدًا إِنَّمَا غَابَ عِلْمُ اللَّهِ عَنِ عِلْمِ الطَّبِيبِ/9
Ey Abdülhamit! Bir babaya bak ki, Üzüntüsü çok, bitkinliği belli olan biri./10	إِيه يَا عَبْدَ الْحَمِيدِ أَنْظُرْ إِلَى وَالِدِ جَمِّ الْأَسَى بَادِي الشُّحُوبِ/10
Başına gelen şeylerin aşırılığından şaşkındır. Senin yaşıtların arasında sanki bir garip gibi yürür./11	ذَاهِلٌ مِنْ فَرَطٍ مَا حَلَّ بِهِ بَيْنَ أَتْرَابِكَ يَمْشِي كَالْغَرِيبِ/11
Her ne zaman onlardan birisini görse, Sevgilinin yüzüne olan özlemi onu sallar./12	كُلَّمَا أَبْصَرَ مِنْهُمْ وَاحِدًا هَزَّهُ الشَّوْقُ إِلَى وَجْهِ الْخَبِيبِ/12
Dallara filiz halindeyken sorar. O taze dal olan kardeşi hakkında./13	يَسْأَلُ الْأَغْصَانَ فِي أَزْهَارِهَا عَنْ أَخِيهَا ذَلِكَ الْغُصْنِ الرُّطِيبِ/13
Aylara doğuşunda sorar. Ölümünden önce erken ölen çehreyi./14	يَسْأَلُ الْأَقْمَارَ فِي إِشْرَاقِهَا عَنْ مُحَيَّا غَابَ مِنْ قَبْلِ الْمَغِيبِ/14
Hüzün nefisini her yönden örttü. Kapkara zorluklar kalbini eritti./15	غَمَّرَ الْحُزْنَ نَوَاحِي نَفْسِهِ وَأَذَابَتْ لُبَّهُ سَوْدُ الْخُطُوبِ/15
Yaşamak ona fayda vermez. Bedenleri kalplerden başkası ıslah eder mi? /16	فَهُوَ لَا يَنْفَعُهُ الْعَيْشُ وَهَلْ تَصْلُحُ الْأَبْدَانُ مِنْ غَيْرِ قُلُوبِ/16
Ey güneş! Onu saran kabre, Güneşin doğuşunda ve batışında selam söyle./17	طَالِعِي يَا شَمْسُ قَبْرًا ضَمَّمَهُ بِالنَّحَايَا فِي شُرُوقٍ وَغُرُوبِ/17
Ey Allah'ın rahmeti onunla kal. Akıntını ona bol bol eyle./18 ¹²³	وَاسْكُنِي يَا رَحْمَةً اللَّهِ بِهِ وَاجْعَلِي فَيْضَكَ مِنْهَلَّ السُّكُوبِ/18

3.3.10. Mahmud el-Hamuli

¹²³ Hafız İbrahim, a.g.e., s. 204.

Meşhur halk sanatçısı Abduh el-Hamuli'nin oğludur. Nikahı yapıldıktan az bir zaman sonra vefat etmiştir.¹²⁴

Hafız, Farkaden yıldızlarının kendisine vaktinden önce batan bir dolunayı özlettiğini söylemekle Mahmud el-Hamuli'nin ahirete gitme hususunda acele ettiğini anlatmakta ve onun için ağladığını anlatmaktadır. O azizin artık geri gelmesinin mümkün olmadığını, onunla cennet hurilerinin içlerinin ferahladığını, onunla geçirdiği son mutlu zamanın onun düğün gecesi olduğunu ifade etmektedir. Şiirin kafiyesi ise nun harfidir.

Ey Farkaden! (iki parlak yıldız) özlettiniz beni. Vaktinden önce batan tam bir dolunayı./1	شَوَّفْتُمَانِي أَيُّهَا الْفَرَقْدَانِ لِيَدْرِ تَمَّ غَابَ قَبْلَ الْأَوَانِ/1
Her nezaman doğsanız bir kere daha, İki gözüme inci (gözyaşı) nazmetmeyi öğrettiniz./2	وَكُلَّمَا أَشْرَقْتُمَا مَرَّةً عَلَّمْتُمَا عَيْنَيَّ نَظْمَ الْجُمَانِ/2
Gitmiş bir aziz üzerine ki O, karizan ¹²⁵ dönene kadar dönmeyecek./3	عَلَى عَزِيزٍ قَدْ تَوَلَّى وَلَنْ يُؤُوبَ حَتَّى يَرْجِعَ الْقَارِظَانِ/3
Ey Mahmud! Sefer (ahirete göçme) hususunda acele ettin. Onunla cennet hurilerinin içi ferahladı./4	عَجَلْتَ يَا مَحْمُودُ فِي رَحْلَةٍ قَرَّتْ بِهَا أَعْيُنُ حُورِ الْجَنَانِ/4
Sanki son mutlu zaman, Aramızdaki festival gecesi (düğün) idi./5 ¹²⁶	كَأَنَّمَا آخِرُ عَهْدِ الْهِنَا قَدْ كَانَ مِنَّا لَيْلَةَ الْمَهْرِجَانِ/5

4.3.11. Ahmet el-Babili

Ahmet el-Babili hakkında yaptığımız araştırma sonucunda fazla bir bilgiye ulaşamadık. Ona yazdığı mersiye şiirinden Babili'nin Hafız'ın gençlikteki arkadaşı olduğunu anlamaktayız.

Hafız, Babili'nin ölümüyle artık ölümün onun yaşatlarında yürüdüğünü ve dostlarının yokluğunu bildiğini anlatmaktadır. Onun kendisinin dostu, en iyi arkadaşlığı, ihtiyaçlarını giderdiği ve umutlarının karar kıldığı bir yer olduğunu ifade ettikten sonra iyi insanların gidişi gibi gitmesi yani şerefle ve arkasında dostların

¹²⁴ Emin, v.d., a.g.e., s. 559.

¹²⁵ İnz şehriden iki adam karz ağacını aramak için çıktılar ama geri dönmediler. Hiç kimse onlardan bir haber almadı. Bu iki adam geriye dönmesi ümit edilmeyen bütün kayıplar için misal olarak verilir. Bk. Emin, v.d., a.g.e., s. 559.

¹²⁶ Hafız İbrahim, a.g.e., s. 220.

ağlamasıyla gönderilmesi gerektiğini söyleyip şiirine son vermektedir. Şiirin kafiyesi be harfidir.

Ölümler yaşıtlarımda yürümeye başladı. Dostların yokluğunu bilmeye başladım./1	بَدَأَ الْمَمَاتُ يَدْبُ فِي أَتْرَابِي وَبَدَأْتُ أَعْرِفُ وَحْشَةَ الْأَحْبَابِ/1
Ey Babili! Gençlikteki dostun sana feda olsun. Topraktaki gençliğine gençliğim feda olsun./2	يَا بَابِلِي فِدَاكَ الْفُكُّ فِي الصَّبَا وَفِدَا شَبَابِكَ فِي الثَّرَابِ شَبَابِي/2
Benim dostumdun ve ihtiyacımı giderdiğim yerdin. Umutlarımın karar kıldığı yer ve en iyi arkadaşıydın./3	قَدْ كُنْتَ خُلْصَانِي وَمَوْضِعَ حَاجَتِي وَمَقَرَّ أَمَالِي وَخَيْرَ صِحَابِي/3
Kerim olanların gittiği gibi git. Şerefle ve dostların ağlamalarıyla gönderilerek./4 ¹²⁷	فَإِذْهَبْ كَمَا ذَهَبَ الْكَرَامُ مُشَيَّعًا بِالْمَجْدِ مَبْكِيًا مِنَ الْأَحْبَابِ/4

4.3.12. Mahmut Sami el-Barudi'nin kızı

Hafız, Barudi'nin vefat eden kızına çok üzülmüş onun rabbine geri döndüğünü ve babasının bu duruma sabırlı olduğunu anlatıyor. O, toprağa girmeye razı olanlardan birisi değilken onun toprağa girmesi için onu razı mı ettiler yoksa onu aldattılar mı diye şaşkınlığını ifade etmektedir. Toprağın onun cismine dokunmasının insanlara çok ağır geldiğini ve onun gençken vefat ettiğinden bahsetmektedir. Babası Mahmut Sami Barudi'nin nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu, zor hadiseler karşısında eğilmediğini, yiğit, ısrarcı gülen birisiydi diyerek övmektedir. Enson beyitte Barudi yaşarken o kadar heybetli birisiydi ki zaman bile halkın kraldan çekindiği gibi ondan çekinirdi diyerek şiirini bitirmektedir. Şiirin ilk iki beytinde kafiye he ile devamında ise ke harfi ile devam etmektedir.

Bir emanet (can) ki rabbine geri verildi. Ve ruhların sahibi ona daha layıktır./1	وَدِيعَةٌ رُدَّتْ إِلَى رَبِّهَا وَمَالِكُ الْأَرْوَاحِ أَوْلَى بِهَا /1
Kızının uzaklığında sabrın artmadı mı? Onun yakınlığında iken şükür etmenden daha çok./2	أَلَمْ يَكُنْ صَبْرَكَ فِي بُعْدِهَا يَرْبُو عَلَى شُكْرِكَ فِي قُرْبِهَا/2

Devamında da;

¹²⁷ Hafız İbrahim, a.g.e. , s. 220.

İç dünyaları arasında istemeden seni defnettiler. Yoksa seni göz çukurlarında gizlece mi sakladılar./3	بَيْنَ السَّرَائِرِ ضِنَّةٌ دَفَنُوكِ أَمْ فِي الْمَحَاجِرِ خُلْسَةً خَبَنُوكِ/3
Sen bu toprağa razı olanlardan değilsin. Seni razı mı ettiler yoksa seni aldattılar mı?/4	مَا أَنْتِ مِمَّنْ يَرْتَضِي هَذَا التُّرَى نُزُلًا فَهَلْ أَرْضُوكِ أَمْ غَبَنُوكِ/4
Ey Mahmud'un kızı! İnsanlara ağır gelir. Toprağın senin yorgun cismine dokunması./5	يَا بِنْتَ مَحْمُودٍ يَعْزُّ عَلَى الزُّرَى لَمَسُ التُّرَابِ لِحْسَمِكَ الْمَنْهُوكِ/5
Gençliğini ölüme çalması için terkettiler Ah olsun! Terk edilen taze gençliğine./6	تَرَكُوا شَبَابَكَ فِيهِ نَهْبًا لِلْبِلَى وَاهَا لِعُصْنِ شَبَابِكَ الْمَتْرُوكِ/6
Ey sabah güneşi! Onu ışığının üzerine koydular. Ona gökyüzünün dolunayı olan kardeşin ağladı./7	وَحَثَّوْهُ فَوْقَ سَنَاكِ يَا شَمْسَ الضُّحَى فَبِكَيِّ لَهُ بَدْرُ السَّمَاءِ أَخُوكِ/7
Şera ¹²⁸ aslanlarının evini (babanın evini) ölüm bastı. Keşke bilsem! Senin baban neredeydi?/8	دَاسَ الْجِمَامُ عَرِيْنَ أَسَادِ الشَّرَى يَا لَيْتَ شِعْرِي أَيْنَ كَانَ أَبُوكِ/8
Onu tanıdığım kadarıyla ölümü bir kılıçla karşılar. Akan kandan oluşan bir kılıf kılıcın üzerindedir./9	عَهْدِي بِهِ يَلْقَى الرَّدَى بِمُهَنْدٍ يَعْلُوهُ غِمْدٌ مِنْ دَمٍ مَسْفُوكِ/9
Ey Mahmud'un kişiliği! Sen bilen birisisin. Bu alemde izlenilen yolu./10	يَا نَفْسَ مَحْمُودٍ وَأَنْتِ عَلِيمَةٌ بِطَرِيقِ هَذَا الْعَالَمِ الْمَسْلُوكِ/10
Bir hadise karşısında parçalanmazsın diye tanıdılar seni. Acaba seni tanıdıkları gibi kalmakta mısın?/11	عَهْدُوكِ لَا تَتَصَدَّعِينَ لِحَادِثٍ أَوْ أَنْتِ بَاقِيَةٌ كَمَا عَهْدُوكِ/11
Bu toprak, sen daha iyi bilirsin ki, Kölelerden ve meliklerden olan insanların buluşma yeridir./12	هَذَا التُّرَابُ وَأَنْتِ أَعْلَمُ مُلْتَقَى هَذَا الزُّرَى مِنْ سَوْقَةٍ وَمُلُوكِ/12
Sen ancak şanlı bir kişinin içindesin. Yiğit, ısrarcı, zorluklar karşısında gülensin./13	هَلْ أَنْتِ إِلَّا بَيْنَ جَنْبِي مَاجِدٍ صَعَبِ الشَّكِيمَةِ لِلْخُطُوبِ صَحُوكِ/13
O varken zaman ondan utanıp çekinir ki, Kralın izzeti ve kölenin zilleti buluşur./14 ¹²⁹	يُغْضِي بِحَضْرَتِهِ الزَّمَانُ فَيَلْتَقِي عِزُّ الْمَلِكِ وَذِلَّةُ الْمَمْلُوكِ/14

4.3.13. Şühedaü'l-İlm

¹²⁸ Aslanların yaşadığı Fırat nehri yakınlarında bir yer. Bk. Emin, v.d., **a.g.e.**, s. 561.

¹²⁹ Hafız İbrahim, **a.g.e.**, s. 220-221.

1920 yılında Mısırlı gençlerden yüksek öğrenimlerini üniversitelerde tamamlamak için Avrupa'ya ilk gönderilmeler oldu. Bu gençler elim bir tren kazasına kurban gittiler. Tren İtalya'dan geçerken Avrupa en büyük demir yolu hattı faciasına şahit oldu. Bu acı olay Mısır'da, Arap ülkelerinde ve ecnebi ülkelerde üzüntüye sebep oldu. Nil Şairi es-Sefur dergisinin töreninin yapıldığı 14 Nisan 1920 akşamında söylediği kaside ile onlara mersiye okumuştur.¹³⁰

Hafız, Mısırlı oniki gencin tren kazasında vefat etmesine çok üzülmüş ve Mısır'ın bu felakete karşı sabırlı olması gerektiğini söylemektedir. Batıda şok etkisi yapan bu olayın Mısır için de uğursuz bir eser olduğunu ve Mısır halkını sarstığını anlatmaktadır. Bu gençlerin anne ve babalarının ne kadar üzgün ve şaşkın olduklarını onların ahu eninlerinin ağaçtaki kuşlara hüznü öğrettiğinden bahsetmektedir. Mısır'ın yaşadığı bu musibetin diğerlerine benzemediğini ve gerçekten çok zor olduğunu ifade etmektedir. Batının onların cenazelerini Mısır' geri göndermekle hata ettiğini söylüyor. Onların kabirleri batıda kalsaydı batıdaki Mısırlı genç için bir delil olacak ve kabirlerini ziyarete gittiğinde onlara selam verip öğüt alacağını düşümmektedir. İtalyan milletin onlara yaptıkları davranışlarla üzüntülerini hafiflettiklerini, İtalyan evlatlarının Mısır'ın genç evlatları için döktükleri gözyaşlarıyla kabirleri bahçeye çevirdiklerini anlatmaktadır. Bir dost gibi davranan İtalyanlara Mısır halkının da Misina depreminde İtalyanlar için ağladıklarını ve onlara yaptıkları yardımı hatırlatıp onların buna teşekkür ettiklerini söylüyor. Daha sonra Nil gençlerine seslenerek sürekli gayretin devam ettiği bir zamanda olduklarını, yücelik yollarına aşık olanların yolculuk tehlikelerinden korkmamaları, kendilerinden tereddüdü ve korkuyu atmalarını isteyerek şiiri bitirmektedir. Şiirin kafiyesi ise ra harfidir.

Sabrın ateşte yananı söndürdüğünü bize öğretiler. Mükafat ancak felakete uğrayıp sabredenedir./1	عَلَّمُونَا الصَّبْرَ يُطْفِئُ مَا اسْتَعْرَ إِنَّمَا الْأَجْرُ لِمَفْجُوعٍ صَبَرَ/1
Batıda bir şoktur. Gerçekleşmesi ise doğu topraklarında uğursuz bir eser oldu/2	صَدَمَةٌ فِي الْغَرْبِ أَمْسَى وَقَعَهَا فِي رُبُوعِ الشَّرْقِ مَشْنُومَ الْأَثَرِ/2
Mısır'daki kişileri sarstı bu olay. Toplantı kurulunun sarsmadığı kişileri./3	زَلَزَلَتْ فِي أَرْضِ مِصْرٍ أَنْفُسًا لَمْ يُزَلِّزْ لَهَا قَرَارُ الْمُؤْتَمَرِ/3
Bir yıldızın diğer yıldızla çarpışması, Yeryüzü sakinlerine daha acı ve daha zor değildir./4	مَا اصْطَدَامَ النَّجْمُ بِالنَّجْمِ عَلَى سَاكِنِي الْأَرْضِ بِأَدْهَى وَأَمَرِ/4
Ölüm turfandaki zekaları kopardı. En güzel çiçek demetlerini topladı./5	قَطَفَ الْمَوْتُ بَوَاكِرَ الثُّهَى فَجَنَى أَجْمَلَ طَاقَاتِ الزَّهْرِ/5

¹³⁰ Emin, v.d.,a.g.e., s. 573.

Ölüm aylarımıza saldırdı. Bir aydan sonra diğer ay, ard arda düştüler./6	وَعَدَا الْمَوْتَ عَلَى أَقْمَارِنَا فَنَهَاوُوا قَمَرًا بَعْدَ قَمَرٍ/6
Nil ve ilim yolunda Allah'ın koruması altında, On iki kişi öldü./7	فِي سَبِيلِ النَّيْلِ وَالْعِلْمِ وَفِي ذِمَّةِ اللَّهِ قُضِيَ الْإِثْنَا عَشَرَ/7
Ey doğu dolunayları! Ne geldi başınıza? Batı medeniyetinin izinde gayret ederken,/8	أَيُّ بُدُورِ الشَّرْقِ مَاذَا نَابَكُمْ فِي مَسَارِ الْعَرَبِ مِنْ صَرْفِ الْغَيْرِ/8
Bir haber ki umut bağlarını parçaladı. Bizden işitmeyi ve görmeyi kapattı./9	نَبَأٌ قَطَعَ أَوْصَالَ الْمُنَى وَأَصَمَّ السَّمْعَ مِنَّا وَالْبَصَرَ/9
Mısır'da nice kişi onun sıcaklığından sıcak nefesleriyle, Toprağın tozu silinir, kuşlar yuvalarına girer./10	كَمْ بِمِصْرِ زَفْرَةٌ مِنْ حَرِّهَا كُنِسَ الْأَعْفَرُ وَالطَّيْرُ وَكَرَّ/10
Nice hüznü baba, kalpleri kanlı, Aklı uçmuş, beli bükülmüş,/11	كَمْ أَبٍ أُسْوَانَ دَامَ قَلْبُهُ مُسْتَطِيرَ اللَّبِّ مَفْقُورَ الظَّهْرِ/11
Yaşadığı şeyden dolayı dertli yüzlü, Haberin gerçekleşmesinden dolayı şaşkın bakışlı,/12	سَاهَمَ الْوَجْهَ لِمَا حَلَّ بِهِ سَادِرَ النَّظَرَةِ مِنْ وَقَعِ الْخَبَرِ/12
O haber ile nice özlemlili anneyi, Evlatlarının kaybı onları azı dişile ısırpı (derin yaraladı) kesti./13	كَمْ بِهَا وَالِدَةٍ وَالْهَيْةِ عَضَّهَا التُّكْلُ بِنَابٍ فَعَقَّرَ/13
Sabahın gölgesi altında, ahu enin sahipleri, Ağacın sakinlerine (kuşlara) hüzünleri öğretti./14	ذَاتِ نَوْحٍ تَحْتَ أَذْيَالِ الدُّجَى عَلَّمَ الْأَشْجَانَ سُكَّانَ الشَّجَرِ/14
Annesi onu sevindireni kuşlarasorar. Ne zaman ki kuşlar kanat çırpırsa ve çöle gitse./15	تَسْأَلُ الْأَطْيَارَ عَنْ مُؤْنِسِهَا كُلَّمَا صَفَّقَ طَيْرٌ وَاصْطَحَرَ/15
Yıldızlara bir tanesi olan kızını sorar. Her ne zaman yıldız batsa veya doğsa,/16	تَسْأَلُ الْأَنْجَمَ عَنْ وَاحِدِهَا كُلَّمَا غَوَرَ نَجْمٌ أَوْ ظَهَرَ/16
Onun, kaderin elinden kaçtığını, Kendisine haber getirene ömrünü verir./17	تَهَبُ الْعُمَرَ لِمَنْ يُنَبِّئُهَا أَنَّهُ أَفْلَتَ مِنْ كَفِّ الْقَدَرِ/17
Vah Mısır'a her gün yeni bir olay, Ve musibetten kaçacak bir yeri yok./18	وَيْحَ مِصْرٍ كُلِّ يَوْمٍ حَادِثٌ وَبَلَاءٌ مَا لَهَا مِنْهُ مَفَرٌ/18
Karşılaştığı her şey kolay oldu, bu musibet hariç, Evlatlarından saklanan mirasında./19	هَانَ مَا تَلَقَّاهُ إِلَّا خَطْبُهَا فِي ثَرَابٍ مِنْ بَنِيهَا مُنْخَرٍ/19

Onların taşınmasıyla şanlarına zulmettiniz. Onların taşınması büyük bir hataydı./20	قَدْ ظَلَمْتُمْ مَجْدَهُمْ فِي تَقْلِيمِ إِنَّمَا تَقْلُتُهُمْ إِحْدَى الْكُبَرِ/20
Doğunun yoksa batının toprağında olmak, Kalıcı karar yeri bakımından birdir./21	فَسَوَاءٌ فِي تَرَابِ الشَّرْقِ أَمْ فِي تَرَابِ الْعَرَبِ كَانَ الْمُسْتَقَرُّ/21
Bir gün ilim toprağında bize ait bir karış yer göreceğimizi kabul etmediniz mi? Böylelikle sevineceğimizi de,/22	أَبَيْتُمْ أَنْ تَرَى يَوْمًا لَنَا فِي رُبُوعِ الْعِلْمِ شَيْبَرًا فَنُسَرَّ/22
Onların arasından birinin içimizden bir şahit olarak, Bir siyer yazarı olmasından cimri mi oldunuz./23	أَضْنَيْتُمْ أَنْ تُقِيمُوا بَيْنَهُمْ شَاهِدًا مِنَّا لِكِتَابِ السِّيَرِ/23
Bir mezar ki ne zaman bir genç ona giderse, Onun toprağına selam verir ve (öğüt alır) düşünürdü/24	وَمَزَارًا كُلَّمَا يَمَّمُهُ نَاشِئٌ حَيًّا تَرَاهُ وَادَّكَّرَ/24
Mısır'ın genci için bir delildir ki, Her ne zaman batıda bulunursa Mısırda gururlanırdı./25	وَدَلِيلًا لِابْنِ مِصْرٍ كُلَّمَا قَامَ فِي الْعَرَبِ بِمِصْرٍ فَاِفْتَحَرَ/25
Onların topraklarında nice sütunlarımız vardır. Manzaralar arasında bir mucizeçizdiler./26	كَمْ مَسَلَّاتٍ لَنَا فِي أَرْضِهِمْ صَوَّرَتْ مُعْجَزَةً بَيْنَ الصُّوَرِ/26
Geçmiş asırlara bir işaret oldular. İlim onun üzerine parladı ve çiçek açtı./27	فَمَنْ رَمَزًا لِعُصُورٍ قَدْ خَلَّتْ أَشْرَقَ الْعِلْمُ عَلَيْهَا وَازْدَهَرَ/27
Bugün ölülerimizi onunla en iyi alamet olarak eyleyin. Beklenen ümit için,/28	فَاجْعَلُوا أَمْوَاتَنَا الْيَوْمَ بِهَا خَيْرَ رَمَزٍ لِرَجَاءٍ مُنْتَظَرٍ/28
İtalyan milleti üzüntüyühafiflettiniz. Şanlı ellerinden yaptıklarınla,/29	أُمَّةُ الطِّلْيَانِ خَفَّفَتْ الْأَسَى بِصَنْعِ مِنْ أَيْدِيكَ الْغُرَرِ/29
Ellerin gösterişli bir kolye topladı. Senin vadinin üzerinde serpilen oğullarımızdan,/30	جَمَعَتْ كَفَالِكِ عِقْدًا زَاهِيًا مِنْ بَنِيْنَا فَوْقَ وَادِيكَ إِنْتَشَرَ/30
Bütün şanlı cömert oğullarımızdan, Defin kafilesinde onlar için yürüdüler./31	وَمَشَى فِي مَوَكِبِ الدَّفَنِ لَهُمْ مِنْ بَنِيكُمْ كُلِّ مِسْمَاحٍ أَعْرَ/31
Bütün faziletli kişiler yürüdüler. Hüzünleri belli, alçak (hüzünlü) bakışlarıyla,/32	وَسَعَى كُلُّ امْرِئٍ مُفْضِلٍ بَادِي الْأَحْزَانِ مَخْفُوضِ النَّظَرِ/32

Evlatlarınız evlatlarımıza ağladı. Şu kabirleri bahçeleştiren gözyaşlarıyla./33	وَبَكَتْ أَفْلَادُكُمْ أَفْلَادَنَا بِدُمُوعِ رَوْضَتِ تِلْكَ الْحَقْرِ/33
Yaptığınız şey, Allah da sizin için yapsın. En iyi dostun yaptığı şeyin üzerindedir./34	وَصَنَعْتُمْ صَنَعَ اللَّهِ لَكُمْ فَوْقَ مَا يَصْنَعُهُ الْخَلُّ الْأَبَرُ/34
Misina ¹³¹ günündeki rahmetten dolayı sizin için ağladık. İncileri (değerli şeyleri size yardım etmekle) ucuzlaştırdık./35	قَدْ بَكَيْنَا لَكُمْ مِنْ رَحْمَةٍ يَوْمَ مَسَيْنَا فَأَرْخَصْنَا الدُّرَرَ/35
Yaptığınızı ezberlediniz ve ona şükrettiniz. Rum oğulları şükredenlerin en hayırlısıdır./36	فَحَفِظْتُمْ وَشَكَّرْتُمْ صُنْعَنَا وَبَنُو الرُّومَانِ أَوْلَى مَنْ شَكَرَ/36
Ey Nil gençleri! Sakın sizi, Yolculuğun tehlikeleri büyük şandan vazgeçirmesin./37	أَيَّ شَبَابِ النَّيْلِ لَا تَقْعُدْ بِكُمْ عَنْ خَطِيرِ الْمَجْدِ أَخْطَارُ السَّفَرِ/37
Kim yücelik yollarına aşıkça, Kendinden tereddüdü ve korkuyuatar./38	إِنَّ مَنْ يَعَشَقُ أَسْبَابَ الْغَلَا يَطْرَحُ الْإِحْجَامَ عَنْهُ وَالْحَذَرَ/38
İlmi talep ediniz velev ki İnsanın takatinin taşıdığı şeyin üstündekini size yüklese de,/39	فَاطْلُبُوا الْعِلْمَ وَلَوْ جَسَمَكُمْ فَوْقَ مَا تَحْمِلُ أَطْوَأُ الْبَشَرِ/39
Biz sürekli gayretin devam ettiği zamandayız, Ölüm ve karar kılmayan (sakinleşmeyen) hayat arasında,/40 ¹³²	نَحْنُ فِي عَهْدِ جِهَادٍ قَائِمٍ بَيْنَ مَوْتٍ وَحَيَاةٍ لَمْ تَقِرْ/40

¹³¹ İtalya’da bir şehir. Burada bir deprem oldu. Mısır yardımında bulunmuştu. Hafız da o şehre yardım etmeye çalışmış ve divanında “ Zelzele Misina ” diye kasidesi vardır. İnsaniyetle alakalı bir kasidedir. Bk. Emin, v.d.,a.g.e., s. 575.

¹³² Hafız İbrahim, a.g.e., s. 221-223.

SONUÇ

Nil şairi Hafız İbrahim özelde Mısır'a ait olsa da genelde Modern Arap Edebiyatında Arap dünyasının önde gelen meşhur şairlerinden birisidir. Mısırlı Neo-klasik şairlerin öncülerinden sayılmaktadır. Bu akımın öncüsü sayılan Mahmut Sami el-Barudi'yi kendisine örnek olarak almıştır. Bu akımın şiiri yenileştirmesi eski Arap şiirinin esaslarına bağlıydı. Kendi asırlarında garip karşılanmasına rağmen şiirlerinde amaçladıklarını eski şairlerin yöntemlerini kullanarak gerçekleştirdiler. Bu dönem klasiğin diriliş veya uyanışı olarak adlandırılmıştı.

1871 yılında dünyaya gelen Hafız'ın hayatına baktığımızda daha küçük yaşta babasını kaybetmesiyle hayatın zorlukları onun için başlamış ve ilk eğitimi Kahire'de bulunan Muhammed Niyazi üstlenmiştir. Babasının ailesi hakkında, Hafız'ın bir kardeşinin olup olmadığı ve Kuran'ı ezberlediği için mi Hafız isminin verildiği bilgilerine ulaşamadık. Annesi Türk babası ise Mısırlıydı. Hafız şiir ve şaire olan ilgisinden dolayı eski şairlerin şiirlerini ezberler ve edebiyat meclislerine katılırdı. Onu dinleyen kişilere şiirler okurdu. Topluluğa şiir okumada şiir yazmasından daha iyi olduğu söylenirdi. Muhammed Abduh'tan etkilenmiş onun meclislerine katılırdı. Güçlü bir hafızaya ve keskin bir zekaya sahipti. Davranışları bakımından ahlakı güzel ve sevilen birisiydi. Maddi olarak zor bir hayat yaşadığından çok iyi bir eğitim alamadı. Kendi gayretleriyle Fransızca öğrendi ancak edebi düzeyde değildi.

1906 yılında genç bir kızla evlenen Hafız'ın evliliği dört aydan fazla uzun sürmedi. Bu evlilikten çocuğu olmayan Hafız bir daha da evlenmedi. Sebebi hakkında bir bilgi yazılmamasıyla beraber gelecekte şair olacak birisinin zorlu bir hayatı olacağını düşündükleri için kadınların böyle bir evliliği kabul etme ihtimalleri çok düşüktü.

Hafız'ın askerlik ve çalışma hayatı zorluklarla geçti. Bazıları onun askerliğe yönelme sebebini örnek aldığı Barudi'nin hayatını taklit etmesine bağladılar. Çalışma hayatında düzenli ve devamlı bir işe sahip olamadığı için maddi zorluklar yaşadı. En sonunda Maarif Bakanı onu 1911 yılında Darü'l-Kütübü'l-Mısıryye'nin (Mısır Milli Kütüphanesi) edebiyat bölümüne müdür olarak tayin etmişti. Kendisi emekli olup vefat edeceği 1932 yılına kadar bu görevde bulundu. Hafız Arap diline önem verip onun korunmasına emek harcadığı için dönemin Maarif Bakanı Ahmet Haşmet Paşa Hafız'ın kıymetini bildiği için onu edebiyat bölümüne getirmişti diyebiliriz.

Araştırmamız sonucunda elde ettiğimiz bilgilere göre Hafız'ın edebi eserlerini üç grupta toplayarak inceleyebiliriz. Birincisi Mısır toplumu ile ilgili olan eserleri: Leyali Satih kitabı Mısır toplumunun ahlak ve adetlerini eleştirmek için düz yazıyla yazılmış eseridir. Diğerleri ise el-Kasiydetü'l-Ömeriyye veya Ömeriyyatu Hafız

olarak bilinen kasidesi toplumun örnek alacağı bir rol model olarak Hz. Ömer'i anlatmıştır. Toplumun içinde bulunduğu durumdan kurtulmanın tek yolu Hz. Ömer gibi yol gösterici şahsiyetlerin izlerinin takip edilmesiyle kurtulacağı kanaatine varmıştır.

İkinci ise Fransızca'dan yaptığı tercümeler: Viktor Hugo'nun Sefiller adlı kitabını el-Buesa diye aslına çok bağlı kalmadan tercüme etmiştir. Diğerleri ise Fransız Paul Leroy tarafından yazılmış kitabı Halil Mutran ile beraber tercüme ettiği el-Mucez fi'l-İktisadis-Siyasi ekonomi ile ilgili olup beş cilt halinde basılmıştır. Diğer tercümesi ise okullarda okutulmak için Fransızca'dan tercüme edilen Küteyyibün fi't-Terbiyeti'l-Evveliyye kitabı, iki cilt halinde basılmıştır. Ayrıca William Shakespeare'in Makbet adlı oyununu Arapça'ya tercüme etmiş ancak maalesef bu tercümesi kaybolmuştur. Bu konu hakkında daha fazla bilgi mevcut değildir.

Üçüncü edebi eseri ise hafız'ın Divanıdır. Önce bütün şiirleri vefat ettikten sonra 1935 yılında basılmış tarihsel süreç içerisinde tekrar basılmıştır. Divanını tanıtırken 1935 yılı baskısını mersiyelelerin tercümesini yaparken 1991 yılı basımı divandan istifade ettik.

Divanındaki en meşhur kasidelerine اللغه العربية، Hadisetü Danşvey، حادثة دنشواي el-Lüğatü'l-Arabiyye Ten'e Hazzaha، آمنا وآمالن Elemene ve Emelune، تحية تحية، el-Ümmetan Tetasafehan örnek olarak verilebilir. Hatta تتحدث عن نفسها مصر Mısır tetahaddes an nefseha kasidesi Ümmü Gülsüm tarafından şarkı haline getirilmiştir. Bu da şairin halk şairi olduğunu kanıtlamıştır. Şiirlerinde kullandığı dil akıcı ve kafiyele ancak kelimelerde garip ve eski olanları tercih ederdi. Üzerinde düşünüldüğünde derin manalar ve hikmetler saklıydı.

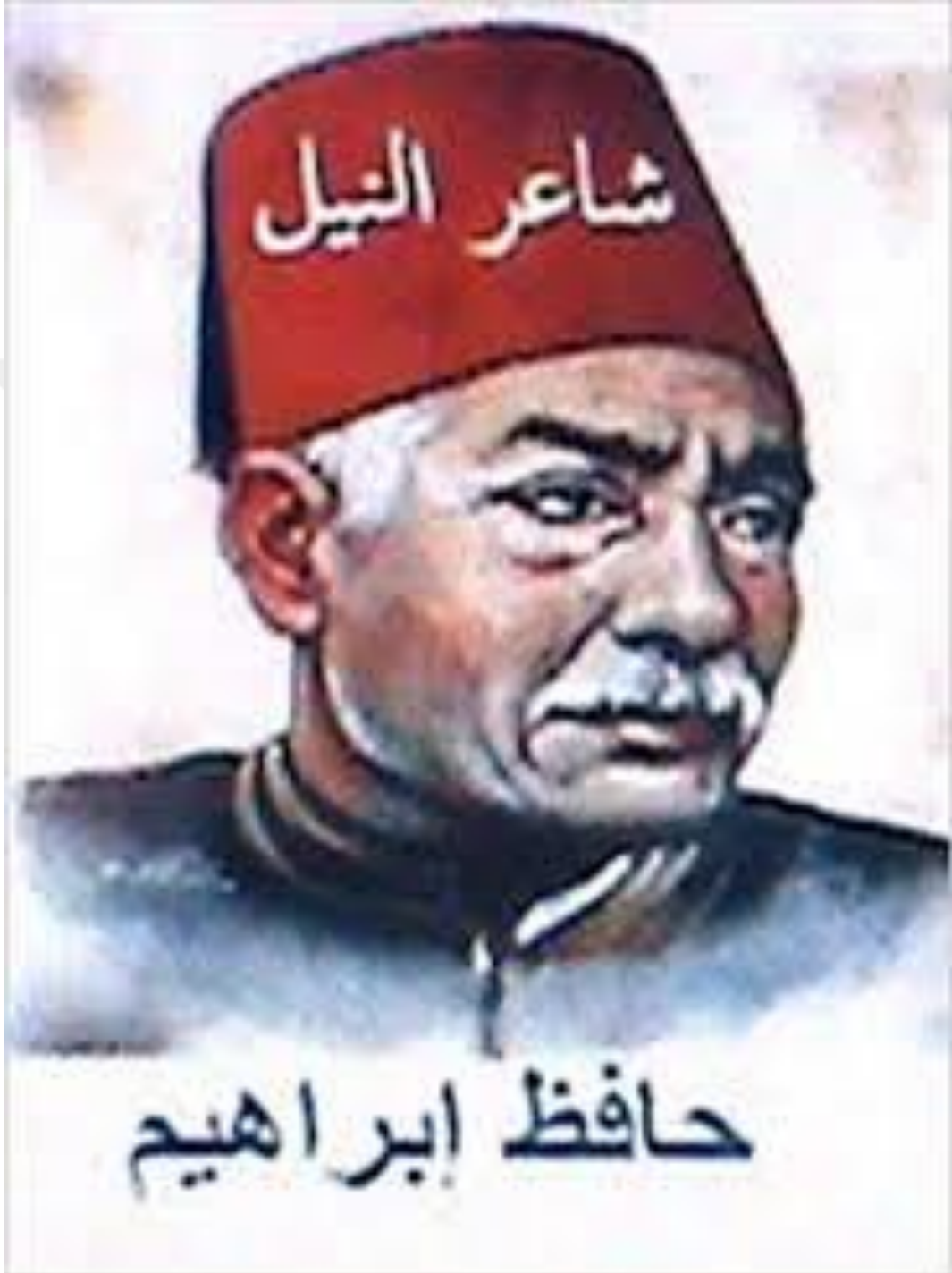
Divanındaki mersiyelelerine gelince neredeyse divanın yarısını teşkil ettiğini görürüz. Hafız Mısır'ın devlet adamlarına, şairlere ve ediplere, yazarlara, doktorlara, siyaset adamlarına, din alimlerine ve Mısır'ın dışında tanınan meşhur şahsiyetlere çok başarılı mersiye yazdığı için risa şairi olarak da bilinmiştir. Mersiyeleleri içerisinde Türkler için sadece bir mersiyesi bulunmaktadır. Bu mersiye uçakları düşen iki Osmanlı pilotu Fethi ve Sadık için yazılmıştır. Mersiyelelerini okuduğumuzda Hafız'ın ne kadar üzgün ve hassas olduğunu görürüz. Mısır'ın işgalcilerden kurtulması, bağımsızlığı ve gelişmesi için çalışan herkesi övmüş şiirleriyle halkın sesi olmuştur. Şiirlerinde daima Arapça'yı ve doğunun gelişmesini de vurgulamıştır. Genel olarak mersiyeleleri kaybedilen kişiye duyulan üzüntü, övülen sıfatları ve en sonunda da acılara katlanmanın gerektiği sabır ve dua bölümlerinden oluşmuştur. Hayatı hep zorluklarla, sıkıntılarla geçmiş birinin içinden geldiği gibi hislerini mersiye ile okuyucusuna başarılı bir şekilde aktardığını söyleyebiliriz. Günümüzde de okunmalarının sebebi de bu olması gerekmektedir. Bu çalışmayla

Türk ilim dünyasına şimdiye kadar üzerinde çalışılmamış olan Hafız'ın mersiyeleri Türkçeye tercüme edilerek sunulmuştur.

Bütün bu özellikleri ile Hafız İbrahim modern Arap edebiyatı alanında üzerinde araştırma yapılmayı hak eden bir şairdir. Hakkında şimdiye kadar yapılan çalışmalara yeni çalışmaların eklenmesi modern Arap şiirinin analizi ve araştırılmasında büyük bir öneme sahiptir.

EKLER

Hafız İbrahim'in bir fotoğrafı

KAYNAKÇA

Abdullah, Said Mahmud: **Hafız İbrahim Dirasat Tahliliyyeti Lisiyratihi ve Şi'rihi**, Mektebetü'l-İskenderiyye, Taba'a Merkez Delta, 2000,

Abdunnur, Cebbur: **Mu'cemü'l-Edebi**, Beyrut, 1984,

AbdolReza Atash, Seyyed Mohammad Molavi, **Symbols of Political Awakening in the Poetry of Hafez İbrahim**, Nat Sci 2015, 13 (3) , p.133,

Ahmed, Abdurrezzak: Hazırlayan Vahdettin Işık, **Akif ve Hafız İbrahim'in Şiirlerinde Hz. Ömer b. Hattab**, Vefatının 75. Yılında Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyum Bildirileri, İstanbul, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, no: 21, 2011, s. 422;

Alhusami, Mohammed A. A. Hizabr: **International Journal of Language and Literature**, Vol.4, AmericanResearch Institute for Policy Development, june 2016, No.1, p. 154

Ali,Cevad: **el-Mufasssal Fi Tarihi-l Arabi Kable'l-İslem**, 4. Bsk. y.y, Darüs-Saki, 2001, C.17,

Akalın, L. Sami: **Edebiyat Terimleri Sözlüğü**,Kültürmatbacılık, İstanbul,1984,

Armaoğlu, Fahir: **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, 11.bsk, Ayraç.Org Sanal Yayınevi, c.1-2,

Badawi, M.M.:**A Critical İntroduction to Modern Arabic Poetry**, New York, Cambridge University Press, 1975,

.....: **Modern Arabic Literature**, Cambridge University Press, 1992,

Bilabbas, Abdulrezzak: **Mecelletü el-Fikril-İslami el-Muasır**, 78.sayı, s. 110;

Bulut, Ali: **Belağat Terimleri Sözlüğü**, 1.bsk, İstanbul, 2015,

Buzpınar, Şit Tufan: “Kevakibi”, **DİA**, 2002, C.25, s. 339;

.....: “Mustafa Kamil Paşa”, **DİA**, 2006, C. 31, s. 309 -310;

Brockelmann, Carl: **GAL**, 3/A, E J.Brill, Leiden, 1942,s. 57;

Brockelmann, Carl: çev. Selman Yeşil, **Emeviler Döneminde Şam ve Irak'ta Arap Edebiyatı**, 3.Sayı, Bingöl Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2014, s. 253;

el-Cevadi, Muhammed: **Mevsuatu A'lamu'l-Ulemai ve'l-Udebei'l-Arabi'l-Müslimin**, Beyrut, 2004,s. 162;

Cürcani, Seyyid Şerif: Tercüme ve Şerh eden Arif Erkan, **Kitabü't-Ta'rifat**, 1.bsk, Bahar Yayınları, İstanbul, 1994,

el-Cüнди, **Edhem: A'lamü'l-Edebi ve'l-Fen**, Suriye, 1958, 2. Cüz,

Çelebi, Muharrem: “ Corci Zeydan ”, **DİA** , 1993, C.8, s.69;

Çetin, Atilla: “Hidiv İsmail Paşa”, **DİA**, 2001, C.23, s. 119;

Dayf, Şevki: **el-Edebü'l-Arabiyy el-Muasır fi Mısır**, 10.bsk, Kahire, Dârü'l-Maarif, t.y.,

Demirayak, Kenan: **Abbasi Edebi Tarihi**, Erzurum, Şafak Yayınevi,1998,

Desuki, Ömer: **Neşet en-Nesri'l-Arabi'l-Hadis ve Tatavvurihi**, Dârü'l-Fikir, 2007,

Durmuş, İsmail: “Menfelûtî”, **DİA** , 2004, C.29, s. 134-135;

El-Düri, Abdülaziz: “Divan”, **DİA**, İstanbul, 1994, C.9, s.377-378;

el-Mufasssal Fi Tarihi Arabi Kable'l-İslem, s.150; **Riyadü'l-Edebi fi Merasi Şevairül-Arab**, Luis Şeyho; bunu sor ve bul

Emin, Ahmed-Ahmed ez-Zeyn, İbrahim el-Ebyari: **Divanu Hafız İbrahim**, 3.Baskı, Mısır, el-Heyet'ul-Mısriyyetu'l-Ammeli'l-Kuttab, 1987,

Er, Rahmi: “İsmail Sabri Paşa”, **DİA**, 2001, C.23, s. 120

Erkan, Arif: **el-Beyan**, Arapça Türkçe Büyük sözlük, Sistem Matbacılık, İstanbul, 2012,

el-Fahuri, Hanna:**el-Cami'u fi Tarihi'l-Edebi'l-Arabi el-Edebü'l-Hadis**, 1.Bsk., Beyrut, Darû'l-Ciyl, 1986,

.....:**Tarih'ül-Edebi'l-Arabiyyi**, Bsk. 12, Beyrut, Menşuratü'l Mektebeti'l-Bolisiyye,

Fazlıoğlu, Şükran: “ İbrahim b. Nasif Yazıcı, **DİA**, 2003, C.43, s. 366;

.....: “Taha Hüseyin ‘’,**DiA**, 2010, C.39, s. 377;

Ferruh,Ömer:**el-Menhecü fil-Edebi'l-Arabiyyi ve Tarihihi**, Mektebetü'l-Asriyye,1960,

Fetah,Halide Osman: **er-Risa fi Şi'r Hafız İbrahim**, Camiatü Bağdad, Mecelletu Külliyyeti'l-Ulum el-İslam, 18.aded, s.247;

Goldschmidt, Arhur: **Kamus Teracime Mısır el-Hadis**,Tercüme ve Tahkik Abdulvahhab Bekr, Kahire, 2003,

.....:**A Brief History Of Egypt**, New York, Pennsylvania State University, 2008,

....., Robert Johnston: **Historical Dictionary of Egypt**, third edition, The Scarecrow Press Inc., Lanham Maryland Oxford, 2003;

Görgün, Hilal: “Mısır”, **DiA**, 2004, C.29, s.571;

.....: “Sa’d Zağlul”, **DiA**, 2008, C.35, s. 378-379;

.....: “Ya’kub Sarruf”, **DiA**, 2009, C.36, s. 166;

Hafaci, Muhammed Abdülmün’im: **Kıssatu'l-Edebi Fi Misr**, (1-5) , Beyrut, 1992, C.III,

Hafez, Sabry: **The Genesis of Arabic Narrative Discourse**, London, 1993,

Hamid Mecid: **Mevsu’atu Beytil-Hikme Lie’lemil-Arabi fil-Karneynit-Tasi’i Aşera ve’l- İşrun**, Bağdat, 2000, cüz.1, s. 135;

Haywood, John, A: **Modern Arabic Literature (1800- 1970)**, University of Durh, 1971,

Hafız İbrahim: **el-Buesa** , t.y.

.....: **Divanu Hafız**, el-Müellefâtü’l-Kamile, 1.bsk, Beyrut, Mektebetu Lübnan, 1991,

.....: **Divanu-Hafız Min Sıbahi İla Vefatihi**, Mısır, Mektebetü Hilal, 1935,

İslam İslami, MA.: **Political History Of Modern Egypt**, Vol.6, No:1, Kosovo, ILIRIA İnternational Review, 2016,

Jayyusi, Salma Khadra: **Modern Arabic Poetry an Anthology**, New York, Columbia Universty Press, 1987,

Karataş, Turan: **Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü**, 2.bsk, Akçağ, Ankara, 2004,

Karaarslan, Nasuhi Ünal: “ Barudi ”, **DiA**, 1992, C.5, s. 90-91;

Karaalioğlu, Seyit Kemal: **Asiklopedik Edebiyat Sözlüğü**, 3.bsk, İstanbul, 1983,

Karaalioğlu, Seyit Ali: **Türkçe Ve Edebiyat Sözlüğü**, 2. Baskı, İstanbul, Okat Yayınevi, 1967,

Kılıç, Hulusi: “ Ahmed Emin ” **DiA**, 1989, C.2, s. 62-63;

Kurşun, Zekeriyya: “ Hüseyin Kamil ” **DiA**, 1998, C.18, s. 553-554,

Kürd Ali, Muhammed: **el-Muasirun**, Dimeşk, Dâr Ebu Bekr, 1980,

Mevsu’atu A’lami’l-Fikri’l-İslami, Kahire, 2004, s. 245;

el-Mevsuatu’l-Arabiyye, Dimaşk, 1998, C.1, s. 64

- Mevsuatu A'lamu'l-Ulemai Ve'l-Udebei'l-Arabi'l-Müslimin**, Beyrut, 2004,s.163;
- Mevlevi,Tahirül: **Edebiyat Lügati**, Enderun kitabevi, İstanbul, 1973,
- Mübarek, Zeki: **Hafız İbrahim**, Kerimetü Zeki Mübarek, 1.bsk, Beyrut, Dâr'ül-Cil, 1991,
- Neklavi, Fethi “Kasım Emin”,**DİA**, 2001, C.24, s. 541;
- Özervarlı, M. Sait: “Muhammed Abduh”, **DİA**, 2005, C. 30, s. 482-483;
- Özdemir, Yılmaz: “Halil Mutran” **DİA**, 2016, C.Ek-1, s. 521-522;
- Özön,Mustafa Nihat: **Edebiyat Ve Tenkid Sözlüğü**, Duygu matbası,İstanbul, 1954,
- Reda, Muhammed Reşid: **Mecelleti'l-Menar**, C.II , 1908, s.528;
- Reda, Yousof M.:**A Dictionary of Classical Modern Arabic, Mü'cemü'l-Arabiyyeti'l-Klasikiyyeti ve'l-Muasirati**, 1.bsk, Mektebete Lübnan Naşirun, 2006,
- Research Institute for Policy Development, june 2016, No.1, p. 154;
- Said, Halid:**Dirasat Fi'l-Edebi'l-Arabiyy el-Hadis**, 2. Bsk, Dârü'l-Avde, Beyrut, 1982,
- Savran, Ahmet: **19. YY. Osmanlı Döneminde Yeni Arap Edebiyatı**, Erzurum, Atatürk Üniv. Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1991;
- Serkis,Yusuf İlyan: **Mü'cemü'l-Matbuati'l-Arabiyye ve'l-Muarrabe**, Mısır, Serkis Matbaası, 1928,
- Şeşen, Ramazan: “ Ahmed Şevki ”, **DiA**, 1989, C.2, s. 136-137;
- Şeyho,Luis:**Riyadü'l-Edebi fi Merasi Şevairül-Arab**, Beyrut, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1897,
- The Encyclopedia of İslam**, Leiden, Vol.III, 1971, s. 59;
- Temimi,Huda: **el-Edebül-Arabi Abral-A'sur**, Dâr'ul-Saki, Beyrut, 2015,
- Tuzcu, Kemal: “Mısırlı Neo-Klasik Şairler”, yıl.2, 5.sayı, Bahar 2002, s.120;
- Türk Dünyası Edebiyat Kavramları Ve Terimleri Ansiklopedik sözlüğü**, Atatürk Kültür Merkezi yayını, Ankara, 2003, C.2,
- Toprak, M. Faruk: “Mersiye” **DİA**, 2004, C.29,s.215-216;
-: **Endülüs Şiirinde Mersiye**, 300 adet, 1.bsk, Ankara, Grafiker Yayınları, 2014,
- Ubeyd, Ahmed: **Zikra's-Şaireyn Hafız İbrahim ve Ahmed Şevki**, Beyrut, Alemül-Kütüb,1985,

Yalar, Mehmet: **Hazırlayıcı Faktörleri Işığında Modern Arap Edebiyatına Giriş**, Bursa, Emin Yayınları, 2009,

Yazıcı, Hüseyin: “‘Hafız İbrahim”’ **DİA**, 1997, C.15,s. 92;

Yıldız, Ahmet:**Nil Şairi Hafız İbrahim ve Siyasi Şiirleri**, Konya, Şelale Ofset, 2017,

el-Zebidî, **Murteza: Tacü’l-Arus Min Cevahiri’l-Kamus**, Mısır, Dârü’l-Hidaye, 10.cüz,

el-Zeyyat, Ahmed Hasan: **Tarihü’l-Edebi’l-Arabiy**, Kahire, Matba’atu Nahdati Mısır, t.y.,

Zirikli, Hayrettin: **el-A’lam**, Beyrut, 15.bsk, 2002, C.6